

NURLARDAN SEÇMELER

-3-

Levontlar'dan

Nurlardan
Seçmeler

- 3 -

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan

Nurlardan Seçmeler

- 3 -

Lemâlar'dan

Derleyen
Aslı KAPLAN

İstanbul - 2011

NURLARDAN SEÇMELER - 3

Copyright © Mustu Yayınları, 2011

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör

Aslı KAPLAN

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Ali Özer

Kapak

Şaban KALYONCU

Sayfa Düzeni

Bekir YILDIZ

ISBN

978-605-5468-10-1

Yayın Numarası

485

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Ocak - 2011

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Muştu Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar / İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Fax: (0216) 522 11 78

www.mustu.com

İçindekiler

Birinci Lem'a (Hazreti Yûnus (<i>aleyhisselâm</i>)'ın kıssa-yı meşhûresinden hareketle alınacak dersleri ihtiva eder.).....	1
İkinci Lem'a (Hazreti Eyyûb (<i>aleyhisselâm</i>)'ın meşhur kıssasından hareketle alınacak dersleri ihtiva eder.).....	7
Birinci Nûkte (Hazreti Eyyûb (<i>aleyhisselâm</i>)'ın zâhirî yara hastalıklarının mukâbili bizim bâtinî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır.).....	8
İkinci Nûkte (Musîbet ve hastalıklarda insanların şekvâ ya üç vecihle hakları yoktur.).....	11
Birinci Vecih.....	11
İkinci Vecih.....	11
Üçüncü Vecih.....	12
Üçüncü Nûkte (Her insan geçmiş hayatını düşünse, kalbine ve lisanına ya “Ah!” veya “Oh!” gelir. Yani ya teessûf eder, ya “Elhamdülillâh” der.).....	13
Dördüncü Nûkte (Cenâb-ı Hakk'ın insana verdiği sabır kuvvetini evhâm yolunda dağıtmazsa, her musîbete karşı kâfi gelebilir.).....	14
Beşinci Nûkte (Üç meseledir.).....	17
Birinci Mesele (Asıl musîbet ve muzır musîbet, dine gelen musîbettir. Musîbet-i diniye den her vakit dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip feryad etmek gerektir.).....	17
İkinci Mesele (Maddî musîbetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür.).....	19

Üçüncü Mesele (Her zamanın bir hükmü var. Şu gaflet zamanında musîbet şeklini değiştirmiş. Bazı zamanda ve bazı eşhastâ belâ, belâ değil, belki bir lütf-u ilâhî dir.)..... 20

Hâtîme (Cenâb-ı Hak, hadsiz kudret ve nihayetsiz rahmetini göstermek için insanda hadsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr derceylemiştir.)..... 21

Onuncu Lem'a (Hizmet-i Kur'âniyede bulunanların beşeriyet muktezası olarak sehiv ve hatalarının neticesinde yedikleri şefkat tokatlarını beyan eder.)..... 23

Şefkat Tokatları Risalesi..... 23

Birincisi..... 24

İkincisi..... 26

Üçüncüsü..... 27

Dördüncüsü..... 28

Beşincisi..... 29

Altıncısı..... 30

Yedincisi..... 30

Sekizincisi..... 33

Dokuzuncusu..... 33

Onuncusu..... 34

On Birincisi..... 35

On İkincisi..... 35

On Üçüncüsü..... 36

On Dördüncüsü..... 36

On Birinci Lem'a (Sünnete ittiba etmenin ehemmiyetinin anlatıldığı bahistir.)..... 42

Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazi'l-Bid'a..... 42

Birinci Nükte ("Fesâd-ı ümmetim zamanında kim benim sünnetime temessük etse, yüz şehidin ecrini, sevâbını kazanabilir." hadisinin bir izahıdır.)..... 43

İkinci Nükte (İmam Rabbânî'nin (*kudûse sirruhi*) seyr-i rûhânîde sünnete ittiba eden evliyaların hallerini müşahedesini anlatır.)..... 44

Üçüncü Nükte (Sünnet-i seniyyeye, hattâ küçük âdâblarına uymanın faydaları anlatılır.)..... 45

Dördüncü Nükte ("Ölüm kesin bir gerçektir." Hakikatının bir izahıdır.)..... 46

Beşinci Nükte ("De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." Âl-i İmran sûresi, 3/31) ayetinin bir izahıdır.)..... 49

Altıncı Nükte ("Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir."hadisinin bir izahıdır.)..... 52

Yedinci Nükte (Sünnet-i seniyye , edeptir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edep bulunmasın! Hakikatının izahıdır.)..... 54

Sekizinci Nükte ("Ey insanlar! Ey müslümanlar! O'nun sünnetinden ve tebliğ ettiği ahkâmdan yüzlerinizi çevirmek, ne kadar vicdansızlık, ne kadar akılsızlık olduğunu biliniz! Hakikatının ayet ve hadislerle izahıdır.)..... 56

Dokuzuncu Nükte (Sünnet-i seniyye nin her bir nev'ine tamamen bilfiil ittibâ etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd tarafdârâne ve iltizamkârâne talip olmak, herkesin elinden gelir. Hakikatının izahıdır.)..... 58

Onuncu Nükte ("De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." Âl-i İmran sûresi, 3/31. Ayetinin bir izahıdır.)..... 61

Birinci Nokta (Beşer, fıtraten şu kâinatın Hâlıkına karşı hadsiz bir muhabbet üzerine yaratılmıştır. Sözünü izah eder.)..... 62

İkinci Nokta (Muhabbetullah, ittibâ-yı Sünnet-i Muhammediye (*aleyhüssalâtü vesselâm*)'ı istilzâm eder. Hakikatını izah eder.)..... 65

Üçüncü Nokta (Cenâb-ı Hakk'ın hadsiz merhameti olduğu gibi, hadsiz bir muhabbeti de vardır. Hakikatını izah eder.)..... 66

On Birinci Nükte..... 66

Birinci Mesele (Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) 'ın Sünnet-i seniyyesinin menbai üçtür: Akvâli, ef'âli, ahvâlidir. Bu üç kısım dahi, üç kısımdır: Ferâiz, nevâfil, âdât-ı hasenesidir.)..... 67

İkinci Mesele ("Kur'ân'ın beyân ettiği mehâsin-i ahlâkın misâli, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) 'dır". Hakikatini izah eder.)..... 69

Üçüncü Mesele (Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), hilkaten en mûtedil bir vaziyette ve en mükemmel bir sûrette halk edildiğinden, harekât ve sekenâtı, itidâl ve istikâmet üzerine gitmiştir. Hakikatini izah eder.)..... 69

On Üçüncü Lem'a (Şeytandan istiâze sırrına dairdir.)..... 72

Hikmetü'l-istiâze..... 72

Birinci İşaret (Ehl-i hak, her vakit şeytanın şerrinden Cenâb-ı Hakk'a sığınmasının sırrı nedir?)..... 72

İkinci İşaret ("Şerr-i mahz olan şeytanların îcâdı ve ehl-i îmâna taslitleri ve onların yüzünden çok insanlar küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor." Sualinin güzel bir cevabıdır.)..... 74

Üçüncü İşaret (Kur'ân-ı Hakîm'de ehl-i dalâlete karşı azîm şekvâları ve kesretli tahşidâtı ve çok şiddetli tehdidâtı, aklın zâhirine göre adâletli ve münâsebetli belâgatine ve üslûbundaki itidâline ve istikâmetine münâsip düşmüyor. Sualinin izahıdır.)..... 77

Dördüncü İşaret (Adem, şerr-i mahz ve vücud hayr-ı mahz olduğunu, ehl-i tahkik ve ashâb-ı keşif ittifak etmişler. Hakikatini izah eder.)..... 79

Beşinci İşaret (Şeytanın hileleri zayıf olmasına rağmen ve acaba îmân varken, Cenâb-ı Hakk 'ın o kadar şiddetli tehdidâtına ehemmiyet vermemek nasıl oluyor?)..... 81

Altıncı İşaret (Şeytanın en tehlikeli bir desîsesi şudur ki: Bazı hassas ve sâfi-kalb insanlara tahayyül-ü küfrî yi tasdik-i küfür le iltibâs ettiriyor. Tasavvur-u dalâleti, dalâletin tasdiki sûretinde gösteriyor. Ve mukaddes zâtlar ve münezze şeyler hakkında gayet çirkin hâtıraları hayaline gösteriyor.)..... 84

Yedinci İşaret (Mu'tezile imamları, şerrin îcâdını şer telâkki ettikleri için, küfür ve dalâletin hilkatini Allah'a vermiyorlar. Güyâ onunla Allah'ı takdis ediyorlar. "Beşer kendi ef'âlinin hâlıkıdır." diye dalâlete gidiyorlar. Sualinin cevabıdır.)..... 88

Sekizinci İşaret (Dalâlet yolu, kolay ve tahrip ve tecâvüz olduğu için, çoklar o yola sülûk ediyorlar. Hâlbuki sâir risalelerde kat'î deliller ile isbât etmişsiniz ki, küfür ve dalâlet yolu o kadar müşkülâtlı ve suubetlidir ki, hiç kimse ona girmemek gerekti ve kâbil-i sülûk değil. Ve îmân ve hidâyet yolu o kadar kolay ve zâhirdir ki, herkes ona girmeli idi. Sualinin cevabıdır.)..... 93

Doğuzuncu İşaret (Hizbullah olan ehl-i hidâyet, başta enbiyâ ve onların başında Fahr-i Âlem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o kadar inâyet ve rahmet-i ilâhiye ve imdâd-ı sübhâniyeye mazhar oldukları hâlde, neden çok defa hizbü'ş-şeytan olan ehl-i dalâlete mağlûp olmuşlar? Sualinin cevabıdır.)..... 98

Onuncu İşaret (İblis in en mühim bir desîsesi: Kendini, kendine tâbi olanlara inkâr ettirmektir. Hakikatinin izahıdır.)..... 104

On Birinci İşaret (Ehl-i dalâletin şerrinden kâinatın kızdıklarını ve anâsır-ı külliye'nin hiddet ettiklerini ve umum mevcûdâtın galeyana geldiklerini, Kur'ân -ı Hakîm mucizâne ifade ediyor. Hakikatini izah eder.)..... 107

On İkinci İşaret (Dört sual ve cevaplarını ihtiva eder. Mahdut bir hayatta, mahdut günahlara mukâbil, hadsiz bir azâp ve nihayetsiz bir cehennem nasıl adâlet olur? Şeriat ta denilmiştir ki: "Cehennem cezâ-yı ameldir, fakat cennet fazl-ı ilâhî ileler." Bunun sırr-ı hikmeti nedir? Neden seyyie bir yazılır, hasene on ve bazen bin yazılır? Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidâyete galebeleri gösteriyor ki; onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinâd ediyorlar. Demek ya ehl-i hidâyette zaaf var, ya onlarda bir hakikat var?)..... 110

On Üçüncü İşaret (Üç noktadır.)..... 117

Birinci Nokta (Şeytanın en büyük bir desîsesi, hakâik-i îmâniyenin azameti cihetinde dar kalbli ve kısa akıllı ve kâsır fikirli insanları aldatur, der ki: "Bir tek zât, umum zerrât ve seyyârât ve nücûmu ve sâir mevcûdâtı bütün ahvâliyle tedbir-i rubûbiyetinde çeviriyor, idare ediyor, deniliyor. Böyle hadsiz acıp büyük meseleye nasıl inanılabilir? Nasıl kalbe yerleşir? Nasıl fikir kabul edebilir?" der. Acz-i insanî noktasında bir hiss-i inkârî uyandırıyor. Sualinin izahıdır.)..... 117

İkinci Nokta (Şeytanın mühim bir desîsesi, insana kusurunu itiraf ettirmemektir. Tâ ki, istiğfar ve istiâze yolunu kapasın. Hem nefis-i insâniyenin enaniyetini tahrik edip, tâ ki nefis kendini avukat gibi müdafaa etsin; âdetâ taksirattan takdis etsin. Hakikatının izahıdır.).....120

Üçüncü Nokta (İnsanın hayat-ı içtimâyesini ifsâd eden bir desise-i şeytânîye şudur ki: Bir müminin bir tek seyyiesiyle, bütün hasenâtını örter. Şeytanın bu desisesini dinleyen insafsızlar, o mümine adâvet ederler.).....121

On Dördüncü Lem'a (Zühre'den gelmiş "On Beş Nota"dan ibarettir.).....125

Mukaddime (Bu lem'anın telifinden on iki sene evvel, inâyet-i rabbâniye ile, mârifet-i ilâhiyede bir hareket-i fikriye ve bir seyahat-i kalbiye ve bir inkişâfât-ı rûhiyede tezâhür eden bazı lemeât-ı tevhidiyeyi Arabî olarak notalar sûretinde Zühre, Şu'le, Habbe, Şemme, Zerre, Katre gibi risalelerde kaydetmiştim.).....125

Birinci Nota (Kendi nefsimi hitaben demiştim: Ey gafil Said! Bil ki: Şu âlemin fenâsından sonra sana refâkat etmeyen ve dünyanın harabıyla senden müfârat eden bir şeye kalbini bağlamak sana lâyük değildir.).....126

İkinci Nota (Hakikattar bir rüyada gördüm ki...).....127

Üçüncü Nota (Ey gafil Said! Bil ki: Galat-ı his nev'inden gayet muvakkat dünyayı lâyemut ve dâim görüyorsun.).....128

Dördüncü Nota (Bil ki: Ekseriyetle Fâtır-ı Hakîm'in âdetidir, ehemmiyetli ve kıymetli şeyleri aynıyla iade ediyor.).....129

Beşinci Nota (Avrupa şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, bir muhaveredir.).....130

Altıncı Nota (Ey kâfirlerin çokluklarından ve onların bazı hakâik-i îmâniyenin inkârındaki ittifaklarından telâşa düşen ve itikadını bozan adam!).....145

Yedinci Nota (Ey müslümanları dünyaya şiddetle teşvik eden ve sanat ve terakkiyât-ı ecnebiye ye cebr ile sevk eden bedbaht hamiyet-füruş!).....149

Sekizinci Nota (Ey sa'y ve ameldeki lezzet ve saâdeti bilmeyen tembel insan!).....153

Doğuzuncu Nota (Bil ki, nev-i beşerde nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezleke si ve esasıdır.).....162

Onuncu Nota (Cenâb-ı Hakk'ın nur-u mârifetine yetişmek ve bakmak ve âyât ve şâhidlerin aynalarında cilvelerini görmek ve berâhin ve deliller mesâmâtıyla temâşâ etmek iktizâ ediyor ki; senin üstünden geçen, kalbine gelen ve aklına görünen her bir nuru tenkid parmaklarıyla yoklama ve tereddüt eliyle tenkid etme!).....165

On Birinci Nota (Bil ki, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ifadesinde çok şefkat ve merhamet var. Çünkü muhâtabların ekserisi, cumhur-u avâmdır. Onların zihinleri basittir.).....167

On İkinci Nota (Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığının sebebi...).....168

On Üçüncü Nota (Medâr-ı iltibâs olmuş olan beş meseledir.).....173

Birincisi (Tarîk-ı hakta çalışan ve mücâhede edenler, yalnız kendi vazifelerini düşünmek lâzım gelirken, Cenâb-ı Hakk'a âit vazifeyi düşünüp, hareketini ona bina ederek hataya düşerler.).....173

İkinci Mesele (Ubûdiyet, emr-i ilâhîye ve rızâ-yı ilâhîye bakar. Ubûdiyetin dâîsi emr-i ilâhî ve neticesi rızâ-yı Hak'tır. Semeratı ve fevâidi, uhreviyedir.).....175

Üçüncü Mesele ("Ne mutlu o adama ki, kendini bilip haddinden tecâvüz etmez." Nasıl bir zerre camdan, bir katre sudan, bir havuzdan, denizden, kamer den seyyarelere kadar güneşin cilveleri var.).....177

Dördüncü Mesele (Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbab hesabına almamak gerektir.).....180

Beşinci Mesele (Nasıl ki bir cemaatin malı bir adama verilse zulüm olur. Veya cemaate âit vakıf ları bir adam zabtetse zulmeder.).....183

On Dördüncü Nota (Tevhide dâir dört küçük remizdir.).....185

Birinci Remiz (Ey esbap-perest insan! Acaba garip cevherlerden yapılmış bir acîp kasrı görsen ki, yapıyor.).....185

İkinci Remiz (Bazı eblehler var ki, güneşi tanımadıkları için, bir aynada güneşi görse, aynayı sevmeye başlar. Şedid bir his ile onun muhafazasına çalışır. Tâ ki içindeki güneşi kaybolmasın.).....186

Üçüncü Remiz (Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mâhiyetine koyduğu en garip bir hâlet şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyorsun.)187

Dördüncü Remiz (Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyanın, dar bir kabir hükmündedir.)189

On Beşinci Nota (Üç meseledir.)190

Birinci Mesele (İsm-i Hafız'ın tecelli-i etemmine işaret eden ayetidir.)190

Şaflılar195

Bediüzzaman ve Risale-i Nur

Risale-i Nur Nedir ve Nasıl Bir Tefsirdir?

Kur'ân'ın hakikatlerini müspet ilim anlayışına uygun bir tarzda izah ve isbat eden Risale-i Nur Külliyyatı, her insan için en mühim mesele olan “Ben neyim? Nereden geliyorum? Nereye gideceğim? Vazifem nedir? Bu mevcudat nereden gelip nereye gidiyorlar? Mahiyet ve hakikatleri nedir?” gibi suâllerin cevabını vâzih ve kat'î bir şekilde, çekici bir üslûp ve güzel bir ifade ile beyan edip ruh ve akılları tenvir ve tatmin ediyor.

Yirminci asrın Kur'ân felsefesi olan bu eserler, bir taraftan teknik, fen ve sanat olarak maddiyatı, diğer taraftan iman ve ahlâk olarak mâneviyatı cami ve hâvi olacak Türk medeniyetinin, sadece maddiyata dayanan sair medeniyetleri geride bırakacağını da isbat ve ilân etmektedir.

Ecdadımızın bir zamanlar kalblerinde yerleşen iman ve itikat cihetiyle zemin yüzünde yüz mislinden ziyade devletlere, milletlere karşı imanından gelen bir kahramanlıkla mukabele etmesi, İslâmiyet ve kemâlât-ı mâneviyenin bayrağını Asya, Afrika ve yarı Avrupa'da gezdirmesi ve “Ölsem şehidim, öldürsem gaziyim.” deyip ölümü gülerek karşılayarak, müteselsil düşman hâdisâta karşı dayanması gibi, milletçe medâr-ı iftihar âli seciyemizin bugün biz

gençlerde inkişafı, vatan ve millet menfaati bakımından ve istikbalimizin selâmeti noktasından ne derece elzem olduğu mâlûmdur. Mutlaka her hareket ve hizmette maddî bir ücret ve şahsî menfaatler mülâhaza etmek, Türk'ün millî tarihinin şeref ve haysiyeti ile kabil-i telif olamaz. Bizler, ancak rızâ-yı ilâhî için çalışıyoruz. Bizzat hizmetinde bulunmakla aldığımız telezzüz, kardeş ve vatandaşlarımıza, İslâmiyet'e ve insaniyete yardımda bulunabilmek mazhariyetinden gelen ebedî hayatımıza ait sürur ve ümit, bizim bu babda aldığımız ve alacağımız yegâne hakikî mukabele ve ücrettir.

Risale-i Nur Nasıl Bir Tefsirdir?

Tefsir iki kısımdır:

Birisi: Mâlûm tefsirlerdir ki, Kur'ân'ın ibaresini ve kelime ve cümlelerin mânâlarını beyan ve izah ve isbat ederler.

İkinci kısım tefsir ise: Kur'ân'ın imanî olan hakikatlerini kuvvetli hüccetlerle beyan ve isbat ve izah etmektir. Bu kısmın çok ehemmiyeti var. Zahir mâlûm tefsirler, bu kısmı bazen mücmel bir tarzda dercediyorlar. Fakat Risale-i Nur, doğrudan doğruya bu ikinci kısmı esas tutmuş, emsâlsiz bir tarzda muannit filozofları da susturan bir mânevî tefsirdir.

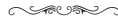
Risale-i Nur, sübjektif nazariye ve mütalâalardan uzak bir şekilde, her asırda milyonlarca insana rehberlik yapan mukaddes kitabımız olan Kur'ân'ın hakikatlerinin rasyonel ve objektif bir şekilde izah edilip insaniyetin istifadesine takdim edildiği bir külliyyattır.

Risale-i Nur, Kur'ân âyetlerinin nurlu bir tefsiri.. baştan başa iman ve tevhid hakikatleriyle müberhen.. her sınıf halkın anlayışına göre hazırlanmış.. müspet ilimlerle mücehhez.. vesveseli şüphecileri ikna ediyor.. en avâmdan en havassa kadar herkese hitap edip, en muannit filozofları dahi teslime mecbur ediyor.

Risale-i Nur, Nurlu bir külliyyat.. yüz otuz eser.. büyük-lü-küçüklü risaleler halinde.. asrın ihtiyaçlarına tam cevap verir.. akli ve kalbi tatmin eder.. Kur'ân-ı Kerîm'in yirminci asırdaki –lafzî değil– mânevî tefsiri...

İspat ediyor, akla gelen bütün istifhamları.. zerreden güneşe kadar iman mertebelerini.. vahdâniyet-i ilâhiyeyi.. nübüvvetin hakikatini...

İspat ediyor, arz ve semâvâtın tabakatından, melâike ve ruh bahsinden, zamanın hakikatinden, haşır ve âhiretin vukuundan, cennet ve cehennem varlığından, ölümün mahiyet-i asliyesinden ebedî saadet ve şekavetin menbaına kadar, akla gelen ve gelmeyen bütün imanî meseleleri en kat'î delillerle, aklen, mantıken, ilmen isbat ediyor. Pozitif ilimlerin müşevviki.. riyâzî meselelerden daha kat'î delillerle akli ve kalbi ikna edip, merakları izale eden bir şaheser...

Büyük bir titizlik ve hassasiyetle üzerinde durduğumuz mühim bir husus da, Risale-i Nur'un lâıyk ellere geçmesi ve onun hakikî fiyatı olarak en az yirmi beş kişinin istifade etmesinin temin edilmesidir.

Bu mânevî tefsir, *Sözler*, *Mektubat*, *Lem'alar*, *Şualar* diye dört büyük kısımdan müteşekkil olup, yekûnu yüz otuz risaledir.

Neşrinde çalışanlar

Birinci Lem'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Hazreti Yûnus İbni Mettâ (*alâ Nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesse-lâm*)'ın münâcâtı, en azîm bir münâcâtıdır ve en mühim bir vesîle-i icâbe-i duâdır.¹

Hazreti Yûnus (*aleyhisselâm*)'ın kıssa-yı meşhûresinin hü-lâsası:

Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş.² Deniz fırtınalı ve gece dağdağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette,

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ³

münâcâtı, ona süraten vasıta-yı necat olmuştur.

Şu münâcâtın sırr-ı azîmi şudur ki:

O vaziyette esbab bilküllüye sukût etti. Çünkü o hâlde ona necat verecek öyle bir Zât lâzım ki; hükmü

¹ Bkz.: Tirmizî, *deavât* 81; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/170.

² Kıssanın tamamı için bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/79-81.

³ "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

Azîm: Büyük.

Bilküllüye: Bütünüyü, tamamen.

Dağdağa: Gürültü.

Esbab: Sebepler.

Kıssa-i meşhure: Meşhur hâdise.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Necat: Kurtuluş.

Sırr-ı azîm: Çok büyük sır.

Sükut etmek: Ortadan kalkmak, düşmek.

Sür'aten: Hızlı bir şekilde.

Vasıta-i necat: Kurtuluş aracı, vesilesi.

Vesile-i icabe-i dua: Duaya cevap verilme sebebi.

hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cev-v-i semâya geçebilsin. Çünkü onun aleyhinde “gece, deniz ve hût” ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zât onu sâhil-i selâmete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsa idiler, yine beş para faydaları olmazdı.¹

Demek esbâbın tesiri yok. Müsebbibü'l-esbab'dan başka bir melce' olamadığını aynelyakîn gördüğünden, sırr-ı ehadiyet, nur-u tevhid içinde inkişâf ettiği için şu münâcât birdenbire geceyi, denizi ve hûtı musahhar etmiştir. O nur-u tevhid ile hûtun karnını bir tahte'l-bahir gemisi hükmüne getirip ve zelzeleli dağvâri emvâc dehşeti içinde; denizi, o nur-u tevhid ile emniyetli bir sahrâ, bir meydan-ı cevelân ve tenezzühgâhı olarak o nur ile semâ yüzünü bulutlardan süpürüp, kameri bir lâmba gibi başı üstünde bulundurdu. Her taraftan onu tehdit ve tazyik eden o mahlûkat, her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Tâ sâhil-i selâmete çıktı, şecere-i yaktın² altında o lütf-u rabbânîyi müşâhede etti.

¹ Bkz.: En'âm sûresi, 6/17; Yûnus sûresi, 10/107; Fâtır sûresi, 35/2.

² Bkz.: “Üzerine gölge yapması için, orada asma kabak cinsinden bir ağaç bitirdik.” (Sâffât sûresi, 37/146)

Ayne'l-yakin: Görerek öğrenme.

Cevv-i semâ: Atmosfer, hava.

Emvac: Dalgalar.

Hût: Balık.

Kamer: Ay.

Lûtf-u Rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın kullarına iyiliği ve ihsanı.

Melce: Sığınak.

Meydan-ı cevelân: Gezilebilecek alan.

Musahhar etmek: Emri altında tutmak.

Müsebbibü'l-Esbab: Sebepleri birbirine bağlı icad eden, yaratan Hz. Allah.

Nur-u tevhid: Cenab-ı Hakk'ın birliğini gösteren nur.

Sahil-i selâmet: Güvenli sahil.

Sırr-ı ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin her varlıkta özel şekilde tecelli etmesi.

Şecere-i yaktın: Kabak, kavun, karpuz gibi toprakta uzanan bitki.

Tahtelbahir: Denizaltı.

Tenezzühgâh: Gezinti yeri.

İşte, Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'ın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz, istikbâldir. İstikbâlimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdân küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-yı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor.¹ Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.

Madem hakikî vaziyetimiz budur; biz de Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'a iktidâen, umum esbaptan yüzümüzü çevirip doğrudan doğruya Müsebbibü'l-esbab olan Rabbimize ilticâ edip **لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ**² demeliyiz ve aynelyakîn anlamalıyız ki; gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbâl, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını defedecek yalnız o Zât olabilir ki; istikbâl taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde, nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Hâlık-ı semâvât ve arzdan başka hangi

¹ Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

² "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

Dalâlet: Sapıklık, İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünceler.

Hâlık-ı Semâvat ve Arz: Göklerin ve yerin Yüce Yaratıcısı Hz. Allah.

Hayat-ı ebediye: Ebedî, sonsuz hayat.

Hevâ-yı nefis: Nefsin haram olan şeylere karşı arzu ve isteği.

İktidâen: Uyarak.

Küre-i zemin: Yeryüzü.

Mevc: Dalga.

Nazar-ı gaflet: Gafletli bakış.

Sergerdan: Başı dönen, şaşkın.

Taht-ı emr: Emri altında.

Taht-ı hüküm: Hükmü altında.

Taht-ı idare: İdaresi altında.

sebepler var ki, en ince ve en gizli hâtırât-ı kalbimizi bilecek ve bizim için istikbâli, âhiretin îcâdıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak, –hâşâ– Zât-ı Vâcibü'l-vücut'dan başka hiçbir şey, hiçbir cihette O'nun izni ve iradesi olmadan imdâd edemez ve halâskâr olamaz.¹ Madem hakikat-i hâl böyledir. Nasıl ki Hazreti Yûnus (aleyhisselâm)'a o münâcâtın neticesinde hûtu ona bir merkûb, bir tahte'l-bahir ve denizi bir güzel sahrâ ve gece mehtâplı bir latîf sûret aldı. Biz dahi o münâcâtın sırrıyla **لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ** demeliyiz.

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ² cümlesiyle istikbâlimize, **سُبْحَانَكَ**³ kelimesiyle dünyamıza, **إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ**⁴ fıkrasıyla nefsimize nazar-ı merhametini celb etmeliyiz.⁵ Tâ ki, nur-u îmân ile ve Kur'ân'ın mehtâbıyla istikbâlimiz tenevvür etsin ve o gecemizin dehşet ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılâp

¹ Bkz.: Kehf sûresi, 18/23-24; Dehr sûresi, 76/30; Tekvir sûresi, 81/29; Hac sûresi, 22/65.

² “Sen'den başka ilâh yoktur.” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

³ “Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin.” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁴ “Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁵ Peygamber Efendimiz'in (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Hz. Ebûbekir'e (radiyallâhu anhu) tavsiye buyurduğu bir duâ şöyledir: “Allahım! Ben nefsimde çok zulmettim. Günahları ancak Sen affedersin. Öyle ise beni, şânına lâyık bir mağfiretle bağışla, bana merhamet et. Sen affedici ve merhamet edicisin.” (Buhârî, ezân 149, tevhid 9, deavât 16; Müslim, zikir 47, 48, hudûd 23).

Celb etmek: Kendine çekmek.

Hakikat-i hal: Gerçek durum.

Halâskâr: Kurtarıcı.

Hâtırât-ı kalb: Kalbe gelen duygular, fikirler.

İnkılâp etmek: Dönüşmek.

Latîf: Güzel, hoş.

Merkûb: Binek.

Nazar-ı merhamet: Merhametli bakış.

Tenevvür etmek: Aydınlanmak, nurlanmak.

Tenezzüh: Gezinti, dolaşma.

Ünsiyet: Birine ısınma, dostluk, ahbablık.

Zât-ı Vâcibü'l-Vücut: Varlığı kendinden ve kesin tek varlık olan Allah.

etsin. Ve mütemâdiyen mevt ve hayatın değişmesiyle sene-ler ve karnlar emvâcî üstünde hadsiz cenazeler binip ade-me atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'ân-ı Hakîm'in tezgâhında yapılan bir sefine-i mâneviye hükmüne geçen hakikat-i İslâmiyet içine girip selâmetle o denizin üstünde gezip, tâ sâhil-i selâmete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi te-nezzühün manzaralarını tazelandirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıktırsın. Hem o sırr-ı Kur'ân'la, o terbiye-i Furkâniye ile; nefsimiz bize binmeyecek, merkûbumuz olup, bizi ona bindirip, hayat-ı ebediyemizin kazanmasına kuvvetli bir va-sıtamız olsun.

Elhâsıl: *Madem insan, mâhiyetinin câmiyeti itibâ-riyla sıtmadan müteellim olduğu gibi, arzın zelzele ve ihtizâzâtından ve kâinatın Kıyâmet hengâmında zelzele-i kübrâsından müteellim oluyor.*

Ve nasıl ki hurdebînî bir mikroptan korkar; ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi kor-kar.

Adem: Yokluk.

Câmiyet: Çok kapsamlı ol-ma.

Ecrâm-ı ulviye: Çok büyük gök cisimleri, yıldızlar.

Hakikat-i İslâmiyet: İslâmi-yet gerçeği.

Hengâm: Vakit, sıra.

Hurdebînî: Mikroskobik, mikroskopla görülebilecek derecede küçük olan.

İhtizâzât: Titremeler, sarsıl-malar.

Karn: Asır, çağ.

Mevt: Ölüm.

Müteellim: Acı, ıstırap çe-ken, üzüntülü.

Mütemadiyen: Devamlı, sü-rekli olarak.

Nazar-ı ibret: İbretle bak-ma.

Sefine-i mâneviye: Mecâzi anlamda bir gemi.

Sırr-ı Kur'ân: Kur'ân'ın sır-rı.

Terbiye-i Furkaniye: Kur'ân'ın terbiyesi.

Zelzele-i kübrâ: En büyük zelzele, kıyamet.

Hem nasıl ki hânesini sever; koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki küçük bahçesini sever; öyle de, hadsiz ebedî cenneti dahi müştâkâne sever.

Elbette, böyle bir insanın Mâbûdu, Rabbi, melcei, halâskârı, maksûdu öyle bir Zât olabilir ki, umum kâinat O'nun kabza-yı tasarrufunda, zerrât ve seyyârât dahi taht-ı emrindedir.¹

Elbette öyle bir insan dâimâ Yûnusvârî (aleyhisselâm) demeye muhtaçtır.

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ²

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

¹ Bkz.: "Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir." (Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12). "Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır." (Âl-i İmran sûresi, 3/180; Hadid sûresi, 57/10)

² "Sen'den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!" (Enbiyâ sûresi, 21/87)

³ "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Kabza-i tasarruf: Yönetimi altında.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen, ilâh.

Müştakane: Büyük bir özlemle.

Seyyârat: Gezegenler.

Yunusvârî: Hz. Yunus (a.s.) gibi.

Zerrat: Zerreler.

İkinci Lem'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ¹

Sabır kahramanı Hazreti Eyyûb (*aleyhisselâm*)'ın şu münâcâtı, hem mücerreb, hem tesirlidir.² Fakat âyetten iktibas sûretinde bizler münâcâtımızda رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ³ demeliyiz.

Hazreti Eyyûb (*aleyhisselâm*)'ın meşhur kıssasının hülâsası şudur ki:⁴

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı hâlde, o hastalığın azîm mükâfâtını düşünerek kemâl-i sabır-la tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştigi zaman, zikir ve

¹ “Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanı-sın.” diye niyaz etmişti.” (Enbiyâ sûresi, 21/83)

² Allah Teâlâ, duanın yer aldığı âyet-i kerîmenin hemen ardından, Hz. Eyyûb'un (*aleyhisselâm*) duasını kabul buyurduğunu beyan etmektedir. (Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84)

³ Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanı-sın.

⁴ Kıssanın teferruatlı hâli için bkz.: İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.49; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/71-72, 23/165-166; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/421.

Azîm: Büyük.

İktibas: Alma, aktarma.

Kemâl-i sabır: Pek büyük bir sabır.

Kıssa: Hadise, olay.

Mücerreb: Denenmiş, tec-rübe edilmiş.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Tevellüt etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan kalb ve lisânına ilişti-
ri için,¹ o vazife-i ubûdiyete hâlel gelir düşüncesiyle kendi
istirahati için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: “*Yâ
Rab! Zarar bana dokundu, lisânen zikrime ve kalben
ubûdiyetime hâlel veriyor.*” diye münâcât edip, Cenâb-ı
Hak o hâlis ve sâfi, garazsız, lillâh için o münâcâtı gayet
hârika bir sûrette kabul etmiş. Kemâl-i âfiyetini ihsân edip
envâ-ı merhametine mazhar eylemiş.²

İşte bu Lem’ada “Beş Nükte” var.

Birinci Nükte

Hazreti Eyyûb (*aleyhisselâm*)’ın zâhirî yara hastalıklarının
mukâbili bizim bâtinî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır.
İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazreti Eyyûb’dan daha ziyâde
yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü işlediğimiz her bir
günah, kafamıza giren her bir şûphe, kalb ve rûhumuza
yaralar açar.

Hazreti Eyyûb (*aleyhisselâm*)’ın yaraları, kısacık hayat-ı dün-
yeviyesini tehdit ediyordu. *Bizim mânevî yaralarımız, pek*

¹ Bkz.: İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-târih* 1/98-100.

² Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84; Sâd sûresi, 38/42-43. Ayrıca bir gün Cenâb-ı Hak, Hz. Eyyûb (*aleyhisselâm*) üzerine altın çekirgeler indirmiştir: (Bkz.: Buhârî, *gusûl* 20, *enbiyâ* 20, *salât* 42).

Envâ-ı merhamet: Çeşit çe-
şit lütuflar.

Garaz: Gizli maksat, gaye.

Hâlel: Zarar, ziyan.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya
hayatı.

Kemâl-i âfiyet: Pek büyük
bir sağlık.

Lillâh: “Allah için” anlamın-
da Arapça ifade.

Lisan: Dil.

Marifet-i ilâhiye: Allah’ı ta-
nıma, bilme.

Mazhar eylemek: Nail et-
mek, şereflendirmek.

Mukabil: Karşı, karşılık.

Ubudiyet-i ilâhiye: Cenab-ı
Hakk’a karşı kulluk.

Vazife-i ubudiyet: Kulluk
vazifesi.

Zâhiri: Görünen, görünür-
deki.

uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münâcât-ı Eyyûbiye'ye, o hazretten bin defa daha ziyâde muhtacı.

Bâhusus, nasıl ki o hazretin yaralarından neşet eden kurtlar, kalb ve lisânına ilişmişler; öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler –neûzü billâh– mahall-i î mân olan bâtın-ı kalbe ilişip î mânı zedeler ve î mânın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştı-
rarak susturuyorlar.¹

Evet günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u î mânı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor.² Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse,³ kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırtıyor.

♦ *Meselâ*, utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının ıtlâlından çok hicap ettiği zaman, melâike ve rûhânîyâtın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük bir emâre ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

¹ Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/124; Zuhur sûresi, 43/36.

² Bkz.: Mutaaffîn sûresi, 83/14; Tirmizî, *tefsîru sûre (83) 1*; İbni Mâce, *zühd* 29; Muvatta, *kelâm* 18.

³ İnsanın, gûnahtan tevbe ettiği zaman, o günahı hiç işlememiş hâle geleceğine dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30.

Bâtın-ı kalb: Kalbin içi.

Emâre: Alâmet, belirti, işare-
ret.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz,
ebedî hayat, ahiret hayatı.

Hicap: Sıkılma, utanıp çe-
kinme.

İtlâl: Öğrenme, haberdar
olma.

İstiğfar: Af dileme.

Mahall-i iman: İmanın yeri.

Melâike: Melekler.

Münâcât-ı Eyyubiye: Hz.
Eyyub'un (a.s.) duâsı.

Nefretkârâne: Nefret ettire-
cek, soğutacak bir tarzda.

Neşet etmek: Meydana
gelmek.

Neûzü billâh: Allah koru-
sun!

Nur-u iman: İman nuru.

Ruhaniyât: Cismi olmayan,
ruhanî varlıklar.

Zevk-i ruhanî: Ruhun aldığı
lezzet.

♦ *Hem meselâ*, cehennem azâbını intâc eden büyük bir günahı işleyen bir adam, cehennemin tehdidâtını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün rûhuyla cehennemin ademini arzu ettiğinden, küçük bir emâre ve bir şüphe, cehennemin inkârına cesaret veriyor.

♦ *Hem meselâ*, farz namazını kılmayan ve vazife-i ubûdiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tembellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve mânen diyor ki: "Keşki o vazife-i ubûdiyeti bulunmasa idi." Ve bu arzudan bir mânevî adâvet-i ilâhiyeyi işmâm eden bir inkâr arzusu uyanır. Bir şüphe, vücud-u ilâhiyeye dâir kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır.

O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukâbil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş mânevî sıkıntılara kendini hedef eder.¹ Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkezâ... bu üç misâle kıyâs edilsin ki ²بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ sırrı anlaşılsın.

¹ Bkz.: Nûr sûresi, 24/39; Hac sûresi, 22/31.

² "Bilâkis onların kalpleri paslandı." (Mutaffifin sûresi, 83/14)

Adâvet-i ilâhiye: Cenab-ı Hakk'a karşı düşmanlık.

Adem: Yokluk.

Cüz'î: Küçük, az.

Hâkezâ: Böylece, bunun gibi...

Helâket: Ölme, yok olma.

İntâc etmek: Netice vermek, meydana getirmek.

İshmâm etmek: Hissettirmek, duyurmak, koklatmak.

Mükerrer: Tekrar edilen.

Müteessir: Etkilenmiş.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Başlangıcı, öncesi ve sonu

olmayan Sultan, Cenab-ı Hakk.

Tehdidât: Tehditler.

Tekdir: Azarlama.

Vazife-i ubudiyet: Kulluk görevi.

Vücud-i ilâhi: Cenab-ı Hakk'ın varlığı.

İkinci Nükte

Yirmi Altıncı Söz'de sırr-ı kadere dâir beyân edildiği gibi, musîbet ve hastalıklarda insanların şekvâya üç vecihle hakları yoktur.

Birinci Vecih

Cenâb-ı Hak, insana giydirdiği vücut libâsını sanatına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış, o vücut libâsını o model üstünde keser, biçer, tebdil eder, tağyir eder; muhtelif esmâsının cilvesini gösterir. Şâfi ismi hastalığı istediği gibi, Rezzâk ismi de açlığı iktizâ ediyor. Ve hâkezâ...

مَالِكُ الْمَلِكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ¹

İkinci Vecih

Hayat musîbetlerle, hastalıklarla tasaffî eder,² kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül

¹ Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

² Allah Teâlâ'nın, arındırmak istediği kullarına musibet ve belâlar verdiğine (İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/81; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/500); hastalıkların, geçmiş günahlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna (Müslim, *birr* 52; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1); hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

Kemal bulmak: Olgunlaşmak, mükemmelleşmek.

Libas: Elbise.

Mazhar etmek: Nail etmek, şereflendirmek.

Rezzak: Yarattıklarının muhtaç oldukları rızıkları zamanında yetiştiren, Hz. Allah.

Şâfi: Şifâ veren, iyileştiren.

Şekvâ: Şikayet.

Tasaffi etmek: Saflaşmak, süzülüp durulaşmak.

Tebdil ve tağyir etmek: Değiştirip başka şekle sokmak.

Tekemmül etmek: Gelişmek, mükemmelleşmek, olgunlaşmak.

Terakki etmek: İlerlemek, yükselmek.

eder; vazife-i hayatiyeyi yapar.¹ Yeknesak istirahat döşesindeki hayat, hayr-ı mahz olan vücuddan ziyâde, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider.

Üçüncü Vecih

Şu dâr-ı dünya, meydan-ı imtihandır² ve dâr-ı hizmettir.³ Lezzet ve ücret ve mükâfât yeri değildir. Madem dâr-ı hizmettir ve mahall-i ubûdiyettir.⁴ Hastalıklar ve musîbetler, dinî olmamak ve sabretmek şartıyla⁵ o hizmete ve o ubûdiyete çok muvâfık oluyor ve kuvvet veriyor. Ve her bir saati, bir gün ibâdet hükmüne getirdiğinden⁶ şekvâ değil, şükretmek gerektir.

Evet ibâdet iki kısımdır:

Bir kısmı müsbet, diğeri menfî.

¹ Bkz.: “Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah onun sebebiyle müminin günahından bir kısmını mağfiret buyurur.” (Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 52); “Erkeğiyle kadınıyla müminlerin bizzat kendisinde, çocuğunda, malında belâ eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah’a kavuşsun.” (Tirmizî, *zühd* 57; Muvatta, *cenâiz* 40; Dârimî, *rikak* 76)

² Bkz.: Bakara sûresi, 2/155; Âl-i İmran sûresi, 3/152, 154, 186; Mâide sûresi, 5/48; En’âm sûresi, 6/165; A’râf sûresi, 7/129; Yûnus sûresi, 10/14.

³ Bkz.: Tevbe sûresi, 9/105; Necm sûresi, 53/39.

⁴ Bkz.: Bakara sûresi, 2/21; Necm sûresi, 53/36.

⁵ Peygamber Efendimiz’in duâlarında şu ifadeler vardır: “Allahım! Yakîninden öyle bir hisse lutfet ki dünyevî musibetlere tahammül kolaylaşsın.. ve bize, dinî musibet verme.” (Tirmizî, *deavât* 79; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106).

⁶ Bkz.: Dârimî, *rikak* 56; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/159, 194, 198, 3/148, 238, 258.

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Dâr-ı hizmet: Hizmet, çalışma yeri.

Hayr-ı mahz: Sırf, tamamen hayır.

Mahall-i ubudiyet: Kulluk yeri.

Menfi: Olumsuz.

Meydan-ı imtihan: İmtihan alanı.

Müsbet: Olumlu.

Şerr-i mahz: Sırf, tamamen şer.

Vazife-i hayatiye: Hayat görevi.

Yeknesak: Tekdüze, bitevîye.

Müsbet kısmı mâlûmdur.

Menfî kısmı ise, hastalıklar ve musîbetlerle musîbet-zede zaafını ve aczini hissedip Rabb-i Rahîmine ilticâkârâne teveccüh edip, O'nu düşünüp, O'na yalvarıp hâlis bir ubûdiyet yapar. Bu ubûdiyete riyâ giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musîbetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o vakit her bir saati bir gün ibâdet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hattâ bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibâdet hükmüne geçer.

Hattâ bir âhîret kardeşim, Muhâcir Hâfız Ahmed isminde bir zâtın müthiş bir hastalığına ziyâde merak ettim. Kalbime ihtâr edildi: “Onu tebrik et. Her bir dakikası bir gün ibâdet hükmüne geçiyor.” Zâten o zât, sabır içinde şükreliyordu.

Üçüncü Nükte

Bir-iki Söz'de beyân ettiğimiz gibi: Her insan geçmiş hayatını düşünse, kalbine ve lisânına ya “Ah!” veya “Oh!” gelir. Yani ya teessüf eder, ya “Elhamdülillâh” der.

Teessüfü dedirten, eski zamanın lezâîzinin zevâl ve firâkıdan neşet eden mânevî elemelerdir. Çünkü zevâl-i lezzet elemdir. Bazen muvakkat bir lezzet, dâimî elem verir. Düşünmek ise o elemi değiştir, teessüf akıtıyor.

Fırak: Ayrılık.

İlticâkârâne: Sığınarak.

Lezâiz: Lezzetler.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Neş'et etmek: Meydana gelmek.

Rabb-i Rahîm: Yarattıklarına karşı merhamet ve ih-sanı çok fazla olan, daima sonsuz ve sınırsız şefkat ve merhamet eden Hz. Allah.

Riyâ: Gösteriş.

Teessüf: Üzülme, eseflenme.

Teveccüh etmek: Yönelmek.

Ubûdiyet: Kulluk.

Zeval: Yok olma, bitme, kaybolup gitme.

Zevâl-i lezzet: Lezzetin bitmesi.

Eski hayatında geçirdiği muvakkat âlâmın zevâlinden neşet eden mânevî ve dâimî lezzet, “Elhamdülillâh” de-dirtir. Bu fitrî hâletle beraber, musîbetlerin neticesi olan sevâp ve mükâfât-ı uhreviye ve kısa ömrü, musîbet vasıtasıyla uzun bir ömür hükmüne geçmesini düşünse, sabırdan ziyâde, şükreder. **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ سَوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ**¹ demesi iktizâ eder.

Meşhur bir söz var ki: “Musîbet zamanı uzundur.” Evet musîbet zamanı uzundur. Fakat örf-ü nâsta zannedildiği gibi sıkıntılı olduğundan uzun değil, belki uzun bir ömür gibi hayatî neticeler verdiği için uzundur.

Dördüncü Nükte

Yirmi Birinci Söz’ün Birinci Makamı’nda beyân edildiği gibi: Cenâb-ı Hakk’ın insana verdiği sabır kuvvetini evhâm yolunda dağıtmazsa, her musîbete karşı kâfi gelebilir. Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyile ve fânî hayatı bâkî tevehhüm etmesiyle sabır kuvvetini mâzi ve müstakbele dağıtıp hâl-i hazırda musîbete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvâya başlar. Âdetâ –hâşâ– Cenâb-ı Hakk’ı insanlara şekvâ eder. Hem çok haksız bir sûrette ve divânecesine şekvâ edip sabırsızlık gösterir.

¹ “Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım..” Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne*d 2/117.

Âlâm: Elemler.

Evham: Zanlar, aslı esası olmayan kuruntular.

Fitri hâlet: Tabii durum.

İktiza etmek: Gerekmek.

Mükâfât-ı uhreviye: Âhirette alınacak mükâfatlar.

Örf-ü nâs: İnsanlar arasında kabul görmüş âdet, gelenek.

Şekvâ: Şikâyet.

Tahakküm: Zorla baskı altına alma, boyun eğdirme.

Tevehhüm: Sanma, vehmetme.

Çünkü geçmiş her bir gün, musîbet ise zahmeti gitmiş, rahatı kalmış; elemi gitmiş, zevâlindeki lezzet kalmış; sıkıntısı geçmiş, sevâbı kalmış. Bundan şekvâ değil, belki mütelezzizâne şükretmek lâzım gelir. Onlara küsmek değil, bilâkis muhabbet etmek gerektir. Onun o geçmiş fânî ömrü, musîbet vasıtasıyla bâkî ve mes'ûd bir nevi ömür hükmüne geçer. Onlardaki âlâmı vehim ile düşünüp bir kısım sabrını onlara karşı dağıtmak, dîvâneliktir.

Amma gelecek günler ise madem daha gelmemişler; içlerinde çekeceği hastalık veya musîbeti şimdiden düşünüp sabırsızlık göstermek, şekvâ etmek, ahmaklıktır. “Yarın, öbür gün aç olacağım, susuz olacağım.” diye bugün mütemâdiyen su içmek, eklemek yemek, ne kadar ahmakçasına bir dîvâneliktir; öyle de, gelecek günlerdeki, şimdi adem olan musîbet ve hastalıkları düşünüp, şimdiden onlardan müteallim olmak, sabırsızlık göstermek, hiçbir mecburiyet olmadan kendi kendine zulmetmek öyle bir belâhettir ki, hakkında şefkat ve merhamet liyâkatini selb ediyor.

Elhâsıl: *Nasıl şükür, nimeti ziyâdeleştiriyor;¹ öyle de şekvâ, musîbeti ziyâdeleştirir, hem merhamete liyâkatini selb eder.*

¹ Bkz.: “Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım.” (İbrahim sûresi, 14/7)

Adem: Yokluk.

Âlâm: Elemler.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Müteallim: Elem duyan, üzülen.

Mütelezzizâne: Lezzet alarak.

Mütemadiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Selb etmek: Çekip almak, yok etmek.

Zevâl: Yok olma, bitme, kaybolup gitme.

Birinci Harb-i Umumî'nin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zât müthiş bir hastalığa giriftâr olmuştu. Yanına gittim, bana dedi:

“Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım.” diye acı bir şikâyet etti.

Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim:

“Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp, şekvâ etme; onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, madem daha gelmemişler. Rabbin olan Rahmân-ı Rahîm'in rahmetine itimâd edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücud rengi verme. Bu saati düşün; sendeki sabır kuvveti bu saate kâfi gelir.

Divâne bir kumandan gibi yapma ki: Sol cenah düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ bir kuvvet ile merkezi harap eder.”

Dedim: “Kardeşim, sen bunun gibi yapma, bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i ilâhiyeyi ve mükâfât-ı uhreviyeyi ve fânî ve kısa ömrünü, uzun ve bâkî bir sûrete çevirdiğini düşün. Bu acı şekvâ yerinde ferahlı bir şükret.”

Cenah: Kanat, yön.

Ednâ: En değersiz, en basit.

İltihak: Katılma, birleşme.

Mükâfât-ı uhreviye: Âhirette alınacak mükâfatlar.

Sürur: Sevinç.

Tahşid etmek: Yoğunlaşmak, yığılmak.

O da tamamıyla bir ferah alarak: “Elhamdülillâh!” dedi, “Hastalığım ondan bire indi.”

Beşinci Nükte

Üç meseledir.

Birinci Mesele

Asıl musîbet ve muzır musîbet, dine gelen musîbettir. Musîbet-i diniyeden her vakit dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip feryad etmek gerektir.¹

Fakat dinî olmayan musîbetler, hakikat noktasında musîbet değildirler. Bir kısmı ihtâr-ı rahmânîdir. Nasıl ki çoban, gayrın tarlasına tecâvüz eden koyunlarına taş atıp, onlar o taştan hissederler ki: Zararlı işten kurtarmak için bir ihtârdır, memnunâne dönerler.² Öyle de, çok zâhirî musîbetler var ki, ilâhî birer ihtâr, birer ikazdır. Ve bir kısmı keffâretü’z-zünûbdur.³ Ve bir kısmı gafleti dağıtıp, beşerî olan aczini ve zaafını bildirerek bir nevi huzur vermektir.

¹ Peygamber Efendimiz (*salâllâhu aleyhi ve sellem*), dünyevî musibetlere tahammülü istemiş, dinî musibet vermemesi için Allah Teâlâ’ya duada bulunmuştur: Tirmizî, *deavât* 79; en-Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 6/106.

² Koyunlarını başkasına ait yerin hemen bitişiğinde otlatmaktan kaçınılması gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *imân* 39, *büyü’* 2; Müslim *müsâkat* 107. Ayrıca şefkatli bir çoban, koyunlarını tehlikeli yerlere girmekten nasıl koruyorsa, Allah Teâlâ’nın da mümin kulunu öyle koruduğuna dair bkz.: İbni Ebî Âsım, *ez-Zühd* s.65; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 1/11; ed-Deylemî, *el-Müsneid* 5/227.

³ Bkz.: Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 50-52; Tirmizî, *tefsîru sûre* (4) 24; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/303, 335, 402...

Cenah: Kanat , yön.

Ednâ: En değersiz, en basit.

İltihak: Katılma, birleşme.

Mükâfât-ı uhreviye: Âhiret-
te alınacak mükâfatlar.

Sürur: Sevinç.

Tahşid etmek: Yoğunlaş-
mak, yığılmak.

Musîbetin hastalık olan nev'i, sâbikan geçtiği gibi o kısım, musîbet değil, belki bir iltifât-ı rabbânîdir, bir tathirdir.¹ Rivâyette vardır ki: "Ermiş bir ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşüyor, sıtmanın titremesinden günahlar öyle dökülüyor."²

Hazreti Eyyûb (*aleyhisselâm*) münâcâtında istirahat-i nefis için duâ etmemiş, belki zikr-i lisânî ve tefekkür-ü kalbîye mâni olduğu zaman ubûdiyet için şifâ talep eylemiş.

Biz, o münâcât ile –birinci maksadımız– günahlardan gelen mânevî rûhî yaralarımızın şifâsını niyet etmeliyiz.

Maddî hastalıklar için ubûdiyete mâni olduğu zaman ilticâ edebiliriz. Fakat mûterizâne, müştekiyâne bir sûrette değil, belki mütezellilâne ve istimdatkârâne ilticâ edilmeli. Madem O'nun rubûbiyetine râzıyız, o rubûbiyeti noktasında verdiği şeye rıza lâzım.

Kaza ve kaderine itirazı işmâm eder bir tarzda "Ah! Of!" edip şekvâ etmek, bir nevi kaderi tenkidir, rahîmiyetini

¹ Hastalıkların, geçmiş günâhlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna dair bkz.: Müslim, *birr* 52; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1. Ayrıca hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

² Bkz.: İbni Mâce, *tıb* 18; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 2/441. Hastalık ismi zikredilmeyen rivâyetler için bkz.: Buhârî, *merdâ* 2, 14, *tefsîru sûre (14)* 1; Müslim, *münâfikîn* 64.

İltifât-ı Rabbânî: Cenab-ı Hakk'ın iltifatı, ihsanı.

İstimdatkârâne: Yardım isteyerek, yalvararak.

İstirahat-i nefis: Kendisini rahat ettirme isteği.

İşmametmek: Hissettirmek, duyurmak, koklatmak.

Kazâ: Allah (c.c.) tarafından takdir olunan şeylerin gerçekleşmesi.

Muterizâne: İtiraz edercesine.

Müştekiyâne: Şikâyet edercesine.

Mütezellilâne: Kendi küçüklüğünü gösterir bir tarzda.

Rahîmiyet: Cenab-ı Hakk'ın yarattıklarına karşı daima sonsuz ve sınırsız şefkat ve merhamet etmesi.

Rububiyet: Cenab-ı Hakk'ın her şeyi yaratıp, yönetmesi, terbiyesi.

Sabikan: Daha önce.

Tathir: Temizleme.

Tefekkür-ü kalbî: Kalben düşünme.

Übudiyet: Kulluk.

Zikr-i lisânî: Dil ile anma.

ittihamdır. *Kaderi tenkid eden, başını örse vurur kırar. Rahmeti ittiham eden, rahmetten mahrum kalır. Kırılmış el ile intikam almak için o eli istimâl etmek, nasıl kırılmasını tezyid ediyor. Öyle de, musîbete giriftâr olan adam, itirazkârâne şekvâ ve merakla onu karşılamak, musîbeti ikileştiriyor.*

İkinci Mesele

Maddî musîbetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ, gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücum eden arılara iliştikçe fazla tehâcüm göstermeleri, lâkayt kaldıkça dağılmaları gibi; maddî musîbetlere de büyük nazarıyla ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musîbet cesetten geçerek kalbde de kökleşir, bir mânevî musîbeti dahi netice verir, ona istinâd eder, devam eder.

Ne vakit o merakı, kazaya rıza ve tevekkül vasıtasıyla izâle etse, bir ağacın kökü kesilmesi gibi maddî musîbet hafifleşe hafifleşe kökü kesilmiş ağaç gibi kurur gider. Bu hakikati ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey bîçâre feryadı, belâdan kıl tevekkül.

Zira feryad belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil.

Belâ ender belâ: Belâ içinde belâ.

Giriftar olmak: Tutulmak, yakalanmak.

Hata ender hata: Hata içinde hata.

İstimâl etmek: Kullanmak.

İstinad etmek: Dayanmak.

İtirazkârâne: İtiraz eder bir tarzda.

İzale etmek: Gidermek.

Tehacüm göstermek: Toplanıp üşüşmek, saldırmak.

Tezyid etmek: Arttırmak.

Eğer belâ vereni buldunsa, safâ-ender, atâ-ender belâdır bil.

Eğer bulmazsan, bütün dünya cefâ-ender, fenâ-ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırırsın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O gül-dükçe küçülür, eder tebeddül.

Nasıl ki; mübâreze müthiş bir hasma karşı gülmekle, adâvet musâlâhaya, husûmet şakaya döner, adâvet küçülür mahvolur.¹ Tevekkül ile musîbete karşı çıkmak dahi öyledir.

Üçüncü Mesele

Her zamanın bir hükmü var.² Şu gaflet zamanında musîbet şeklini değiştirmiş. Bazı zamanda ve bazı eşhastâ belâ, belâ değil, belki bir lütf-u ilâhîdir.

Ben şu zamandaki hastalıklı sâir musîbetzedeleri –fakat musîbet, dine dokunmamak şartıyla– bahtiyar gördüğümünden,

¹ Bkz.: “İyilikle kötülük bir olmaz. O hâlde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!” (Fussilet sûresi, 41/34)

² “Her durumun, söylenecek uygun bir sözü vardır.” ifadesi için bkz.: el-Beyhakî, Şuabü’l-îmân 4/263; Hatîb el-Bağdâdî, el-Câmi’ li ahlâkî’r-râvî ve âdâbî’s-sâmi’ 1/212, 407.

Adâvet: Düşmanlık.

Atâ-ender atâ: İyilik, lütuf içice.

Cefâ-ender cefâ: Sıkıntılarla dolu.

Eşhas: Şahıslar.

Fenâ-ender: Yokluklarla dolu.

Hasm: Muhalif, düşman.

Husumet: Düşmanlık.

Lûtf-u ilâhî: Cenâb-ı Hakk’ın lütfu, ihsanı.

Musalâha: Barış.

Mübareze: Çatışma, mücadele.

Safâ-ender safâ: Rahatlık, huzur içice.

Tebeddül: Değişim.

hastalık ve musîbet aleyhtarı bulunmak hususunda bana bir fikir vermiyor. Ve bana, onlara acımak hissini îrâs etmiyor.

Çünkü hangi bir genç hasta yanıma gelmiş ise, görüyorum; emsâllerine nisbeten bir derece vazife-i diniyeye ve âhirete karşı merbûtiyeti var. Ondan anlıyorum ki: Öyleler hakkında o nevi hastalıklar musîbet değil, bir nevi nimet-i ilâhiyedir. Çünkü çendan o hastalık onun dünyevî, fânî, kısacık hayatına bir zahmet îrâs ediyor, fakat onun ebedî hayatına faydası dokunuyor, bir nevi ibâdet hükmüne geçiyor.

Eğer sıhhat bulsa, gençlik sarhoşluğuyla ve zamanın sefâhetiyle elbette hastalık hâletini muhafaza edemeyecek, belki sefâhete atılacak.

Hâtime

Cenâb-ı Hak, hadsiz kudret ve nihayetsiz rahmetini göstermek için insanda hadsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr derceylemiştir.

Hem hadsiz nukûş-u esmâsını göstermek için insanı öyle bir sûrette halk etmiş ki, hadsiz cihetlerle elemeler aldığı

Acz: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudreti karşısında âcizliğini anlama.

Çendan: Gerçi.

Derc: Yerleştirme, içine koyma.

Fakr: Cenâb-ı Hakk'a olan ihtiyacını bilme.

Hâlet: Hâl, durum.

Halk etmek: Yaratmak

İras etmek: Sebep olmak, vermek.

Merbutiyet: Bağlılık, irtibat.

Nimet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın lütfettiği iyilik, nimet.

Nukuş-u esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellileri.

Sefahet: Haram helâl demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik.

Vazife-i diniye: Dinî yükümlülük.

gibi, hadsiz cihetlerle de lezzetler alabilir bir makine hük-
münde yaratmış. Ve o makine-i insâniyede yüzer âlet var.
Her birinin eleme ayrı, lezzeti ayrı, vazifesi ayrı, mükâfâtı
ayrıdır. Âdetâ; insan-ı ekber olan âlemde tecelli eden bü-
tün esmâ-yı ilâhiye, bir âlem-i asgar olan insanda dahi o
esmânın umumiyetle cilveleri var.

Bunda sıhhat ve âfiyet ve lezâiz gibi nâfi emirler, na-
sıl şükürü dedirtir, o makineyi çok cihetlerle vazifelerine
sevk eder. İnsan da bir şükür fabrikası gibi olur. Öyle de,
musîbetlerle, hastalıklarla, âlâm ile, sâir müheyyiç ve mu-
harrik ârızalar ile o makinenin diğer çarklarını harekete ge-
tirir, tehyîc eder. Mâhiyet-i insâniyede münderiç olan acz
ve zaaf ve fakr madenini işlettiriyor. Bir lisân ile değil, belki
her bir âzânın lisânıyla bir ilticâ, bir istimdat vaziyeti verir.

Güyâ insan o ârızalar ile, ayrı ayrı binler kalemi tazam-
mun eden müteharrik bir kalem olur. Sayfa-yı hayatında ve-
yahut Levh-i Misâlî'de mukadderât-ı hayatını yazar, esmâ-yı
ilâhiyeye bir ilânnâme yapar ve bir kaside-i manzûme-i
sübhâniye hükmüne geçip, vazife-i fîtratını îfâ eder.

Âlâm: Elemler.

Âlem-i asgar: Pek küçük
âlem.

Ârıza: Dış tesirle meydana
gelen, sonradan olan.

Âzâ: Uzuvarlar, organlar.

Esmâ-i ilâhiye: Cenâb-ı
Hakk'a ait güzel isimler.

İfâ etmek: Yerine getirmek.

İnsan-ı ekber: Büyükçe bir
insan.

İstimdat: Medet isteme, yar-
dım dileme.

**Kaside-i manzume-i Süb-
hâniye:** Cenab-ı Hakk'ın
mükemmel, şiiir gibi eseri.

Levh-i misâlî: Misal âle-
mine ait levha, tablo.

Lezâiz: Lezzetler.

Mâhiyet-i insaniye: İnsanın
mahiyeti, asıl kimliği.

Makine-i insaniye: Vücut
makinesi, beden.

Muharrik: Harekete geçi-
ren, tahrik eden.

Mukadderât-ı hayat: Ha-
yatın kaderi, alın yazısı.

Müheyyiç: Heyecan veren,
sürükleyen.

Münderiç: Bir şeyin içine
konulmuş bulunan, içinde
bulunan.

Müteharrik: Hareket eden.

Nâfi: Faydalı.

Sahife-i hayat: Hayat say-
fası, ömür.

Tazammun: İhtivâ etme,
içerme.

Tecelli etmek: Cenâb-ı
Hakk'ın isimlerinin eşyada
görünmesi.

Tehyiç etmek: Heyecan
vermek, sürüklemek.

Vazife-i fîtrat: Yaratılış gö-
revi.

Onuncu Lem'a

Şefkat Tokatları Risalesi

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ
سَوْءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ
رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ¹

âyetinin bir sırrını, hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarımla
beşeriyet muktezâsı olarak sehiv ve hatalarının neticesin-
de yedikleri şefkat tokatlarını² beyân etmekle tefsir ediyor.
Hizmet-i Kur'âniye'nin bir silsile-i kerâmeti ve o hizmet-i
kudsiyenin etrafında izn-i ilâhî ile nezâret eden ve himmet
ve duasıyla yardım eden Gavs-ı Âzam'ın bir nevi kerâmeti
beyân edilecek. Tâ ki, bu hizmet-i kudsiyede bulunanlar,
ciddiyetlerinde, hizmetlerinde sebat etsinler.

¹ “Gün gelir, her şahıs (dünyada iken) hayır adına ne işlemişse önünde hazır bulur; kötülük adına ne işlemişse de. İster ki, o kötülükle kendisi arasında upuzun bir mesafe olsun! Allah, sizi Kendisi'ne karşı gelmekten sakındırıyor. Allah, kullar(ın)a pek çok acıyandır.” (Âl-i İmran sûresi, 3/30)

² Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/30. Ayrıca ehl-i imânın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve süren verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

Beşeriyet: İnsanlık.

Gavs-ı Âzam: “En büyük veli” anlamında Hz Abdülkadir Geylanî'nin lâkâbı (k s).

Hizmet-i kudsiye: Kutlu, mukaddes hizmet.

Hizmet-i Kur'âniye:

Kur'an-ı Kerim hizmeti.

Mukteza: Gerek, sebep

Nezaret etmek: Gözetmek, idare etmek.

Sehiv: Yanılgı.

Silsile-i keramet: Art arda gelen kerametler.

Şefkat Tokadı: Cenab-ı Hakk'ın dine hizmet eden kullarını hizmette gevşeklik gösterdiklerinde şefkatiyle uyarması.

Bu hizmet-i kudsiyenin kerâmeti üç nev’idir:

Birinci nev’i: O hizmeti ihzâr etmek ve hâdimlerini o hizmete sevk etmek cihetidir.

İkinci kısım: Mânileri bertaraf etmek ve muzırların şer-rini defedip, onları tokatlamaktır.

Bu iki kısmın hâdiseleri çoktur, hem çok uzundur. ^{1(Hâşiye)} Başka vakte ta’likan, en hafif olan üçüncü bir kısımdan bahsedeceğiz.

Üçüncü kısım şudur ki: Hizmette hâlisen çalışanlara fütûr geldiği vakit, şefkatli bir tokat yerler, intibaha gelerek yine o hizmete girerler. Bu kısmın hâdisâtı, yüzden fazladır. Yalnız yirmi hâdiseden on üç-on dördü şefkatli tokat yemişler, altı-yedisi zecr tokatı görmüşler.

Birincisi

Bu bîçâre Said’dir. Her ne vakit hizmete fütûr verir, “neme lâzım” deyip hususî, nefsimi âit işlerle meşgul olduğum zaman tokat yemişim. Hem de kanaatim geliyor ki; ihmalimden tokat yedim. Çünkü hangi maksadım beni iğfâle sevk etmiş ise, onun aksi ile tokat yedim. Sâir hâlis

¹ (Hâşiye) Meselâ: Din muhaliflerinin (Halk Partisi), Nur Talebelerine verdikleri azap ve sıkıntı ve ihanetlerden, kendileri dünyada daha ziyâde cezasını çektiler, aynını gördüler.

Fütûr: Gevşeklik, usanç.

Hâdim: Hizmetkâr.

Hâlisen: Samimiyetle, sırf Allah rızası için.

İğfale sevk etmek: Aldatıcı şeylere götürmek.

İhzar etmek: Hazırlamak, hazır hale getirmek.

İntibâh: Uyanma, ayılma.

Tâliken: Bağlayarak, son-
raya bırakarak.

Zecir Tokadı: Cenab-ı Hakk’ın, mühim hatalarından dolayı kullarını şiddetle cezalandırması.

arkadaşlarımın da yedikleri şefkat tokatları, dikkat ede ede, benim gibi hangi maksat için ihmal etmişse, onun aksiy-le şefkat tokatlarını yediklerinden kanaatimiz gelmiş ki o hâdiseler, hizmet-i Kur'âniye'nin kerâmetindendir.

Meselâ, bu bîcâre Said, Van'da ders-i hakâik-i Kur'âniye ile meşgul olduğum miktarca Şeyh Said hâdisâtı zamanında vesveseli hükûmet, hiçbir cihette bana ilişmedi ve ilişmedi. Vaktâ ki “neme lâzım” dedim, kendi nefsimi düşündüm. Âhiretimi kurtarmak için Erek Dağı'nda harabe mağara gibi bir yere çekildim. O vakit sebepsiz beni aldılar nefyetteler. Burdur'a getirildim.

Orada yine hizmet-i Kur'âniye'de bulunduğum miktarca, –o vakit menfîlere çok dikkat ediliyordu, her akşam isbât-ı vücud etmekle mükellef oldukları hâlde– ben ve hâlis talebelerim müstesna kaldık. Ben hiçbir vakit isbât-ı vücuda gitmedim, hükûmeti tanımadım. Oranın valisi, oraya gelen Fevzi Paşa'ya şikâyet etmiş. Fevzi Paşa demiş: “Ona ilişmeyiniz, hürmet ediniz!” Bu sözü ona söylettiren, hizmet-i Kur'âniye'nin kudsiyetidir. Ne vakit nefsimi kurtarmak, yalnız âhiretimi düşünmek fikri bana galebe etti. Hizmet-i Kur'âniye'de muvakkat fütûr geldi; aks-i maksadıyla tokat yedim. Yani, bir menfâdan diğerine (Isparta'ya) gönderildim.

Ders-i hakaik-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'e ait hakikatlerin öğretildiği ders.
Galebe etmek: Yenmek, galip gelmek.
İspat-ı vücud: Yoklamalarda hazır olmak.

Kudsiyet: Mukaddes olma, yücelik.
Menfâ: Sürgün yeri.
Menfi: Sürülmüş, sürgünde yaşayan.
Muvakkat: Kısa süreli, daimi olmayan.

Mükellef olmak: Sorumlu, yükümlü olmak.
Nefy etmek: Sürmek, sürgüne yollamak.

Isparta'da yine hizmet başına geçtim. Yirmi gün geçtikten sonra bazı korkak insanların ihtârlarıyla: “Belki bu vaziyeti hükûmet hoş görmeyecek, bir parça teenni etsen, daha iyi olur.” dediler. Bende, tekrar yalnız kendimi düşünmek hâtırası kuvvet buldu. “Aman halklar gelmesin.” dedim. Yine o menfâdan dahi üçüncü nefiy olarak Barla'ya verildim.

Barla'da ne vakit bana fütûr gelmiş ise, yalnız kendimi düşünmek hâtırası kuvvet bulmuş ise, bu ehl-i dünyanın yılanlarından, münafıklarından birisi bana musallat olmuş. Bu sekiz senede seksen hâdiseyi, kendi başımdan geçtiği için hikâye edebilirim. Usandırmamak için kısa kesiyorum.

Ey kardeşlerim! Başıma gelen şefkat tokatlarını söyledim. Sizlerin de başınıza gelen şefkat tokatlarını, izin verse-niz ve helâl etseniz söyleyeceğim. Gücenmeyiniz. Gücenen olursa ismini tasrîh etmeyeceğim.

İkincisi

Öz kardeşim ve en birinci ve yüksek ve fedâkâr bir talebem olan Abdülmecid'in Van'da güzel bir evi vardı. İdaresi yerinde, hem muallim idi. Hizmet-i Kur'âniye'nin daha revaçlı bir yeri olan hududa gitmekliğim için arzumun hilâfına olarak teşebbüs edenlere, içtihadınca güyâ

Ehl-i dünya: Sadece geçici dünya zevklerine bağlanıp ahireti unutan kimseler.
Hilâf: Aykırı, ters.

İctihad: Görüş, kanaat.
Nefiy: Sürgün.
Revaç: Rağbet, itibar.

Tasrih etmek: Açık söylemek, açıkça ifade etmek.
Teenni etmek: İhtiyatlı, temkinli hareket etmek.

menfaatim için iştirak etmedi, rey vermedi. Güyâ ben hududa gitseydim, hem hizmet-i Kur'âniye siyaset-siz, sâfi olmayacak, hem onu Van'dan çıkaracak idiler diye iştirak etmedi. Maksudının aksiyle şefkatli bir tokat yedi. Hem Van'dan, hem o güzel evinden, hem memleketinden ayrıldı. Ergani'ye gitmeye mecbur kaldı.

Üçüncüsü

Hizmet-i Kur'âniye'nin pek mühim bir âzâsı olan Hulûsi Bey, Eğirdir'den memlekete gittiği vakit, saadet-i dünyeviye-yi tam zevk ettirecek ve temin edecek esbab bulunduğundan, bir derece sırf uhrevî olan hizmet-i Kur'âniye'de fütûra yüz göstermeye dâir esbab hazırlandı. Çünkü hem çoktan görmediği peder ve vâlidesine kavuştu, hem vatanını gördü, hem şerefli, rütbeli bir sûrette gittiği için dünya ona güldü, güzel göründü. *Hâlbuki hizmet-i Kur'âniye'de bulunana, ya dünya ona küsmeli veya o dünyaya küsmeli. Tâ ihlâsla, ciddiyet ile hizmet-i Kur'âniye'de bulunsun.*

İşte, Hulûsi'nin kalbi çendan lâyetezelzel idi. Fakat bu vaziyet onu fütûra sevk ettiğinden şefkatli tokat yedi. Tam bir-iki sene bazı münafıklar ona musallat oldular. Dünyanın lezzetini de kaçırdılar. Hem dünyayı ondan, hem onu dünyadan küstürdüler. O vakit vazife-i mâneviyesindeki ciddiyete tam manasıyla sarıldı.

Âzâ: Üye.

Esbab: Sebepler.

İhlas: Yaptığını sırf Allah emrettiği için yapıp, başka bir gâye karıştırmamak.

Lâyetezelzel: Sarsılmaz.

Rey vermek: Görüş bildirmek, bir görüşe onay vermek.

Saadet-i dünyeviye: Dünya mutluluğu.

Uhrevî: Ahiret'e ait.

Dördüncüsü

Muhâcir Hâfız Ahmed’dir. O kendisi söylüyor: Evet ben itiraf ediyorum ki, Hizmet-i Kur’âniye’de âhiretim nokta-yı nazarında içtihadımda hata ettim. Hizmete fütûr verecek bir arzuda bulundum. Şefkatli, fakat şiddetli ve keffaretli bir tokat yedim. Şöyle ki:

“Üstadım yeni icâdlara ^{1(Hâşiye)} taraftar olmadığı için –benim câmim onun komşusudur; şuhûr-u selâse geliyor– câmimi terk etsem, hem ben çok sevâp kaybediyorum, hem mahalle namazsızlığa alışacak. Yeni usûl yapmazsam men edileceğim. İşte bu içtihadı göre rûhum kadar sevdiğim Üstadımın muvakkaten başka bir köye gitmesini arzu ettim. Bilmedim ki, o yerini değiştirse, başka bir memleketeye gitse, hizmet-i Kur’âniye’ye muvakkaten fütûr gelir. Tam o sıralarda ben tokat yedim. Şefkatli, fakat öyle dehşetli bir tokat yedim ki, üç aydır daha aklım başıma gelmedi. Fakat –lillâhilhamd– Üstadımın kat’î ihbârıyla, ona ihtâr edilmiş ki, o musîbetin her dakikası, bir gün ibâdet hükmünde olduğunu rahmet-i ilâhiyeden ümitvar olabiliriz. Çünkü o hata, bir garaza binâen değildi. Sırf âhiretimi düşünmek noktasında o arzu geldi.”

¹ (Hâşiye) Yani, Türkçe ezan gibi, şeâir-i İslâmiye’ye muhalif bid’atlerdir.

Bid’at: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Garaz: Kötü kasıt, düşmanca niyet.

Keffâret: Günahların affına vesile olan yükümlülük.

Lillâhi'l-hamd: “Allah’a şükürler olsun ki...”

Muhalif: Aykırı, ters.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Nokta-i nazar: Bakış açısı.

Şeâir-i İslâmiye: İslâm’ı temsil eden semboller.

Şuhur-u selâse: Üç aylar (Receb, Şa’ban ve Ramazan Ayları).

Beşinci

Hakkı Efendi'dir. Şimdi burada olmadığı için, Hulûsî'ye vekâlet ettiğim gibi, ona da vekâleten derim ki: Hakkı Efendi talebelik vazifesini hakkıyla îfâ ederken, ahlâksız bir kaymakam geldi. Hem Üstadına, hem de kendine zarar gelmemek için, yazdıklarını sakladı. Muvakkaten hizmet-i Nuriyeyi terk etti. Birden bir şefkat tokadı manasında bin lirayı vermeye mükellef olacak bir dâvâ başına açıldı. Bir sene o tehdit altında kaldı. Tâ geldi, burada görüştük, avdetinde hizmet-i Kur'âniye'ye talebelik vazifesine girdi. Şefkat tokadının hükmü kalktı, tebrie etti.

Sonra Kur'ân'ı yeni bir tarzda ^{1(Hâşiye)} yazmak hususunda talebelere bir vazife açıldı. Hakkı Efendi'ye de hisse verildi. Elhak o, hissesine sahip çıktı. Bir cüzü güzel yazdı, fakat derd-i maîşet zaruretiyle kendini mecbur bilip gizli dâvâ vekâletine teşebbüs etti. Birden bir şefkat tokatı daha yedi. Kalemi tutan parmağı, muvakkaten kırıldı. Bu parmakla hem dâvâ vekâleti yapmak, hem Kur'ân'ı yazmak olmayacak diye, lisân-ı mana ile ihtâr edildi. Dâvâ vekâletine teşebbüsünü bilmediğimiz için parmağına hayret ediyorduk. Sonra anlaşıldı ki, kudsî, sâfî hizmet-i Kur'âniye, gayet temiz kendine mahsus parmakları başka işe karıştırmak istemiyor. Her ne ise... Hulûsî Bey'i kendim gibi bildim,

1 (Hâşiye) **Tevâfuk mucizesini gösterir bir sûrette demektir.**

Avdet: Dönüş.

Derd-i maîşet: Geçim derdi.

Elhak: Gerçekten.

Hizmet-i Nuriye: Risale-i Nur Hizmeti.

Tebrie etmek: Temize çıkarmak, beraat etmek.

Tevâfuk Mucizesi: Mus-haf'ın yazılışında aynı veya manaları birbirine benzer

bazı kelimelerin birbirine denk, karşı karşıya veya alt alta gelmeleri.

ona bedel konuştum. Hakkı Efendi de aynen onun gibidir. Eğer benim vekâletime râzı olmazsa, kendi tokatını kendi yazsın.

Altıncısı

Bekir Efendi'dir. Şimdi hazır olmadığı için, ben, kardeşim Abdülmecid'e vekâlet ettiğim gibi, onun itimâd ve sadâkatine itimâdım ve Şamlı Hâfız ve Süleyman Efendi gibi bütün has dostlarımla hükümlerine (bildiklerine) istinâden diyorum ki: Bekir Efendi, Onuncu Söz'ü tab' etti. İ'câz-ı Kur'ân'a dâir Yirmi Beşinci Söz'ü yeni hurûf çıkma-dan tab' etmek için ona gönderdik. Onuncu Söz'ün matbaa fiyatını gönderdiğimiz gibi, onu da göndereceğiz diye yazdık. Bekir Efendi, benim fakr-ı hâlimi düşünüp matbaa fiyatı dört yüz banknot kadar olduğunu mülâhaza ederek ve kendi kesesinden vermek, belki Hoca râzı olmaz diye onun nefsi onu aldattı. Tab edilmedi. Hizmet-i Kur'âniye'ye mühim bir zarar oldu. İki ay sonra dokuz yüz lira hırsızların eline geçti. Şefkatli ve şiddetli bir tokat yedi. İnşallah ziyâa giden dokuz yüz lira, sadaka hükmüne geçti.

Yedincisi

Şamlı Hâfız Tevfik'tir. O kendisi diyor: “Evet itiraf ediyorum ki: Ben bilmeyerek ve yanlış düşünerek, Hizmet-i

Fakr-ı hal: Fakirlik hali.

Huruf: Harfler.

İ'câz-ı Kur'ân: İnsanları, benzerini yapmaktan aciz

bırakan Kur'ân'ın üslubu.

İstinâden: Dayanarak.

Mülâhaza etmek: Dikkatle bakmak, iyice düşünmek.

Tab' etmek: Basmak.

Ziyâa gitmek: Zayi olmak.

Kur'âniye'de fütûr verecek harekâtım sebebiyle iki şefkatli tokat yedim. Şüphem kalmadı ki, bu tokat o cihetten geldi.

Birincisi: Lillâhilhamd, benim hatt-ı Arabiyem Kur'ân'a bir derece uygun bir tarzda ihsân edilmişti. Üstadım en evvel üç cüz bana yazdırmakla sâir arkadaşlarıma taksim etti. Kur'ân yazmak iştiağı, risalelerin tebyiz ve tesvidindeki hizmetime arzumu kırdı. Hem Arabî hattı bulunmayan sâir arkadaşlara tefevvuk edeceğim diye gururkârâne bir tavırda bulundum. Hatta Üstadım yazıya âit bir tedbir bana söylediği vakit, "Bu iş bana âittir." o vakit dedim. "Ben bunu biliyorum, ders almaya ihtiyâcım yoktur." gibi mağrurâne söyledim. İşte bu hatama göre, fevkalâde hiç hatıra gelmeyen bir tokat yedim. En az Arabî hattı olan bir kardeşime (Hüsrev'e) yetişemedim. Bizler bütün hayret ettik. Şimdi anladık ki, o bir tokattır.

İkincisi: Ben itiraf ediyorum ki: Hizmet-i Kur'âniye'deki kemâl-i ihlâs ve sırf livechillâh için hizmeti, iki vaziyetim ihlâl ediyordu. Şiddetli bir tokat yedim. Çünkü ben bu memlekette garip hükmündeyim, garibim. Hem şekvâ olmasın, Üstadımın en mühim bir düsturu olan iktisâda ve kanaate riâyet etmediğimden fakr-ı hâle mâruzum. Hodbin, mağrur insanlarla ihtilâta mecbur

Gururkârâne: Gururlu bir şekilde.

Hatt-ı Arabiye: Arapça harflerle yazılan yazı.

Hodbin: Bencil, kendini beğenmiş.

İhtilât: Karışma, beraber olma.

Kemâl-i ihlâs: Tam, mükemmel bir samimiyet, ihlâs.

Livechillâh: "Allah rızası için".

Mağrurâne: Gururla, kibirle.

Tebyiz: Temize çekme.

Tefevvuk etmek: Üste çıkmak, üstün olmak.

Tesvid: Müsvedde yazma.

olduğumdan –Cenâb-ı Hak afvetsin– mürüvvetkârâne bir sûrette riyâya ve tabasbusa da mecbur oluyordum. Üstadım çok defa beni ikaz ve ihtâr ve tekdir ediyordu. Maatteessüf kendimi kurtaramıyordum. Hâlbuki Kur’ân-ı Hakîm’in rûh-u hizmetine zıt olan bu vaziyetimden şeytan-ı cinnî ve insî istifâde etmekle beraber hizmetimize de bir soğukluk, bir fütûr veriyordu.

İşte ben bu kusuruma karşı şiddetli, fakat inşaallah şefkatli bir tokat yedim. Şüphemiz kalmadı ki, bu tokat, o kusura binâen gelmiş. O tokat da şudur: Sekiz senedir ben, Üstadımın hem muhâtabı, hem müsevvidi, hem mübeyyizi olduğum hâlde, sekiz ay kadar nurlardan istifâde edemedim. Bu hâle hayret ettik. Ben de ve Üstadım da “Bu neden böyle oluyor?” diye esbab arıyorduk. Şimdi kat’î kanaatimiz geldi ki: O hakâik-i Kur’âniye nurdur, ziyâdır. Tasannû, temelluk, tezellül zulmetleriyle birleşemiyor. Onun için bu nurların hakikatlerinin meâli, benden uzaklaşıyor tarzında bulunarak, bana yabanî görünüyor, yabanî kalıyordu. Cenâb-ı Hak’tan niyaz ediyorum ki, bundan sonra Cenâb-ı Hak bana o hizmete lâıyk ihlâs ihsân etsin, ehl-i dünyaya tasannû ve riyâdan kurtarsın. Başta Üstadım olarak, kardeşlerimden dua rica ediyorum.”

Pür kusur

Şamlı Hâfız Tevfik

Fütür: Gevşeklik, usanç.

Maatteessüf: Maalesef, üzülerek.

Mübeyyiz: Müsvedde yazıları temize çeken.

Mürüvvetkârâne: Nâzıkçe, insancılca.

Müsevid: Müsveddeleri yazan.

Pür kusur: Kusur dolu.

Riyâ: Gösteriş.

Şeytan-ı cinnî ve insî: İnsan ve cin şeytanları.

Tabasbus: Yaltaklanma.

Tasannu’: Sunilik, yapmacıklık.

Tekdir etmek: Azarlamak.

Temellük: Dalkavukluk, yaltaklanma.

Tezellül: Kendini alçaltma, küçük duruma düşürme.

Sekizincisi

Seyranî'dir. Bu zât, Hüsrev gibi Nur'a müştâk ve dirâyetli bir talebemdi. Esrâr-ı Kur'âniye'nin bir anahtarı ve İlm-i Cifr'in mühim bir miftâhı olan tevâfukata dâir Isparta'daki talebelerin fikirlerini istimzaç ettim. Ondan başkaları, kemâl-i şevk ile iştirak ettiler. O zât başka bir fikirde ve başka bir merakta bulunduğu için, iştirak etmemekle beraber, beni de kat'î bildiğim hakikatten vazgeçirmek istedi. Cidden bana dokunmuş bir mektup yazdı. Eyvah dedim, bu talebemi kaybettim! Çendan fikrini tenvir etmek istedim. Başka bir mana daha karıştı. Bir şefkat tokadını yedi. Bir seneye karib bir halvethânede (yani hapiste) bekledi.

Dokuzuncusu

Büyük Hâfız Zühdü'dür. Bu zât, Ağrus'taki Nur Talebelerinin başında nâzırları hükmünde olduğu bir zaman, sünnet-i seniyyeye ittibâ ve bid'alardan içtinâbı meslek ittihâz eden talebelerin mânevî şerefini kâfi görmeyerek ve ehl-i dünyanın nazarında bir mevki kazanmak emeliyle

Bid'a: Dinî bir asla dayanamayan, sonradan ortaya çıkan.

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Dirayet: Aklını çalıştırarak doğru sonuca ulaşma kabiliyeti.

Esrâr-ı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'e ait sırlar.

İçtinâb: Çekinme, sakınma.

İlm-i cifr: Rakam ve harflerden geleceğe dair birtakım

işaretler tespit etmeye çalışan ilim.

İstimzaç etmek: Nabız yoklamak, fikrini öğrenmeye çalışmak.

İttibâ: Tâbi olma, uyma, arkasında olma.

İttihâz etmek: Edinmek, almak.

Karib: Yakın.

Kemâl-i şevk: Tam bir iştiyak, arzu.

Miftâh: Anahtar.

Müştak: Şevkli, arzulu.

Nâzır: Bakan, sevk ve idare eden.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Tenvir etmek: Aydınlatmak.

Tevâfukât: Tevafuklar, uygun gelmeler.

mühim bir bid'anın muallimliğini derûhte etti. Tamamıyla mesleğimize zıt bir hata işledi. Pek müthiş bir şefkat tokadını yedi. Hânedânının şerefini zîr u zeber edecek bir hâdiseye mâruz kaldı. Fakat, maatteessüf Küçük Hâfız Zühdü, hiç tokada istihkâkı yokken, o elîm hâdiseye ona da temas etti. Belki, inşaallah o hâdiseye, onun kalbini dünyadan kurtarıp tamamıyla Kur'ân'a vermek için bir ameliyat-ı cerrahiye-i nâfia hükmüne geçer.

Onuncusu

Hâfız Ahmed (*rahîmetullâhî aleyhi*) nâmında bir adamdır. Bu zât, risalelerin yazmasında iki-üç sene teşvikkârâne bir sûrette bulunuyordu ve istifâde ediyordu. Sonra ehl-i dünya, zayıf bir damarından istifâde etti. O şevk zedelen-di. Ehl-i dünyaya temas etti. Belki o cihetle ehl-i dünyanın zararını görmesin, hem onlara sözünü geçirsin ve bir nevi mevki kazansın ve dar olan maîşetine bir sühûlet olsun. İşte hizmet-i Kur'âniye'ye o sûretle o yüzden gelen fütûr ve zarara mukabil iki tokat yedi.

Biri, dar maîşetiyle beraber beş nüfus daha ilâve edildi, perişanlığı ehemmiyet kesbetti.

Ameliyat-ı cerrahiye-i nâfia: Faydalı, başarılı ameliyat.

Deruhte etmek: Üstüne almak, yüklenmek.

Ehemmiyet kesb etmek: Önem kazanmak.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Fütûr: Gevşeklik, usanç.

İstihkak: Hak etme.

Maatteessüf: Maalesef, üzüler.

Maîşet: Yaşama, geçim, dirlik.

Muallim: Öğretmen.

Suhulet: Kolaylık.

Teşvikkârâne: Teşvik eder bir tarzda.

Zir ü zeber: Darmadağın, paramparça.

İkinci tokat, şeref ve haysiyet noktasında hassas ve hatta bir tek adamın tenkid ve itirazını çekemeyen o zât, bilmeyerek bazı dессas insanlar onu öyle bir sûrette kendilerine perde ettiler ki, şerefi zîr u zeber oldu, yüzde doksanı- nı kaybetti ve yüzde doksan adamı aleyhine çevirdi. Her ne ise... Allah affetsin, belki inşaallah bundan intibâha gelir, yine kısmen vazifesine döner.

On Birincisi

Belki rızası yok diye yazılmadı...

On İkincisi

Muallim Galip'tir (*rahmetullâhi aleyhi*). Evet bu zât, sâdikâne ve takdirkârâne, risalelerin tebyizinde çok hizmet etti ve hiçbir müşkülât karşısında zaaf göstermedi. Ekser günlerde geliyordu, kemâl-i şevk ile dinliyordu ve istinsâh ediyordu. Sonra kendine, otuz lira ücret mukabilinde umum Sözler'i ve Mektubat'ı yazdırdı. Onun maksadı, memleketinde neşretmek ve hem hemşehrilerini tenvir etmek idi. Sonra bazı düşünceler neticesinde risaleleri tasavvur ettiği gibi neşretmedi, sandığa bıraktı. Birden elîm bir hâdise yüzünden bir sene gam ve gussa çekti. Risalelerin neşri ile ona adâvet

Adâvet: Düşmanlık.
Dessas: Hilekâr, düzenbaz.
Ekser: Çoğunluk, genel.
Gussa: Üzüntü, keder.
İntibâh: Uyanma, ayılma.

İstinsâh etmek: Bir nüsha- yı elle yazarak çoğaltmak.
Kemâl-i şevk: Tam bir işti- yak, arzu.
Müşkülât: Müşküller, prob- lemler.

Neşretmek: Yayımlamak.
Sâdikâne: Sadakatle.
Takdirkârâne: Takdire de- ğer bir tarzda.
Tebyiz: Temize çekme.
Tenvir etmek: Aydınlatmak.

edecek resmî birkaç düşmanlara bedel, zâlim insafsız çok düşmanları buldu; bir kısım dostlarını kaybetti.

On Üçüncüsü

Hâfız Hâlid'dir (*rahmetullâhi aleyhi*). Kendisi der:

“Evet, itiraf ediyorum, Üstadımın hizmet-i Kur’âniye’de neşrettiği âsârın tesvidinde hararetle bir sûrette bulunduğum zaman mahallemizde bir câmi imamlığı vardı. Eski kisve-i ilmiyemi, sarığı bağlamak niyetiyle muvakkaten o hizmete fütûr verip, bilmeyerek çekildim. Maksadımın aksiyile şefkatli bir tokat yedim. Sekiz-dokuz ay imamlık ettiğim hâlde, müftünün çok vaadlerine rağmen, fevkalâde bir sûrette sarığı saramadım. Şüphemiz kalmadı ki, o kusurdan bu şefkatli tokat geldi. Ben Üstadımın hem bir muhâtabı, hem bir müsevvidi idim. Benim çekilmem ile tesvid hususunda sıkıntı çekmişti. Her ne ise... Yine şükür ki, kusurumuzu anladık ve bu hizmetin de ne kadar kudsî olduğunu bildik ve Şâh-ı Geylânî gibi arkamızda melek-i sıyânet gibi bir Üstad bulunduğuna itimâd ettik.”

Ez’afü’l-ibâd
Hâfız Hâlid

On Dördüncüsü

Üç Mustafa’nın küçücük “üç tokat” yemeleridir.

Âsâr: Eserler.

Ez’afü’l-ibâd: “Kulların en zayıfı”.

Kisve-i ilmiye: İlim adamlarının giydiği resmi kıyafet, (cübbe, sarık v.s.).

Kudsî: Mukaddes, kutlu.

Melek-i sıyânet: Koruma meleği.

Müsevid: Müsveddeleri yazan.

Şâh-ı Geylânî: Abdülkâdir Geylânî Hz.

Tesvid: Müsvedde yazma.

Birincisi: Mustafa Çavuş (*rafımetullâhî aleyhi*) sekiz senedir bizim hususî küçük câmiye, hem sobasına, hem gazyağına, hem kibritine kadar hizmet ediyordu. Hatta gazyağını ve kibritini sekiz senedir kendi kesesinden sarf ettiğini sonra öğrendik. Cemaate, hususan Cuma gecelerinde gayet zarurî bir iş olmayınca geri kalmıyordu. Sonra ehl-i dünya onun saffet-i kalbinden istifâde ederek dediler ki:

“Sözler’in bir kâtibi olan Hâfız’ın sarığına ilişecekler. Hem gizli ezan, muvakkaten terk edilsin. Sen kâtibe söyle, cebir görmeden evvel sarığı çıkarsın.”

O bilmiyordu ki: Hizmet-i Kur’âniye’de bulunan birisinin sarığını çıkarmaya dâir sözü tebliğ etmek, Mustafa Çavuş gibi yüksek rûhlulara pek ağırdır. Onların sözlerini tebliğ etmiş. O gece rüyada ben görüyordum ki: Mustafa Çavuş’un elleri kirli, kaymakam arkasında olarak odama geldi. İkinci gün ona dedim:

Mustafa Çavuş, sen bugün kim ile görüştün? Seni elin mülevves bir sûrette kaymakamın arkasında gördüm.

Dedi: “Eyvah! Bana böyle bir söz, muhtar söyledi, kâtibe söyle. Ben arkasında ne olduğunu bilmedim.”

Hem aynı günde bir okkaya yakın gazyağını câmiye getirmiş. Hiç vukû bulmayan, o gün kapı açık kalmış, bir keçi yavrusu içeriye girmiş, büyük bir adam gelmiş, keçi

Cebir: Baskı, zorlama.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Mülevves: Kirli, pis.

Okka: 400 dirhem , 1283 gr ağırlığında eski bir ölçü birimi.

Safvet-i kalb: Kalb duruluğu, temizliği.

Vuku bulmak: Olmak, meydana gelmek.

yavrusunun seccademe yakın bıraktığı müzahrefatı yıkmak için, ibrikteki gazyağını su zannedip bütün o gazyağını temizlik yapıyorum diye câminin her tarafına serpmiş. Acâiptir ki, kokusunu duymamış. Demek o mescid lisân-ı hâl ile Mustafa Çavuş'a diyor: "Senin gazyağın bize lâzım değil. Ettiğin hata için gazyağını kabul etmedim." diye işaret vermek için o adama koku işittirilmedi. Hatta o hafta içinde Cuma gecesinde ve birkaç mühim namazda, o kadar çalıştığı hâlde cemaate yetişemiyordu. Sonra ciddî bir nedâmet, bir istiğfar ettikten sonra saffet-i asliyesini buldu.

İkinci Mustafalar: Kuleönündeki kıymettar, çalışkan mühim bir talebem olan Mustafa ile, onun çok sâdık ve fedâkâr arkadaşı Hâfız Mustafa'dır (*rahmetullâhi aleyhi*). Ben bayramdan sonra, ehl-i dünya bize sıkıntı verip hizmet-i Kur'âniye'ye fütûr vermemek için şimdilik gelmesinler, diye haber göndermiştim. Şayet gelecek olurlarsa birer birer gelsinler. Hâlbuki bunlar üç adam birden, bir gece geldiler. Fecirden evvel hava müsaid ise gitmek niyet edildi. Hiç vukû bulmadığı bir tarzda hem Mustafa Çavuş, hem Süleyman Efendi, hem ben, hem onlar, zâhir bir tedbiri düşünemedik, bize unutturuldu. Her birimiz ötekine bırakıp ihtiyatsızlık ettik. Onlar fecirden evvel gittiler. Öyle bir fırtına onları iki saat mütemâdiyen tokatladı ki; bu fırtınadan kurtulmayacaklar, diye telâş ettim. Şimdiye kadar bu kışta ne öyle bir fırtına olmuş ve ne de bu kadar kimseye

Fecir: Sabah namazının vakti, güneş doğmadan önceki alacakaranlık.

İhtiyat: Dikkat, tedbir.

Lisan-ı hal: Hâl dili, davranışların ortaya koyduğu durum.

Muzahrefât: Pislikler.

Nedamet: Pişmanlık.

Safvet-i asliye: Aslı, özdeki duruluk, temizlik.

acımiştım. Sonra Süleyman'ı, ihtiyatsızlığının cezâsı olarak arkalarından gönderip sıhhat ve selâmetlerini anlamak için gönderecektim. Mustafa Çavuş dedi: O gitse, o da kalacak. Ben de onun arkasından gidip aramak lâzım. Benim arkamdan da Abdullah Çavuş gelmek lâzım.” Bu hususta “Tevekkelnâ alellah” dedik, intizar ettik.

Suâl: Has dostlarınıza gelen musibetleri, tokat eseri deyip hizmet-i Kur'âniye'de fütûrları cihetinde bir itab telâkki ediyorsun. Hâlbuki size ve hizmet-i Kur'âniye'ye hakikî düşmanlık edenler, selâmette kalıyorlar. Neden dosta tokat vuruluyor, düşmana ilişilmiyor?

Elcevap: **الْظُّلْمَ لَا يَدُومُ وَالْكُفْرُ يَدُومُ**¹ sırınca: Dostların hataları, hizmetimizde bir nevi zulüm hükmüne geçtiği için, çabuk çarpılıyor. Şefkatli tokat yer, akli varsa intibâha gelir.

Düşman ise, hizmet-i Kur'âniye'ye zıddiyeti, mûmânaatı, dalâlet hesabına geçer. Bilerek veya bilmeyerek hizmetimize tecâvüzü, zındıka hesabına geçer. Küfür devam ettiği için, onlar ekseriyetle çabuk tokat yemiyorlar.

¹ “Zulüm devam etmez, küfür devam eder.” Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/107. Ayrıca “Allah Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre (11)* 5; Müslim, *birr* 62; Tirmizî, *tefsîru sûre (8)* 11.

Dalâlet: Sapıklık, İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce.
İntibâh: Uyanma, ayılma.
İntizar etmek: Beklemek.

İtab: Azarlama.
Mûmânaat: Mani olma, engelleme.
Telâkki etmek: Algılamak, kabullenmek.

Tevekkelnâ Alâllah: “Allah'a tevekkül ettik.”
Zındıka: Dinsizlik, inançsızlık.

Nasıl ki, küçük kabahatleri işleyenlerin, nâhiyelerde cezâları verilir. Büyük kabahatleri de büyük mahkemele-re gönderilir. Öyle de, ehl-i î mânın ve has dostların hük-men küçük hataları, çabuk onları temizlemek için kısmen dünyada ve süraten verilir.¹ Ehl-i dalâletin cinâyetleri, o kadar büyüktür ki, kısacık hayat-ı dünyeviyeye cezâları sı-ğışmadığından, muktezâ-yı adâlet olarak âlem-i bekâdaki mahkeme-i kübrâya havale edildiği için, ekseriyetle burada cezâyâ çarpılmıyorlar.

İşte, hadis-i şerifte **الْذُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ**² mezkûr hakikate dahi işaret ediyor. Yani, dünyada şu mümin, kıs-men kusûrâtından cezâsını gördüğü için dünya onun hak-kında bir dâr-ı cezâdır. Dünya, onların saadetli âhiretlerine nisbeten bir zindan ve cehennemdir. Ve kâfirler madem ce-hennemden çıkmayacaklar.³ Hasenâtlarının mükâfâtlarını kısmen dünyada gördükleri ve büyük seyyiâtları te-hir edildiği cihetle, onların âhiretine nisbeten dünya,

¹ Bkz.: Şûrâ sûresi, 42/30. Ayrıca ehl-i î mânın hükmen küçük hataları, onların çabuk temizlenmesi için kısmen dünyada ve süraten verildiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/287, 450.

² “Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir.” (Müslim, *zühd* 1; Tirmizî, *zühd* 16; İbni Mâce, *zühd* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/197, 323, 389, 485.)

³ Kâfirlerin ebediyyen cehennemden çıkamayacaklarına dair 45 âyet vardır. Bir kısmı şunlardır: Bakara sûresi, 2/39, 81, 162, 217, 257, 275; Nisâ sûresi, 4/14, 169; Mâide sûresi, 5/37, 80.

Âlem-i beka: Kalıcı, ölüm-süz âlem, ahiret yurdu.

Dâr-ı ceza: İşlerin karşılığı-nın verildiği diyâr.

Ehl-i dalâlet: Hidayetten ayrılan kâfir ve fâsıklar.

Hasenât: Sevaplar, iyilik-ler.

Kusurât: Kusurlar.

Mahkeme-i Kübrâ: En bü-yük mahkeme, mahşer mah-kemesi.

Mezkûr: Zikredilen, geçen.

Mukteza-yı adalet: Adaletin gereği.

Seyyiât: Günahlar, kötülükler.

cennetleridir. Yoksa mümin bu dünyada dahi kâfirden mânen ve hakikat nokta-yı nazarında çok ziyâde mes'ûddur. Âdetâ müminin îmânı, müminin rûhunda bir cennet-i mâneviye hükmüne geçiyor; kâfirin küfrü, kâfirin mâhiyetinde mânevî bir cehennemi ateşlendiriyor.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

¹ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

On Birinci Lem'a

Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazî'l-Bid'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ
بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ¹

Şu âyetin Birinci Makamı, Minhâcü's-Sünnet, İkinci Makamı, Mirkâtü's-Sünnet'tir.

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ²

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ³

¹ “Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe sûresi, 9/128)

² “(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titirken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetene)dir.” (Tevbe sûresi, 9/129)

³ “De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin.” (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

Minhâcü's-Sünnet: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Sünnet'inin genel metodu, takip ettiği geniş cadde.

Mirkâtü's-Sünne: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Sünnet'inin basamakları, dereceleri.

Tiryak u Marazî'l-Bid'a: Bid'at hastalığının ilacı

Bu iki âyet-i azîmenin yüzer nüktesinden on bir nüktesi icmâlen beyân edilecek.

Birinci Nükte

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş:

مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ¹

Yani, “Fesâd-ı ümmetim zamanında kim benim sünneti-me temessük etse, yüz şehidin ecrini, sevâbını kazanabilir.”

Evet Sünnet-i seniyyeye ittibâ, mutlaka gayet kıymettardır. Hususan bid’aların istilâsı zamanında sünnet-i seniyyeye ittibâ etmek daha ziyâde kıymettardır. Hususan fesâd-ı ümmet zamanında sünnet-i seniyyenin küçük bir âdâbına mürâat etmek, ehemmiyetli bir takvâyı ve kuvvetli bir îmânı ihsâs ediyor. Doğrudan doğruya Sünnete ittibâ etmek, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ı hatıra getiriyor. O ihtârdan, o hâtıra, bir huzur-u ilâhî hâtırasına inkılâp eder. Hattâ en küçük bir muâmelede, hattâ yemek,²

¹ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adıyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.118.

² Meselâ Efendimiz (*salâllâhu aleyhi ve sellâm*), yemeğin başında besmeleyi unutan kim-senin, hatırladığı anda “Hem başı, hem ortası, hem de sonu için Bismillâh” demek suretiyle bunu telâfi edebileceğini belirtmektedir: Tirmizî, *et'ime* 47; Ebû Dâvûd, *esrîbe* 15; İbni Mâce, *et'ime* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/143, 207, 265.

Âyet-i azîme: Pek büyük âyet.

Bid'a: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Ecr: Sevap, ücret, mükâfat.

Fesâd-ı ümmet: Ümmetin dinî ve ahlakî hayatının bozulması.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

İhsas etmek: Hissettirmek.

İhtar: Hatırlatma.

İnkılâp etmek: Dönüşmek, başka bir hâl almak.

Mürâat: Uyma, riayet etme.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

Temessük: Tutunma, sarılma.

içmek¹ ve yatmak² âdâbında sünnet-i seniyyeyi mürâat ettiğî dakikada, o âdi muâmele ve o fitrî amel, sevâplı bir ibâdet ve şer'î bir hareket oluyor. Çünkü o âdi hareketiyle Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a ittibânı düşünüyor ve şeriatın bir edebi olduğunu tasavvur eder ve şeriat sahibi O olduğu hatırına gelir. Ve O'ndan Şâri-i Hakikî olan Cenâb-ı Hakk'a kalbi müteveccih olur. Bir nevi huzur ve ibâdet kazanır.

İşte, bu sırra binâen Sünnet-i seniyyeye ittibâi kendine âdet eden, âdâtını ibâdete çevirir, bütün ömrünü semeredâr ve sevâbdâr yapabilir.

İkinci Nükte

İmam Rabbânî Ahmed-i Fârukî (*kudûse sirrufi*) demiş ki: “Ben seyr-i rûhânide kat-ı merâtıp ederken, tabakât-ı evliyâ içinde en parlak, en haşmetli, en letâfetli, en emniyetli; Sünnet-i seniyyeye ittibâi, esas-ı tarîkat ittihâz edenleri

¹ Meselâ Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), suyu üç nefeste içtiğine dair bkz.: Buhârî, *eşribe* 26; Müslim, *eşribe* 122, 123; Tirmizî, *eşribe* 14.

² Meselâ Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), yataarken sağ avucunu yanağının altına aldığına dair bkz.: Buhârî, *deavât* 8; Tirmizî, *deavât* 29; Ebû Dâvûd, *edeb* 177.

Âdâb: Davranış kuralları, ahlâkın gerektirdiği genel hareket tarzı.

Âdi: Basit, sıradan.

Esas-ı tarikat ittihaz etmek: Temel prensip olarak benimsemek.

Fitri: Tabii, doğal.

Haşmet: Büyüklük, yücelik, ihtişam.

Kat-ı merâtıp: İlerleme, yol alma.

Letâfet: İncelik, güzellik, tatlılık.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Semeredar: Meyveli, faydalı.

Sevabdar: Sevaplı.

Seyr-i ruhanî: Ruhanî seyahat. Tas: Mânevî arınma yolunma ilerleme.

Şâri-i Hakikî: Hükmetme yetkisi olan Hz. Allah.

Şer'i: Dinî.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Tabakat-ı evliyâ: Velilerin dereceleri.

gördüm. Hattâ o tabakanın âmi evliyâları, sâir tabakâtın has velilerinden daha muhteşem görünüyordu.”¹

Evet Müceddid-i Elf-i Sâni İmam Rabbânî (*ḳudḳise sirruhi*) hak söylüyor. Sünnet-i seniyyeyi esas tutan, Habibullah'ın zilli altında makam-ı mahbûbiyete mazhardır.

Üçüncü Nükte

Bu fakir Said, Eski Said'den çıkmaya çalıştığı bir zamanda, rehbersizlikten ve nefis-i emmârenin gururundan gayet müthiş ve mânevî bir fırtına içinde akıl ve kalbim hakâik içerisinde yuvarlandılar. Kâh Süreyyâ'dan serâya, kâh serâdan Süreyyâ'ya kadar bir sukût ve suûd içerisinde çalkanıyorlardı.

İşte, o zaman müşâhede ettim ki, Sünnet-i seniyyenin meseleleri, hattâ küçük âdâbları, gemilerde hatt-ı hareketi gösteren kıblenâmeli birer pusula gibi, hadsiz zararlı, zulümâtlı yollar içinde birer düğme hükmünde görüyordum. Hem o seyahat-i rûhiyede çok tazyikat altında gayet ağır yükler yüklenmiş bir vaziyette kendimi gördüğüm zamanda, sünnet-i seniyyenin o vaziyete temas eden

¹ İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/240 (260.Mektup).

Âmi: Halktan, sıradan, herhangi biri.

Habibullah: “Allah'ın en çok sevdiği kul” anlamında Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait bir sıfat.

Hakaik: Hakikatler.

Hatt-ı hareket: Hareket yönü, rota.

Makam-ı mahbubiyet: Allah tarafından sevilme makamı.

Mazhar: Erişme, nâil olma, şereflenme.

Müceddid-i Elf-i Sâni: Hicri ikinci bin döneminin Mücedddidi manasından İmâm-ı Rabbânî Ahmed Faruk'a verilen bir unvan.

Nefs-i emmâre: Daima kötüyeye sevk eden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Serâ: Toprak.

Seyahat-i ruhiye: Ruhanî seyahat.

Sukut: Düşüş.

Suud: Yükseliş.

Süreyyâ: Ülker yıldızı.

Tabakât: Tabakalar.

Tazyikat: Sıkıntılar.

Zill: Gölge.

Zulûmat: Karanlıklar.

meselelerine ittibâ ettikçe, benim bütün ağırlıklarımı alıyor gibi bir hiffet buluyordum. Bir teslimiyetle tereddütlerden ve vesveselerden, yani, “Acaba böyle hareket hak mıdır, maslahat mıdır?” diye endişelerden kurtuluyordum. Ne vakit elimi çektiysem, bakıyordum, tazyikat çok. Nereye gittikleri anlaşılmayan çok yollar var. Yük ağır, ben de gayet âcizim. Nazarım da kısa, yol da zulümâtli. Ne vakit Sünnet’e yapışsam; yol aydınlaşıyor, selâmetli yol görünüyor, yük hafifleşiyor, tazyikat kalkıyor gibi bir hâlet hissediyordum. İşte o zamanlarımda İmam Rabbânî’nin hükmünü bilmüşâhede tasdik ettim.

Dördüncü Nükte

Bir zaman râbîta-yı mevtten ve **أَلْمُوتُ حَقٌّ¹** kaziiyye-sindeki tasdikten ve âlemin zevâl ve fenâsından gelen bir hâlet-i rûhiyeden kendimi acîp bir âlemde gördüm. Baktım ki: Ben bir cenazeyim, üç mühim büyük cenazenin başında duruyorum.

Birisi: Benim hayatımla alâkadar ve mâzî kabrine giren zîhayat mahlûkatın hey’et-i mecmûasının cenaze-i mâneviyesi başında bir mezar taşı hükmündeyim.

¹ “Ölüm kesin bir gerçektir.” (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum’a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

Bi’l-müşahede: Bizzat görerek.

Cenaze-i mâneviye: Manevî cenaze.

Hâlet: Hâl, durum.

Hâlet-i ruhiye: Psikolojik durum.

Heyet-i mecmua: Genel durum, yapı.

Hiffet: Hafiflik.

Kaziiyye: Hüküm.

Rabîta-i mevt: Ölümü çok sık düşünmek.

Zeval: Yok olma, bitme, kaybolup gitme.

Zihayat: Canlı.

İkincisi: Küre-i arz mezaristanında, nev-i beşerin hayatıyla alâkadar envâ-ı zîhayatın hey'et-i mecmûasının mâzi mezarına defnedilen azîm cenazenin başında bulunan, mezar taşı olan bu asrın yüzünde çabuk silinecek bir nokta ve çabuk ölecek bir karıncayım.

Üçüncüsü: Şu kâinatın Kıyâmet vaktinde ölmesi muhakkaku'l-vukû olduğu için, nazarımda vâki hükmüne geçti. O azîm cenazenin sekeratından dehşet ve vefatından beht ü hayret içinde kendimi görmekle beraber, istikbâlde de muhakkaku'l-vukû olan vefatım, o zaman vukû buluyor gibi göründü ve **فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ** sıırıyla: Bütün mevcûdât, bütün mahbûbat, benim vefatımla bana arkalarını çevirip beni terk ettiler, yalnız bıraktılar. Hadsiz bir deniz sûretini alan ebed tarafındaki istikbâle rûhum sevk ediliyordu. O denize ister istemez atılmak lâzım geliyordu.

İşte o pek acîp ve çok hazîn hâlette iken, îmân ve Kur'ân'dan gelen bir medetle, **فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** âyeti imdâdına yetişti ve

¹ “(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O'na dayandım, O'na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş'ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetendir).” (Tevbe sûresi, 9/129)

Azîm: Büyük.

Beht: Şaşkınlık.

Envâ-ı zîhayat: Canlı türleri.

Hazîn: Hüzünlü.

Küre-i arz: Yeryüzü.

Mahbûbat: Sevgililer.

Muhakkaku'l-vuku: Meydana gelmesi kaçınılmaz, kesin.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Sekerât: Can çekişme, ölüm anı.

Vâki: Olmuş, meydana gelmiş.

gayet emniyetli ve selâmetli bir gemi hükmüne geçti. Rûh, kemâl-i emniyetle ve sürurla o âyetin içine girdi.

Evet, anladım ki, âyetin mânâ-yı sarîhinden başka bir mânâ-yı işârîsi, beni teselli etti ki, sükûnet buldum ve sekînet verdi.

Evet, nasıl ki mânâ-yı sarîhi, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a der: “Eğer ehl-i dalâlet arka verip Senin Şariat ve Sünnetinden i’raz edip Kur’ân’ı dinlemeseler, merak etme! Ve de ki: Cenâb-ı Hak bana kâfidir. O’na tevekkül ediyorum. Sizin yerlerinize ittibâ edecekleri yetiştirir. Taht-ı saltanatı her şeyi muhîttir. Ne âsîler, hududundan kaçabilirler ve ne de istimdâd edenler medetsiz kalırlar!”

Öyle de mânâ-yı işârîsiyle der ki: “Ey insan ve ey insanın reisi ve mürşidi! Eğer bütün mevcûdât seni bırakıp fenâ yolunda ademe giderse, eğer zîhayatlar senden müfâratat edip ölüm yolunda koşarsa, eğer insanlar seni terk edip mezaristana girerse, eğer ehl-i gaflet ve dalâlet seni dinlemeyip zulümâta düşerse, merak etme!” De ki: “Cenâb-ı Hak bana kâfidir. Madem O var, her şey var. Ve o hâlde, o gidenler ademe gitmediler. O’nun başka memleketine gidiyorlar. Ve onların bedeline o Arş-ı Azîm Sahibi, nihayetsiz

Adem: Yokluk.

Arş-ı Azîm: Yüce taht, Cenâb-ı Hakk’ın hakimiyeti.

Ehl-i dalâlet: Hak dinden sapanlar, kâfirler.

Ehl-i gaflet: Gerçeklerden habersiz yaşayanlar.

İ’raz: Yüz çevirmek, kabul etmemek.

İstimdat: Medet isteme, yardım dileme.

Kemâl-i emniyet: Tam bir güven içinde.

Mânâ-yı işârî: İma yoluyla anlatılan mana.

Mânâ-yı sarîh: Açık mana.

Mufarakat: Ayrılık.

Mürşid: Rehber, doğruyu gösteren.

Sekînet: Huzur, rahatlık.

Sürur: Sevinç.

Zulûmat: Karanlıklar.

cünûd u askerinden başkalarını gönderir. Ve mezaristana girenler mahvolmadılar; başka âleme gidiyorlar. Onların bedeline başka vazifedarları gönderir. Ve dalâlete düşenlere bedel, tarîk-ı hakkı takip edecek mutî kullarını gönderebilir. Madem öyledir, O her şeye bedeldir. Bütün eşya, bir tek teveccühüne bedel olamaz!" der.

İşte, şu mânâ-yı işârî vasıtasıyla; bana dehşet veren üç müthiş cenaze, başka şekil aldılar. Yani, hem Hakîm, hem Rahîm, hem Âdil, hem Kadîr bir Zât-ı Zülcelâl'in taht-ı tedbir ve rubûbiyetinde ve hikmet ve rahmeti içinde hikmet-nümâ bir seyeran, ibret-nümâ bir cevelân, vazifedarâne bir seyahat sûretinde bir seyr u seferdir, bir terhis ve tavziftir ki, böylece kâinat çalkalanıyor, gidiyor, geliyor.

Beşinci Nükte

âyet-i azîmesi, **قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ** ittibâ-yı Sünnet ne kadar mühim ve lâzım olduğunu pek

¹ "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

Âyet-i azîme: Yüce âyet.

Cevelân: Dolaşma, gezme.

Cünud: Askerler.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Hikmetnümâ: Hikmetli, hikmeti yansıtan.

İbretnümâ: İbret verici.

İttibâ-ı sünnet: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün söz, hâl davranış ve buyruklarına uygun bir hayat yaşama.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, Kudreti Sonsuz Hz. Allah.

Mutî: İtaat eden, uyan.

Rahîm: Sonsuz, sınırsız şefkat ve merhamet sahibi, Hz. Allah.

Rububiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi içine alan engin terbiye ve idaresi.

Seyeran: Gezi, seyahat.

Seyr ü sefer: Seyahat, yolculuk.

Taht-i tedbir: İdaresi altında.

Tarîk-i hakk: Hak, gerçek yol.

Tavzif: Görevlendirme.

Teveccüh: Yönelme, yakınlık gösterme.

Vazifedar: Vazifeli, görevli.

Vazifedarâne: Görevli bir şekilde.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceliği ve lütfuyla terbiye eden tek, yektâ Zat.

kat'î bir sûrette ilân ediyor. Evet şu âyet-i kerîme, kıyâsât-ı mantıkiye içinde, kıyâs-ı istisnaî kısmının en kuvvetli ve kat'î bir kıyâsıdır. Şöyle ki:

Nasıl mantıkça kıyâs-ı istisnaî misâli olarak deniliyor: “Eğer güneş çıksa, gündüz olacak.” Müsbet netice için denilir: “güneş çıktı, öyle ise netice veriyor ki şimdi gündüzdür.” Menfî netice için deniliyor: “Gündüz yok, öyle ise netice veriyor ki, güneş çıkmamış.” Mantıkça, bu müsbet ve menfî iki netice kat'îdirler.

Aynen böyle de, şu âyet-i kerîme der ki: “Eğer Allah’a muhabbetiniz varsa, Habibullah’a ittibâ edilecek. İttibâ edilmezse, netice veriyor ki, Allah’a muhabbetiniz yoktur.” Muhabbetullah varsa, netice verir ki, Habibullah’ın Sünnet-i seniyyesine ittibâi intâc eder.

Evet, Cenâb-ı Hakk’a îmân eden, elbette O’na itaat edecek. Ve itaat yolları içinde en makbulü ve en müstakîmi ve en kısası, bilâ-şüphe Habibullah’ın gösterdiği ve takip ettiği yoldur.

Evet, bu kâinatı bu derece in’âmât ile dolduran Zât-ı Kerîm-i Zülcemâl, zîşuûrlardan o nimetlere karşı şükür

Bilâşüphe: Şüphesiz.

Habibullah: “Allah’ın en çok sevdiği kul” anlamında Hz. Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) ait bir sıfat.

İn’âmât: Nimetler.

İntaç: Netice verme, meydana getirme.

Kıyâsât-ı mantıkiye: Mantık önermeleri.

Kıyas-ı istisnaî: Bir şeyin sonucunu veya zıddını aynı kıyas içinde bulunduran önerme.

Menfi: Olumsuz.

Muhabbetullah: Allah sevgisi.

Müsbet: Olumlu.

Müstakim: Dosdoğru, düzgün.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

Zât-ı Kerîm-i Zülcelâl: Yüceliği ve lütfuyla nimetlerini bol bol ihsan eden pek cömert Zat.

Zişuur: Şuurlu.

istememesi, zarurî ve bedihîdir. Hem bu kâinatı bu kadar mucizât-ı sanatla tezyin eden o Zât-ı Hakîm-i Zülcelâl, elbette, bilbedâhe, zîşuûrlar içinde En Mümtaz Birisini Kendine muhâtap ve tercüman ve ibâdına mübelliğ ve imam yapacaktır. Hem bu kâinatı hadd ü hesaba gelmez tecelliyât-ı cemâl ve kemâlâtına mazhar eden o Zât-ı Cemîl-i Zülkemâl, elbette bilbedâhe sevdiği ve izhârını istediği cemâl ve kemâl ve esmâ ve sanatının en câmi ve en mükemmel mikyas ve medârı olan bir Zât'a, her hâlde en ekmel bir vaziyet-i ubûdiyeti verecek ve O'nun vaziyetini sâirlerine nümûne-i imtisâl edip herkesi O'nun ittibâna sevk edecek, tâ ki o güzel vaziyeti başkalarında da görün-sün.

Elhâsıl: Muhabbetullah, Sünnet-i seniyyenin ittibâını istilzâm edip intâc ediyor. Ne mutlu o kimseye ki, sünnet-i seniyyeye ittibâından hissesi ziyâde ola. Veyl o kimseye ki, sünnet-i seniyyeyi takdir etmeyip, bid'alara giriyor.

Bedihî: Açık, âşikâr.

Bid'a: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Bilbedâhe: Açıkça.

Câmi: Kapsamlı.

Ekmel: En mükemmel.

İbâd: Kullar.

İstilzam: Gerektirmek, icap ettirmek.

İttibâ: Tâbi olma, uyma.

İzhar: Açığa çıkarma, gösterme.

Kemâlât: Güzellikler, erdemler.

Medar: Vesile, vâsita, sebep.

Mikyas: Ölçü alet, ölçek.

Mucizât-ı san'at: Sanat mucizeleri.

Mübelliğ: Haber veren, bildiren.

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün.

Nümune-i imtisâl: Örnek alınacak model, ideal.

Tecelliyât-ı cemal: Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ile baştan sona güzel tecellileri, icraatları.

Tezyin: Ziyetleme, süsleme.

Vaziyet-i ubudiyet: Kulluk vaziyeti, tavrı.

Veyl: "Vay haline.., vah vah..!" anlamında bir deyim.

Zât-ı Cemîl-i Zülkemal: Bütün güzel sıfatlara sahip olmakla ile beraber, Sonsuz Güzelliklerin de sahibi Hz. Allah.

Zât-ı Hakîm-i Zülcelâl: Buyurduğu ve yaptığı her şey yerli yerince olan Allah.

Altıncı Nükte

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş:

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ كُلَّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٍ وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ¹ yani *اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ* sırri ile, kavâid-i Şariat-ı Garrâ ve desâtir-i Sünnet-i seniyye, tamam ve kemâlini bulduktan sonra, yeni îcâdlarla o düsturları beğenmemek veyahut hâşâ ve kellâ, nâkıs görmek hissini veren bid'aları îcâd etmek, dalâlettir, ateştir.

Sünnet-i seniyyenin merâtibi var.³

Bir kısmı vâciptir, terk edilmez. O kısım, Şariat-ı Garrâ'da tafsilâtıyla beyân edilmiş. Onlar muhkemâttır, hiçbir cihette tebeddül etmez.

Bir kısmı da, nevâfil nev'indendir. Nevâfil kısmı da, iki kısımdır. Bir kısım, ibâdetle tâbi Sünnet-i seniyye kısımlarıdır. Onlar dahi şariat kitaplarında beyân edilmiş. Onların taşıyıcı bid'attır.

¹ "Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir." Nesâî, *ıydeyn* 22; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/159; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 9/97. İlk kısmı için bkz.: Müslim, *cum'a* 43; Ebû Dâvûd, *sünnet* 5; İbni Mâce, *mukaddime* 6, 7; Dârimî, *mukaddime* 16, 23.

² "İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim." (Mâide sûresi, 5/3)

³ Sünnet'in iki kısım olduğuna dair bkz.: Dârimî, *mukaddime* 49; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ewsat* 4/215; ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 2/345.

Dalâlet: Sapıklık, İslam'a uymayan her türlü yanlış düşünce.

Desâtir-i Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) sünnetinin düsturları.

Kavaid-i Şariat-ı Garrâ: İslam Hukuku'nun parlak kaideleri.

Kemâl: Mükemmellik, erdem.

Merâtib: Mertebeler.

Muhkemât: Dinin açık ve kesin olan hükümleri.

Nâkıs: Eksik.

Nevâfil: Nafileler, farz, vacip gibi gerekli olmayan fakat yapılması güzel ve sevap olan şeyler.

Tağyir: Değiştirme.

Tebeddül: Değişim.

Vâcip: Yapılması farz gibi gerekli olan şey.

Diğer kısmı, “âdâp” tâbir ediliyor ki, Siyer-i seniyye kitaplarında zikredilmiş. Onlara muhalefete, bid’a denilmez. Fakat âdâb-ı Nebvî’ye bir nevi muhalefettir ve onların nurundan ve o hakikî edepten istifâde etmemektir. Bu kısım ise, örf ve âdât, muamelât-ı fitriyede Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)’ın tevâtürle mâlûm olan harekâtına ittibâ etmektir. Meselâ söylemek âdâbını gösteren ve yemek ve içmek ve yatmak gibi hâlâtın âdâbının düsturlarını beyân eden ve muâşerete taalluk eden çok Sünnet-i seniyyeler var. Bu nev’i Sünnetlere “âdâp” tâbir edilir. Fakat o âdâba ittibâ eden, âdâtını ibâdete çevirir, o âdâptan mühim bir feyz alır. En küçük bir âdâbın mürâatı, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)’ı tahattur ettiriyor, kalbe bir nur veriyor.

Sünnet-i seniyyenin içinde en mühimmi, İslâmiyet alâmetleri olan ve şeaîre de taalluk eden Sünnetlerdir. Şeaîr, âdetâ hukuk-u umumiye nev’inden cemiyete âit bir ubûdiyettir. Birisinin yapmasıyla o cemiyet umumen istifâde ettiği gibi, onun terkiyle de umum cemaat meşul olur. Bu nev’i şeaîre riya giremez ve ilân edilir. Nâfile nev’inden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir.

Âdâb: Görgü kuralları.

Feyz: Bereket, ihsan, lütuf.

Hâlât: Hâller, durumlar.

Hukuk-u umumiye: Kamu hukuku.

Muamelât-ı fitriye: Tabii davranışlar.

Muâşeret: İnsanların bir arada yaşaması ile ilgili durumlar.

Mürâât: Riayet etme, uyma.

Riyâ: Gösteriş.

Siyer-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı.

Şeaîr: Dini temsil eden semboller.

Taallûk etmek: İlgili olmak.

Tahattur ettirmek: Hatırlatmak.

Tevâtür: Yalanda ittifâk etmeleri aklen imkân ve ihtimâli bulunmayan birçok kişinin naklettiği kesin bilgi.

Yedinci Nükte

Sünnet-i seniyye, edeptir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edep bulunmasın! Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ferman etmiş: ¹ **أَدِّبْنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي** Ya-ni, “Rabbim bana edebi, güzel bir sûrette ihsân etmiş, edeplendirmiş.” Evet siyer-i nebeviyeye dikkat eden ve sünnet-i seniyyeyi bilen, katiyen anlar ki: Edebin envâını, Cenâb-ı Hak, Habîbinde cem’ etmiştir.² O’nun sünnet-i seniyyesini terk eden, edebi terk eder.

بِي آدَبٍ مَحْرُومٍ بِأَشَدِّ أَرْ لُطْفٍ رَبِّ³

kâidesine mâsadak olur, hasâretli bir edepsizliğe düşer.

Suâl: Her şeyi bilen ve gören ve hiçbir şey O’ndan gizlenemeyen Allâmü’l-guyûb’a⁴ karşı edep nasıl olur? Sebeb-i hacâlet olan hâletler, ondan gizlenemez. Edebin bir nev’i tesettürdür, mûcib-i istikrah

¹ Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmî’l-Kur’ân* 18/228; es-Sülemî, *Âdâbü’s-sohbet* s.124; İbnü’l-Cevzî, *Sıfatü’s-safve* 1/201; el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 1/225; el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ* 1/72.

² Bkz.: “Şüphesiz Sen, ahlâkın –Kur’ân buudlu, ulûhiyet eksenli olması itibarıyla– ihâtası imkânsız, idraki nâkabil en yücesi üzeresin.” (Kalem sûresi, 68/4)

³ Edepsiz kişi Allah’ın lutfundan mahrum olur. (Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf* 1/3)

⁴ Cenâb-ı Hakk’ın, Allâmü’l-guyûb olduğuna dair bkz.: Mâide sûresi, 5/109, 116; Tevbe sûresi, 9/78; Sebe sûresi, 34/48.

Allâmü’l-Guyûb: Gaybları ve gizlilikleri pek iyi bilen, Hz. Allah.

Cem etmek: Toplamak, bir araya getirmek

Envâ: Türler

Habib: Sevgili

Hasâret: kayıp, zarar

Mâsadak: İfade edilen hükme uygun olan, doğruluğunu ispat eden

Mucib-i istikrah: Tiksinti uyaran

Sebeb-i hacâlet: Utanma sebebi

Siyer-i Nebeviye: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı

Tesettür: Örtünme, gizlenme.

hâlâtı setretmektir. Allâmü'l-guyûb'a karşı tesettür olamaz?

Elcevap:

Evvelâ: Sâni-i Zülcelâl nasıl ki kemâl-i ehemmiyetle sanatını güzel göstermek istiyor ve müstekreh şeyleri perdeler altına alıyor ve nimetlerine, o nimetleri süslendirmek cihetiyle nazar-ı dikkati celb ediyor. Öyle de, mahlûkatını ve ibâdını sâir zîşuûrlara güzel göstermek istiyor. Çirkin vaziyetlerde görünmeleri, Cemîl ve Müzeyyin ve Latîf ve Hakîm gibi isimlerine karşı bir nevi isyan ve hilâf-ı edep oluyor. İşte Sünnet-i seniyyedeki edep, o Sâni-i Zülcelâl'in esmâlarının hudutları içinde bir mahz-ı edep vaziyetini takınmaktır.

Sâniyen: Nasıl ki bir tabip, doktorluk noktasında bir nâmahrem en nâmahrem uzvuna bakar ve zaruret olduğu vakit ona gösterilir. Hilâf-ı edep denilmez. Belki edeb-i tıp öyle iktizâ eder, denilir. Fakat o tabip, reculiyet unvanıyla yahut vâiz ismiyle yahut hoca sıfatıyla o nâmahremlere bakamaz. Ona gösterilmesini edep fetva veremez. Ve o cihette ona göstermek, hayâsızlıktır. Öyle de Sâni-i Zülcelâl'in çok esmâsı var. Her bir ismin ayrı bir cilvesi var. Meselâ,

Cemîl: Yaratıklarına karşı daima iyilik ve güzelliğe lütfeden.

Esmâ: İsimler.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan.

Hâlât: Haller, durumlar.

Hilâf-ı edep: Ahlâka aykırı

İbâd: Kullar.

Kemâl-i ehemmiyet: Çok önemli bir şekilde.

Latîf: Daima lütuf ve ihsanla bulunan.

Mahz-ı edep: Tam manasıyla edep.

Müstekreh: Çirkin, iğrenç.

Müzeyyin: Tezyin eden, süsleyen, güzelliikle donatan.

Nâ-mahrem: Aralarında evliliğe mani bir yakınlık olmayan kimse, yabancı.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakış.

Reculiyet: Erkeklik.

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi sanatlı olarak yaratan Ulu Allah.

Zîşuur: Şuurlu.

“Gaffar” ismi, günahların vücudunu ve “Settar” ismi, kusûrâtın bulunmasını iktizâ ettikleri gibi; “Cemîl” ismi de, çirkinliği görmek istemez. “Latîf, Kerîm, Hakîm, Rahîm” gibi esmâ-yı cemâliye ve kemâliye, mevcûdâtın güzel bir sûrette ve mümkün vaziyetlerin en iyisinde bulunmalarını iktizâ ederler. Ve o esmâ-yı cemâliye ve kemâliye ise, melâike ve rûhânî ve cin ve insin nazarında güzelliklerini, mevcûdâtın güzel vaziyetleriyle ve hüsn-ü edepleriyle göstermek isterler. İşte Sünnet-i seniyyedeki âdâp, bu ulvî âdâbın işaretidir ve düsturlarıdır ve nümûneleridir.

Sekizinci Nükte

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ² 'dan evvelki olan رَسُولٌ¹ âyeti, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın ümmetine karşı kemâl-i şefkat ve nihayet re'fetini gösterdikten sonra, şu âyetiyle der ki:

¹ “(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir.” (Tevbe sûresi, 9/129)

² “Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe sûresi, 9/128)

Âdâb: Görgü kuralları.
Esmâ-i cemâliye ve kemâliye: Cenâb-ı Hakk'ın yüceliğini ve güzelliklerini bildiren isimleri.

Gaffâr: Pek bağışlayıcı Cenâb-ı Hakk.
Hüs-nü edep: Güzel ahlak.
Kemâl-i şefkat: Mükemmel bir şefkat.

Kusûrât: Kusurlar.
Re'fet: Merhamet, şefkat.
Settâr: Günahları daima örten.
Ulî: Yüce.

“Ey insanlar! Ey müslümanlar! Böyle hadsiz bir şefka-tiyle sizi irşâd eden ve sizin menfaatiniz için bütün kuvvetini sarf eden ve mânevî yaralarınız için kemâl-i şefkatle getirdi-ği ahkâm ve Sünnet-i seniyyesiyle tedâvi edip merhem vu-ran şefkat-perver bir Zât'ın bedihî şefkatini inkâr etmek ve göz ile görünen re'fetini ittiham etmek derecesinde O'nun Sünnetinden ve tebliğ ettiği ahkâmdan yüzlerinizi çevirmek, ne kadar vicdansızlık, ne kadar akılsızlık olduğunu biliniz!

Ve ey şefkatli Resûl ve ey re'fetli Nebî! Eğer Senin bu azîm şefkatini ve büyük re'fetini tanımayıp akılsızlıkların-dan Sana arka verip dinlemeseler, merak etme! Semâvât ve arzın cünûdu taht-ı emrinde olan,¹ Arş-ı Azîm-i Muhî't'in tahtında saltanat-ı rubûbiyeti hükmeden Zât-ı Zülcelâl Sa-na kâfidir. Hakikî mutî tâifeleri Senin etrafına toplattırır, Seni onlara dinlettirir, Senin ahkâmını onlara kabul ettirir!

Evet, Şeriat-ı Muhammediye ve Sünnet-i Ahmediye'de hiçbir mesele yoktur ki, müteaddit hikmetleri bulunma-sın. Bu fakir, bütün kusur ve aczimle beraber bunu iddia ediyorum ve bu dâvânın isbâtına da hazırım. Hem şim-diye kadar yazılan yetmiş-seksen Risale-i Nuriye, Sünnet-i

¹ Bkz.: “Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır.” (Fetih sûresi, 48/4)

Ahkâm: Hükümler.
Arş-ı Azîm-i Muhî't: Allah'ın bütün kâinatı kuşatan yüce hâkimiyeti, büyük tahtı.
Azîm: Büyük.
Bedihî: Açık, âşikâr.
Cünud: Askerler.
Müteaddit: Birçok.
Saltanat-ı rububiyet: Ce-nâb-ı Hak'ın herkesi ve

her şeyi kuşatan terbiye ve idâresi.
Semâvât: Gökler.
Sünnet-i Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün söz, hâl, dav-ranış ve buyrukları.
Şefkatperver: Çok şefkat besleyen.

Şeriat-ı Muhammediye: Hz. Peygamber Efendi-miz'in (s.a.s.) vasıtasıyla in-sanlara bildirilen dinî hü-küm ve kurallar.
Taht: Hakimiyet, hüküm-rânlık.
Taht-ı emr: Emri altında.
Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gü-cün ve hakimiyetin sahibi Yüce Zat.

Ahmediye'nin ve Şeriat-ı Muhammediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) meseleleri, ne kadar hikmetli ve hakikatli olduğuna yetmiş-seksen şâhid-i sâdık hükmüne geçmiştir. Eğer bu mevzua dâir iktidar olsa yazılsa, yetmiş değil, belki yedi bin risale o hikmetleri bitiremeyecek.

Hem ben şahsımda bilmüşâhede ve zevken, belki bin tecrübâtım var ki, mesâil-i Şeriat'la Sünnet-i seniyye düsturları, emrâz-ı rûhaniyede ve akliyede ve kalbiyede, hususen emrâz-ı içtimâiyede gayet nâfi' birer devâdır bildiğimi ve onların yerini başka felsefî ve hikmetli meseleler tutamadığını, bilmüşâhede kendim hissettiğimi ve başkalarına da bir derece risalelerde ihsâs ettiğimi ilân ediyorum. Bu dâvâmda tereddüt edenler, Risale-i Nur eczâlarına müracaat edip baksınlar.

İşte böyle bir Zât'ın Sünnet-i seniyyesine elden geldiği kadar ittibâa çalışmak, ne kadar kârlı ve hayat-ı ebediye için ne kadar saâdetli ve hayat-ı dünyeviye için ne kadar menfaatli olduğu kıyâs edilsin.

Dokuzuncu Nükte

Sünnet-i seniyyenin her bir nev'ine tamamen bilfiil ittibâ etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur.

Bi'l-fiil: Bizzat, uygulayarak.
Bi'l-müşâhede: Bizzat görerek.

Ehass-ı havass: Toplumda en önde olanlar, ileri gelenler, seçkinler.

Emrâz-ı içtimâiye: Toplumdaki hastalıklar.

Emrâz-ı ruhaniye, akliye ve kalbiye: Ruh, akıl ve kalb hastalıkları.

İhsas etmek: Hissettirmek.
İttibâ etmek: Uymak, tâbi olmak.

Mesâil-i şeriat: Dinî hüküm ve kurallara ait meseleler.

Müyesser olmak: Kismet, nasip olmak.

Nâfi: Faydalı.

Şâhid-i sadık: Doğru şahit.

Zevken: Tadarak, zevkine vararak.

Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd tarafdârâne ve iltizamkârâne talip olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcip kısımlara zâten ittibâa mecburiyet var. Ve ubûdiyetteki müstehab olan sünnet-i seniyyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevâbın zayıyatı var. Tağyirinde ise, büyük hatâ vardır. Âdât ve muamelâtteki sünnet-i seniyye ise, ittibâ ettikçe, o âdât, ibâdet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah'ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifâdesi azalır.

*Ahkâm-ı ubûdiyette yeni icâdlar bid'attır. Bid'atlar ise, **أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ** 1 sırrına münâfi olduğu için, merduttur. 2 Fakat, tarikatte evrâd ve ezkâr ve meşrebler nev'inden olsa ve asılları Kitap ve Sünnet'ten ahzedilmek şartıyla ayrı ayrı tarzda, ayrı ayrı sûrette olmakla beraber, mukarrer olan usûl ve esasât-ı sünnet-i seniyyeye muhalefet ve tağyir etmemek şartıyla, bid'a değillerdir.*

1 "İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim." (Mâide sûresi, 5/3)

2 "Kim şu dine uymayan bir şey uyduracak olursa, bu merduttur, kabul edilmez." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *i'tisam* 5, *büyü*' 60, *sulh* 5; Müslim, *akdiye* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 6.

Âdâb-ı hayatiye: İnsanın hayatı boyunca uyduğu davranış kuralları, ahlâkın gerektirdiği genel hareket tarzı.

Âdât: Âdetler.

Ahkâm-ı ubudiyyet: Kulluk ile ilgili hükümler.

Ahz edilmek: Alınmak, edinilmek.

Bî'l-kast: Kasd ve irade ile.

Bî'n-niyet: Niyet ederek.

Bid'at: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Esasat: Esaslar

Evrâd: Virdler, belli zaman aralıkları ile devamlı okunan dualar veya Kur'ân-ı Kerim'den bölümler.

Ezkâr: Zikirler.

Habibullah: "Allah'ın en çok sevdiği kul" anlamında Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait bir sıfat.

İltizamkârâne: Gerekliliğini kabul ederek.

İtab: Azarlama.

Merdut: Reddedilmiş.

Muamelât: Karşılıklı ilişkiler.

Mukarrer: Kesinleşmiş.

Münafi: Aykırı, ters.

Müstehap: Farz veya vaciplerden olmayıp, yapılması sevap ve güzel olan şey, nâfile.

Tağyir: Değiştirmek.

Ubudiyyet: Kulluk.

Lâkin bir kısım ehl-i ilim, bunlardan bir kısmını bid'aya dâhil edip, fakat “bid'a-yı hasene” nâmını vermiş.¹ İmam Rabbânî Müceddid-i Elf-i Sânî (*radıyallâhu anhu*) diyor ki:

“Ben seyr-i sülûk-u rûhânîde görüyordum ki: *Resûl-i Ekrem* (*aleyhissalâtü vesselâm*)’dan mervî olan kelimât nurludur, Sünnet-i seniyye şuâî ile parlıyor. O’ndan mervî olmayan parlak ve kuvvetli virdleri ve hâlleri gördüğüm vakit, üstünde o nur yoktu. Bu kısmın en parlak, evvelkinin en azına mukâbil gelmiyordu. Bundan anladım ki; sünnet-i seniyyenin şuâî, bir iksirdir. Hem o Sünnet, nur isteyenlere kâfidir, hâricte nur aramaya ihtiyaç yoktur.”

İşte böyle hakikat ve Şeriat’ın bir kahramanı olan bir zâtın bu hükmü gösteriyor ki, Sünnet-i seniyye, saâdet-i dâreynin temel taşıdır ve kemâlâtın madeni ve menbaıdır.

اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا اتِّبَاعَ السُّنَّةِ السَّيِّئَةِ²

رَبَّنَا أَمَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ³

¹ Bkz.: el-İcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 1/159; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmî'd-dîn* 2/256; İbni Receb, *Câmiu'l-ulûm ve'l-hikem* 1/267; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/390.

² “Allahım, bizi sünnet-i seniyyeye ittibâ ile rızıklandır.”

³ “Yâ Rabbenâ! İndirdiğin kitaba iman edip Elçinin yolunu tuttuk. “Sen de bizi, birliğini ve nebilerini tanıyan şahitlerle birlikte yaz.” (Âl-i İmran sûresi, 3/53)

Bid'a-i hasene: Sonradan ortaya çıkan, fakat yapılması dinin aslına aykırı olmayan güzel şey.
İksir: İlâç.

Kemâlât: Güzellikler, erdemler, faziletler.
Mervî: Rivayet edilen.
Saadet-i dâreyn: Dünya ve ahiret mutluluğu.

Seyr-i sülûk-i ruhanî: Ruhanî seyahat, Tas: Mânevî arınma yolunun ilerleme.
Şuâ: Işın.

Onuncu Nükte

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ âyetinde i'câzlı bir îcâz vardır. Çünkü çok cümleler, bu üç cümlelerin içinde dercedilmiştir. Şöyle ki:

Şu âyet diyor ki: Allah'a (*celle celâlih*) îmânınız varsa, elbette Allah'ı seveceksiniz. Madem Allah'ı seversiniz, Allah'ın sevdiği tarzı yapacaksınız. Ve o sevdiği tarz ise, Allah'ın sevdiği Zât'a benzemelisiniz. O'na benzemek ise, O'na ittibâ etmektir. Ne vakit O'na ittibâ etseniz, Allah da sizi sevecek. Zâten siz Allah'ı seversiniz, tâ ki Allah da sizi sevsin."

İşte bütün bu cümleler, şu âyetin yalnız mücmel ve kısa bir meâlidir. Demek oluyor ki, insan için en mühim âlî maksad, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine mazhar olmasıdır. Bu âyetin nassıyla gösteriyor ki, o matlab-ı âlânın yolu, Habibullah'a ittibâdır ve Sünnet-i seniyyesine iktidâdır. Bu makamda "Üç Nokta" isbât edilse, mezkûr hakikat tamamıyla tezâhür eder.

¹ "De ki; Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

Âli: Yüce.

Derc: İçine alma, ilâve etme.

İ'câz: Mûcizeli oluş, insanları benzerini yapmaktan aciz bırakan üslup.

İcâz: Oldukça az sözle, çok şeyler ifade etme.

İktidâ: Uyuma, tâbi olma.

Matlab-ı âlâ: En yüce istek.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Mücmel: Kısa ve öz, hülasa.

Nass: Hükme esas olan ayet veya hadis metni.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, belirmek.

Birinci Nokta

Beşer, fıtraten şu kâinatın Hâlıkına karşı hadsiz bir muhabbet üzerine yaratılmıştır. Çünkü fıtrat-ı beşeriyede cemâle karşı bir muhabbet ve kemâle karşı perestiş etmek ve ihsâna karşı sevmek vardır. Cemâl ve kemâl ve ihsân derecâtına göre, o muhabbet tezâyüd eder. Aşkın en müntehâ derecesine kadar gider.

Hem bu küçük insanın küçücük kalbinde, kâinat kadar bir aşk yerleşir. Evet, kalbin mercimek kadar bir sandukçası olan kuvve-i hâfıza, bir kütüphâne hükmünde binler kitap kadar yazı, içinde yazılması gösteriyor ki, kalb-i insan, kâinatı içine alabilir ve o kadar muhabbet taşıyabilir.

Madem fıtrat-ı beşeriyede ihsân ve cemâl ve kemâle karşı böyle hadsiz bir istidâd-ı muhabbet vardır. Ve madem bu kâinatın Hâlıkı, kâinatta tezâhür eden âsârıyla, bilbedâhe tahakkuku sâbit olan hadsiz cemâl-i mukaddesi, bu mevcûdâtta tezâhür eden nukûş-u sanatıyla bizzarûre sübûtu tahakkuk eden hadsiz kemâl-i kudsi ve bütün zîhayatlarda tezâhür eden hadsiz envâ-ı ihsân ve in'âmâtıyla

Âsâr: Eserler.

Bi'l-bedâhe: Açıkça.

Bi'z-zarure: Kesin olarak.

Cemâl: Güzellik.

Cemâl-i mukaddes: Nezih, tertemiz, dupduru güzellik.

Envâ-ı ihsan: Türlü iyilikler.

Fıtrat-ı beşeriyeye: İnsan tabiatı.

Hâlık: Hz. Yaradan.

İhsan: İyilik.

İn'âmât: Nimetlendirmeler.

İstidâd-ı muhabbet: Sevmek kabiliyeti, yeteneği.

Kemâl: Güzellik, mükemmellik.

Kemâl-i kudsi: Kudsi yücelik, büyüklük.

Kuvve-i hafıza: Hafıza kuvveti.

Müntehâ: Son, sınır, zirve.

Nukuş-u san'at: Sanat nakışları.

Perestiş etmek: Tapmak, gönülden bağlanmak.

Sübüt: Sabit olma, kesinlik.

Tezayüd etmek: Artmak.

Zihayat: Canlı.

bilyakîn ve belki bilmüşâhede vücudu tahakkuk eden hadsiz ihsânâtı vardır.¹ Elbette, zîşuûrların en câmii ve en muhtacı ve en mütefekkir ve en müştâkı olan beşerden, hadsiz bir muhabbeti iktizâ ediyor.

Evet, her bir insan, o Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı hadsiz bir muhabbete müstaid olduğu gibi, o Hâlık dahi herkesten ziyâde cemâl ve kemâl ve ihsânına karşı hadsiz bir mahbûbiyete müstehaktır. Hattâ insan-ı müminde, hayatına ve bekâsına ve vücuduna ve dünyasına ve nefesine ve mevcûdâta karşı türlü türlü muhabbetleri ve şedid alâkaları, o istidâd-ı muhabbet-i ilâhiyenin tereşşuhâtıdır. Hattâ insanın mütenevvi hissiyât-ı şedîdesi, o istidâd-ı muhabbetin istihâleleridir ve başka şekillere girmiş reşhalarıdır.

Mâlûmdur ki, insan kendi saâdetiyle mütelezziz olduğu gibi, alâkadar olduğu zâtların saâdetleriyle dahi mütelezziz oluyor. Ve kendini belâdan kurtaranı sevdiği gibi, sevdiklerini de kurtaranı öyle sever. İşte bu hâlet-i rûhiyeye binâen, insan, eğer her insana âit envâ-ı ihsânât-ı ilâhiyeden

¹ Bkz.: "Görmüyor musunuz ki Allah göklerde ve yerde olan şeyleri sizin hizmetinize vermiş. Görünen görünmeyen bunca nimete sizi garketmiş?" (Lokman sûresi, 31/20)

Bi'l-müşahede: Bizzat görerek.

Bi'l-yakin: İyice, kesin olarak.

Câmi: Şümulü, kapsamlı.

Envâ-ı ihsânât-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın türlü türlü iyilikleri.

Hâlet-i ruhiye: Psikolojik durum.

Hâlık-ı Zülcelâl: Tek ve yektâ Ulu Yaradan.

Hissiyât-ı şedide: Şiddetli duygular.

İhsânât: Hediyeler, iyilikler

İnsan-ı mü'min: İnançlı insan.

İstidâd-ı muhabbet-i ilâhiye: İnsanın Cenâb-ı Hakk'ın sevme kabiliyeti, yeteneği.

İstihale: Hâl, durum, şekil değişimi.

Müstaid: İstidatlı, kabiliyetli.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Mütefekkir: Düşünen, düşünür.

Mütelezziz: Zevk ve lezzet alan.

Mütenevvi: Çeşitli, türlü.

Reşha: Damla, sızıntı.

Şedit: Şiddetli.

Tereşşuhât: Sızıntılar, süzülüp gelen şeyler.

Zişuur: Şuurlu.

yalnız bunu düşünse ki: “Benim Hâlıkım beni zulümât-ı ebediye olan ademden kurtarıp bu dünyada bir güzel dünyayı bana verdiği gibi, ecelim geldiği zaman beni idam-ı ebedî olan ademden ve mahvdan yine kurtarıp bâkî bir âlemde ebedî ve çok şâsaalı bir âlemi bana ihsân ve o âlemin umum envâ-ı lezâiz ve mehâsininden istifâde edecek ve cevelân edip tenezzüh edecek zâhirî ve bâtinî hassaları, duyguları bana in’am ettiği gibi, çok sevdiğim ve çok alâkadar olduğum bütün akârip ve ahbap ve ebnâ-yı cinsimi dahi öyle hadsiz ihsânlara mazhar ediyor ve o ihsânlar bir cihette bana âit oluyor. Zira, onların saâdetleriyle mes’ûd ve mütelezziz oluyorum. Madem **الْإِنْسَانُ عَبْدٌ الْإِحْسَانِ**¹ sırrıyla, herkeste ihsâna karşı perestiş var. Elbette böyle hadsiz ebedî ihsânâta karşı, kâinat kadar bir kalbim olsa, o ihsâna karşı muhabbetle dolmak iktizâ eder ve doldurmak isterim. Ben bilfiil o muhabbeti etmezsem de bilistidâd, bilîmân, binniyye, bilkabul, bittakdir, biliştıyak, bililtizam, bilirade sûretinde ediyorum, diyecek ve hâkezâ... Cemâl ve kemâle karşı insanın göstereceği muhabbet ise, icmâlen işaret ettiğimiz ihsâna karşı muhabbete kıyâs edilsin.

¹ “İnsan, iyiliğin kulu kölesidir.” Bu gerçeği ifade eden “İyilik edene muhabbet duy-
mak, kötülük edene de buğzetmek, insan fıtratında vardır.” anlamındaki hadis için
bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/121; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/381, 6/481.

Adem: Yokluk.

Akarib: Yakınlar.

Bi'l-fil: Bizzat, uygulayarak.

Bi'l-iltizam: Gerekliliğini kabul ederek.

Bi'l-îman: İman ile.

Bi'l-irade: İsteyerek.

Bi'l-istidat: Kabiliyet, yetenek ile.

Bi'l-iştıyak: İştıyak, arzu ile.

Bi'l-kabul: Kabul ederek.

Bi'n-niyet: Niyet ile.

Bi't-takdir: Takdir ederek.

Cevelân etmek: Dolaşmak, gezmek.

Ebnâ-yı cins: Hemcinsler, kendi türüne ait olanlar.

Envâ-ı lezâiz ve mehâsin: Türlü türlü lezzetler ve iyilikler.

İhsânât: Hediyeler, iyilikler.

İn'am: Nimet verme.

Mahv: Ortadan kalkma, yok olma.

Perestiş etmek: Tapmak, gönülden bağlanmak.

Tenezzüh etmek: Gezinmek.

Zâhirî ve bâtinî hasseler: İç ve dış duygular.

Zulûmat-ı ebediye: Sonsuz karanlıklar.

Kâfir ise, küfür cihetiyle hadsiz bir adâvet eder. Hattâ kâinata ve mevcûdâta karşı zâlimâne ve tahkirkârâne bir adâvet taşıyor.

İkinci Nokta

Muhabbetullah, ittibâ-yı Sünnet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm)'ı istilzâm eder. Çünkü Allah'ı sevmek, O'nun marziyâtını yapmaktır. Marziyâtı ise, en mükemmel bir sûrette Zât-ı Muhammediye'de (aleyhissalâtü vesselâm) tezâhür ediyor. Zât-ı Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) harekât ve ef'âlde benzemek, iki cihettir:

•**Birisi:** Cenâb-ı Hakk'ı sevmek cihetinde emrine itaat ve marziyâtı dâiresinde hareket etmek, o ittibâi iktizâ ediyor. Çünkü bu işte en mükemmel imam, Zât-ı Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm)'dır.¹

•**İkincisi:** Madem Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), insanlara olan hadsiz ihsânât-ı ilâhiyenin en mühim bir vesîlesidir;² elbette Cenâb-ı Hak hesabına, hadsiz bir muhabbete lâyıktır. İnsan, sevdiği zâta eğer benzemek kâbilse,

¹ Bkz.: "Hakikaten, Allah'ın Resûlünde sizler için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel bir numûne vardır." (Ahzâb sûresi, 33/21)

² Bkz.: "Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ sûresi, 21/107)

Adâvet: Düşmanlık.

Efal: Fiiller.

İktiza etmek: Gerektirmek.

İttibâ-ı Sünnet-i Muhammediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üs-tün davranış, söz, hâl ve

buyruklarına uygun bir hayat yaşama.

Marziyât: Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazandıran şeyler.

Muhabbetullah: Allah sevgisi.

Tahkirkârâne: Hakaret eder bir tarzda.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, belirmek.

Zât-ı Muhammediye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mümtaz kişiliği.

fıtraten benzemek ister. İşte Habibullah'ı sevenlerin, Sünnet-i seniyyesine ittibâ ile O'na benzemeye çalışmaları katiyen iktizâ eder.¹

Üçüncü Nokta

Cenâb-ı Hakk'ın hadsiz merhameti olduğu gibi, hadsiz bir muhabbeti de vardır. Bütün kâinattaki masnûâtın mehâsini ile ve süslendirmesiyle kendini hadsiz bir sûrette sevdirdiği gibi; masnûâtını, hususan sevdirmesine sevmek ile mukâbele eden zîşuûr mahlûkatı sever. cennetin bütün letâif ve mehâsini ve lezâizi ve niamâtı, bir cilve-i rahmeti olan bir Zât'ın nazar-ı muhabbetini kendine celbe çalışmak, ne kadar mühim ve âlî bir maksat olduğu bilbedâhe anlaşılır. *Madem, nass-ı kelâmıyla; O'nun muhabbetine, yalnız ittibâ-yı Sünnet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile mazhar olunur.² Elbette ittibâ-yı Sünnet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), en büyük bir maksad-ı insanî ve en mühim bir vazife-i beşeriye olduğu tahakkuk eder.*

On Birinci Nükte

Üç meseledir.

-
- ¹ Bkz.: "Peygamberin müminler üzerinde haiz olduğu hak, onların bizzat kendileri hakkında haiz oldukları haktan daha fazladır." (Ahzâb sûresi, 33/6)
- ² Bkz.: "Ey Resûlüm, de ki: "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Âl-i İmran sûresi, 3/31)

Fıtraten: Yaratılış, tabiat olarak.

Letâif: İncelikler, güzellikler.

Lezâiz: Lezzetler.

Maksad-ı insanî: İnsan olmanın maksadı, gayesi.

Masnuat: Sanat eseri olan varlıklar (Allah'ın yarattığı her şey).

Mehâsin: Güzellikler.

Nass-ı kelâm: İfadenin net ve kesin anlamı.

Niamât: Nimetler.

Vazife-i beşeriye: İnsanî görev.

Birinci Mesele

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın Sünnet-i seniyyesi-nin menbai üçtür: *Akvâli, ef'âli, ahvâlidir*.¹ Bu üç kısım dahi, üç kısımdır: *Ferâiz, nevâfil, âdât-ı hasenesidir*.

Farz ve vâcip kısmında ittibâa mecburiyet var; terkinde, azâp ve ikap vardır. Herkes ona ittibâa mükelleftir.

Nevâfil kısmında, emr-i istihbabî ile yine ehl-i î mân mükelleftir. Fakat, terkinde azâp ve ikap yoktur. Fiilinde ve ittibâında azîm sevâplar var ve tağyir ve tebdili bid'a ve dalâlettir ve büyük hatadır.

Âdât-ı seniyyesi ve harekât-ı müstahsenesi ise hikmeten, maslahaten, hayat-ı şahsiye ve nev'îye ve içtimâiye itibârıyla O'nu taklit ve ittibâ etmek, gayet müstahsendir. Çünkü her bir hareket-i âdiyesinde, çok menfaat-i hayatiye bulunduğu gibi, mütâbaat etmekle o âdâp ve âdetler, ibâdet hükmüne geçer.

¹ Bkz.: es-Suyûtî, *et-Tedribü'r-râvî* 1/194.

Âdât-ı hasene: Güzel âdetler.

Âdât-ı seniyye: Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yüksek âdetleri.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Akvâl: Sözler, ifadeler.

Bid'a: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Dalâlet: Sapıklık, İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Emr-i istihbabî: Müstehap (yapılırsa daha güzel) olan tavsiyeler.

Ferâiz: Farzlar.

Harekât-ı müstahsene: Güzel kabul edilen hareketler.

Hareket-i âdiye: Basit, sıradan gündelik hareketler.

Hayat-ı şahsiye ve nev'îye ve içtimâiye: İnsanoğlunun şahsî ve sosyal hayatı.

İkâb: Azap, ceza.

Maslahaten: Fayda açısından.

Menfaat-i hayatiye: Hayatî faydalar.

Mütâbaat: Uyma, tâbi olma.

Nevâfil: Nafileler, farz, vâcip gibi mecburî olmayan fakat yapılması güzel ve sevap olan şeyler.

Tağyir: Özelliklerini bozarak değiştirme.

Tebdil: Yerine başkasını koyarak değiştirme.

Evet, madem dost ve düşmanın ittifâkıyla, Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtu vesselâm*) mehâsin-i ahlâkın en yüksek mertebelerine mazhardır. Ve madem bilittifak nev-i beşer içinde en meşhur ve mümtaz bir şahsiyettir. Ve madem binler mucizâtın delâletiyle ve teşkil ettiği âlem-i İslâmiyet'in ve kemâlâtının şehâdetiyle ve mübelliğ ve tercüman olduğu Kur'ân-ı Hakîm'in hakâikinin tasdikiyle, en mükemmel bir insan-ı kâmil ve bir mürşid-i ekmeldir. Ve madem semere-i ittibâyıla milyonlar ehl-i kemâl, merâtib-i kemâlâtta terakki edip saâdet-i dâreyne vâsıl olmuşlardır. Elbette o Zât'ın Sünneti, harekâtı, iktidâ edilecek en güzel nümûnelerdir ve takip edilecek en sağlam rehberlerdir ve düstur ittihâz edilecek en muhkem kanunlardır. Bahtiyar odur ki, bu ittibâ-yı Sünnet'te hissesi ziyâde ola. Sünnet'e ittibâ etmeyen, tembellik eder ise, hasâret-i azîme; ehemmiyetsiz görür ise, cinâyet-i azîme; tekzîbini işmâm eden tenkid ise, dalâlet-i azîmedir.¹

¹ Peygamber Efendimiz (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), kendisine itaat edenin Allah'a itaat etmiş olacağını beyan buyurmuş, itaat etmeyen hariç bütün ümmetinin cennete gireceğini müjdelemiştir: Buhârî, *i'tisam* 2, *ahkâm* 1, *cihâd* 109; Müslim, *imâre* 33; Nesâî, *bey'at* 27.

Bi'l-ittifak: İttifakla.
Cinayet-i azîme: Çok büyük suç, canilik.
Dalâlet-i azîme: Çok büyük sapıklık, yanlışlık.
Düstur: Prensip.
Ehl-i kemal: Mükemmel insanlar.
Hakaik: Hakikatler.
Hasâret-i azîme: Çok büyük kayıp.
İktidâ: Uyma, tâbi olma.

İnsan-ı kâmil: Mükemmel insan.
İşmam: Hissettirme, koklatma.
İttihaz etmek: Edinmek.
Mazhar: Erişen, nâil olan.
Mehâsin-i ahlâk: Ahlâkî güzellikler.
Merâtib-i kemâlât: Mükemmelleşme, olgunlaşma basamakları.
Mübelliğ: Haber veren, bildiren.

Mürşid-i ekmel: En mükemmel rehber, her yönüyle insanları doğruya ulaştıran.
Saadet-i dâreyn: Dünya ve ahiret mutluluğu.
Semere-i ittibâ: Tâbi olmanın faydası, neticesi.
Tekzib: Yalanlama.
Terakki etmek: İlerlemek, yükselmek.
Vâsıl olmak: Ulaşmak.

İkinci Mesele

Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Hakîm'de: **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ**¹ ferman eder. Rivâyât-ı sahiha ile Hazreti Âişe-i Sıddîka (radıyallâhu anhâ) gibi sahâbe-i güzîn, Hazreti Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)²ı tarif ettikleri zaman **خُلُقُهُ الْقُرْآنُ**² diye tarif ediyorlardı. Yani, “Kur'ân'ın beyân ettiği mehâsin-i ahlâkın misâli, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'dır. Ve o mehâsini en ziyâde imtisâl eden ve fıtraten o mehâsin üstünde yaratılan O'dur.”

İşte böyle bir Zât'ın ef'âl, ahvâl, akvâl ve harekâtının her birisi, nev-i beşere birer model hükmüne geçmeye lâyık iken, O'na îmân eden ve ümmetinden olan gafillerin, (Sünnetine ehemmiyet vermeyen veyahut tağyir etmek isteyen) ne kadar bedbaht olduğunu dîvâneler de anlar.

Üçüncü Mesele

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), hilkaten en mûtedil bir vaziyette ve en mükemmel bir sûrette halk edildiğinden, harekât ve sekenâtı, itidâl ve istikâmet üzerine

¹ “Şüphesiz Sen, ahlâkın –Kur'ân buudlu, ulûhiyet eksenli olması itibarıyla– ihâtası imkânsız, idrâki nâkâbil en yücesi üzerinesin!” (Kalem sûresi, 68/4)

² Müslim, *müsâfirin* 139; İbni Mâce, *ahkâm* 14; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/91, 163, 216.

Halk edilmek: Yaratılmak.
Harekât ve sekenât: Hareketler ve duruşlar.
Hilkaten: Yaratılış olarak.
İmtisâl etmek: Örnek almak, uymak.

Mehâsin-i ahlâk: Ahlâkî güzellikler.
Mutedil: Orta halli, itidalli.
Rivâyât-ı sahiha: Sahih, doğru rivayetler.

Sahabe-i Güzîn: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile aynı zaman ve zeminde beraber olup O'na iman etme bahtıyarlığına ermiş, seçkin kimseler.

gitmiştir.¹ Siyer-i seniyyesi, kat'î bir sûrette gösterir ki, her hareketinde istikâmet ve itidâl üzere gitmiş, ifrât ve tefritten içtinâp etmiştir.

Evet, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), **فَاشْتَقِمَّ كَمَا أَمَرْتُ**², emrini tamamıyla imtisâl ettiği için, bütün ef'âl ve akvâl ve ahvâlinde istikâmet, kat'î bir sûrette görünüyor. Meselâ, kuvve-i akliyenin fesât ve zulmeti hükmündeki ifrât ve tefriti olan gabâvet ve cerbezeden müberrâ olarak, hadd-i vasat ve medâr-ı istikâmet olan hikmet noktasında kuvve-i akliyesi dâimâ hareket ettiği gibi; kuvve-i gadabiyenin fesâdı ve ifrât ve tefriti olan korkaklık ve tehevürden münezzehtir. Meselâ, kuvve-i gadabiyenin medâr-ı istikâmeti ve hadd-i vasatı olan şecâat-ı kudsiye ile kuvve-i gadabiyesi hareket etmekle beraber; kuvve-i şehviyenin fesâdı ve ifrât ve tefriti olan humud ve fücürdan musaffâ olarak, o kuvvenin medâr-ı istikâmeti olan iffette, kuvve-i şehviyesi dâimâ iffeti, âzamî masûmiyet derecesinde rehber ittihâz etmiştir.

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/68, 155; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.49; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 4/478.

² "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd sûresi, 11/112)

Âzamî mâsumiyet: Pek büyük masumiyet.

Cerbeze: Sözü iyi kullanıp gerçekleri çarpıtma gücü.

Fücür: Günahlarda, kötü-lüklerde aşırılık.

Gabâvet: Anlayış kıtlığı.

Hadd-i vasat: Tam karar, fazlası ve eksikliği olmayan.

Hikmet: Her şeyi yerli yerince yapma.

Humud: Karşı cinse arzu duymama.

İctinab etmek: Sakınmak.

İfrat: Fazlalık sebebiyle aşırılık.

Kuvve-i akliye: Akıl kuvveti.

Kuvve-i gadabiye: Öfke, sinirlenme duygusu.

Kuvve-i şehviye: Şehvet duygusu.

Medâr-ı istikamet: İstikamet, dosdoğru olma sebebi.

Musaffâ: Sâfi, halis, arınmış.

Müberrâ: Uzak, beri.

Siyer-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in yüce hayatını ve özelliklerini konu edinen ilim dalı.

Şecâat-ı kudsiye: Kudsî cesaret (Dinin izzetini muhafaza hususunda gösterilen kahramanlık).

Tefrit: Eksiklik sebebiyle aşırılık.

Tehevür: Hiçbir şeyden çekinmeyip, korkusuz hareket etme

Ve hâkezâ... Bütün Sünen-i seniyyesinde, ahvâl-i fitriyesinde ve ahkâm-ı şer'iyyesinde, hadd-i istikâmeti ihtiyar edip zulüm ve zulûmât olan ifrât ve tefritten, israf ve tebzirden içtinâp etmiştir. Hattâ tekellümünde ve ekl ve şürbünde, iktisâdî rehber ve israftan katiyen içtinâp etmiştir. Bu hakikatin tafsilâtına dâir binler cild kitap telif edilmiştir. **الْعَارِفُ** ¹ **تَكْفِيهِ الْإِسَارَةُ** sırınca, bu denizden bu katre ile iktifâ edip, kıssayı kısa keseriz.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى جَامِعِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَمَظْهَرِ سِرِّ ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ الَّذِي قَالَ مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ² وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ³ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁴

¹ Ârif olana bir işaret yeter.

² Allahım! “Şüphesiz sen pek büyük bir ahlâk üzeresin.”^{*1} sırnına mazhar olarak en üstün meziyetleri kendisinde toplayan^{*2} ve “Ümmetimin fesadı zamanında benim sünnetime yapışana yüz şehid ecri vardır.”^{*3} buyuran Zâta rahmet et.

^{*1} Kalem sûresi, 68/4.

^{*2} Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; İbni Ebi Şeybe, *el-Musannef* 6/324.

^{*3} et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/315; İbni Adıyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühed* s.118.

³ “Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah’a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır.” derler.” (A’râf sûresi, 7/43)

⁴ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Ahkâm-ı şer'iye: Dinî hükümler.

Ahvâl-i fitriye: Tabii halleri.
Ekl ve şürb: Yeme ve içme.

Sünen-i seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Tebzir: Gayesiz bir şekilde dağıtma, saçma, israf etme.
Tekellüm: Konuşma.

On Üçüncü Lem'a

Hikmetü'l-istiâze

sırrına dâirdir. ¹أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۖ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ²

Şeytandan istiâze sırrına dâirdir. “On Üç İşaret” yazılacak. O işaretlerin bir kısmı, müteferrik bir sûrette Yirmi Altıncı Söz gibi bir kısım risalelerde beyân ve isbât edildiğinden burada yalnız icmâlen bahsedilecek.

Birinci İşaret

Suâl: Şeytanların kâinatta îcâd cihetinde hiçbir medhalleri olmadığı, hem Cenâb-ı Hak rahmet ve

¹ Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

² “Sen de ki: “Yâ Rabbi! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!” (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

Beyân: Açıklama, ifade.

Cihet: Taraf, yön.

Hikmetü'l-istiâze: Şeytan'ın şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmanın hikmeti.

İcâd: Var etme, vücuda getirme.

İcmâlen: Toplu mânâ, çok kısa bir özet olarak.

Kâinat: Yaratılmışlar, varlıklar.

Medhal: Tesir, etki, müdahale, rol.

Müteferrik: Dağınık, ayrı ayrı.

Sual: Soru.

Sûret: Şekil, tarz, görünüş.

inâyetiyle ehl-i hakka taraftar olduğu, hem hak ve hakikatin câzibedâr güzellikleri ve mehâsinleri ehl-i hakka müeyyid ve müşevvik bulunduğu, hem dalâletin müstekreh çirkinlikleri ehl-i dalâleti tenfir ettikleri hâlde, hizbü's-şeytanın çok defa galebe etmesinin hikmeti nedir? Ve ehl-i hak, her vakit şeytanın şerrinden Cenâb-ı Hakk'a sığınmasının sırrı nedir?

Elcevap: Hikmeti ve sırrı şudur ki: Ekseriyet-i mutlaka ile dalâlet ve şer, menfidir ve tahriptir ve ademîdir ve bozmaktır. Ve ekseriyet-i mutlaka ile hidâyet ve hayır, müsbettir ve vücûdîdir ve imar ve tâmirdir. Herkesçe mâlûmdur ki, yirmi adamın yirmi günde yaptığı bir binayı, bir adam, bir günde tahrip eder. Evet bütün âzâ-yı esâsiyenin ve şerâit-i hayatiyenin vücuduyla vücudu devam eden hayat-ı insan, Hâlık-ı Zülcelâl'in kudretine mahsus olduğu hâlde; bir zâlim, bir uzvu kesmesiyle, hayata nisbeten ademî

A'zâ-yı esasiye: Temel organlar.

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Cazibedar: Cezbedici, çekici.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ekseriyet-i mutlaka: Çoğunlukla.

Galebe etmek: Üstün gelmek, yenmek.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Hayat-ı insan: İnsan hayatı.

Hizbü's-şeytan: Şeytanın takımı.

İmar: Bayındır hâle getirme, âbâd etme, inşa etme, yapı.

İnayet: İyilik, yardım.

Malûm: Bilinen.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Menfi: Olumsuz.

Müeyyid: Yardım eden, destekleyen.

Müsbet: Olumlu.

Müstekreh: Hoş olmayan, çirkin.

Müşevvik: Teşvik eden.

Şerâit-i hayatiye: Hayat şartları.

Tahrib etmek: Harap etmek, yıkmak.

Tahrib: Harap etme, yıkıp bozma.

Tâmir: Onarma.

Tenfir: Nefret ettirme.

Vücudî: Varlığa dair Var olan şey ile alâkalı.

olan mevte o insanı mazhar eder. Onun için **التَّخْرِيبُ أَسهْلُ**¹ durûb-u emsâl hükmüne geçmiş.

İşte bu sırdandır ki, ehl-i dalâlet, hakikaten zayıf bir kuvvet ile pek kuvvetli ehl-i hakka bazen galip oluyor. Fakat ehl-i hakkın öyle muhkem bir kalesi var ki, onda tahassun ettikleri vakit, o müthiş düşmanlar yanaşamazlar, bir halt edemezler. Eğer muvakkat bir zarar verseler, **وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ**² sırrıyla ebedî bir sevâp ve menfaatle o zarar telâfi edilir. O kale-yi metîn, o hısn-ı hasîn ise, Şeriat-ı Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) ve Sünnet-i Ahmediye'dir (aleyhissalâtü vesselâm).

İkinci İşaret

Suâl: “Şerr-i mahz olan şeytanların îcâdı ve ehl-i îmâna taslitleti ve onların yüzünden çok insanlar küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor. Acaba Cemil-i ale'l-ıtlak ve

¹ Yıkılmak kolaydır.

² “Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir.” (A'râf sûresi, 7/128)

Cemil-i ale'l-ıtlak: Güzelliği sonsuz ve kusursuz olan Allah (c.c.).

Durûb-i emsâl: Atasözü Atasözleri.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Ehl-i îman: İman sahibi kimseler, mü'minler.

Hısn-ı hasîn: Çok sağlam kale Sağlam sığınak.

Kal'a: Kale.

Kal'a-yi metin: Sağlam kale.

Küfr: İmansızlık.

Mevt: Ölüm.

Muhkem: Sağlam.

Sevab: Yapılan ibadet ve Allah'a (c.c.) bağlılığın mukâfâtı.

Sünnet-i Ahmediye (asm): Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Şeriat-ı Muhammediye (asm): Hz. Muhammed

(sallallahu aleyhi ve sellem)'in şeriatı, İslâmiyet.

Şerr-i Mahz: Sırf şer, hiç hayır ciheti olmayan.

Tahassun etmek: Bir kaleye sığınmak, korunmak.

Taslîl: Musallat etme, birini başkasıyla karşı karşıya getirme.

Telâfi: Kaybedilen şeyin yerini doldurma, karşılama.

Rahîm-i Mutlak ve Rahmân-ı bil-Hakk'ın rahmet ve cemâli, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musîbetin husûlüne nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor?" Şu meseleyi çoklar sormuşlar ve çokların hatırına geliyor.

Elcevap: Şeytanın vücudunda cüz'î şerler ile beraber birçok makâsıd-ı hayriye-i külliye ve kemâlât-ı insâniye vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var; mâhiyet-i insâniyedeki istidâtta dahi ondan daha ziyâde merâtîp var. Belki zerreden şemse kadar dereceleri var. Bu istidâdatın inkişâfâtı, elbette bir hareket ister, bir muâmele iktizâ eder. Ve o muâmeledeki terakki zenbereğinin hareketi, mücâhede ile olur. O mücâhede ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücuduyla olur. Yoksa, melâikeler gibi, insanların da makamı sâbit kalırdı. O hâlde insan nev'inde, binler envâ hükmünde sınıflar bulunmayacak... Bir şerr-i cüz'î gelmemek için bin hayrı terk etmek, hikmet ve adâlete münâfidir.

Cemâl: Güzellik.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Enva': Türler.

Hadsiz: Sınırsız.

Husûl: Olma, meydana gelme.

İktiza: Gerektirmek.

İnkişafat: Ortaya çıkmalar, ilerlemeler, gelişmeler.

İstidat: Kabiliyet, kapasite, yetenek.

Kemâlât-ı insaniye: İnsanı erdemler, mükemmellikler.

Mâhiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği.

Makâsıd-ı hayriye-i külliye: Hayırlı genel maksadlar.

Melâike: Melekler.

Meratib: Mertebeler, dereceler.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Mücâhede: Mücadele, savaş, nefsin süflî isteklerine karşı koyma .

Münafi: Ters, zıt, uymayan.

Nev': Tür.

Rahîm-i Mutlak: Sonsuz merhamet ve ihsan sahibi Allah (c.c.).

Rahmân-ı bi'l-Hak: Hakikaten merhameti bütün varlıkları kapsayan Allah (c.c.).

Şems: Güneş.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Vücudiyle: Varlığıyla.

Zenberek: Saat gibi bir sistemi işleten mekanizma.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

Ziyade: Fazla

Çendan, şeytan yüzünden ekser insanlar dalâlete giderler. Fakat ehemmiyet ve kıymet, ekseriyetle keyfiyete bakar, kemmiyete az bakar veya bakmaz. Nasıl ki bin ve on çekirdeği bulunan bir zât, o çekirdekleri toprak altında bir muâmele-i kimyeviye mazhar etse; ondan on tanesi ağaç olmuş, bini bozulmuş. O on ağaç olmuş çekirdeklerin o adama verdiği menfaat, elbette bin bozulmuş çekirdeğin verdiği zararı hiçe indirir. Öyle de, nefis ve şeytanlara karşı mücâhede ile, yıldızlar gibi nev-i insanı şerefliendiren ve tenvir eden on insan-ı kâmil yüzünden o nev'e gelen menfaat ve şeref ve kıymet, elbette, haşarat nev'inden sayılacak derecede süflî ehl-i dalâletin küfre girmesiyle insan nev'ine vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, rahmet ve hikmet ve adâlet-i ilâhiye, şeytanın vücuduna müsaade edip tasallutlarına meydan vermiş.

Ey ehl-i îmân! Bu müthiş düşmanlarınıza karşı zırhınız: Kur'ân tezgâhında yapılan takvâdır. Ve siperiniz, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyye-sidir. Ve silâhınız, istiâze ve istiğfar ve hıfz-ı ilâhiyeye ilticâdır.

Adâlet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın adâleti.

Çendan: Gerçi.

Ehemmiyet: Önem, değer, kıymet.

Ekser: Birçok.

Ekseriyetle: Çoğunlukla.

Hıfz-ı ilâhi: Cenâb-ı Hakk'ın koruması.

İlticâ: Sığınma.

İnsan-ı kâmil: Her bakım-dan mükemmel insan.

İstiâze: Şeytanın şerinden Allah'a (c.c.) sığınma.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan, günahlarının affedilmesini istemek.

Kemmiyet: Nicelik.

Keyfiyet: Nitelik.

Muamele-i kimyeviye: Kimyasal işlem.

Nev-i insan: İnsan türü.

Süflî: Aşağı, alçak, âdi.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti.

Takvâ: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olma.

Tasallut: Musallat olma, rahatsız etme.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Üçüncü İşaret

Suâl: Kur'ân-ı Hakîm'de ehl-i dalâlete karşı azîm şekvâları ve kesretli tahşidâtı ve çok şiddetli tehdidâtı,¹ aklın zâhirine göre adâletli ve münâsebetli belâgatine ve üslûbundaki itidâline ve istikâmetine münasip düşmüyor. Âdetâ âciz bir adama karşı, orduları tahşid ediyor. Ve onun cüz'î bir hareketi için, binler cinâyet etmiş gibi tehdit ediyor. Ve müflis ve mülkte hiç hissesi olmadığı hâlde mütecâviz bir şerik gibi mevki verip ondan şekvâ ediyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Onun sır ve hikmeti şudur ki: Şeytanlar ve şeytanlara uyanlar, dalâlete sülûk ettikleri için, küçük bir hareketle çok tahribât yapabilirler. Ve çok mahlûkatın hukukuna, az bir fiil ile çok hasâret veriyorlar.

Nasıl ki bir sultanın büyük bir ticaret gemisinde bir adam az bir hareketle, belki küçük bir vazifeyi terk etmekle, o gemi

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/85; Âl-i İmran sûresi, 3/88; Nisâ sûresi, 4/173; A'râf sûresi, 7/18, 27; Meryem sûresi, 19/88-95; Sâd sûresi, 38/85; Talâk sûresi, 65/8; Ğâşiye sûresi, 88/23-24; Fecr sûresi, 89/25.

Âciz: Güçsüz.

Azîm: Büyük.

Belâgat: Edebiyat, güzel, düzgün, kusursuz ve yerinde ifade sanatı.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Hasâret: Zarar etme, ziyan, kayıp.

Hukuk: Haklar.

İ'tidal: Orta hâl, aşırıya kaçmama, denge.

İstikamet: Doğru yolda olmak.

Kesretli: Çoklukla, sıklıkla.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Müflis: İflâs eden.

Münasib: Uygun.

Mütecâviz: Hücum eden, saldırgan.

Sülûk etme: Yola girme, yol tutma.

Şekvâ: Şikâyetçi olma.

Şerik: Ortak, eş.

Tahribât: Yıkma, harap etme.

Tahşid etmek: Yığmak, biktirmek, toplamak.

Tahşidât: Toplamalar, yığmalar, yığınak yapmalar.

Tehdidat: Tehditler.

Zâhir: Dış yüz, görünüş.

ile alâkadar bütün vazifedarların semere-i sa'ylerinin ve netice-i amellerinin mahvına ve iptâline sebebiyet verdiği için, o geminin Sahib-i Zîşânı, o âsîden, o gemi ile alâkadar olan bütün raiyetinin hesabına azîm şikâyetler edip dehşetli tehdit ediyor ve onun o cüz'î hareketini değil, belki o hareketin müthiş neticelerini nazara alarak ve o Sahib-i Zîşânın Zâtına değil, belki raiyetinin hukuku nâmına dehşetli bir cezâya çarpar.

Öyle de, Sultan-ı Ezel ve Ebed dahi, küre-i arz gemisinde ehl-i hidâyetle beraber bulunan ehl-i dalâlet olan hizbü'-ş-şeytanın zâhiren cüz'î hatîatlarıyla ve isyanlarıyla pek çok mahlûkatın hukukuna tecâvüz ettikleri ve mevcûdâtın vezâif-i âliyelerinin neticelerinin iptâl etmesine sebebiyet verdikleri için, onlardan azîm şikâyet ve dehşetli tehdidât ve tahribâtlarına karşı mühim tahşidât etmek, ayn-ı belâgat içinde mahz-ı hikmettir ve gayet münasip ve muvâfıktır. Ve mutâbık-ı muktezâ-yı hâldir

Alâkadar: İlgili, ilişkili.

Âsî: Emre itaat etmeyip isyan eden.

Ayn-ı belâgat: Belâgatın ta kendisi.

Azîm: Büyük.

Cüz'î: Küçük, mühim olmayan, pek az.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Hatîat: Hatalar, kusurlar.

Hizbü'-ş-şeytan: Şeytanın takımı.

Hukuk: Haklar.

İbtâl: Hükümsüz hâle getirme, yürürlükten kaldırma, bozma.

Küre-i Arz: Yerküre.

Mahlûkat: Yaratılmışlar.

Mahz-ı hikmet: Hikmetin ta kendisi.

Mevcûdât: Varlıklar.

Mutâbık-ı muktezâ-yı hâl: Hâlin gereğine uygun.

Muvâfık: Uygun, yerinde, denk.

Münasib: Uygun.

Nazara almak: Göz önünde bulundurma.

Netice-i amel: İşin sonucu.

Raiyet: Halk, yönetilenler.

Sahib-i zîşan: Şanlı sahip.

Semere-i sa'y: Çalışma ve gayretin neticesi.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Ezel ve ebed hükümdarı Allah (c.c.).

Tahribat: Yıkma, harap etme.

Tahşidât: Toplamalar, yığmalar, yığınak yapmalar.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldıрма.

Tehdidat: Tehditler.

Vazifedar: Vazifeli.

Vezâif-i âliye: Yüce vazifeler.

ki; belâgatin tarifiedir¹ ve esasıdır ve israf-ı kelâm olan mübalâğadan münezzehtir.

Mâlûmdur ki, böyle az bir hareketle çok tahribât yapan dehşetli düşmanlara karşı gayet metîn bir kaleye ilticâ etmeyen, çok perişan olur. İşte ey ehl-i î mân! O çelik ve semâvî kale, Kur'ân'dır. İçine gir, kurtul.

Dördüncü İşaret

Adem, şerr-i mahz ve vücud hayr-ı mahz olduğunu, ehl-i tahkik ve ashâb-ı keşif ittifak etmişler. Evet ekseriyet-i mutlaka ile hayır ve mehâsin ve kemâlât, vücuda istinâd eder ve ona râcî olur. Sûreten menfî ve ademî de olsa, esasî sübûtîdir ve vücûdîdir. Dalâlet ve şer ve musîbetler ve mâsiyetler ve belâlar gibi bütün çirkinliklerin esasî, mâyesi ademdir, nefiydir. Onlardaki fenâlık ve çirkinlik, ademden geliyor. Çendan sûret-i zâhirîde müsbet ve vücûdî de görünseler, esasî ademdir, nefiydir.

¹ Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/482; el-Kazvîni, *el-İzâh fî ulûmî'l-belâğa* 1/15, 16.

Adem: Yokluk.

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Ashab-ı keşf: Gaybî bazı hakikatleri Cenâb-ı Hakk'ın lûtf ve ihsânî ile bilen kimseler.

Çendan: Gerçi.

Ehl-i îman: İman sahibi kimseler, mü'minler.

Ehl-i tahkik: Hakikatleri delilleri ile bilen âlimler.

Ekseriyet-i mutlaka: Büyük çoğunluk.

Hayr-ı Mahz: Sırf hayır, hiç şer ciheti olmayan.

İlticâ etme: Sığınma.

İsraf-ı kelâm: Söz israfı.

İstinad etmek: Dayanmak.

İttifak: Söz birliği, oy birliği.

Kemâlât: Mükemmellikler.

Malûm: Bilinen.

Mâsiyet: İsyân, günah.

Mâye: Maya.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Menfî: Olumsuz.

Metin bir kal'a: Sağlam bir kale.

Mübalâğa: Abartma, bir konuyu büyütme.

Münezze: Kusur ve noksanlıktan uzak, kusursuz, mükemmel olan.

Nefî: Yokluk, yok sayma.

Râcî: Ait olma, oraya varma.

Semâvî: İlahî, Allah tarafından olan.

Sûreten: Şekil ve biçim olarak.

Sûret-i zahirî: Görünüş.

Sübûtî: Sâbit, var olan, müsbet, olumlu.

Şerr-i Mahz: Sırf şer, hiç hayır ciheti olmayan.

Vücud: Mevcudiyet, varlık.

Vücûdî: Var olan, yapma ile ilgili

Hem bilmüşâhede sâbittir ki, bina gibi bir şeyin vücudu, bütün eczâsının mevcudiyetiyle takarrur eder. Hâlbuki onun harabiyeti ve ademi ve in'idamı, bir rüknün ademiyle hâsıl olur. Hem vücud, her hâlde mevcud bir illet ister. Muhakkak bir sebebe istinâd eder. Adem ise, ademî şeylere istinâd edebilir. Ademî bir şey, mâdum bir şeye illet olur.

İşte bu iki kâideye binâendir ki, şeytan-ı ins ve cinnin kâinattaki müthiş âsâr-ı tahripkârâneleri ve envâ-ı küfür ve dalâlet ve şer ve mehâlik yaptıkları hâlde, zerre miktar îcâda ve hilkate müdahaleleri olmadığı gibi, mülk-i ilâhîde bir hisse-i iştirakleri olamıyor. Ve bir iktidar ve bir kudretle o işleri yapmıyorlar, belki çok işlerinde iktidar ve fiil değil, belki terk ve atâlettir. Hayrı yaptırmamakla, şerleri yapıyorlar. Yani, şerler oluyorlar. Çünkü mehâlik ve şer, tahribât nev'inden olduğu için, illetleri, mevcud bir iktidar ve fâil bir îcâd olmak lâzım değildir. Belki bir emr-i ademî ile ve bir şartın bozulmasıyla koca bir tahribât olur.

Âsâr-ı tahrib-kâraneler: Tahrib edici, yıkıcı davranışlar.

Atalet: Tembellik, işsizlik, hareketsizlik.

Bilmüşâhede: Görerek.

Ecza: Parçalar.

Emr-i ademî: Yokluk yani ademe ait.

Envâ-yı küfür ve dalâlet: Küfür ve dalâlet Çeşitleri.

Fâil: Yapan.

Harabiyet: Harab olma, yıkılma; yıkılış.

Hâsıl olmak: Meydana gelmek.

Hilkat: Yaratılış.

Hisse-i iştirak: Ortaklık payı.

İcad: Var etmek, yaratmak.

İktidar: Güç yetme, yapabilme, kudret.

İllet: Sebep, bir şeyin vücudunun kendisine bağlı olduğu sebep.

İn'idam: Yok olma.

İstinad etmek: Dayanmak.

Kudret: Güç, kuvvet.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulunmayan, yok.

Mehâlik: Tehlikeler, tehlikeli işler.

Mülk-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın mülkü.

Rükn: Şart, temel direk.

Şeytan-ı ins ve cin: İnsan ve cin şeytanı.

Takarrur etmek: Karar kılmak, yerleşmek, var olmak, kesinleşmek.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

İşte bu sır, mecusilerde inkişâf etmediği içindir ki, kâinatta “Yezdan” nâmıyla bir hâlık-ı hayır, diğeri “Ehri-man” nâmıyla bir hâlık-ı şer itikat etmişlerdir.¹ Hâlbuki on-ların Ehriman dedikleri mevhum ilâh-ı şer, bir cüz-ü ihti-yarıyla ve îcâdsız bir kesble şerlere sebebiyet veren mâlûm şeytandır.

İşte, ey ehl-i îmân! Şeytanların bu müthiş tahribâtına karşı en mühim silâhınız ve cihâzât-ı tâmiriyeniz istiğ-fardır ve **أَعُوذُ بِاللَّهِ**² demekle Cenâb-ı Hakk’a ilticâdır. Ve kaleniz sünnet-i seniyyedir.

Beşinci İşaret

Cenâb-ı Hak, Kütüb-ü Semâviye’de beşere karşı cennet gibi azîm mükâfât ve cehennem gibi dehşetli mücâzâtı gös-termekle beraber, çok irşâd, ikaz, ihtâr, tehdit ve teşvik etti-ği hâlde; ehl-i îmân, bu kadar esbâb-ı hidâyet ve istikâmet

¹ eş-Şehristânî, *el-Milel ve’n-nihal* 1/232, 233, 237; el-Îcî, *Kitâbü’l-Mevâkıf* 3/65; Tâhir İbni Muhammed, *et-Tabsîr fi’d-dîn* 1/91, 113, 142.

² Allah Teâlâ’ya sığınırım.

Azîm: Büyük.

Beşer: İnsanlık, insan.

Cihâzât-ı tâmiriye: Tâmir donanımı, onarım malze-meleri.

Cüz-i ihtiyarî: İnsanın za-yıf, küçücük tercih gücü, iradesi.

Ehl-i îman: İman sahibi kimseler, mü’minler.

Esbab-ı hidâyet: Hidâyet sebepleri, yolları.

Hâlık-ı şer: Kötülüğün ya-ratıcısı.

İkaz: Dikkat çekme, uyar-ma.

İlâh-ı şer: Kötülük ilâhı.

İnkişaf: Meydana çıkma.

İrşad: Doğru yolu göster-mek.

İstiğfar: Af dilemek.

İstikamet: Doğru yolda ol-mak.

Kesb: Kazanma, elde et-me.

Kütüb-i Semâviye: Mukad-des kitaplar, semâvî kitap-lar.

Mecûsiler: Ateşe tapan, nur ile karanlığı iki hayır ve şer kaynağı olarak kabul eden müşrik bir topluluk.

Mevhum: Olmadığı hâlde var sanılan, kuruntu edilen, hayali.

Mücâzat: Bir işin karşılığı, kötülükleri cezalandırma.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Pey-gamber Efendimizin (sallalahu aleyhi ve sellem) sün-neti.

varken, hizbü’ş-şeytanın mükâfatsız çirkin zayıf desîselerine karşı mağlûp olmaları, bir zaman beni çok düşündürüyordu. Acaba î mân varken, Cenâb-ı Hak’ın o kadar şiddetli tehdidâtına ehemmiyet vermemek nasıl oluyor? Nasıl î mân gitmiyor? **إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا¹** sırrıyla şeytanın gayet zayıf desîselerine kapılıp Allah’a isyan ediyor? Hattâ benim arkadaşlarımdan bazıları, yüz hakikat dersini kalben tasdik ile beraber benden işittiği ve bana karşı da fazla hüsn-ü zannı ve irtibâtı varken, kalbsiz ve bozuk bir adamın ehemmiyetsiz ve riyâkârâne iltifâtına kapıldı, onun lehinde, benim aleyhimde bir vaziyete geldi. “Fesühânallah!” dedim, insanda bu derece sukût olabilir mi? Ne kadar hakikatsiz bir insan idi, diye o bîçâreyi gıybet ettim, günaha girdim.

Sonra, sâbık işaretlerdeki hakikat inkişâf etti, karanlıklı çok noktaları aydınlattı. O nur ile, –lillâhilhamd– hem Kur’ân-ı Hakîm’in azîm terğibât ve teşvikâtı tam yerinde olduğunu, hem ehl-i î mânın desâis-i şeytâniyeye kapılmaları, î mânsızlıktan ve î mânın zayıflığından olmadığını, hem günah-ı kebâiri işleyen küfre girmediğini, hem

¹ “Şeytanın hilesi, cidden zayıftır.” (Nisâ sûresi, 4/76)

Azîm: Büyük.

Bîçare: Çaresiz.

Desâis-i şeytaniye: Şeytanın hileleri.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Ehemmiyetsiz: Önemsiz, kıymetsiz.

Fesühânallah: Hayret ve şaşkınlık ünlemi Aman Allah’ım!

Gıybet: Bir kimsenin hoşuna gitmeyecek bir özelliğini o kişinin gıyabında söylemek.

Günah-ı kebâir: Büyük günah.

Hüsn-i zan: Birisi hakkında iyi düşünce besleme.

İltifat: Teveccüh, hatır sorma, gönül alma.

İnkişaf: Meydana çıkma.

İrtibat: Bağlılık, münasebet.

Küfr: İmansızlık, inanmamak.

Lillâhilhamd: Allah’a hamd olsun.

Riya-kârane: Riyakârca, iki yüzlüce, gösteriş için yapma, samimî olmayan.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sukut: Düşme, seviye kaybetme.

Tehdidat: Tehditler.

Terğibat: İmrendirme, teşvik etme, arzu uyandırma.

Teşvikat: Teşvik etme, cesaretlendirme.

Zaif: Zayıf.

Mu'tezile mezhebi ve bir kısım Hâriciye mezhebi "Günah-ı kebâiri irtikâp eden kâfir olur veya îmân ve küfür ortasında kalır."¹ diye hükümlerinde hatâ ettiklerini, hem benim o bîçâre arkadaşım da yüz ders-i hakikati bir herifin iltifâtına fedâ etmesi, düşündüğüm gibi çok sukût ve dehşetli alçaklık olmadığını anladım. Cenâb-ı Hakk'a şükrettim, o vartadan kurtuldum. Çünkü sâbıkan dediğimiz gibi, şeytan cüz'î bir emr-i ademî ile insanı mühim tehlikelere atar. Hem insandaki nefis ise, şeytanı her vakit dinler. Kuvve-i şehevîye ve gadabiye ise, şeytanın desîselerine hem kâbile, hem nâkile iki cihaz hükmündedirler.

İşte, bunun içindir ki, Cenâb-ı Hakk'ın "Gafûr", "Rahîm" gibi iki ismi, tecelli-i âzamla ehl-i îmâna teveccüh ediyor. Ve Kur'ân-ı Hakîm'de peygamberlere en mühim ihsânı, mağfiret olduğunu gösteriyor ve onları, istiğfar

¹ Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/548; İbni Ebi'l-izz, *Şerhu Akideti't-Tahâviyye* 1/356-362.

Bîçâre: Çaresiz.

Cihaz: Donanım.

Cüz'î: Küçük, mühim olmayan.

Ders-i hakikat: Hakikat dersi.

Emr-i ademî: Yokluk yani ademe ait.

Gafûr: Kullarını çok çok affeden Allah (c.c.).

Hâriciye mezhebi: Hz. Ali'ye (r.a.) halifeliği döneminde karşı çıkarak itâatten ayrılanlara Havâric / Hâriciler denmiş. Mezheplerine de Hâricilik adı verilmiş.

İhsan: İyilik, lütuf.

İrtikâb etmek: Kötü, fena, günah sayılacak bir şey yapma.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan günahlarının ve hatalarının affedilmesini dilenmek.

Kâbile: Kabul edici, alıcı.

Kâfir: Hak din İslâmiyet'i inkâr eden.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Kuvve-i gadabiye: Öfke, sinirlenme duygusu.

Kuvve-i şehevîye: Yemek, içmek, uyumak ve nesli devam ettirmek gücü.

Mağfiret: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının günahlarını örtmesi, affetmesi.

Mu'tezile: Hicrî 2. asırda oluşmaya başlayan ve Kur'ân'ı yorumlamada

kendi akli anlayışlarına öncelik veren, kader ve başka bazı inanç konularında Ehl-i Sünnet'ten ayrılan fırka.

Nâkile: Nakledici.

Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Sabıkan: Geçtiği üzere.

Tecelli-i a'zam: En büyük tecelli.

Teveccüh: Yönelme, sevgi, yakınlık.

Varta: Uçurum, tehlike, yanlış, kurtuluşun zor olduğu yer.

etmeye davet ediyor. **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** kelime-i kudsiyesini her sûre başında tekrar ile ve her mübarek işlerde zikrine emretmesiyle¹, kâinatı ihâta eden rahmet-i vâsiasını melce' ve tahassungâh gösteriyor ve **فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ**² emriyle **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ**³ kelimesini siper yapıyor.

Altıncı İşaret

Şeytanın en tehlikeli bir desîsesi şudur ki: Bazı hassas ve sâfi-kalb insanlara tahayyül-ü küfrîyi tasdîk-i küfürle iltibâs ettiriyor. Tasavvur-u dalâleti, dalâletin tasdiki sûretinde gösteriyor. Ve mukaddes zâtlar ve münezzeh şeyler hakkında gayet çirkin hâtıraları hayaline gösteriyor. Ve imkân-ı zâtîyi imkân-ı aklî şeklinde gösterip îmândaki yakînine münâfî bir şek tarzını veriyor. Ve o vakit o bîçâre hassas adam, kendini dalâlet ve küfür içine düştüğünü tevehhüm edip îmândaki yakîninin zâil olduğunu zanneder, yeise düşer,

¹ Besmelesiz başlanılan bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbni Mâce, *nikâh* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128.

² “Hemen Allah'a sığın.” (A'râf sûresi, 7/200; Nahl sûresi, 16/98; Mü'min sûresi, 40/56; Fussilet sûresi, 41/36.

³ Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

İhata: Kuşatma, kaplama.

İltibas: Karıştırma, ayırt edememe.

İmkân-ı aklî: Bir şeyin mümkün olması.

İmkân-ı zâtî: Meydana gelmesinin, varlığının mümkün olması, bir şeyin asıl itibarıyla varlığının imkân dahilinde olması.

Kelime-i kudsiye: Kutsal kelime.

Münâfî: Ters, uymayan.

Münezzeh: Kusur ve noksanlıktan uzak olan, kusursuz, mükemmel olan.

Rahmet-i vâsia: Engin rahmet.

Sâfi: Duru, temiz, katıksız.

Tahayyül-i küfrî: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tasavvur-i dalâlet: Dalâleti zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Tasdik-i küfür: Küfrü doğrulama.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Yakîn: Kesin bilgi.

Ye'se düşme: Ümitsizliğe düşme, karamsarlığa kapılma.

Zâil olmak: Geçmek, tükenmek, bitmek.

o yeisle şeytana maskara olur. Şeytan hem yeisini, hem o zayıf damarını, hem o iltibâsını çok işlettirir, ya dîvâne olur yahud “her-çibâd-âbâd” der, dalâlete gider.

Şeytanın bu desîsesinin mâhiyeti ne kadar esassız olduğunu, bazı risalelerde beyân ettiğimiz gibi, burada icmâlen bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Nasıl ki aynada yılanın sûreti ısırmaz ve ateşin misâli yandırmaz ve murdarın aksi, telvîs etmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında küfriyâtın ve şirkin akisleri ve dalâletin gölgeleri ve şetimli çirkin sözlerin hayalleri, itikadı bozmaz, îmânı tağyir etmez, hürmetli edebi kırmaz. Çünkü meşhur kâidedir ki: *Tahayyül-ü şetm, şetm olmadığı gibi, tahayyül-ü küfür dahi, küfür değil ve tasavvur-u dalâlet de dalâlet değil.*

Îmândaki şek meselesi ise, imkân-ı zâtîden gelen ihtimâller, o yakîne münâfî değil ve o yakîni bozmaz. İlmi usûl-ü dinde kavâid-i mukarrerredendir ki, **إِنَّ الْإِيمَانَ الدَّائِي لَا يُنَافِي الْيَقِينَ الْعِلْمِي**¹

¹ “İmkân-ı zâtî, yakîn-i ilmiye münâfî değildir.” Yakın mânâdaki kaideler için bkz.: el-Gazâlî, *el-Menhâl* s.122; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fık* s.11, 143.

Aks: Yansıma.

Bahs: Bir mevzu hakkında tafsilat, açıklama.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Her-çibad-âbâd: Nasılsa olan oldu! artık çare yok!

İcmâlen: Toplu mânâ, çok kısa bir özet olarak.

İlm-i usûl-i din: Kelam, Akâid ilmi.

Kavâid-i mukarrere: Herkes tarafından kabul edilmiş, kesin kaideler, kurallar.

Küfriyat: Küfür olan sözler.

Misal: Resim.

Münâfî: Ters, uymayan.

Sûret: Şekil.

Şek: Şüphe, zan, tereddüt.

Şetimli: Küfürlü.

Şirk: Allah'a (c.c.) ortak koşma.

Tağyir: Değiştirme.

Tahayyül-i küfür: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tahayyül-i şetm: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tasavvur-i dalâlet: Dalâleti zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Telvis: Kirletme, pisletme.

Yakîn: Kesin bilgi.

Zaif: Zayıf.

Meselâ, Barla Denizi su olarak yerinde bulunduğuna yakînımız var. Hâlbuki zâtında mümkündür ki, o deniz, bu dakikada batmış olsun ve batması mümkünâtandır. Bu imkân-ı zâtî, madem bir emâreden neşet etmiyor, zihnî bir imkân olamaz ki, şek olsun. Çünkü yine ilm-i usûl-ü dinde bir kâide-i mukarrerredir ki, لَا عِبْرَةَ لِلْإِحْتِمَالِ الْغَيْرِ النَّاشِئِ¹ Yani, “Bir emâreden gelmeyen bir ihtimâl-i zâtî ise, bir imkân-ı zihnî olmaz ki, şüphe verip, ehemmiyeti olsun.” İşte bu desîse-i şeytâniyeye mâruz olan bîçâre adam, hakâik-i îmâniyeye yakînini, böyle zâtî imkânlar ile kaybediyor zanneder. Meselâ, Hazreti Peygamber (aleyhiissalâtu vesselâm) hakkında beşeriyet itibârıyla çok imkân-ı zâtîye hatırına geliyor ki, îmânın cezm ve yakînine zarar vermez. Fakat o, zarar verdi zanneder, zarara düşer.

Hem bazen şeytan, kalb üstündeki lümmesi cihetinde Cenâb-ı Hak hakkında fenâ sözler söyler. O adam zanneder ki, onun kalbi bozulmuş ki böyle söylüyor; titriyor. Hâlbuki onun titremesi ve korkması ve adem-i rızası delildir ki, o

¹ Bkz.: Mecelle s.24; el-Müceddidi, Kavâidü'l-fıkh s.105; Ömer Nasuhî Bilmen, Hukuk-i İslâmiye ve ıstılahât-ı fıkhiyye kamusu 1/279.

Adem-i rıza: Razi olmama, kabul etmeme.

Cezm: Kesinlik.

Desise-i şeytaniye: Şeytanın hile ve oyunu.

Emâre: İz, alâmet, ipucu.

Hakâik-i îmaniye: İman hakikatleri.

İhtimal-i zâtî: Meydana gelmesinin, varlığının mümkün olması, bir şeyin asıl

itibariyle varlığının imkân dahilinde olması, henüz varlık hâline gelmemiş ancak var olması muhtemel.

İmkân-ı zâtî: Bir şeyin kendi zatında, yani varlığı icabı mümkün olması.

İmkân-ı zihnî: Zihinde varlığı mümkün olan.

Kaide-i mukarrere: Kesin kaide.

Lümme: İnsanın manevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Mâruz olmak: Bir hâle uğramak.

Neş'et: Doğmak, ortaya çıkmak.

Zâtî imkân: Varlığı mümkün olma.

Zihnî: Zihne ait.

sözler, kalbinden gelmiyor, belki lümme-i şeytâniyeden geliyor veya şeytan tarafından ihtâr ve tahayyül ediliyor.

Hem insanın letâîfi içinde teşhis edemediğim bir-iki latîfe var ki, ihtiyar ve iradeyi dinlemezler; belki de mesuliyet altına da giremezler. Bazen o latîfeler hükmediyorlar, hakkı dinlemiyorlar, yanlış şeylere giriyorlar. O vakit şeytan o adama telkin eder ki: "Senin istidâdın hakka ve î mânâ muvâfık değil ki, böyle ihtiyarsız bâtil şeylere giriyorsun. Demek senin kaderin, seni şekâvete mahkûm etmiştir." O bîcâre adam, yeise düşüp, helâkete gider.

İşte şeytanın evvelki desîselerine karşı müminin tahassungâhı, muhakkikîn-i asfiyânın düsturlarıyla hudutları taayyün eden hakâik-i î mânîye ve muhkemât-ı Kur'âniye'dir. Ve âhirdeki desîselerine karşı, istiâze ile, ehemmiyet vermemektir. Çünkü ehemmiyet verdikçe, nazar-ı dikkati celb ettirip büyür, şişer. Müminin böyle mânevî yaralarına tiryak ve merhem, sünnet-i seniyyedir.

Âhir: Son.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Bîcâre: Çaresiz.

Celb etme: Çekme, çevirme.

Düstur: Kâide, prensip, kanun.

Ehemmiyet: Önem, değer, kıymet.

Helâket: Yıkılma, mahvolma.

Hudud: Sınırlar.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

İstiâze: Şeytanın şerinden Allah'a (c.c.) sığınma.

İstidad: İnsanın yaratılışında bulunan tabîî meyil, kabiliyet.

Latîfe: Mânevî duygu.

Letâîf: Mânevî duygular.

Lümme-i şeytaniye: İnsanın mânevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Mes'uliyet: Sorumluluk.

Muhakkikîn-i asfiyâ: İlim ve takvâlarıyla Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) gerçek varisleri.

Muhkemât-ı Kur'âniye: Kesin hüküm ifade eden Kur'an âyetleri.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakış.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti.

Şekavet: Bahtsızlık, talih-sizlik.

Taayyün: Belirgin olma, sınırları belli olma.

Tahassungâh: Sağlam sığınak.

Telkin: Aşılama, muhataba farkına varmadan bir fikri aşılama.

Teşhis: Bir şeyin varlığının hissedilip belli bir çerçevede içinde tanımlanması.

Tiryak: İlâç.

Ye's: Ümitsizlik.

Yedinci İşaret

Suâl: Mu'tezile imamları, şerrin îcâdını şer telâkki ettikleri için, küfür ve dalâletin hilkatini Allah'a vermiyorlar. Güyâ onunla Allah'ı takdis ediyorlar. "Beşer kendi ef'âlinin hâlıkıdır." diye dalâlete gidiyorlar.¹

Hem derler, "Bir günah-ı kebîreyi işleyen bir müminin îmânı gider."² Çünkü Cenâb-ı Hakk'a itikat ve cehennemi tasdik etmek, öyle günahı işlemekle kâbil-i tevfiğ olamaz. Çünkü dünyada gayet cüz'î bir hapis korkusuyla kendini hilâf-ı kanun her şeyden muhafaza eden adam, ebedî bir azâb-ı cehennemi ve Hâlık'ın gazabını nazar-ı ehemmiyete almayacak derecede büyük günahları işlerse, elbette îmansızlığa delâlet eder."

Elcevap:

¹ Bkz.: el-Mâtüridî, *et-Tevhîd* 1/92, 169, 314, 315; İbni Hazm, *el-Fasl fi'l-milel* 2/121, 3/57, 59.

² Bkz.: el-İcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/548; İbni Ebi'l-izz, *Şerhu Akideti't-Tahâviyye* 1/356-362.

Azab-ı Cehennem: Cehennem azabı.

Beşer: İnsanlık, insan.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Delâlet: İşaret etmek, delil olmak.

Ebedî: Sonsuz.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Gadab: Cenab-ı Hakk'ın celâli ile tecelli etmesi.

Günah-ı kebîre: Büyük günah.

Hâlık: Yaratıcı.

Hilâf-ı kanun: Kanuna aykırı.

Hilkat: Yaratılış.

İcâd: Var etmek, yaratmak.

İtikad: İnanmak.

Kabil-i tevfiğ olmak: Bağdaştırılabilir olmak.

Küfür: İmansızlık, Allah'a (c.c.) inanmamak, hakkı kabul etmemek.

Mu'tezile imamları: Mu'tezile mezhebinin âlimleri.

Nazar-ı ehemmiyet: Önemseme, değer verme.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Tasdik: Kabul etme, inanma.

Telâkki: Anlama, anlayış, kabul etme.

•**Birinci şikkın cevabı şudur ki:** Kader Risalesi'nde izah edildiği gibi, *halk-ı şer, şer değil; belki kesb-i şer, şerdir.* Çünkü *halk ve îcâd umum neticelere bakar.* Bir şerrin vücudu, çok hayırlı neticelere mukaddime olduğu için, o şerrin îcâdı, neticeler itibâriyle hayır olur, hayır hükmüne geçer. Meselâ, ateşin yüz hayırlı neticeleri var. Fakat bazı insanlar sû-i ihtiyarıyla ateşi kendilerine şer yapmakla “Ateşin îcâdı şerdir.” diyemezler. Öyle de, şeytanların îcâdı, terakkiyât-ı insâniye gibi çok hikmetli neticeleri olmakla beraber, sû-i ihtiyarıyla ve yanlış kesbiyle şeytanlara mağlûp olmakla, “Şeytanın hilkatı şerdir.” diyemez. Belki o, kendi kesbiyle kendine şer yaptı.

Evet, kesb ise, mübâşeret-i cüz'îye olduğu için, hususî bir netice-i şerriyenin mazharı olur; o kesb-i şer, şer olur. Fakat îcâd, umum neticelere baktığı için, îcâd-ı şer, şer değil, belki hayırdır. İşte Mu'tezile bu sırrı anlamadıkları için, “Halk-ı şer, şerdir ve çirkinin îcâdı çirkindir.” diye Cenâb-ı Hakk'ı takdis için şerrin îcâdını ona vermemişler, dalâlete düşmüşler. ¹ **وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ** olan bir rûkn-ü îmânîyi² te'vil etmişler.

¹ Başa gelen ister hayır olsun ister şer olsun, kadere her yönüyle inanmak.

² Kaderin, îmânın bir rûknü olduğuna dair bkz.: Müslim, *îmân* 39; Tirmizî, *îmân* 4; Ebû Dâvûd, *sünnet* 17.

Halk: Yaratma.

Halk-ı şer: Şerri yaratmak.

Hususî: Genel olmayan, özel.

İcâd: Var etmek, yaratmak.

İcâd-ı şer: Şerri var etmek, yaratma.

Kader Risalesi: 26. Söz.

Kesb: Kazanma, elde etme.

Kesb-i şer: Şer olan bir fiili işlemek.

Mazhar: Ayna olmak, görünmesine vesile olmak.

Mukaddeme: Ön söz, giriş.

Mübâşeret-i cüz'îye: Küçük teşebbüs.

Netice-i şerriye: Kötü sonuç.

Rûkn-i îmanî: İmanın şartı.

Sû-i ihtiyâr: İrâdenin kötüye kullanılması, yanlış seçim yapma.

Te'vil: Yorum.

Terakkiyât-ı insaniye: İnsanlığa ait ilerleme ve yükselişler.

Umûmî: Genel.

•**İkinci şık ki:** “Günah-ı kebîreyi işleyen, nasıl mümin kalabilir?” diye suallerine cevap ise:

Evvelâ, sâbık işaretlerde onların hatası kat’î bir sûrette anlaşılmıştır ki, tekrara hâcet kalmamıştır. Sâniyen, nefs-i insâniye, muaccel ve hazır bir dirhem lezzeti, müeccel, gâib bir batman lezzete tercih ettiği gibi, hazır bir tokat korkusundan, ileride bir sene azâptan daha ziyâde çekinir.

Hem insanda hissiyât galip olsa, aklın muhâkemesini dinlemez. Heves ve vehmi hükmedip, en az ve ehemmiyetsiz bir lezzet-i hazırı, ileride gayet büyük bir mükâfâta tercih eder. Ve az bir hazır sıkıntıdan, ileride büyük bir azâb-ı müecceleden ziyâde çekinir. Çünkü tevehhüm ve heves ve his, ileriye görmüyor belki inkâr ediyorlar. Nefis dahi yardım etse, mahall-i îmân olan kalb ve akıl susarlar, mağlûp oluyorlar. Şu hâlde kebâiri işlemek, îmânsızlıktan gelmiyor, belki his ve hevesin ve vehmin galebesiyle akıl ve kalbin mağlûbiyetinden ileri gelir.

Hem sâbık işaretlerde anlaşıldığı gibi, fenâlık ve hevesât yolu, tahribât olduğu için gayet kolaydır. Şeytan-ı ins ü cinnî, çabuk insanları o yola sevk ediyor. Gayet cây-ı hayret bir

Azâb-ı müeccle: Ertelenmiş, daha sonraki azap.

Cây-ı hayret: Hayret uyardıran nokta.

Gâib: Göz önünde bulunmayan, hazırda olmayan.

Hâcet: İhtiyaç.

Hevesât: Nefsin istek ve arzuları, hevesler.

Hissiyat: Duygular, seziler.

Kat’î: Kesin.

Kebâir: Büyük günahlar.

Mahall-i îman: İman yeri.

Muaccel: Peşin.

Muhakeme: Hüküm verme, yargılama, değerlendirme.

Müeccel: Ertelenmiş, sonra.

Nefs-i insaniye: İnsan nefsi.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sâniyen: İkinci olarak.

Şeytan-ı ins ve cin: İnsan ve cin şeytânı.

Tahribat: Yıkma, harap etme.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Vehim: Kuruntu, şüphe, tereddüt.

hâldir ki, âlem-i bekânın nass-ı hadîsle sinek kanadı kadar bir nuru, ebedî olduğu için, bir insanın müddet-i ömründe dünyadan aldığı lezzet ve nimete mukâbil geldiği hâlde;¹ bazı bîçâre insanlar, bir sinek kanadı kadar bu fânî dünyanın² lezzetini, o bâkî âlemin, bu fânî dünyasına değer lezzetlerine tercih edip, şeytanın arkasında gider.

İşte bu sırlar içindir ki, Kur'ân-ı Hakîm, müminleri pek çok tekrar ve ısrar ile, tehdit ve teşvik ile gûnahtan zecr ve hayra sevk ediyor.³

Bir zaman Kur'ân-ı Hakîm'in bu tekrar ile şiddetli irşâdâtı bana bu fikri verdi ki; bu kadar mütemâdî ihtârlar ve ikazlar, mümin insanları sebatsız ve hakikatsiz gösteriyorlar. İnsanın şerefine yakışmayacak bir vaziyet veriyorlar. Çünkü bir memur, âmirinden aldığı bir tek emri itaatine kâfi iken, aynı emri on defa söylese, o memur cidden gücenecek. Beni itham ediyorsun, ben hain değilim, der. Hâlbuki en hâlis müminlere Kur'ân-ı Hakîm musırrâne mükerrer emrediyor.

¹ Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 13/7.

² Bkz.: "Allah katında, dünyanın sinek kanadı kadarlık bir kıymeti olsaydı, kâfirler ondan bir yudum su bile içemezlerdi." (Tirmizî, *zühd* 13; İbni Mâce, *zühd* 3.)

³ Bkz.: "Allah başkalarına adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ihsanı, en güzel davranışı ve muhtaç oldukları şeyleri yakınlarla vermeyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl sûresi, 16/90)

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, sonsuz hayat.

Âmir: Emreden.

Bâkî: Ebedî, daimî.

Bîçâre: Çaresiz.

Fânî: Ölümlü.

Hâlis: İhlâslı, safi.

İrşâdât: Hak yolu, doğru yolu göstermeler, uyarmalar.

İttiham: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Kâfi: Yeten, ihtiyacı karşılayan.

Mukabil: Karşılık.

Musırrane: İsrarlı bir şekilde.

Müddet-i ömr: Ömür müddeti.

Mükerrer: Tekrar, tekrar.

Mütemâdî: Devamlı, sürekli olarak.

Nass-ı hadîs: Hadisin metni, hükmü, hadisin kesin anlamı.

Sebat: Yerinde durma.

Zecr: Sakındırma.

Bu fikir benim zihnimi kurcaladığı bir zamanda iki-üç sâdık arkadaşlarım vardı. Onları şeytan-ı insânin desîselerine kapılmamak için pek çok defa ihtâr ve ikaz ediyordum. “Bizi itham ediyorsun.” diye gücenmiyorlardı. Fakat ben kalben diyordum ki: “Bu mütemâdiyen ihtârlarımla bunları gücendiriyorum, sadâkatsizlikle ve sebatsızlıkla itham ediyorum.”

Sonra birden sâbık işaretlerde izah ve isbât edilen hakikat inkişâf etti. O vakit o hakikatle hem Kur’ân-ı Hakîm’in tam mutâbık-ı muktezâ-yı hâl ve yerinde ve israfsız ve hikmetli ve ithamsız bir sûrette ısrar ve tekrârâtı yaptığını ve ayn-ı hikmet ve mahz-ı belâgat olduğunu bildim. Ve o sâdık arkadaşlarımın gücenmediklerinin sırrını anladım. O hakikatin hülâsası şudur ki:

Şeytanlar tahribât cihetinde sevk ettikleri için, az bir amel ile çok şerleri yaparlar. Onun için tarîk-ı hakta ve hidâyette gidenler, pek çok ihtiyat ve şiddetli sakınmaya ve mükerrer ihtârâta ve kesretli muâvenete muhtaç olduklarından ki, Cenâb-ı Hak, o tekrârât cihetinde bin bir ismi ile ehl-i î mânâ muâvenetini takdim ediyor ve binler merhamet ellerini imdâdına uzatıyor. Şerefini

Ayn-ı hikmet: Hikmetin tâ kendisi.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Ehl-i îman: İman sahibi kimseler, mü’minler.

Hülâsa: Öz.

İhtar: İhtarlar.

İhtiyat: Dikkatli, tedbirli hareket etme; ölçülü davranma.

İnkişaf: Meydana çıkma, açılma.

Mahz-ı belâgat: Belâgatın ta kendisi.

Muavenet: Yardım, yardım etme.

Mutabık-ı muktezâ-yı hâl: Hâl ve vaziyetin gereğine uygun.

Mütemadiyen: Devamlı, aralıksız.

Şeytan-ı insî: Şeytanlaşmış insan.

Takdim etmek: Sunmak.

Tarîk-ı hak: Doğru yol.

Tekrarat: Tekrarlar.

kırmıyor, belki vikâye ediyor. İnsanın kıymetini küçük düşürtmüyor, belki şeytanın şerrini büyük gösteriyor.

İşte, ey ehl-i hak ve ehl-i hidâyet! Şeytan-ı ins ve cinnînin mezkûr desîselerinden kurtulmak çaresi: Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak mezhebini karargâh yap ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın muhkemât kalesine gir ve sünnet-i seniyyeyi rehber yap, selâmeti bul.

Sekizinci İşaret

Suâl: Sâbık işaretlerde isbât ettiniz ki: Dalâlet yolu, kolay ve tahrip ve tecâvüz olduğu için, çoklar o yola sülûk ediyorlar. Hâlbuki sâir risalelerde kat'î deliller ile isbât etmişsiniz ki, küfür ve dalâlet yolu o kadar müşkülâtlı ve suubetlidir ki, hiç kimse ona girmemek gerekti ve kâbil-i sülûk değil. Ve îmân ve hidâyet yolu o kadar kolay ve zâhirdir ki, herkes ona girmeli idi.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İnançlarında ve amellerinde Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), O'nun nurlu ashabının ve sonra gelen müçtehid İslam âlimlerinin yoluna tâbi olanlar, sünniler, Kur'ân'a ve sahih sünnete göre dini yaşayanlar.

Kabil-i sülûk: Girmesi mümkün, yol tutması mümkün.

Kal'a: Kale.

Karargâh: Askerî birlikte kurmay heyetinin toplandığı yer, merkez.

Kat'î: Kesin.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Küfür: İmansızlık, inanmamak.

Mezkûr: Adı geçen, anılan.

Muhkemât: Te'vile açık olmaksızın hüküm ifade eden Kur'ân âyetleri.

Müşkülâtlı: Güçlüklerle dolu, zorluklarla dolu, problemli.

Sâbık: geçen, önceki.

Suubetli: Zor, çetin.

Sülûk: Yola girme, yol tutma.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti.

Şeytan-ı ins ve cinnî: İnsan ve cin şeytanı.

Tahrib: Yıkma, harap etme.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldıрма.

Vikâye: Koruma.

Zâhir: Görünen, aşikâr olan.

Elcevap: Küfür ve dalâlet iki kısımdır.

Bir kısmı, amelî ve fer'î olmakla beraber, îmân hükümlerini nefyetmek ve inkâr etmektir ki, bu tarz dalâlet kolaydır. Hakkı kabul etmemektir, bir terktir, bir ademdir, bir adem-i kabuldür. İşte bu kısımdır ki, risalelerde kolay gösterilmiş.

İkinci kısım ise, amelî ve fer'î olmayıp, belki itikadî ve fikrî bir hükümdür. Yalnız îmânın nefyini değil, belki îmânın zıddına gidip bir yol açmaktır. Bu ise, bâtilı kabuldür, hakkın aksini isbâttır. Bu kısım, îmânın yalnız nefyi ve nakîzi değil, îmânın zıddıdır. Adem-i kabul değil ki kolay olsun, belki kabul-ü ademdir. Ve o ademi isbât etmekle kabul edilebilir. **لَا يَبُتُّ الْعَدَمُ لَا يَبُتُّ**¹ kâidesiyle, ademin isbâtı elbette kolay değildir.

İşte sâir risalelerde imtinâ derecesinde suubetli ve müşkülâtli gösterilen küfür ve dalâlet bu kısımdır ki, zerre miktar şuûru bulunan, bu yola sâlik olmamak lâzımdır. Hem bu yol, risalelerde kat'î isbât edildiği gibi o kadar dehşetli elemeleri var ve boğucu karanlıkları var ki, zerre miktar aklı bulunan, o yola talip olmaz.

¹ "Mutlak yokluk, (ancak pek büyük güçlüklerle) isbat edilebilir." Bkz.: İbni Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbni Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbni Kayyim, *er-Rûh fi'l-kelâm* 1/198.

Adem: Yokluk.

Adem-i kabul: Kabul etmemek, göz kapamak.

Amelî: Fiil, davranışlarla ilgili, pratik.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Elem: Acı.

Fer'î: Talî, aslî olmayan, zorluklarla dolu, problemlî.

ikinci derecede.

İmtina': İmkânsızlık, mümkün olmama.

İtikadî: İnanca, îmana ait.

Kabul-i adem: Yok olduğuna inanma, Ateizm.

Müşkülâtli: Güçlüklerle dolu,

Nakîz: Muhalif, zıt.

Nefyetmek: İnkâr etmek, yok sayma, olmadığını iddia etmek.

Sâlik: Yolda giden.

Suubetli: Zor, çetin.

Eğer denilse: Bu kadar elîm ve karanlıklı, müşkülâtlı yola nasıl ekser insanlar gidiyorlar?

Elcevap: İçine düşmüş bulunuyorlar, çıkamıyorlar. Hem insandaki nebâtî ve hayvânî kuvveleri, âkıbeti görmedikleri, düşünemedikleri ve o insandaki letâif-i insâniyeye galebe ettikleri için, çıkmak istemiyorlar ve hazır ve muvakkat bir lezzetle müteselli oluyorlar.¹

Suâl: Eğer denilse: Dalâlette öyle dehşetli bir elem ve bir korku var ki; kâfir, değil hayattan lezzet alması, hiç yaşamaması lâzım geliyor. Belki o elemden ezilmeli ve o korkudan ödü patlamalı idi. Çünkü insâniyet itibâriyle hadsiz eşyaya müştâk ve hayata âşık olduğu hâlde, küfür vasıtasıyla mevti ni bir idam-ı ebedî ve bir firâk-ı lâyezalî ve zevâl-i mevcûdâtı ve ahababının vefatlarını ve bütün sevdiklerini idam ve müfârat-ı ebediye sûretinde gözü önünde dâimâ küfür vasıtasıyla gören insan, nasıl yaşayabilir? Nasıl hayattan lezzet alabilir?

¹ Bkz.: Kiyâmet sûresi, 75/20-21; Dehr sûresi, 76/27.

Ahabab: Dostlar.

Âkibet: Son, nihayet, netice.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Ekser: En çok, en fazla.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Firak-ı lâyezalî: Ebedî, sonsuz ayrılık.

Galebe etmek: Üstün gelmek, yenmek.

Hadsiz: Sınırsız.

Hayvanî: Hayvan cinsinden olan.

İdam-ı ebedî: Ebedî bir yok oluş.

Kâfir: Hak din İslâmiyet'i inkâr eden.

Kuvveler: Kuvvetler, duygular, hisler.

Küfür: İmansızlık, inanmamak.

Letâif-i insaniye: İnsanın manevi duyguları.

Mevt: Ölüm.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müfârat-ı ebediye: Ebedî ayrılık.

Müştak: Arzulu, istekli.

Müteselli: Teselli olan, avunan.

Nebatî: Bitki cinsinden.

Sûret: Şekil, biçim.

Zevâl-i mevcûdât: Yaratılmışların hayatının sona ermesi, yok olması.

Elcevap: Acîp bir mağlata-yı şeytâniye ile kendini aldatır, yaşar. Surî bir lezzet alır zanneder. Meşhur bir temsil ile onun mâhiyetine işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Deniliyor: Deve kuşuna demişler, “Kanatların var, uç.” O da kanatlarını kısıp, “Ben deveyim.” demiş, uçmamış. Fakat avcının tuzağına düşmüş. Avcı beni görmesin diye başını kuma sokmuş. Hâlbuki koca gövdesini dışarıda bırakmış, avcıya hedef etmiş. Sonra ona demişler, “Madem deveyim diyorsun, yük götür.” O zaman kanatlarını açivermiş, “Ben kuşum.” demiş, yükün zahmetinden kurtulmuş. Fakat hâmisiz ve yemsiz olarak avcılarının hücumuna hedef olmuş.

Aynen onun gibi, kâfir, Kur’ân’ın semâvî ilânâtına karşı küfr-i mutlakı bırakıp meşkûk bir küfre inmiş. Ona denilse, “Madem mevt ve zevâli, bir idam-ı ebedî biliyorsun, kendini asacak olan darağacı göz önünde... Ona her vakit bakan, nasıl yaşar? Nasıl lezzet alır?” O adam, Kur’ân’ın umumî vech-i rahmet ve şümûllü nurundan aldığı bir hisse ile der: “Mevt idam değil, ihtimâl bekâ var.” Veyahut deve kuşu gibi başını gaflet kumuna sokar, tâ ki ecel onu görmesin ve kabir ona bakmasın ve zevâl-i eşya ona ok atmasın!

Acîb: Hayret veren, dikkat çeken.

Bekâ: Ebedîlik, sonsuzluk.

Hâmi: Himaye eden, koruyan.

Îlânât: İlânlar.

Küfr-i mutlak: Kesin ve tam bir inkâr.

Mağlata-yı şeytaniye: Şeytanın şaşırtmak ve yanıltmak için söylediği zihin karıştırıcı, saçma sapan sözler.

Meşkûk: Şüpheli.

Semâvî: Semâyaya ait, Allah’tan olan.

Sûrî: Hakikî olmayan, görünürde olan.

Şümullü: Kapsamlı.

Temsil: Misal, örnek.

Umumî: Genel.

Vech-i rahmet: Rahmet tараfi.

Zevâl-i eşya: Varlıkların geçip gitmesi, yok olması.

Elhâsıl, o meşkûk küfür vasıtasıyla deve kuşu gibi mevt ve zevâlî idam mânâsında gördüğü vakit Kur'ân ve semâvî kitapların îmân-ı bi'l-âhirete dâir kat'î ihbârâtı ona bir ihtimâl verir; o kâfir, o ihtimâle yapışır, o dehşetli ele mi üzerine almaz. O vakit ona denilse, “Madem bâkî bir âleme gidilecek; o âlemde güzel yaşamak için tekâlif-i diniye meşakkatini çekmek gerektir.” O adam şekk-i küfrî cihetiyle der, “Belki yoktur, yok için neden çalışayım?” Yani, vaktâ ki o hükm-ü Kur'ân'ın verdiği ihtimâl-i bekâ cihetiyle idam-ı ebedî âlâmından kurtulur; ve meşkûk küfrün verdiği ihtimâl-i adem cihetiyle tekâlif-i diniye meşakkatini ona müteveccih olur, ona karşı küfür ihtimâline yapışır, o zahmetten kurtulur. Demek bu nokta-yı nazarda, müminden ziyâde bu hayatta lezzet alır zannediyor. Çünkü tekâlif-i diniyenin zahmetinden ihtimâl-i küfrî ile kurtuluyor ve âlâm-ı ebediyeden ise ihtimâl-i îmânî cihetiyle kendi üzerine almaz. Hâlbuki bu mağlata-yı şeytânîyenin hükmü, gayet sathî ve faydasız ve muvakkattır.

Âlâm: Elemler.

Âlâm-ı ebediye: Sonsuz elemler, acılar.

Bâkî: Ebedî, sonsuz.

Elhâsıl: Netice olarak.

Faidesiz: Faydasız.

Hükm-i Kur'ân: Kur'ân'ın hükmü.

İhbarat: Haber vermeler, bildirmeler.

İhtimal-i adem: Bir şeyin olmama ihtimali.

İhtimal-i bekâ: Ebedî hayatı muhtemel görmek.

İhtimal-i îmanî: Müminin inandığı durum, var olma ihtimali.

İhtimal-i küfrî: Kâfirin düşündüğü ihtimal, olmama ihtimali.

Kat'î: Kesin.

Meşakkat: Zorluk, zahmet, sıkıntı.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Nokta-yı nazar: Görüş, bakış açısı.

Sathî: Yüzeysel.

Semâvî kitaplar: Kutsal kitaplar.

Şekk-i küfrî: Kâfirin kendi inancı hakkında şüphe etmesi.

Tekâlif-i diniye: Dinin yükümlülükleri.

Ziyade: Fazla.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm'in küffârlar hakkında da bir nevi cihet-i rahmeti vardır ki, hayat-ı dünyeviye onlara cehennem olmaktan bir derece kurtarıp bir nevi şek vererek, şek ile yaşıyorlar. Yoksa âhiret cehennemini andıracak bu dünyada dahi mânevî bir cehennem azâbı çekeceklerdi ve intihara mecbur olacaktı.

İşte, ey ehl-i îmân! Sizi idam-ı ebedîden ve dünyevî ve uhrevî cehennemlerden kurtaran Kur'ân'ın himayeti altına müminâne ve mu'temidâne giriniz ve sünnet-i seniyyesinin dâiresine teslimkârâne ve müstahsinâne dâhil olunuz, dünya şekâvetinden ve âhirette azâptan kurtulunuz!

Dokuzuncu İşaret

Suâl: Hizbullah olan ehl-i hidâyet, başta enbiyâ ve onların başında Fahr-i Âlem (aleyhissalâtü vesselâm), o kadar inâyet ve rahmet-i ilâhiye ve imdâd-ı sübhâniyeye mazhar oldukları hâlde, neden çok defa

Cihet-i rahmet: Rahmet tarafı.

Dünyevî: Dünyaya ait.

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Ehl-i îman: Mü'minler.

Enbiya: Nebiler, peygamberler.

Fahr-i Âlem: Âlemin övünç kaynağı.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Himayet: Himaye, koruma.

Hizbullah: Allah tarafında olanlar.

İmdâd-ı sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı.

İnayet: İyilik, yardım.

Küffar: Kâfirler.

Mazhar: Nail olmak, erişmek, şereflenmek.

Mu'temidâne: Bağlanarak, güvencere itimad etmek sûreti ile.

Mü'minâne: Mü'mince.

Müstahsinâne: Seve seve, hoşnutluk içinde, takdir ederek, beğenerek.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti.

Şek: Şüphe, zan, tereddüt.

Şekavet: Bahtsızlık, talih-sizlik.

Teslimkârâne: Teslim olarak.

Uhrevî: Âhirete ait.

hizbü'ş-şeytan olan ehl-i dalâlete mağlûp olmuşlar? Hem Hâtemü'l-enbiyâ'nın güneş gibi parlak nübüvvet ve risâleti ve iksir-i âzam gibi tesirli i'câz-ı Kur'ânî vasıtasıyla irşâdı ve câzibe-i umumiye-i kâinattan daha câzibedâr hakâik-i Kur'âniye'nin komşuluğunda ve yakınında olan Medine müna-fıklarının dalâlette ısrarları ve hidâyete girmemeleri ne içindir ve hikmeti nedir?

Elcevap: Bu iki şık müthiş سوالin halli için, derince bir esas beyân etmek lâzım gelir. Şöyle ki:

Şu kâinat Hâlık-ı Zülcelâl'inin hem cemâlî, hem celâlî iki kısım esmâsı bulunduğundan ve o cemâlî ve celâlî isimler, hükümlerini ayrı ayrı cilvelerle göstermek iktizâ ettiklerinden, Hâlık-ı Zülcelâl, kâinatta ezdâdı birbirine mezc edip birbirine mukâbil getirip ve birbirine mütecâviz ve müdâfi bir vaziyet verip, hikmetli ve menfaattar bir nevi mübâreze sûretine getirip, ondan zıdları birbirinin hududuna geçirip

Cazibedar: Cezbedici, çekici, alımlı.

Cazibe-i umumiye-i kâinat: Kâinatın genel olarak göz alıcılığı, çekiciliği.

Celâlî: Cenâb-ı Hakk'ın ululuğunu ifade eden isimleri.

Cilve: Yansıma, görünme, tecelli.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Esmâ-i cemâlî: Cenâb-ı Hakk'ın lütfunu ve şefkatini ifade eden isimleri.

Ezded: Karşıtlar, zıtlar.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce yaratıcı.

Hâtemü'l-Enbiya: Son peygamber.

Hizbü'ş-şeytan: Şeytanın takımı.

İ'câz-ı Kur'ânî: Kur'ân'ın mu'cize oluşu.

İksir-i a'zam: En büyük şifa, deva.

İktiza etmek: Gerekmek

İrşad: Doğru yolu göstermek.

Menfaattar: Menfaat, fayda gören.

Mezdetmek: Katmak, karıştırmak.

Mukabil: Karşılık.

Mübareze: Çarpışma, mücadele etme.

Müdâfi: Müdafaa eden, savunan.

Münafık: Dış görünüşü Müslüman olmakla birlikte içi kâfir olan kimse.

Mütecaviz: Hücum eden, saldıran.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Risalet: Elçilik, peygamberlik.

ihtilâfât ve tagayyürât meydana getirmekle kâinatı kanun-u tagayyür ve tahavvül ve düstur-u terakki ve tekâmüle tâbi kıldığı için; o şecere-i hilkatin câmi bir semeresi olan insan nev'inde o kanun-u mübârezeyi daha acîp bir şekle getirip bütün terakkiyât-ı insâniyeye medâr bir mücâhede kapısını açıp, hizbullaha karşı meydana çıkabilmek için hizbü'ş-şeytana bazı cihâzât vermiş.

İşte bu sır-ı dakîk içindir ki, enbiyâlar çok defa ehl-i dalâlete karşı mağlûp oluyor.¹ Ve gayet zaaf ve aczde olan dalâlet ehli, mânen gayet kuvvetli olan ehl-i hakka muvakkaten galip oluyorlar ve mukavemet ediyorlar. Bu acîp mukavemetin sır-ı hikmeti şudur ki:

Dalâlette ve küfürde hem adem ve terk var ki, pek kolaydır, hareket istemez. Hem tahrip var ki, çok sehildir ve âsandır; az bir hareket yeter. Hem tecâvüz var ki, az bir

¹ Meselâ Hz. Nüh (aleyhisselâm), kavmine karşı çok darda kaldığı andaki yakarışı Kur'an'da meâlen şöyle yer alır: "O da: "Yâ Rabbi, ben mağlûbım, artık Sen bana yardım et!" dedi." (Kamer sûresi, 54/10)

Acîb: Hayret veren, dikkat çeken.

Acz: Güçsüzlük.

Âsan: Kolay.

Câmi: Geniş, kapsamlı.

Cihazât: Donanımlar, cihazlar.

Dalâlet ehli: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Düstur-i terakki: Yükseliş kanunu.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Enbiya: Peygamberler.

İhtilâfât: İhtilâflar, birbirine zıt şeyler, farklılıklar.

Kanun-i mübareze: Çekişme, kavga, çarpışma kanunu.

Kanun-i tagayyür: Değişme kanunu.

Medâr: Sebep, vesile.

Mukavemet: Dayanma, karşı koyma.

Muvakkaten: Geçici olarak.

Mücâhede: Mücadele, savaş.

Sehl: Kolay.

Semere: Meyve, ürün.

Sır-ı dakik: İnce sır.

Sır-ı hikmet: Hikmetin sırrı.

Şecere-i hilkat: Yaratılış ağacı.

Tâbi kılmak: İtaat ettirmek, arkası sıra gitmesini sağlamak.

Tahavvül: Bir hâlden bir hâle dönmek.

Tahrib: Yıkma, harap etme

Tecavüz: Sınırı aşma, saldırma.

Tegayyürât: Değişiklikler, başkalaşmalar.

Tekâmül: Olgunlaşma, kemâle erme.

Terakkiyât-ı insaniye: İnsanlığın ilerlemeleri ve yükselişleri.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

amel ile çoklarına zarar verip, ihâfe noktasında ve fir'av-niyet cihetinden onlara bir makam kazandırır. Hem âkıbeti görmeyen ve hazır zevke müptelâ olan insandaki nebâtî ve hayvânî kuvvelerin tatmini, telezzüzü, hürriyeti vardır ki, akıl ve kalb gibi letâif-i insâniyeyi insâniyetkârâne ve âkıbet-endişâne olan vazifelerinden vazgeçiriyorlar.¹

Ehl-i hidâyet ve başta ehl-i nübüvvet ve başta Habib-i Rabbü'l-âlemîn olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın meslek-i kudsîsi, hem vücûdî, hem sübûtî, hem tâmir, hem hareket, hem hudutta istikâmet, hem âkıbeti düşünmek, hem ubûdiyet, hem nefis-i emmârenin fira-vuniyetini,² serbestliğini kırmak gibi esasât-ı mühimme bulunduğundandır ki, Medine-i Münevvere'de bulunan

¹ Bkz.: "Ey Ehl-i kitap! Niçin bile bile hakkı bâtl ile karıştırıyor, niçin bile bile hakikati gizliyorsunuz? Ehl-i kitaptan bir gürûh birbirlerine, şöyle dediler: Şu müslümanlara indirilen kitaba günün başlangıcında (zahiren) iman edin, sonunda da inkâr edin, olur ki onlar da şüpheye düşüp dinlerinden dönerler." (Âl-i İmran sûresi, 3/71-72)

² Nefsin daima fenalığı isteyip, kötülüğe sevk ettiğine dair bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53). Ayrıca insanın en büyük düşmanı, kendi nefsi olduğuna dair bkz.: el-Beyhakî, ez-Zühed s.157; el-Gazâlî, İhyâu ulûmi'd-dîn 3/4; ed-Deylemî, el-Müsned 3/408.

Âkıbet: Son, nihayet, netice.

Âkıbet-endişâne: Sonunu, neticeyi düşünür şekilde.

Ehl-i nübüvvet: Peygamberler.

Esâsat-ı mühimme: Önemli esaslar, şartlar.

Fir'avniyet: Firavunluk.

Habib-i Rabbî'l-Âlemîn: Âlemlerin Rabbi Allah'ın (c.c.) sevgilisi Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem).

Hayvanî: Hayvan cinsinden olan.

İhâfe: Korkutma.

İnsaniyet-kârane: İnsanlığa yakışır şekilde.

İstikamet: Doğru yolda olmak.

Kuvveler: Kuvvetler, duygular, hisler.

Letâif-i insaniye: İnsanın manevî duyguları.

Meslek-i kudsî: Mukaddes yol.

Mübtelâ: Tutkun.

Nebatî: Bitki cinsinden.

Nefis-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm: En kerim peygamber Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem).

Sübûtî: Müsbet, olumlu.

Tâmir: Onarma.

Tatmin: İknâ etme, doyurma, ihtiyacını karşılama.

Telezzüz: Tat ve zevk almak.

Ubûdiyet: Kulluk.

Vücûdî: Yapma ile ilgili.

o zamanın münafıkları, o Parlak güneşe karşı yarasa kuşu gibi gözlerini yumup, o Câzibe-i Azîme'ye karşı şeytanî bir kuvve-i dâfiaya kapılıp, dalâlette kalmışlar.

Eğer denilirse: Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) madem Habib-i Rabbü'l-âlemîn'dir.¹ Hem elindeki hak ve lisânındaki hakikattir.² Ve ordusundaki askerlerin bir kısmı melâikedir.³ Ve bir avuç su ile bir orduyu sular.⁴ Ve dört avuç buğday ve bir oğlağın etiyile bin adamı doyuracak bir ziyafet verir.⁵ Ve küffâr ordusunun gözlerine bir avuç toprak atmakla, o bir avuç topraktan her küffârın gözüne bir avuç toprak girmesiyle onları kaçırır.⁶ Ve daha bunun gibi bin mucizât sahibi olan bir Kumandan-ı Rabbânî, nasıl oluyor Uhud'un nihayetinde⁷ ve Huneyn'in bidâyetinde mağlûp oluyor?⁸

¹ Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 1; Dârimî, *mukaddime* 8.

² Bkz.: "Biz Kur'ân'ı hak olarak indirdik. O da hakkın ve gerçeğin ta kendisi olarak indi. Seni de ey Resûlüm, sadece rahmetle müjdelemen ve inanmayanları ise azapla uyarmak için gönderdik." (İsrâ sûresi, 17/105)

³ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/123-125; Buhârî, *meğâzî* 11.

⁴ Bkz.: Buhârî, *vudû'* 32, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73, *fezâil* 5, 6.

⁵ Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

⁶ Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368.

⁷ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 65, *bed'ü'l-halk* 11, *menâkıbü'l-ensâr* 22, *meğâzî* 18, *eymân* 15, *diyât* 16; Ebû Dâvûd, *cihâd* 106; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/293, 294.

⁸ Bkz.: Buhârî, *meğâzî* 54, *cihâd* 52, 61, 97, 167; Müslim, *cihâd* 79; Tirmizî, *cihâd* 15.

Bidayetinde: Başlangıcında.

Câzibe-i azîme: Büyük çekim gücü.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Habib-i Rabbü'l-Âlemîn: Âlemlerin Rabbi Allah'ın (c.c.) sevgilisi Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem).
Kumandan-ı Rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın emrindeki Komutanı.

Kuvve-i dâfia: İtme gücü.

Küffar: Kâfirler.

Melâike: Melekler.

Mu'cizat: Mu'cizeler.

Nihayetinde: Sonunda.

Elcevap: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), nev-i beşere muktedâ ve imam ve rehber olarak gönderilmiştir. Tâ ki, o nev-i insanî, hayat-ı içtimâiye ve şahsiyedeki düsturları ondan öğrensın ve Hakîm-i Zülkemâl'in kavânîn-i meşîetine itaate alışıınlr ve desâtir-i hikmetine tevfiik-i hareket etsinler. Eğer Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), hayat-ı içtimâiye ve şahsiyesinde dâimâ hârikulâdelere ve mucizelere istinâd etseydi, o vakit İmâm-ı Mutlak ve Rehber-i Ekber olamazdı.

İşte bu sır içindir ki, yalnız dâvâsını tasdik ettirmek için ara sıra indelhâce, münkirlerin inkârını kırmak için mucizeler gösterirdi. Sâir vakitlerde nasıl ki herkesten ziyâde evâmir-i ilâhiyeye itaat etmiştir. Öyle de, hikmet-i rabbâniye ile ve meşîet-i sübhâniye ile tesîs edilen âdetullah kavânînine herkesten ziyâde mürâat ve itaat ederdi. Düşmana karşı zırh giyerdi,¹ “Sipere giriniz!” emrederdi.² Yara alırdı, zah-

¹ Bkz.: Ebû Dâvûd, *cihâd* 75; İbni Mâce, *cihâd* 18; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/449.

² Bkz.: Buhârî, *meğâzi* 29, *cihâd* 34, 161, *kader* 16, *temennî* 7; Müslim, *cihâd* 125.

Âdetullah kavânini: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta yürürlükte olan kanunları.

Desâtir-i hikmet: Hikmet prensipleri, kaideleri.

Evâmir-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın emirleri.

Hakîm-i Zülkemâl: Her işi ni hikmetli yapan, noksanlıklardan uzak ve en mükemmel sıfatların sahibi Allah (c.c.).

Hayat-ı içtimaiye ve şahsiye: Toplum ve fert hayatı.

Hikmet-i Rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmet dairesindeki tedbir, terbiye ve idaresi.

İmâm-ı Mutlak: Her hususta kendisine uyulan İmâm.

İndelhâce: İhtiyaç olduğunda.

İstinad etmek: Dayanmak.

Kavânin-i meşîet: İrade kanunları.

Meşîet-i sübhâniye: Her türlü kusur ve noksandan uzak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi.

Mukteda: Uyulan, önder, imam.

Münkirler: İnkâr edenler, inanmayanlar.

Mürâat: Uymak, tatbik etmek.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nev-i insanî: İnsan türü.

Rehber-i Ekber: En büyük Rehber.

Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm: En kerim Peygamber Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem).

Sair: Diğer, başka.

Te'sis edilen: Kurulan.

Tevfiik-i hareket: Uygun hareket etmek.

met çekerti.¹ Tâ tamamıyla hikmet-i ilâhiye kanununa ve kâinattaki şeriat-ı fitriye-i kübrâya mürâat ve itaati göstersin.

Onuncu İşaret

İblisin en mühim bir desîsesi: Kendini, kendine tâbi olanlara inkâr ettirmektir. Şu zamanda, hususan maddiy-yûnların felsefeleriyle zihni bulananlar, bu bedihî meselede tereddüt gösterdikleri için, şeytanın bu desîsesine karşı bir-iki söz söyleyeceğiz. Şöyle ki:

•*İnsanlarda şeytan vazifesini gören cesetli ervâh-ı habîse bilmüşâhede bulunduğu gibi, cinnîden cesetsiz ervâh-ı habîse dahi bulunduğu, o kat'iyettir. Eğer onlar maddî ceset giyseydiler, bu şerîr insanların aynı olacaktılar. Hem eğer bu insan sûretindeki insî şeytanlar cesetlerini çıkarabilse idiler, o cinnî iblisler olacaktılar. Hattâ bu şiddetli münâsebate binâendir ki, bir mezheb-i bâtil hükmetmiş ki: "İnsan sûretindeki gayet şerîr ervâh-ı habîse, öldükten sonra şeytan olur."*

Mâlûmdur ki, âlâ bir şey bozulsa, ednâ bir şeyin bozulmasından daha ziyâde bozuk olur. Meselâ, nasıl ki süt ve

¹ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 80, 85, 163, *vudû'* 72, *meğâzî* 24, *nikâh* 123, *tıb* 27; Müslim, *cihâd* 101.

A'lâ: En iyi, üstün, yüce.

Bilmüşâhede: Görerek.

Cinnî: Cinlerden.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Edna: En küçük, en aşağı.

Ervâh-ı habîse: Kötü ruhlar.

Hususan: Ayrıca, özellikle.

İblis: Şeytan.

İnsî: İnsanlardan.

Kat'iyet: Kesinlik.

Maddiyyûn: Materyalistler.

Malûm: Bilinen.

Mezheb-i bâtil: Hak olmayan, sapık yol.

Şeriat-ı fitriye-i kübrâ: Allah'ın yaratılışa koyduğu büyük kanun.

Şerîr: Çok şerli.

Tâbi: Uyan.

Ziyade: Fazla.

yoğurt bozulsalar, yine yenilebilir. Yağ bozursa, yenilmez, bazen zehir gibi olur. Öyle de, mahlûkatın en mükërremi, belki en âlâsı olan insan, eğer bozursa, bozuk hayvandan daha ziyâde bozuk olur. Müteaffin maddelerin kokusuyla telezzüz eden haşarat gibi ve ısırarak zehirlendirmekten lezzet alan yılanlar gibi, dalâlet bataklığındaki şerler ve habîs ahlâklar ile telezzüz ve iftihar eder ve zulmün zulümâtındaki zararlardan ve cinâyetlerden lezzet alırlar; âdetâ şeytanın mâhiyetine girerler. Evet, cinnî şeytanın vücuduna kat'î bir delili, insî şeytanın vücududur.

•**Sâniyen:** Yirmi Dokuzuncu Söz'de yüzer delil-i kat'î ile rûhânî ve meleklerin vücudunu isbât eden umum o deliller, şeytanların dahi vücudunu isbât ederler. Bu ciheti o Söz'e havale ediyoruz.

•**Sâlisen:** Kâinattaki umûr-u hayriyedeki kanunların mümessili, nâzırı hükmünde olan meleklerin vücudu, ittifâk-ı edyân ile sâbit olduğu gibi, umûr-u şerriyenin mümessilleri ve mübâşirleri ve o umûrdaki kavânînin medârları olan ervâh-ı habîse ve şeytâniye bulunması, hikmet ve hakikat noktasında kat'îdir. Belki umûr-u şerriyede

A'lâ: En üstün, yüce.

Delil-i kat'î: Kesin delil.

Ervâh-ı habîse ve şeytaniye: Kötü ve şeytanlaşmış ruhlar.

Habis: Pis, kötü.

Havale etmek: Bir işi, bir fiili bir şeyi birine bırakma, ısmarlama.

İftihar: Öğünmek.

İttifak-ı edyan: Dinlerin ortak inancı.

Kavânin: Kanunlar.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Medâr: Sebep.

Mübâşir: İş doğrudan doğruya kendisi yapan, temsilci.

Mükërrem: Şerefli, asil.

Mümessil: Temsilci.

Müteaffin: Çürümüş, ko-kuşmuş, fena koku yayan.

Nâzır: Nezaret eden, gözetmen, yöneten.

Ruhânî: Gözle görülemeyen lâtif varlık.

Sâlisen: Üçüncü olarak.

Sâniyen: İkinci olarak.

Telezzüz: Tat ve zevk almak.

Umûr: İşler.

Umûr-i hayriye: Hayırlı işler.

Umûr-i şerriye: Şerli işler.

Zulûmat: Karanlıklar, haksızlıklar, eziyetler.

zîşuûr bir perdenin bulunması daha ziyâde lâzımdır. Çünkü Yirmi İkinci Söz'ün başında denildiği gibi, herkes, her şeyin hüsn-ü hakikisini göremediği için, zâhirî şerriyet ve noksaniyet cihetinde Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı itiraz etmemek ve rahmetini ittiham etmemek ve hikmetini tenkid etmemek ve haksız şekvâ etmemek için, zâhirî bir vasıtayı perde ederek, tâ itiraz ve tenkid ve şekvâ, o perdelere gidip, Hâlık-ı Kerîm ve Hakîm-i Mutlak'a teveccüh etmesin. Nasıl ki vefat eden ibâdın küsmesinden Hazreti Azrail'i kurtarmak için hastalıkları ecele perde etmiş.¹ Öyle de, Hazreti Azrail'i (*aleyhisselâm*) kabz-ı ervâha perde edip, tâ merhametsiz tevehhüm edilen o hâletlerden gelen şekvâlar, Cenâb-ı Hakk'a teveccüh etmesin. Öyle de, daha ziyâde bir kat'iyetle şerlerden ve fenâlıklardan gelen itiraz ve tenkid, Hâlık-ı Zülcelâl'e teveccüh etmemek için, hikmet-i rabbâniye, şeytanın vücudunu iktizâ etmiştir.

•**Râbian:** İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem dahi büyük bir insandır. Bu küçük insan, o büyük insanın bir fihristesi ve hülâsasıdır. İnsanda bulunan nümûnelerin bü-

¹ Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-euliyâ* 5/51; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/177-178; es-Suyûtî, *ed-Dürü'l-mensûr* 6/543.

Fihriste: İndeks, kitabın "içindekiler" kısmı.

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hz. Allah (c.c.).

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hâlık-ı Kerîm: Yarattıklarını daima bol bol veren Yaradan.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce yaratıcı.

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmeti.

Hülâsa: Öz.

Hüsn-i hakikî: Gerçek güzelliği.

İbâd: Kullar.

İktiza etmek: Gerektilmek.

İttiham etmek: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Kabz-ı ervâh: Ruhları almak.

Râbian: Dördüncü olarak.

Şekvâ: Şikayetçi olma, şızlanma.

Şerriyet: Kötülük.

Teveccüh: Yönelme, sevgi, yakınlık.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Zîşuûr: Akıl sahibi, şuurlu.

yük asılları, insan-ı ekberde bizzarûre bulunacaktır. Meselâ, nasıl ki insanda kuvve-i hâfızanın vücudu, âlemde Levh-i Mahfuz'un vücuduna kat'î delildir. Öyle de, insanda kalbin bir köşesinde lümme-i şeytâniye¹ denilen bir âlet-i vesvese ve kuvve-i vâhimenin telkinâtıyla konuşan bir şeytanî² lisân ve ifsâd edilen kuvve-i vâhime, küçük bir şeytan hükmüne geçtiğini ve sahiplerinin ihtiyarına zıt ve arzusuna muhalif hareket ettiklerini hissen ve hadsen herkes nefsinde görmesi, âlemde büyük şeytanların vücuduna kat'î bir delildir. Ve bu lümme-i şeytâniye ve şu kuvve-i vâhime, bir kulak ve bir dil olduklarından, ona üfleyen ve bunu konuşturan hâricî bir şahs-ı şerîrenin vücudunu ihsâs ederler.

On Birinci İşaret

Ehl-i dalâletin şerrinden kâinatın kızdıklarını ve anâsır-ı külliye'nin hiddet ettiklerini ve umum mevcûdâtın galeyana

¹ Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (35) 2*; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/305; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/394; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/417.

² “Şeytan gagasını Âdemoğlunun kalbi üzerine koymuş vaziyette durur. O kul Allah'ı anarsa, şeytan susar; kul Allah'ı anmayı unutursa şeytan vesvese verir.” anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/278.

Âlet-i vesvese: Vesvese veren âlet.

Anâsır-ı külliye: Ateş, hava, su ve toprak gibi ana unsurlar.

Bizzarure: İster istemez, kaçınılmaz olarak.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar.

Galeyan: Kaynama, çalkanma, coşma.

Hads: Sezerek, ani ve doğru idrâk ederek, delilden neticeye çabuk vararak.

Haricî: Harice, dışarıya ait.

Hissen: Hissederek.

İfsad: Azdırmak, fesada uğratmak, fitne atmak.

İhsas etmek: Hissettirmek.

İhtiyar: Seçmek, tercih etmek.

İnsan-ı ekber: En büyük insan.

Kat'î: Kesin.

Kuvve-i hâfıza: Hâfıza kuvveti.

Kuvve-i vâhime: Vehim veren kuvvet.

Levh-i Mahfûz: Olmuş olacak her şeyin yazılı olduğu kader kitabı.

Lümme-i şeytânî: İnsanda şeytanın vesvese verdiği merkez.

Muhalif: Aykırı.

Şahs-ı şerîre: Şerli, çok kötü şahıs.

Şeytanî lisan: Şeytana ait dil.

Telkinat: Telkinler.

Umum mevcudat: Bütün varlıklar.

Vücud: Varlık.

geldiklerini, Kur'ân-ı Hakîm mucizâne ifade ediyor. Yani, kavm-i Nûh'un başına gelen tufan ile semâvât ve arzın hücumunu¹ ve kavm-i Semûd ve Âd'in inkârından hava unsurunun hiddetini² ve kavm-i Firavun'a karşı su unsurunun ve denizin galeyanını³ ve Karun'a karşı toprak unsurunun gayzını⁴ ve ehl-i küfre karşı âhirette⁵ **نَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ** sırrıyla cehennemnin gayzını ve öfkesini ve sâir mevcûdâtın ehl-i küfür ve dalâlete karşı hiddetini gösterip ilân ederek gayet müthiş bir tarzda ve i'câzkârâne ehl-i dalâlet ve isyanı zecrediyor.

Suâl: Ne için böyle ehemmiyetsiz insanların ehemmiyetsiz amelleri ve şahsî günahları, kâinatın hiddetini celb ediyor?

İlcevap: Bazı risalelerde ve sâbık işaretlerde isbât edildiği gibi, küfür ve dalâlet, müthiş bir tecâvüzdür ve umum

¹ Bkz.: Hâkka sûresi, 69/11; Kamer sûresi, 54/11-12.

² Bkz.: Hâkka sûresi, 69/5-6.

³ Bkz.: A'râf sûresi, 7/136; Tâhâ sûresi, 20/78; Kasas sûresi, 28/40.

⁴ Bkz.: Kasas sûresi, 28/81.

⁵ Bkz.: Mülk sûresi, 67/7-8.

Arz: Dünya.

Celb etmek: Kendine çekmek.

Dalâlet: Hak ve hakikatten sapma, dinden ayrılma.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar.

Ehl-i küfr: Kâfirler.

Gayz: Hiddet, kızgınlık öfke
İ'câzkârane: İnsanları âciz bırakacak şekilde, mu'cizevî

Karun: Kur'ân-ı Kerim'de zenginliği dillere destan olup firavun düzeninin üç sacayağından biri olan kişi.

Kavm-i Âd: Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve kendilerine peygamber olarak Hz. Hûd'un (as) gönderildiği, Ahkâf 'ta (Yemen ile Umman arasındaki geniş alan), yaşamış eski bir Arap kavmi.

Kavm-i Firavn: Firavun'un kavmi Hz. Musa (as) dönemindeki Mısırlılar .

Kavm-i Nûh: Hz. Nuh'un (as) kavmi.

Kavm-i Semûd: Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve kendilerine peygamber olarak

Hz. Salih'in (as) gönderildiği, Hicaz ile Suriye arasında Vadi'l-Kurâ'da yaşamış eski bir Arap kabilesi.

Kur'ân-ı Hakîm: Hikmetli Kur'ân.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Sâbık: Önceki.

Sair: Diğer, başka.

Semâvât: Gökler.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldırma.

Zecr: Menetme, engel olma.

mevcûdâtı alâkadar edecek bir cinâyettir. Çünkü hilkat-i kâinatın bir netice-i âzamı, ubûdiyet-i insâniyedir ve rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı îmân ve itaatle mukâbeledir. Hâlbuki ehl-i küfür ve dalâlet ise, küfürdeki inkârıyla, mevcûdâtın ille-i gâiyeleri ve sebep-i bekâları olan o netice-i âzamı reddettikleri için, umum mahlûkatın hukukuna bir nevi tecâvüz olduğu gibi, umum masnûâtın aynalarında cilveleri tezâhür eden ve masnûâtın kıymetlerini, aynadarlık cihetinde âlî eden esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini inkâr ettikleri için, o esmâ-yı kudsiyeye karşı bir tezyif olduğu gibi, umum masnûâtın kıymetini tenzil ile, o masnûâta karşı bir tahkir-i azîmdir. Hem umum mevcûdâtın her biri birer vazife-i âliye ile muvazzaf birer memur-u rabbânî derecesinde iken, küfür vasıtasıyla sukût ettirip, câmid, fânî, mânâsız bir mahlûk menzilesinde gösterdiğinden, umum mahlûkatın hukukuna karşı bir nevi tahkirdir.

Alâkadar: İlgili, ilişkili.

Âlî: Yüksek, yüce.

Âyine: Ayna.

Âyinedarlık: Ayna olma.

Câmid: Cansız, donuk.

Cilve: Tecelli, görüntü, yansıma.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Esmâ-yı Kudsiye: Cenâb-ı Hakk'ın mukaddes isimleri

Fânî: Ölümlü.

Hilkat-ı kâinat: Kâinatın yaratılışı.

Hukuk: Haklar.

İlle-i gâiye: Esas gaye, maksad.

Mahlûk: Yaratılmış.

Mahlûkat: Yaratılmışlar.

Masnûat: Eserler, sanatlı yapılan şeyler.

Memur-i rabbânî: Allah'ın memuru.

Menzile: Derece, rütbe.

Mukabele: Karşılık verme.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Netice-i a'zam: En büyük netice.

Rubûbiyet-i ilâhiye: Allah Teâlâ'nın kâinatı yaratıp yönetmesi.

Sebeb-i bekâ: Var olma sebebi.

Sukut: Düşme.

Tahkir: Küçük görme.

Tahkir-i azîm: Aşırı derecede küçük görme, aşağılama, hor görme.

Tenzil: Aşağı düşürme.

Tezahür eden: Görünen.

Tezyif: Küçültme, değersiz hâle getirme.

Ubûdiyet-i insaniye: İnsanın Allah'a karşı yaptığı kulluğu.

Vazife-i âliye: Yüce vazife.

İşte envâ-ı dalâlet derecâtına göre az çok kâinatın yaratılmasındaki hikmet-i rabbâniyeye ve dünyanın bekâsındaki makâsıd-ı sübhâniyeye zarar verdiği için, ehl-i isyana ve ehl-i dalâlete karşı kâinat hiddete geliyor, mevcûdât kızıyor, mahlûkat öfkeleniyor.

Ey cirmi ve cismi küçük ve cürmü ve zulmü büyük¹ ve ayb ve zenbi azîm bîçâre insan! Kâinatın hiddetinden, mahlûkatın nefretinden, mevcûdâtın öfkesinden kurtulmak istersen, işte kurtulmanın çaresi: Kur'ân-ı Hakîm'in dâire-i kudsiyesine girmektir. Ve Kur'ân'ın mübellîği olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm)'ın sünnet-i seniyyesine ittibâdır. Gir ve tâbi ol!

On İkinci İşaret

Dört sual ve cevaptır.

Birinci Suâl: Mahdud bir hayatta, mahdud günahlara mukâbil, hadsiz bir azâp ve nihayetsiz bir cehen-nem nasıl adâlet olur?

¹ Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

Azîm: Büyük.

Bekâ: Kalıcı olmak, devam etmek.

Bîçâre: Çaresiz.

Cirm: Cisim.

Cürm: Hata, isyan, günah.

Daire-i kudsiye: Mukaddes, kutsal daire.

Derecat: Seviyeler, makamlar.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar.

Ehl-i isyan: İsyan eden kimseler.

Envâ-yı dalâlet: Dalâlet türleri.

Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmeti, mahlûkatın yaratılışında Allah'ın gayeleri.

İttibâ: Tâbi olma, arkasından gitme, uyma.

Kâinat: Yaratılmışlar, varlıklar.

Mahdud: Sınırlı.

Makâsıd-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın maksadları, gayeleri.

Mevcudat: Varlıklar.

Mukabil: Karşılık.

Mübellîğ: Bildiren, peygamber.

Sünnet-i seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti.

Zenb: Günah.

Elcevap: Sâbık işaretlerde, hususan bundan evvelki On Birinci İşaret'te katiyen anlaşıldı ki: Küfür ve dalâlet cinâyeti, nihayetsiz bir cinâyettir ve hadsiz bir hukuka tecâvüzdür.

İkinci Suâl: Şeriatta denilmiştir ki: “Cehennem cezâ-yı ameldir, fakat cennet fazl-ı ilâhî iledir.”¹ Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: Sâbık işaretlerde tebeyyün etti ki; insan, îcâdsız bir cüz-ü ihtiyarî ile ve cüz'î bir kesb ile, bir emr-i ademî veya bir emr-i itibârî teşkil ile ve sübût vermekle müthiş tahribâta ve şerlere sebebiyet verdiği gibi, nefsi ve hevâsı dâimâ şerlere ve zararlara meyyâl olduğu için, o küçük kesbin neticesinden hâsıl olan seyyiâtın mesuliyetini, o çeker. Çünkü onun nefsi istedi ve kendi kesbiyle sebebiyet verdi. Ve şer ademî olduğu için, abd ona fâil oldu. Cenâb-ı

¹ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79; Yûnus sûresi, 10/58; Buhârî, *rikak* 18, *merdâ* 19; Müslim, *münâfikîn* 71-73, 75, 76, 78.

Abd: Kul.

Ademî: Yoklukla ilgili, olumsuz.

Ceza-yı amel: Yapılan işin, ibadetin karşılığı.

Cinayet: Büyük ceza gerektiren suç, yasak.

Cüz'î: Bütüne ait küçük parça.

Cüz-i ihtiyarî: İnsanın zayıf, küçük tercih gücü, iradesi.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Emr-i ademî: Yokluğa ait iş.

Emr-i itibarî: Gerçekten var olmayıp, var sayılan, farazî durum.

Fâil: Yapan.

Fazl-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ihsanı.

Halketme: Yaratma.

Hâsıl olmak: Meydana gelmek.

Hevâ: Nefsin isteği, nefsin zararlı ve günah olan arzuları.

Hususan: Özellikle.

Îcad: Var etmek, yaratmak.

Kesb etmek: Kazanmak, elde etmek, işlemek.

Küfür: İmansızlık, inanmamak.

Mes'uliyet: Sorumluluk.

Meyyal: Çok istekli, düşkün.

Sâbık: Önceki.

Seyyat: Kötülükler, kaba-hatler, kötü hasletler, kusurlar.

Sırr-ı hikmet: Hikmetinin sırrı.

Sübüt: Var olma, meydana gelme.

Şariat: İslâm Dini.

Tahribat: Yıkma, harap etme.

Tebeyyün: Belli olma, ortaya çıkma, anlaşılma.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldıрма.

Teşkil: Oluşturmak.

Hak da halk etti. Elbette o hadsiz cinâyetin mesuliyetini, nihayetsiz bir azâp ile çekmeye müstehak olur.

Amma hasenât ve hayrat ise, madem ki vücûdîdirler; kesb-i insanî ve cüz-ü ihtiyarî onlara illet-i mûcide olamaz. İnsan, onda hakikî fâil olamaz. Ve nefis-i emmâresi de hasenâta taraftar değildir,¹ belki rahmet-i ilâhiye onları ister ve kudret-i rabbâniye îcâd eder. Yalnız insan, îmân ile, arzu ile, niyet ile sahip olabilir. Ve sahip olduktan sonra, o hasenât ise, ona evvelce verilmiş olan vücud ve îmân nimetleri gibi sâbık hadsiz niam-ı ilâhiyeye bir şükürdür, geçmiş nimetlere bakar. Vaad-i ilâhî ile verilecek cennet ise, fazl-ı rahmânî ile verilir. Zâhirde bir mükâfâttır, hakikatte fazıldır.

Demek seyyiâtta sebep, nefistir; mûcâzâta bizzât müstehaktır. Hasenâtta ise sebep Hak'tandır, illet de Hak'tandır. Yalnız, insan îmân ile tesahub eder. "Mükâfâtını isterim" diyemez, "Fazlını beklerim" diyebilir.

¹ Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)

Fazıl: Lütuf, ihsan.

Fazl-ı rahmânî: Sonsuz merhamet sahibi Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ihsanı.

Hasenat: İyilikler, sevaplar.

Hayrat: Hayırlar.

İllet-i mûcide: Yaratıcı sebep.

Kesb-i insanî: İnsanın yaptığı işlediği şey.

Kudret-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın kudreti, her şeye gücü yetmesi.

Mûcâzat: İşlenen bir kötülüğün, bir günahın karşılığı.

Müstahak: Hak etmiş.

Nefs-i emmâre: İnsanı daima kötü şeylere sevk eden nefis.

Niam-ı ilâhiye: İlâhi nimetler.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Seyyat: Kötülükler, kaba-hatler, kötü hasletler, kusurlar.

Tesahub: Sahiplenme, sahip çıkma.

Va'd-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın verdiği söz.

Vücûd: Mevcûdiyet, varlık.

Vücudî: Var etme, yapma ile ilgili, olumlu.

Zâhirde: Dış yüzde, görünüşte.

Üçüncü Suâl: Beyânat-ı sâbıkadan da anlaşılıyor ki; seyyiât, intişar ve tecâvüz ile taaddüt ettiğinden, bir seyyie bin yazılmalı, hasene ise vücûdî olduğu için maddeten taaddüt etmediğinden ve abdin îcâdıyla ve nefsin arzusuyla olmadığından hiç yazılmamalı veya bir yazılmalı idi. Neden seyyie bir yazılır, hasene on ve bazen bin yazılır?¹

Elcevap: Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmet ve cemâl-i rahîmîyetini o sûretle gösteriyor.

Dördüncü Suâl: Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidâyete galebeleri gösteriyor ki; onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinâd ediyorlar. Demek ya ehl-i hidâyette zaaf var, ya onlarda bir hakikat var?

Elcevap: Hâşâ! Ne onlarda hakikat var, ne ehl-i hakta zaaf vardır. Fakat maatteessüf kasîrû'n-nazar muhâkemesiz bir kısım avâm tereddüde düşüp vesvese ediyorlar, akidelerine

¹ Hasenenin on kat yazıldığına dair bkz.: En'âm sûresi, 6/160. Ayrıca seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: Buhârî, îmân 31; Müslim, îmân 206, 207.

Akide: İnanç.

Avam: Halk, ilim ve ihtisas sahibi olmayan geniş kitle.

Beyanat-ı sâbika: Önceki açıklamalar.

Cemâl-i rahimiyet: Engin merhametinin güzelliği.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ehl-i hidâyet: Doğru yolda olanlar.

Galebe: Galip gelmek, üstün gelmek, yenmek.

Hasene: İyilik, sevap.

Hâşâ: Asla, katiyen.

İntişar: Yayılmak, yaygın olmak.

İstinad: Dayanmak.

Kasîrû'n-nazar: Kısa görüşlü.

Kemâl-i rahmet: Mükemmel, kusursuz rahmet.

Maatteessüf: Maalesef.

Muhakemesiz: Doğru değerlendirilmeyen.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

Taaddüd: Sayısı birden fazla olma, artma, çoğalma.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldıрма.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

halel geliyor. Çünkü diyorlar: “Eğer ehl-i hakta tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlûbiyet ve zillet olmamak gerekti. Çünkü hakikat kuvvetlidir. **الْحَقُّ يَغْلُو وَلَا يَغْلَى عَلَيْهِ**¹ olan kâide-i esâsiye ile, kuvvet haktır. Eğer o ehl-i hakka mukâbil galibâne gelen ehl-i dalâletin hakikî bir kuvveti ve bir nokta-yı istinâdı olmasaydı bu derece galibiyet ve muvaffakiyet olmamak lâzım gelecekti?”

Cevap: Ehl-i hakkın mağlûbiyeti kuvvetsizlikten, hakikatsizlikten gelmediği, sâbık işaretlerle kat’î isbât edildiği gibi; ehl-i dalâletin galebesi kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-yı istinât bulmalarından gelmediği, yine o işaretlerle kat’î isbât edildiğinden; bu sualin cevabı, sâbık işaretlerin hey’et-i mecmûasıdır. Yalnız burada desîselerinde istimâl ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ben kendim mükerreren müşâhede etmişim ki, yüzde on ehl-i fesât, yüzde doksan ehl-i salâhı mağlûp ediyordu. Hayretle merak ettim, tetkik ederek katiyen anladım ki, o galebe kuvvetten, kudretten gelmiyor, belki fesâtta ve alçaklıktan ve tahripten ve ehl-i hakkın ihtilâfından istifâde

¹ “Hak yücedir ve ona üstün gelinmez.” Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 6/128.

Desise: Hile, oyun, düzen.
Ehl-i fesad: Bozguncu kimseler.

Ehl-i salâh: Salih, dindar, doğru kimseler.

Gâlibane: Galip gelerek, galip olana yakışacak şekilde.

Halel: Zarar.

Hey’et-i mecmûa: Bütün, hepsi, genel durum.

İktidar: Güç yetme, yapabilme, kudret.

İstimâl: Kullanmak, faydalanmak.

Kaide-i esasiye: Esas kanun, temel prensip.

Kat’î: Kesin.

Mukabil: Karşılık.

Mükerreren: Tekrarla.

Müşahede etmek: Görmek.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Sâbık: Geçen, önceki.

Tedkik etmek: İncelemek.

Zillet: Hor ve hakir olma, alçalma, alçaklık, küçülme.

etmesinden ve içlerine ihtilâf atmaktan ve zayıf damarları tutmaktan ve aşılamaktan ve hissiyât-ı nefsanîyeyi ve ağrâz-ı şahsiyeyi tahrik etmekten ve insanın mâhiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fenâ istidâtları işlettirmekten ve şan ve şeref nâmıyla riyâkârâne nefsin firavniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribâtlarından herkes korkmasından geliyor. Ve o misillü şeytanî desîseler vasıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat **وَالْعَاقِبَةُ** ¹ **الْحَقُّ يَغْلُو وَلَا يَغْلَى عَلَيْهِ** ² **السِّرِّيَّةُ** düsturuyla, onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinden onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, cehennemi kendilerine ve cenneti ehl-i hakka kazandırmalarına sebeptir.

İşte, dalâlette, iktidarsızlar muktedir görünmeleri ve ehemmiyetsizler şöhret kazanmaları içindir ki, hodfuruş, şöhret-perest, riyâkâr insanlar ve az bir şeyle iktidarlarını göstermek ve ihâfe ve izarar cihetinden bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalefet vaziyetine girerler. Tâ görünsün ve nazar-ı dikkat ona celb olunsun. Ve iktidar

¹ “Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir.” (A'râf sûresi, 7/128)

² “Hak yücedir ve ona üstün gelinmez.” Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/128; *el-Mu'cemü's-sağîr* 2/155; ed-Dârakutnî, *es-Sünen* 3/252; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/205.

Ağraz-ı şahsiye: Şahsî he-defler, gayeler.

Dalâlet: Hak ve hakikatten sapma, dinden ayrılma.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Düstur: Kâide, prensip, kanun.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Firavniyet: Firavunluk, azgınlık ve inkârcılık.

Hissiyat-ı nefsanîye: Nefsin istek ve arzuları.

Hodfuruş: Kendini beğen-dirmeye çalışın.

İzzar: Zarar verme.

İhâfe: Korkutma.

İktidarsız: Gücü yetmeme, yapamama, kudretsiz olma.

Misillü: Gibi, benzeri.

Muktedir: Kuvvetli, güç yetiren.

Muvakkaten: Geçici olarak.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Nazar-ı dikkati celb etmek:

İnsanların dikkatlerini çekmek.

Riyakâr: İki yüzlü, gösteriş için yapan.

Riya-kârane: Riyakârca, iki yüzlüce.

Şöhret-perest: Şöhret düşkünü.

Tahribat: Yıkma, harap etme.

Tahrik: Kışkırtma, azdırma.

Zaif: Zayıf.

ve kudretle değil, belki terk ve atâletle sebebiyet verdiği tahribât ona isnâd edilip, ondan bahsedilsin. Nasıl ki böyle şöhrat dîvânelerinden birisi, namazgâhı telvîs etmiş, tâ herkes ondan bahsetsin. Hattâ ondan lânetle de bahsedilmiş de, şöhrat-perestlik damarı kendisine bu lânetli şöhrati hoş göstermiş diye darb-ı mesel olmuş.

Ey âlem-i bekâ için yaratılan ve fânî âleme müptelâ olan bîçâre insan!

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ¹ âyetinin sırrına dikkat et, kulak ver! Bak ne diyor! Mefhûm-u sarîhiyle ferman ediyor ki: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle, insan ile alâkadâr olan semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlamıyorlar, yani, onların ölmesiyle memnun oluyorlar.” Ve mefhûm-u işârîsiyle ifade ediyor ki: “Ehl-i hidâyetin ölmesiyle semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlıyorlar, firâklarını istemiyorlar.” Çünkü ehl-i îmân ile bütün kâinat alâkadardır, ondan memnundur. Zira îmân ile Hâlık-ı Kâinat’ı bildikleri için, kâinatın kıymetini takdir edip hürmet ve muhabbet ederler. Ehl-i dalâlet gibi tahkir ve zımnî adâvet etmezler.

¹ “(Merhamete lâıyk olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı.” (Duhan sûresi, 44/29)

Adâvet: Düşmanlık.

Alâkadâr: İlgili, ilişkili.

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, sonsuz hayat.

Arz: Yeryüzü.

Bahs: Bir mevzu hakkında tafsîlât, açıklama.

Bîçâre: Çaresiz.

Darb-ı mesel: Atasözü.

Dîvâne: Deli, aptal.

Ehl-i hidâyet: Doğruluk

üzere olanlar, dalâlet ve bâtil yoldan uzak olanlar.

Fânî âlem: Ölümlü âlem, dünya.

Fırak: Aynlık.

Hâlık-ı kâinat: Kainatın yaratıcısı Allah (c.c.).

İsnad edilmek: Dayandırılmak.

Mefhûm-i işârî: İma yoluyla anlatılan mânâ, üstü kapalı anlam.

Mefhûm-i sarîh: Açık, âşî-kâr mânâ.

Muhabbet: Sevgi.

Müptelâ: Tutkun, tutulmuş.

Namazgâh: Mescid, namaz kılınan yer.

Semâvât: Gökler.

Tahkir: Küçük görme.

Telvîs: Kırletme, pisletme.

Zımnî: Üstü kapalı.

Ey insan, düşün! Sen alâküllihâl öleceksin. Eğer nefis ve şeytana tâbi isen, senin komşuların, belki akrabaların senin şerrinden kurtulmak için mesrûr olacaklar.¹ Eğer ² **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** deyip, Kur'ân'a ve Habîb-i Rahmân'a tâbi isen, o vakit semâvât ve arz ve mevcûdât, herkesin derecesine nisbeten, senin derecene göre senin firâkından müteessir olup mânen ağlarlar. Ulvî bir matem ile ve haşmetli bir teşyi' ile, kabir kapısıyla girdiğin bekâ âleminde senin derecene nisbeten senin için bir hüsn-ü istikbâl var olduğuna işaret ederler.³

On Üçüncü İşaret

“Üç Nokta”dır.

Birinci Nokta

Şeytanın en büyük bir desîsesi, hakâik-i îmâniyenin azameti cihetinde dar kalbli ve kısa akıllı ve kâsir fikirli insanları aldatır, *der ki*: “Bir tek zât, umum

¹ “Mümin kul (ölünce), dünyanın yorgunluk ve ağrılarından kurtulur. Fâcir ise (ölünce) ondan da kullar, memleket, ağaçlar ve hayvanlar kurtulur.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *cenâiz* 61, 62.

² Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

³ Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/364, 6/140.

alâ-küllî-hâl: Her halükârda, mutlaka.

Azamet: Büyüklük, ululuk, yücelik.

Bekâ âlemi: Ebedî âlem, sonsuz hayat.

Cihet: Taraf, yön.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Habîb-i Rahmân: Allah'ın en çok sevdiği kul.

Hakâik-i îmaniye: İman hakikatleri.

Hüsn-i istikbal: Güzel karışılama.

Kâsir fikirli: Zayıf, sık, kıt, dar fikirli.

Mânen: Mânevî bakımdan.

Mesrur olmak: Sevinmek.

Mevcudat: Varlıklar.

Müteessir olmak: Üzülmek.

Teşyi' etmek: Uğurlamak, yolcu etmek.

Ulvî: Yüce.

Umum: Genel, herkes.

zerrât ve seyyârât ve nücûmu ve sâir mevcûdâtı bütün ahvâliyle tedbir-i rubûbiyetinde çeviriyor, idare ediyor, deniliyor. Böyle hadsiz acîp büyük meseleye nasıl inanılabilir? Nasıl kalbe yerleşir? Nasıl fikir kabul edebilir?” der. Acz-i insanî noktasında bir hiss-i inkârî uyandırıyor.

Elcevap: Şeytanın bu desîsesini susturan sır: **الله أَكْبَرُ**¹ 'dir. Ve cevab-ı hakikîsi de **الله أَكْبَرُ** 'dir. Evet **الله أَكْبَرُ** 'in ziyâde kesretle şeâir-i İslâmiye'de tekrarı, bu desîseyi mahvetmek içindir. Çünkü insanın âciz kuvveti ve zayıf kudreti ve dar fikri, böyle hadsiz büyük hakikatleri **الله أَكْبَرُ** nuruyla görüp tasdik ediyor ve **الله أَكْبَرُ** kuvvetiyle o hakikatleri taşıyor ve **الله أَكْبَرُ** dâiresinde yerleştiriyor ve vesveseye düşen kalbine diyor ki, bu kâinatın gayet muntazamca tedbir ve tedviri bilmüşâhede görünüyor. Bunda iki yol var:

Birinci yol: Mümkündür, fakat gayet azîmdir ve hârikadır. Zâten böyle hârika bir eser, bir hârika sanat ile, çok acîp bir yol ile olur. O yol ise, mevcûdât belki zerrât

¹ Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Acîb: Hayret veren, dikkat çeken.
Âciz: Güçsüz, kifayetsiz.
Acz-i insanî: İnsanın âcizliği, güçsüzlüğü.
Ahvâl: Hâller, durumlar.
Azîm: Büyük.
Bilmüşâhede: Görerek.
Cevab-ı hakikî: Gerçek cevap.
Hadsiz: Sınırsız, nihayetsiz.

Hiss-i inkârî: İnkâr hissi.
Kesretle: Çoklukla, sıklıkla.
Mevcudat: Varlıklar.
Muntazamca: İntizamlıca, derli topluca, tertiplice.
Nücûm: Yıldızlar.
Seyyarat: Seyyareler, gezegenler.
Şeâir-i İslâmiye: İslam'ı temsil eden, ezan, namaz, Kâbe gibi semboller.

Tasdik: İnanma, kabul etme.
Tedbir: Yönetme, idare etme.
Tedbir-i rubûbiyet: Kâinatı yaratan Cenab-ı Hakk'ın yönetmesi, idaresi.
Zaîf: Zayıf.
Zerrat: Maddenin en küçük parçaları, atomlar.
Ziyade: Fazla.

adedince vücudunun şâhidleri bulunan bir Zât-ı Ehad ve Samed'in rubûbiyetiyle ve irade ve kudretiyle olmasıdır.

İkinci yol: Hiçbir cihet-i imkânı olmayan ve imtinâ derecesinde müşkülâtlı ve hiçbir cihette mâkul olmayan şirk ve küfür yoludur. Çünkü Yirminci Mektup ve Yirmi İkinci Söz gibi çok risalelerde gayet kat'î isbât edildiği üzere, o vakit kâinatın her bir mevcudunda ve hattâ her bir zerresinde bir ulûhiyet-i mutlaka ve bir ilm-i muhît ve hadsiz bir kudret bulunmak lâzım geliyor. Tâ ki, mevcûdâtta bilmüşâhede görünen nihayet derecede nizam ve intizam ve gayet hassas mîzan ve imtiyaz ile mükemmel ve müzeyyen olan nukûş-u sanat vücud bulabilsin.

Elhâsıl: Eğer tam lâayık ve tam yerinde olan azametli ve kibriyalı rubûbiyet olmazsa, o vakit her cihetçe gayr-i mâkul ve mümteni bir yol takip etmek lâzım gelecek. Lâyık ve lâzım olan azametten kaçmakla, muhâl ve imtinâa girmeyi, şeytan dahi teklif edemez.

Azamet: Yücelik, büyüklük
Azametli: Büyük, yüce
Cihet-i imkân: Mümkün olma yönü
Gayr-i mâkul: Mâkul olmayan, akıl dışı
İlm-i muhît: Her şeyi kuşatan ilim
İmtina': İmkânsızlık, mümkün olmama
İmtiyaz: Farklı olma
İntizam: Düzenli olma
İrade: Dileme, isteme
Kat'î: Kesin

Kibriya: Ululuk, büyüklük
Kudret: Güç, kuvvet
Mâkul: Akıllıca, akla uygun
Muhâl: İmkânsız, olması mümkün olmayan
Mümteni': İmkânsız
Müşkilât: Güçlükler, zorluklar
Müzeyyen: Ziynetli, süslü
Nihayet derecede: Son derecede
Nizam: Düzen, sistem
Nukûş-i san'at: Sanatlı nakışlar, işlemler

Rubûbiyet: Kâinatı yaratıp yönetme
Rubûbiyet: Kâinatı yaratıp yönetme
Vücûd: Var olma
Zât-ı Ehad ve Samed: Tek olan ve her şey kendisine muhtaç bulunduğu hâlde kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah (c.c.)
Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom

İkinci Nokta

Şeytanın mühim bir desîsesi, insana kusurunu itiraf ettirmemektir. Tâ ki, istiğfar ve istiâze yolunu kapasın. Hem nefs-i insâniyenin enaniyetini tahrik edip, tâ ki nefis kendini avukat gibi müdafaa etsin; âdetâ taksirattan takdis etsin.

Evet şeytanı dinleyen bir nefis, kusurunu görmek istemez; görse de, yüz te'vil ile te'vil ettirir. وَعَيْنُ الرَّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ¹ sırrıyla: Nefsine nazar-ı rıza ile baktığı için ayıbını görmez. Ayıbını görmediği için itiraf etmez, istiğfar etmez, istiâze etmez; şeytana maskara olur. Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi bir Peygamber-i Âlîşan, وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالشُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي² dediği hâlde, nasıl nefse itimâd edilebilir?

Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiâze eder. İstiâze eden, şeytanın şerrinden kurtulur.³ Kusurunu görmemek o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek,

¹ Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 33/219, 36/319; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/36; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sâ* 9/196.

² “Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder.” (Yûsuf sûresi, 12/53).

³ Bkz.: “Kim kötülük eder veya günah işleyerek nefsinde zulmeder de sonra Allah'tan af dilerse, Allah'ı gafur ve rahim (affı ve merhameti bol) bulur.” (Nisâ sûresi, 4/110)

Enâniyet: Benlik.

İstiâze: Şeytanın desiselerine karşı Allah'a sığınıp yarıdım dileme.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan af dilemek.

İttiham etmek: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Maskara olmak: Gülünç, komik duruma düşmek.

Nefs-i insaniye: İnsan nefsi.

Peygamber-i Âlîşan: Şanı yüce Peygamber.

Taksirat: Kusurlar ve günahlar.

Te'vil: Yorum.

büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, afva müstehak olur.¹

Üçüncü Nokta

İnsanın hayat-ı içtimâyesini ifsâd eden bir desîse-i şeytânîye şudur ki: Bir müminin bir tek seyyiesiyle, bütün hasenâtını örter. Şeytanın bu desîsesini dinleyen insafsızlar, o mümine adâvet ederler. *Hâlbuki Cenâb-ı Hak, Haşir'de adâlet-i mutlaka ile mîzan-ı ekberinde âmâl-i mükellefîni tarttığı zaman, hasenâtı seyyiâta galibiye-ti, mağlûbiyeti noktasında hükmeyleyler.*² Hem seyyiâtın esbâbı çok ve vücudları kolay olduğundan, bazen bir tek hasene ile çok seyyiâtını örter.

Demek bu dünyada, o adâlet-i ilâhiye noktasında muâmele gerektir. Eğer bir adamın iyilikleri fenâlıklarına kemmiyeten veya keyfiyeten ziyâde gelse, o adam muhabbete ve hürmete müstehaktır. Belki kıymettar bir tek hasene ile, çok seyyiâtına nazar-ı afv ile bakmak lâzımdır. Hâlbuki

¹ Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/199; el-Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb* 2/44.

² Bkz.: A'râf sûresi, 7/8-9; Mü'minûn sûresi, 23/102-103; Kâria sûresi, 101/6-9.

Adâlet-i ilâhiye: İlâhî adalet.

Adâlet-i mutlaka: Tam adalet.

Adâvet: Düşmanlık.

Âmâl-i mükellefîn: İslâmî emirleri yapmakla yükümlü olanların amelleri.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Desise-i şeytaniye: Şeytanın hile ve entrikaları.

Esbab: Sebepler.

Hasenât: İyi ameller.

Hasene: İyilik, sevap.

Hayat-ı içtimâie: Toplum hayatı.

İfsad: Nizamı bozma, karışıklık çıkarma.

Kemmiyeten: Nicelik, sayı olarak.

Keyfiyeten: Durum, hâl, nitelik olarak.

Kıymetdar: Kıymetli, değerli.

Mîzan-ı ekber: En büyük terazî.

Muhabbet: Sevgi.

Müstahak: Hak etmiş, layık.

Nazar-ı af: Affedici, bağışlayıcı bakış, yaklaşım.

Seyyiât: Fenalıklar, kötülükler, günahlar.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

Ziyade: Fazla.

insan, fitratındaki zulüm damarıyla, şeytanın telkiniyle, bir zâtın yüz hasenâtını bir tek seyyie yüzünden unuttur, mümin kardeşine adâvet eder, günahlara girer. Nasıl bir sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağı setreder, göstermez. Öyle de, insan garaz damarıyla, sinek kanadı kadar bir seyyie ile dağ gibi hasenâtı örter, unuttur, mümin kardeşine adâvet eder, insanların hayat-ı içtimâyesinde bir fesât âleti olur.

Şeytanın bu desîsesine benzer diğer bir desîse ile, insanın selâmet-i fikrini ifsâd ediyor, hakâik-i îmâniyeye karşı sıhhat-ı muhâkemeyi bozuyor ve istikâmet-i fikriyeyi ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-i îmâniyeye dâir yüzer delâil-i isbâtiyenin hükmünü, nefyine delâlet eden bir emâre ile kırmak ister. Hâlbuki kâide-i mukarreredir ki: “Bir isbât edici, çok nefyedicilere tereccuh ediyor.” Bir dâvâya müsbit bir şâhidin hükmü, yüz nâfilere râcih olur. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki:

Bir saray, yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapı açılmasıyla, o saraya girilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir-iki tanesi kapansa, o saraya girilemeyeceği söylenemez.

Delâil-i isbatiye: İsbat delilleri.

Delâlet etmek: İşaret etmek, delil olmak.

Emare: İşaret.

Garaz: Kasıt, kin kötü niyet.

Hakikat-i îmaniye: İman hakikati.

İhlâl: Bozma, zarar verme.

İstikamet-i fikriye: Fikir istikameti, düşünce tutarlılığı.

Kâide-i mukarrere: Herkesin kabul ettiği kesin kâide.

Müsbit: İsbat edici.

Nâfi: İnkâr edenler, olmadığını iddia eden.

Nefy: İnkâr etmek, yok saymak, olmadığını iddia etmek.

Râcih: Üstün olan, ağır basan.

Selâmet-i fikr: Zihnin derli toplu olması.

Setretmek: Örtmek.

Sıhhat-i muhakeme: Doğru değerlendirme, hüküm verme.

Telkin: Fikrini kabul ettirme, aşılama.

Temsil: Benzetme, örnek.

Tereccuh: Üstün olmak, ağır basmak.

İşte, hakâik-i îmâniye o saraydır. Her bir delil, bir anahtardır, isbât ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakâik-i îmâniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilemez. Şeytan ise, bazı esbâba binâen, ya gaflet veya cehâlet vasıtasıyla kapalı kalmış olan bir kapıyı gösterir; isbât edici bütün delilleri nazardan iskat ediyor. “İşte, bu saraya girilmez, belki saray değildir, içinde bir şey yoktur.” der kandırır.

İşte ey şeytanın desîselerine müptelâ olan bîçâre insan! Hayat-ı diniye, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimâiyenin selâmetini dilerken ve sıhhat-ı fikir ve istikâmet-i nazar ve selâmet-i kalb istersen; muhkemât-ı Kur’âniye’nin mîzanlarıyla ve sünnet-i seniyyenin terazileriyle âmal ve hâtıratını tart ve Kur’ân’ı ve sünnet-i seniyyeyi dâimâ rehber yap. Ve ¹ **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** de, Cenâb-ı Hakk’a ilticâda bulun.

İşte bu On Üç İşaret, on üç anahtardır. Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân’ın en âhirki sûresi ve **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ**’in mufasssalı ve mâdeni olan

¹ Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ’ya sığınırım.

Cehâlet: Cahillik, bilgisizlik.

Hâtırat: Hatıralar.

Hayat-ı diniye: Dinî hayat.

Hayat-ı içtimâiye: Toplum hayatı.

Hayat-ı şahsiye: Ferdî hayat.

Iskat etmek: Düşürmek.

İltica: Sığınma.

İstikâmet-i nazar: Doğru bakış.

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu’cize olan Kur’ân.

Mâden: Kaynak.

Mufasssal: Ayrıntılı, etraflı.

Muhkemât-ı Kur’âniye: Yorumla açık olmaksızın hüküm ifade eden âyetler.

Mübtelâ: Tutkun, tutulmuş.

Nazar: Bakış.

Selâmet: Doğruluk, sağlamlık.

Selâmet-i kalb: Kalb sağlığı, arı ve duru oluşu.

Sıhhat-ı fikir: Doğru düşünme.

Sünnet-i Seniyye: Hz. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti.

أَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَهِ النَّاسِ ۝ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ
 الْخَنَّاسِ ۝ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ¹

sûresinin hısn-ı hasîni ve kale-yi metîninin kapısını o on üç anahtarla aç, gir, selâmeti bul!

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²
 وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ
 يَحْضُرُونِ³

1 “De ki: İnsanların Rabbine, İnsanların yegâne Hükümdarına, İnsanların İlâhına sığınırım: O sinsi şeytanın şerinden O ki insanların kalplerine vesvese verir, O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da olur.” (Nâs sûresi, 114/1-6)

2 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

3 “Sen de ki: “Yâ Rabbi! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!” (Mü’minûn sûresi, 23/97-98)

On Yedinci Lem'a

Zühre'den gelmiş “On Beş Nota” dan ibarettir.¹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Mukaddime

Bu lem'anın telifinden on iki sene evvel,^{2(*)} inâyet-i rabbâniye ile, mârifet-i ilâhiyede bir hareket-i fikriye ve bir seyahat-i kalbiye ve bir inkişâfât-ı rûhiyede tezâhür eden bazı lemeât-ı tevhidiyeyi Arabî olarak notalar sûretinde *Zühre*, *Şu'le*, *Habbe*, *Şemme*, *Zerre*, *Katre* gibi risalelerde kaydetmiştim. Uzun bir hakikatin yalnız bir ucunu göstermek ve parlak bir nurun yalnız bir şuaını irâe etmek tarzında yazıldığından, yalnız kendi kendime birer hâtıra ve birer ihtâr şeklinde olduğundan, başkalarının istifâdesi

¹ On Yedinci Lem'a, on yedi nota olarak düşünülmüş, fakat burada on beş notaya yer verilmiş. On Altıncı Nota, Tabiat Risalesi olarak Yirmi Üçüncü Lem'a'da, On Yedinci Nota ise, İhlâs Risaleleri olarak Yirmi ve Yirmi Birinci Lem'a'da neşredilmiştir.

² (*) “On iki sene evvel” denilen tarih, hicrî 1340, milâdî 1921 seneleridir.

Habbe: Tane.

Hareket-i fikriye: Düşünce faaliyeti sonucunda fikrin ilerlemesi.

İhtar: Hatırlatmak, dikkati çekmek.

İnayet-i Rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

İnkişafât-ı ruhiye: Ruha ait ilerlemeler, gelişme, terakkî emteler.

İrae etmek: Göstermek.

Katre: Damla.

Lemeat-ı tevhidiye: Tevhîde dair parıltılar.

Mârifet-ilâhiye: Allah'ı (c.c.) tanıma, bilme.

Mukaddime: Giriş, önsöz.

Nota: Bir şeyi sonradan hatırlamak için konulan işaret. Mülâhaza, düşünce fikir.

Seyahat-i kalbiye: Mânevî âlemde kalb ile yapılan seyahat.

Şemme: Bir defa koklamak. Bir kokucuk.

Şuâ: Işın.

Şu'le: Alev.

Tezahür etmek: Görünmek.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

mahdut kalmıştı. Hususan en mümtaz ve en has kardeşlerimin kısm-ı âzamı Arabî okumamışlar. Bunların ısrarı ve ilhâhiyla o notaların, o lem'aların kısmen izahlı ve kısmen kısa bir meâlini Türkçe olarak yazmaya mecbur oldum. Şu notalar ve Arabî risaleler, Yeni Said'in en evvel hakikat ilminden bir derece şuhûd sûretinde gördüğü için tağyir edilmeden meâlleri yazıldı. Onun için bazı cümleler sâir Sözler'de de zikredilmekle beraber burada da zikrediliyor; ve bir kısmı gayet mücmel olmakla beraber izah edilmiyor, tâ letâfet-i asliyesini kaybetmesin.

Birinci Nota

Kendi nefsimi hitaben demiştim: Ey gafil Said! Bil ki: Şu âlemin fenâsından sonra sana refâkat etmeyen ve dünyanın harabıyla senden müfârakat eden bir şeye kalbini bağlamak sana lâayık değildir. Hususan senin asrının inkırazıyla seni terk edip arka çeviren ve bâhusus Berzah seferinde arkadaşlık etmeyen ve hususan seni kabir kapısına kadar teşyi' etmeyen,¹ hususan bir-iki sene zarfında ebedî bir firâk ile

¹ Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ikisinin (ailesi ve malının) geriye dönüp, ölünün sadece ameliyle başbaşa kalacağına dair bkz.: Buhârî, *rikkat* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46.

Berzah: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem, kabir hayatı.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Firak: Ayrılık.

Hususan: Hususî olarak, özellikle.

İnkıraz: Sona erme, tükenme, kaybolma.

İzah: Açıklama.

Kısm-ı a'zam: Büyük bir kısmı.

Letâfet-i asliye: Aslî güzelliği.

Mahdud: Sınırlı.

Meâl: Mânâ, anlam.

Mücmel: Kısa, öz.

Müfarakat: Ayrılık.

Mümtaz: Seçkin.

Refakat: Arkadaşlık, yoldaşlık.

Şuhûd: Görme, şahid olma.

Tağyir: Değiştirme.

Teşyi': Uğurlama, yolcu etme.

Zikredilmek: Anılmak, hatırlatılmak.

senden ayrılıp günahını senin boynuna takan, hususan senin yağmına olarak husûlü anında seni terk eden fânî şeylerle kalbini bağlamak, kâr-ı akıl değildir.

Eğer aklın varsa, uhrevî inkılâbâtında, berzahî etvarında ve dünyevî inkılâbâtının müsademâtı altında ezilen, bozulan ve ebedî seferde sana arkadaşlığa muktedir olmayan işleri bırak, ehemmiyet verme, onların zevâlinden kederlenme.

Sen kendi mâhiyetine bak ki: *Senin latîfelerin içinde öyle bir latîfe var ki, ebedden ve Ebedî Zât'tan başkasına râzı olamaz. Ondan başkasına teveccüh edemiyor, mâsivâsına tenezzül etmez. Bütün dünyayı ona versen, o fitrî ihtiyâcı tatmin edemez. O şey ise, senin duyularının ve latîfelerinin sultanıdır. Fâtır-ı Hakîm'in emrine mutî olan o sultanına itaat et, kurtul!..*

İkinci Nota

Hakikattar bir rüyada gördüm ki, insanlara diyordum: *“Ey insan! Kur'ân'ın desâtirindendir ki, Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâsından hiçbir şeyi ona taabbüd edecek*

Berzahî: Berzaha ait.

Desâtir: Düsturlar, kaide-ler, prensipler.

Dünyevî: Dünyâya ait.

Ehemmiyet: Önem, değer.

Etvâr: Tavrılar, davranışlar, yaşama biçimi.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Fitri: Doğuştan, yaratılıştan, fitrata âit ve yaratılışla ilgili.

Hakikatdar: Hakikatli.

Husûl: Olma, meydana gelme.

İnkılâbât: Değişmeler, başka bir hâle dönmeler.

Kâr-ı akıl: Akıl kârı.

Lâtifeler: Mânevî duyular.

Mâsivâ: Cenâb-ı Hak'tan başka her şey.

Muktedir: Güçlü.

Mutî: İtaatkâr.

Müsâdemat: Vuruşmalar, çarpışmalar.

Taabbüd: Kulluk etme, ibadet etme.

Tatmin: İknâ etme, doyurma, ihtiyacını karşılama.

Tenezzül: Bulunduğu seviyeden daha aşağıya inme.

Teveccüh: Yönelme.

Uhrevî: Ahirete ait.

Zevâl: Sona erme, yok olma.

bir derecede kendinden büyük zannetme. Hem sen kendini hiçbir şeyden tekebbür edecek derecede büyük tutma. Çünkü mahlûkat, mâbûdiyetten uzaklık noktasında müsâvi oldukları gibi, mahlûkiyet nisbetinde de birdirler.”

Üçüncü Nota

Ey gafil Said! Bil ki: Galat-ı his nev’inden gayet muvakkat dünyayı lâyemut ve dâimî görüyorsun. Etrafına ve dünyaya baktığın zaman bir derece sâbit ve müstemir gördüğünden, fânî nefsinin de o nazar ile sâbit telâkki ettiğinden, yalnız Kıyamet’in kopacağından dehşet alıyorsun. Güyâ Kıyamet’in kopmasına kadar yaşayacaksın gibi, yalnız ondan korkuyorsun.¹ Aklını başına al. Sen ve hususî dünyan, dâimî zevâl ve fenâ darbesine mâruzsunuz. Senin bu galat-ı hissin ve mağlatan şu misâle benzer ki:

Bir adam elinde olan aynasını bir hâne veya bir şehre veya bir bahçeye karşı tutsa; misâlî bir hâne, bir şehir, bir bahçe o aynada görünür. Ednâ bir hareket ve küçük bir

¹ Ölen insanın, kendi kıyâmeti kopmuş olacağına dair bkz: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/64; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/368.

Edna: En küçük, en aşağı.

Gafil: Gaflette bulunan, gerçekten habersiz.

Galat-ı his: His yanılması.

Lâyemut: Ölümsüz, ölmez.

Mâbudîyet: İlâhlık.

Mağlata: Birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen

zihin karıştırıcı, saçma sapan söz.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Mahlûkiyet: Yaratılmışlık, yaratılmış olma.

Mâruz olmak: Bir hâle uğramak.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müsâvi: Eşit.

Müstemir: Sürekli.

Nazar: Bakış.

Tekebbür: Kibirleşmek, gururlanmak.

Telâkki: Anlayış, kabul etme, öğrenme.

Zeval: Bitme, sona erme.

tagayyür aynanın başına gelse, o misâlî hâne ve şehir ve bahçede herc ü merc ve karışıklık düşer. Hâriçteki hakikî hâne, şehir ve bahçenin devam ve bekâsı sana fayda vermez. Çünkü senin elindeki aynadaki hâne ve sana âit şehir ve bahçe, yalnız aynanın sana verdiği mikyas ve mîzan iledir.

Senin hayatın ve ömrün, aynadır. Senin dünyanın direği ve aynası ve merkezi, senin ömrün ve hayatındır. Her dakikada o hâne ve şehir ve bahçenin ölmesi mümkün ve harap olması muhtemel olduğundan, her dakika senin başına yıkılacak ve senin kıyâmetin kopacak bir vaziyettedir. Madem öyledir; sen, bu hayatına ve dünyana, çekemedikleri ve kaldıramadıkları yükleri yükletme!..

Dördüncü Nota

Bil ki: Ekseriyetle Fâtır-ı Hakîm'in âdetidir, ehemmiyetli ve kıymettar şeyleri aynıyla iade ediyor. Yani, ekser eşyanın misliyle tazelenmesi, mevsimlerin tebeddülünde, asırların değişmesinde o kıymettar ehemmiyetli şeyleri aynıyla iade ediyor. Yevmî ve senevî ve asrî haşirlerin umumunda, şu kâide-i âdetullah ekseriyetle muttarid görünüyör.

Asrî: Asırlık.

Bekâ: Ebedî olmak, sürekli varolmak.

Ehemmiyet: Önem, değer, kıymet.

Ekseriyet: Çoğunluk.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Haşirler: Diriltirme, toplama.

Herc ü merc: Karmakarışıklık, darmadağınklık.

Kaide-i âdetullah: Cenab-ı Hakk'ın kâinatta yürürlükte olan kanunu.

Kıymetdar: Kıymetli, değerli.

Mikyas: Ölçü, ölçek.

Misl: Benzer, kat.

Mîzân: Ölçü.

Muhtemel: Olması mümkün, ihtimal dahilinde.

Muttarid: Kurala göre, muntazaman devam eden.

Senevî: Senelik.

Tagayyür: Değişiklik, başkalaşma.

Tebeddül: Değişme, başkalaşma.

Umum: Bütün, herkes.

Yevmî: Günlük.

İşte bu sâbit kâideye binâen deriz: *Madem fûnûnun ittifâkıyla ve ulûmun şehâdetiyle, hilkat şeceresinin en mükemmel meyvesi insandır. Ve mahlûkat içinde en ehemmiyetli insandır. Ve mevcûdât içinde en kıymettar insandır. Ve insanın bir ferdi, sâir hayvanâtın bir nev'i hükmündedir. Elbette, kat'î bir hads ile hükmedilir ki, haşir ve neşr-i ekberde beşerin her bir ferdi aynıyla, cismiyle, ismiyle, resmiyle iade edilecektir.*

Beşinci Nota

Şu notada, Avrupa fûnûnu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fûnûn ve medeniyeti, o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyâde müşkülâta medâr olduğundan, bilmeceburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahref felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi rûhunda Avrupa'nın lehinde şehâdet eden hissiyât-ı nefsanîyeyi susturmak için, Avrupa'nın

Beşer: İnsan.

Bilmeceburiye: Mecburen, zorunlu olarak.

Emrâz-ı kalbiye: Kalb hastalıkları.

Ferd: Tek, birey.

Fûnûn: Fenler, bilim dalları.

Hads: Sezgi. Ani ve doğru idrâk.

Harekât-ı fikriye: Fikrî hareketler, düşünce faaliyeti sonucunda fikrî ilerleme.

Haşir ve neşr-i ekber: Kiyâmetten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları.

Hilkat şeceresi: Yaratılış ağacı.

Hissiyat-ı nefsanîye: Nefse ait hisler, duygular.

İnkılâp etme: Dönüşme.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Kat'î: Kesin.

Mahlûkat: Yaratılmışlar.

Medâr: Vesile, sebep.

Mevcûdat: Varlıklar.

Müşkilât: Güçlükler, zorluklar.

Müzahraf: Yaldızlı, sahte, yalancı.

Nev': Tür.

Sair: Diğer, başka.

Sefih: Helâl olmayan zevk ve eğlencelere düşkün.

Seyahat-i kalbiye: Kalb ile yapılan seyahat.

Şehâdet: Şahidlik, tanıklık.

Ulûm: İlimler.

şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir: **Birisi**, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriye-ye nâfi' sanatları ve adâlet ve hakkaniyete hizmet eden fûnûnları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitab etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek, beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş **ikinci** Avrupa'ya hitab ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i rûhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fûnûn-u nâfiadan başka olan malâyânî ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saâdeti bu ikisi ileddir. Senin bu iki elin kırılınsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek.

Cihet: Yön, taraf.

Dalâlet: Dinden ayrılma, sapma.

Dalâlet: Hak ve hakikatten sapma, dinden ayrılma.

Dâvâ etmek: İddia etmek.

Felsefe-i tabîiye: Her şeyi tabiata dayandıran felsefe.

Feyz: Bereket, ihsan.

Fûnûn-i nâfiâ': Faydalı ilimler.

Hakkaniyet: Hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme.

Hayat-ı içtimâiye-i beşeriye: Toplum hayatı.

İsevîlik din-i hakikisi: Hz. İsa'nın (a.s.) izinden giden gerçek Hristiyanlık dini.

Mâlâyânî: Faydasız, lüzumsuz, boş iş.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Mehâsin-i medeniyet: Medeniyetin güzellikleri, iyilikleri.

Muhavere: Karşılıklı konuşma.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Nâfi: Faydalı.

Sakîm: Hasta, sağlam olmayan, sakat.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye –aşırı derecede– düşkünlük, akılsızlık.

Sevk eden: İleri süren, gönderen, yollayan.

Seyahat-i ruhiye: Rûhî seyahat.

Seyyat: Kötülükler, kötü hasletler.

Şahs-ı mânevî: Mânevî kişilik, hükmi şahsiyet.

Zulmet: Karanlık.

Ey küfr u küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht rûh! Acaba, hem rûhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musîbetlerle musîbetzede olmuş ve azâba düşmüş bir adamın cismiyle, zâhirî bir sûrette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saâdeti mümkün olabilir mi? Ona mes'ûd denilebilir mi?

Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yûs olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisâr-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tâzib ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor? Hâlbuki, senin şeametinle, kalbinin en derin köşelerinde ve rûhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemleri ondan neşet eden bir bîçâre insana hangi saâdeti temin ediyorsun? Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, rûhu cehennemde azâp çeken bir insana mes'ûd denilebilir mi? İşte, sen, bîçâre beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azâp çektiriyorsun.

Âyâ: "Acaba?" "Ne ol" gibi hayret ve şaşkınlık ve çoğu zaman red ifade eden bir soru edatı.

Bedbaht: Talihsiz, mahrum.

Bîçâre: Çaresiz.

Cehennemî: Cehennem'e ait, Cehennem gibi.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Emel: Ümit, şiddetli arzu.

Esas: Temel.

İnkıta: Kesilme, tükenme, sona erme, bitme.

İnkisâr-ı hayâl: Hayâl kırıklığı.

Küfr ü küfran: İmânsızlık ve nankörlük.

Me'yus: Ümitsiz.

Mes'ud: Mutlu, bahtiyar.

Musibetzede: Belâya uğrayan.

Neş'et: Çıkma, kaynaklanma.

Şeamet: Uğursuzluk.

Şirin: Tatlı, lezzetli, cana yakın, hoş.

Tazib: Azap verme.

Vehmî: Gerçekte olmayan, fakat olduğu sanılan.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Zâil: Geçici.

Ey beşerin nefs-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var.

Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında bîçâre âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlûmların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaplıyor. İnsan, insâniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteallim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insâniyetten tecerrüt edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umurun helâketi onu müteessir etmesin veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptâl etsin.

Âciz: Gücsüz, kifayetsiz.

Aklın muktezâsı: Aklın icâbı, gereği.

Cihet: Taraf, yön.

Gasb: Zorla ele geçirme.

Gayr: Başkası.

Giriftâr: Tutulmuş, yakalanmış.

Harab etmek: Yıkamak, virâne hâline getirmek.

Helâket: Yıkılma, mahvolma.

İptâl etme: Hükümsüz hâle getirme, yürürlükten kaldırma.

İltizam: Benimseme, kabul etme.

İnsaniyet: İnsanlık.

Matem: Yas.

Minval: Tarz, usûl, yol, uslûb.

Müteallim: Acı ve elem duyan.

Müteessir: Etkilenen, tesir altında kalmış, üzüntülü.

Nefs-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Selâmet: Esenlik.

Semâ: Gökyüzü.

Tahammül: Sabretme, katlanma, dayanma.

Tecerrüd: Sıyılmak, uzaklaşmak.

Teellüm: Elem, keder, acı alma, tasalanma.

Temsil: Benzetme, örnek.

Umumî: Genel.

Vahşet: Ürküntü, ıssızlık, yabanilik.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan¹ kör dehan ile rûh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilâcsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden, esfel-i safilîne atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten iptâl-i his hizmeti gören câzibedâr oyuncakların ve uyutucu hevesât ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiğin saâdet, bu misâle benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm, hidâyetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyledir: Görüyoruz ki o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir Sultan-ı Âdil'in müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o Sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levâzimatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 48, *libâs* 68, *ta'bîr* 11, 33, *fiten* 26; Müslim, *îmân* 273-276.

A'lâ-yı illiyyîn: En yüksek mertebe.

Bedbaht: Talihsiz, mahrum.

Beşer: İnsanlar, insanlık.

Câzibedar: Cezbedici, çekici.

Cehennemî: Cehennem'e ait, Cehennem gibi.

Çendan: Gerçi.

Dalâlet: Dinden sapma.

Deccal: Kıyâmete yakın bir dönemde çıkıp İslâm Dini'ni ve ümmetini ifsad edip kötülöklere sürükleyecek olan yalancı ve hilekâr şahıs.

Esfel-i sâfilin: En aşağı tabaka.

Fantâziyeler: Hayali ve yalancı, boş gösterişler.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hevesât: Nefsî istek ve arzular, hevesler.

Hidayet: Doğru yol.

İbtâl-i his: Hisleri uyuşturma.

İllet: Hastalık.

İsevî dinî: Hristiyanlık.

İzin (terhis) tezkeresi: Askerlik vazifesinin bittiğini belirten resmi vesika.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Levazimat: Gerekli olan, lüzumlu şeyler.

Menzil: Yer, konaklama yeri, mesken.

Mîrî: Devlete ait, devlet hazinesine ait.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müstakim: Doğru yolda olan.

Neferler: Erler, askerler.

Ruh-i beşer: İnsanın ruhu.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük, baysinsizlik.

Sultan-ı Âdil: Adaletli Sultan.

ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup, Sultanın ziyaretine ve Padişahın payitahtına dönmesi ve Padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. “Silâhını teslim et!” diyorlar. Nefer diyor: “Ben Padişahın askeriyim, O’nun hizmetindeyim; sonra O’nun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer O’nun izin ve rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geliniz, emrini gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim Sultanımdır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, Mâlikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve Sultanımın haysiyetini himaye ve izzetini vikâye için size baş eğmeyeceğim!”

İşte, o ikinci yoldaki medâr-ı sürur ve saâdet olan binler ahvâlden bu hâl bir nümûnedir. Sâir ahvâli sen kıyâs et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdât nâmında sevinç ve şenlikle bir tahşidât ve sevkiyât-ı askeriye vardır

Ahval: Hâller, durumlar.

Cihet: Taraf, yön.

Haysiyet: Şeref, itibar.

İzzet: Aziz olma, yücelik, üstün kudret.

Mahzun olmak: Üzülmek, tasalanmak, kederlenmek, hüznlenmek.

Mâlik: Sahip.

Medâr-ı sürur: Sevinç ve mutluluk sebebi.

Müferrah: Ferahlanmış, sıkıntıdan kurtulmuş, mutlu.

Nümune: Örnek, misal.

Pâyitaht: Başkent.

Sair: Diğer, başka.

Sevkiyat-ı askeriye: Askere gönderme ve askere alma.

Tahşidât: Yığınak yapma, kuvvet toplama.

Terhis: İzin verme, serbest bırakma.

Tevellüdât: Doğmalar, doğumlar.

Ünsiyet etme: Alışkanlık kurma, birine ısınma, dost olma.

Vikâye: Koruma.

Zâhiren: Görünürde.

ve vefiyât nâmında sürur ve muzıka ile terhisât-ı askeriye görünüyorlar. İşte Kur'ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saâdetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: “En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefesine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve bekâsını temin etmektir.” diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm'in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisâl edilen düstur-u teâvünle, nebâtât hayvanâtın imdâdına ve hayvanât insanların yardımına koşmasından tezâhür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, “Hayat bir cidaldır.” diye, ahmakâne hükmetmişsin. Acaba, o düstur-u teâvünün cilvesinden olan zerrât-ı taamiyenin, kemâl-i şevk

Ahmakâne: Ahmakçasına.

Bekâ: Ebedî olmak, sürekli var olmak.

Cidâl: Kavgâ, mücadele, çarpışma, çekişme.

Cilve: Tecelli, görüntü, yansıma.

Düstur: Kâide, prensip.

Düstur-i teâvün: Yardım-laşma prensibi.

Erkân-ı kâinatta: Kâinatın rükünleri, esasları.

Gâye-i himmet: Gayret ve çabanın gâyesi.

Hakk-ı hayat: Hayat hakkı. Yaşama hakkı.

Hâlık-ı Kerîm: Yarattıkları-na daima bol bol veren Yaradan.

Havf etmek: Korkmak.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hedef-i maksad: Asıl gâye.

İmtisâl: Alınan emre boyun eğme, gerekeni yapma.

Kemâl-i itaat: Tam bir itaat.

Kemâl-i şevk: Tam bir arzu ve istek.

Kerem: Cömertlik.

Kerîmane: Cömertçe, bol ihsan ve ikram ederek.

Mâlik: Sahip.

Nebâtât: Bitkiler.

Rahîmane: Merhamet ederek.

Semek: Balık.

Te'min: Sağlamak.

Terhisât-ı askeriye: Askerleri, sivil ve serbest hayata geçirmeler, izin vermeler.

Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme.

Umumî: Genel.

Vefiyât: Vefatlar, ölümler.

Zerrât-ı taâmiye: Yiyecek zerreleri. Yemek tanecikleri.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cıdaldır? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdâd ve o koşmak, Kerîm bir Rabb'in emriyle bir teâvündür.

Hem çürük bir esasın: “Her şey kendi nefesine mâliktir.” diyorsun. Hiçbir şey kendi nefesine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbâbın içinde en eşrefi ve ihtiyar noktasında en geniş iradelisi, insandır. Hâlbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyariyesinden yüz cüzünden onun dest-i ihtiyarına verilen ve dâire-i iktidarına giren yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir fiilin yüz cüzünden bir cüzüne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyarı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; “Sâir hayvanât ve cemâdât kendi kendine mâliktir.” diyen, hayvandan daha ziyâde hayvan ve cemâdâtтан daha ziyâde câmid ve şuûrsuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, hârîka, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin Hâlıkı olan Rabbini unuttun, mevhum bir tabiata

Câmid: Cansız, donuk.

Cemadât: Cansız varlıklar.

Cüz': Parça.

Daire-i iktidar: Güç, kuvvet dairesi, iktidar alanı.

Dest-i ihtiyar: İrade eli.

Ef'âl-i ihtiyariye: İsteyerek yapılan fiiller

Esbab: Sebepler, maddî şartlar.

Eşref: En şerefli, en onurlu.

Hâlık: Yaradan, Yaratıcı.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hüceyreler: Hürecikler.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

Kat'î: Kesin.

Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Cenâb-ı Hak.

Menhus: Uğursuz, kötü.

Meşkûk: Şüpheli.

Mevhum: Olmadığı hâlde var sanılan.

Nefs (nefis): Can, kişi, kendi, insandaki benlik.

Sair: Diğer başka.

Tasarruf: İdare etme, istediği gibi kullanma.

Temellük: Sahiplenmek, kendine mâl etmek.

Zâhir: Görünen, açık.

Zâhir: Görünen, aşîkâr olan.

isnâd ettin, âsârını esbaba verdin, o Hâlıkın malını bâtil mâbûd olan tâğutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz âdâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyar, zâil lem'a gibi bir şuûr, çabuk söner şu'le gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile, o hadsiz âdâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Hâlbuki o bîçâre zîhayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musîbete giriftâr olduğu zaman; sağır, kör esbaptan başka derdine derman beklemiyor, وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ¹ sırrına mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürur ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar.

¹ “İşte kâfirlerin duası öyle boşa gider.” (Ra'd sûresi, 13/14; Mü'min sûresi, 40/50)

A'dâ: Düşmanlar.

Âsâr: Eserler, izler, alâmetler.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Bîçare: Çaresiz.

Derman: İlâç, tâkat, güç, kurtuluş sebebi.

Giriftâr: Tutulmuş, yakalanmış.

Hâcât: İhtiyaçlar.

İktidar: Güç yetme, yapabilme, kudret.

İsnad etmek: Dayandırmak.

Kâfi: Yeten, ihtiyacı karşılayan.

Kalb etmek: Değiştirmek, başka hâle getirmek.

Lem'a: Parıltı.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen.

Matlub: Talep edilen, istenilen şey.

Mazhar: Bir şeyin görüldüğü, tezahür ettiği yer.

Mukâvemet: Dayanma, karşı koyma, direnme, direnç.

Musibet: Âfet, belâ, felâket, hastalık, dert sıkıntı, ezâ, başa gelen acı durumlar.

Muvakkat: Geçici.

Nazar: Bakış.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Şu'le: Alev.

Tâğut: Zalim, şeytan, Allah'ın dışında ibadet edilen her şey.

Tahsil: Elde etme.

Taksim: Paylaştırmak.

Tenvir etmek: Nurlandırmak, aydınlatmak.

Zâil: Geçici.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

Zulmetli: Karanlıklılı.

Belki beşerin ağlanacak acı hâllerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zîhayat senin şâkirtlerin nazarında zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musîbetzededirler. Dünyâ bir matemhâne-i umumiye'dir. Dünyadaki sadâlar ölüm-lerden, elem-lerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders alan şâkirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibâdet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şâkirdin mütemerrittir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerrittir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir. Hem cebbardır fakat kalbinde bir nokta-yı istinât bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfüruştur. O şâkirdin gaye-i himmeti, hevesât-ı nefsaniyeyi tatmin ve hamiyet ve fedâkârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsinı arayan ve hırs ve gururunu teskin

Cebbâr: Zorba, despot, baskıcı.

Cebbâr-ı hodfüruş: Devamlı kendini beğendirmeye çalışan, zorba.

Eblehâne: Ahmakça, aptalcasına.

Fedakârlık: Kendini veya şahsî menfaatlerini feda etmek.

Firavun olmak: İlâhlık iddia etmek, dinsiz olmak.

Firavun-i zelil: Alçak firavun.

Gâye-i himmet: Gayret ve çabanın gâyesi.

Hamiyet: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

Hasis: Ufak, değersiz.

Hevesât-ı nefsâniye: Nefsin gelip geçici ve arzuları.

Mâruz: Bir şeyin karşısında ve tesiri altında bulunan.

Mâtemhâne-i umumî: Herkesin ağlayıp, yas tuttuğu yer.

Menfaat-i nefis: Nefsin menfaati.

Miskin: Zavallı, uyuşuk, tembel, hareketsiz..

Musibetzed: Başına belâ gelen.

Müstehziyâne: Alay edercesine, alay ederek.

Mütemerrid: İnatçı, dik kafalı, kibirli..

Nazarında: Bakışında, gözünde.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Sadâlar: Sesler, yankılar.

Şâkirdler: Talebeler, öğrenciler.

Tatmin: İknâ etmek, doyurma.

Telâkki: Anlayış, kabul etme, öğrenme.

Teskin: Yatıştırma, sakinleştirme.

Vaveylâlar: Feryatlar.

Zihayat: Hayat sahibi, canlı.

Zillet: Alçalma, alçaklık, küçülme.

etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Her şeyi nefesine fedâ ediyor.

Amma Kur'ân'ın hâlis ve tam şâkirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata karşı da ubûdiyete tenezzül etmez ve cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubûdiyet yapmaz bir abd-i azizdir. Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâlinden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlihimmettir. Hem fakirdir fakat onun Mâlik-i Kerîm'i ona ileride iddihâr ettiği mükâfât ile bir fakir-i müstağnidir. Hem zayıftır fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin kuvvetine istinâd eden bir zayıf-ı kavîdir ki, Kur'ân hakikî bir şâkirdine cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı hâlde;¹ bu zâil fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı? İşte iki şâkirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

¹ En mühim gâyenin Allah Teâlâ'nın rızası olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/72.

A'zam: En büyük, en yüksek.

A'zam-ı mahlûkat: Yaratıkların en büyüğü.

Abd-i azîz: İzzetli ve şerefli kul.

Cennet-i ebediye: Ebedî (sonsuz) Cennet hayatı.

Dessas: Hilebâz, hileci.

Fakir-i müstağnî: İhtiyacını bildirmeyen gönlü zengin insan.

Fânî: Ölümlü.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi Yaradan.

Gâye-i maksad: Asıl gâye.

Gaye-i ubûdiyet: Kulluğun maksadı, hedefi.

Halim selim: Yumuşak huylu, sakin tabiatlı.

Halim-i âli-himmet: İdeali yüksek olan mutevazi insan.

Himmet: Gayret, emek, çalışma.

İddihâr: Yığma, biriktirme, depolama.

İstinad eden: Dayanan.

Kudret: Güç.

Mâlik-i Kerîm: Yaratıklarına daima bol-bol veren Cenâb-ı Hak.

Seyyid: Efendi.

Tenezzül: Bulunduğu seviyeden daha aşağıya inme, alçalma.

Tezellül: Zillete katlanmak.

Ubûdiyet: Kulluk.

Zaîf: Zayıf.

Zaîf-i kavî: Kuvvetli zayıf.

Zâil: Geçici.

Hem felsefe-i sakîmenin şâkirtleriyle Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedâkârlıklarını bununla müvâzene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şâkirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçır, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şâkirdi ise, semâvât ve arzdeki umum sâlih ibâdî kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir sûrette onlara duâ eder.¹ Ve saâdetleriyle mes'ûd oluyor. Ve rûhunda şedid bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duâsında **اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ**² der. Hem en büyük şey olan Arş ve şemsi, musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şâkirdin ulviyet ve inbisât-ı rûhlarını bundan kıyâs et ki: Kur'ân, kendi şâkirtlerinin rûhuna öyle bir inbisât ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şâkirtlerinin ellerine verir. “Evrâdlarınızı bununla

¹ Müminlerin birbiri hakkında duâlarının yer aldığı âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Bakara sûresi, 2/286; Âl-i İmran sûresi, 3/16, 147, 193; A'râf sûresi, 7/151; ...

² Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

Abd: Kul.

Arş: Semâ, gök,

Arz: Yeryüzü.

Cilve: Tecelli, yansıma, görürme.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.

Evrâd: Devamlı olarak yapılan zikir ve dersler.

Felsefe-i sakîme: Sakat felsefe.

Hamiyetkâr: Mukaddesleri koruma duygusuna ve onuruna sahip.

İbad: Kullar.

İnbisât: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İnbisât-ı ruh: Ruh genişliği.

Kıyas etmek: Karşılaştırma, mukayese etme.

Mahlûk: Yaratık.

Musahhar: Emre amade kılınmış, hizmetine verilmiş.

Muvazene: Karşılaştırma, denge.

Sâlih: Dinin emir ve yasaklarına uyan, iyi ahlâk sahibi, müttaki.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Şâkird: Talebe, öğrenci, çıkarak.

Şedid: Şiddetli, kuvvetli.

Şems: Güneş.

Telâkki: Anlama, anlayış, kabul etme.

Tilmiz: Talebe, öğrenci, çıkarak.

Ulviyet: Yücelik, yükseklik.

Zerrât: Zerreler, atomlar.

okuyunuz.” der. İşte Kur’ân’ın tilmizlerinden Şâh-ı Geylânî, Rufâî, Şâzelî (*qâddesallahu sirrahüm*) gibi şâkirtleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarât adedlerini, mahlûkatın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla evrâdlarını okuyorlar. Cenâb-ı Hakk’ı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân’ın mucizâne terbiyesi-ne bak ki: *Nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur’ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisât eder ki: Koca dünya mevcûdâtını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü hâlde, kendi nefsinin Cenâb-ı Hakk’ın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor.*¹ Nihayet izzet içinde, nihayet tevazuu cem’ ediyor. Felsefe şâkirtlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyâs edebilirsin.

¹ Meselâ Peygamber Efendimiz (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmaktadır: “Keşke sökülen bir ağaç olsaydım.” (Tirmizî, *zühd* 9; İbnî Mâce, *zühd* 19).

Aded-i enfâs: İnsanların nefislerinin sayısı.

Cem’ etmek: Bir araya getirmek.

Edna: En küçük, en aşağı.

İnbisât: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İzzet: Aziz olma, yücelik, üstün kudret.

Katarât: Damlalar.

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu’cize olan Kur’ân.

Letâîf: İncelikler, güzelli-ler.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Mevcudat: Varlıklar.

Mu’cizâne: Mu’cizeli bir şe-kilde.

Pest: Alçak, aşağı, hafif.

Silsile-i zerrât: Zerrelere zin-ciri.

Teâli etmek: Yükselmek.

Terbiye-i Kur’ân: Kur’ân’ın terbiyesi.

Tesbih: Allah’ın şânını yü-celtme, noksan sıfatlar-dan uzak tutma mânâsında “Sübhaneallah” deme.

Tevazu: Alçak gönüllülük, kibirsizlik.

Vird: Devamlı olarak yapı-lan zikir ve ders.

Zikr etmek: Allah’ı (c.c.) anmak, hatırlamak.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupaiye'den yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri; iki cihana bakan, gayb-âşına parlak iki gözü ile iki âleme nazar eden, beşer için iki saâdete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

“Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin Mâlikî, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm'dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayi' olmasın. İleride mühim bir fiat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir asker-sin. O'nun nâmıyla çalış ve hesabıyla amel et. O'dur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin tâkatın yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi; o Mâlik'in esmâsına ve şuûnâtına bir mazhariyettir. Sana bir musîbet geldiği vakit, de: **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**¹ Yani, “Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musîbet! Eğer O'nun izin ve rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit O'na döneceğiz ve O'nun huzuruna gideceğiz ve O'na müştâkız. Madem herhâlde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzad

¹ “Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz.” (Bakara sûresi, 2/156)

Esmâ: İsimler.

Felsefe-i sakîme-i Avrupa-
İye: Sakat Avrupa felsefesi.

Gayb-âşına: Gaybdan haberi olan.

Hüdâ-yı Kur'ânî: Kur'ân'ın hidayeti. Kur'ân'ın doğru yolu.

Mâlik: Sahip.

Mazhariyet: Nail olma, elde etme.

Musîbet: Belâ, felâket, hastalık gibi başa gelen acı durumlar.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Müştak: Arzulu, istekli.

Rahîm u Kerîm: Rahmetini fiilleriyle ortaya koyan,

pek çok merhameti, ihsanı olan.

Şuûnat: İlâhi tecelliler, icratlar, fiiller.

Takat: Güç, kuvvet.

Tekâlif: Yükümlülükler.

Yek-çeşm: Tek gözlü.

edecektir. Haydi ey musîbet! O terhis ve o âzad etmek, senin elinle olsun, râzıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazife-perverliğimi tecrübe sûretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa; benim tâkatim yettikçe, emin olmayana Mâlikimin emanetini teslim etmem!” der.

İşte, binden bir nümûne olarak, deha-yı felsefinin ve hüdâ-yı Kur’ânî’nin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hâli sâbıkan beyân edilen tarz ile gidiyor. Fakat hidâyet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir. Gafletin mertebeleri muhtelifdir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptâl ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptâl-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tâğutlarıyla ve fûnûn-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere

Beyan etmek: Açıklamak, ifade etmek.

Dalâlet: Dinden sapma.

Deha-yı felsefî: Felsefe dehası.

Ecnebiler: Yabancılar, Müslüman olmayanlar.

Ehl-i medeniyet: Medenî insanlar.

Elîm: Acı ve üzüntü verici.

Fûnûn-i tabîye: Tabiat ilimleri.

Gaflet: Gerçeklerden habersiz olma.

Hakikat-ı hâl: Gerçek durum.

Hassasiyet-i ilmiye: İlmi hassasiyet, bilimsel dikkat ve titizlik.

Hüdâ-yı Kur’ânî: Kur’ân’ın hidayeti. Kur’ân’ın doğru yolu.

İbtâl etme: Hükümsüz hâle getirme.

İbtâl-i his: Hisleri uyuşturma.

İkazat: Dikkati çekmeler, uyarmalar.

Mevt: Ölüm.

Muhtelif: Farklı, çeşitli.

Mütefavit: Çeşitli, farklı.

Nümune: Örnek, misal.

Sâbıkan: Daha önce.

Tâğutlar: İnsanları Allah’a (c.c.) karşı isyana sevk edenler. İsyankârlar, zalimler.

Tarz: Şekil. Biçim.

Terhis: İzin ve ruhsat verme, serbest bırakma.

Tezayüd: Artma, çoğalma.

Vazifeperver: Vazifeye düşkün.

ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler!¹

Ey bu vatan gençleri! Firenkleri taklide çalışmayınız! Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefâhet ve bâtil efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuûrsuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu sûrette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfaktır ve millete bir istihzadır!..

هَدَيْنَا اللَّهَ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ²

Altıncı Nota

Ey kâfirlerin çokluklarından ve onların bazı hakâik-i îmâniyenin inkârındaki ittifaklarından telâşa düşen ve

¹ Bkz.: “Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler.” (Âl-i İmran sûresi, 3/100)

² Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakîme hidâyet etsin.

Adâvet: Düşmanlık.

Âgâh: Bilgili, haberli, uyanık.

Âyâ: “Acaba?” “Ne ol!” gibi hayret ve şaşkınlık ve çoğu zaman red ifade eden bir soru edatı.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Efkâr: Fikirler.

Firenkler: Avrupalılar.

Hakaik-i îmâniye: İmân hakikatleri.

Hamiyet: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

İdam: Yok etme.

İltihak: Bitişme, kavuşma.

İstihfaf: Küçümsemek, hafife almak.

İstihzâ: Alay etme, alay.

İttiba: Tabi olma, arkasından gitme, itaat etme.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Nefrin: Lânet, beddua okuma.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye –aşırı derecede- düşkünlük, beyinsizlik.

Sefihane: Beyinsizce ve eğlenceye düşkün bir şekilde.

Teessüf: Üzüntü.

itikadını bozan bîçâre insan! Bil ki, kıymet ve ehemmiyet, kemmiyette ve aded çokluğunda değil. Çünkü insan eğer insan olmazsa, şeytan bir hayvana inkılâp eder. İnsan, bazı firenkler ve firenk-meşrebler gibi ihtirâsât-ı hayvaniye-de terakki ettikçe, daha şiddetli bir hayvaniyet mertebesi-ni alır. Sen görüyorsun ki; hayvanâtın kemmiyet ve aded itibârıyla hadsiz bir çokluğu varken, ona nisbeten insan gayet az iken, umum envâ-ı hayvanât üstünde sultan ve hali-fe ve hâkim olmuştur.

İşte, muzır kâfirler ve kâfirlerin yolunda giden sefihler, Cenâb-ı Hak'ın hayvanâtından bir nevi habîslerdir ki, Fâtır-ı Hakîm onları dünyanın imareti için halk etmiştir. Mümin ibâdına ettiği nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyâsî yapıp, âkîbetinde müstehak oldukları cehenneme teslim eder.

İşte, küffârın ve ehl-i dalâletin bir hakikat-i îmânîyeyi inkâr ve nefyetmelerinde kuvvet yoktur. Çünkü ne-fiy sırrıyla ittifakları kuvvetsizdir. Bin nefyedeciler, bir tek

Âkîbet: Bir şeyin sonu; nihayet, netice.

Bîçâre: Çaresiz.

Ehemmiyet: Mühimlik, önem, değer, kıymet.

Ehl-i dalâlet: Batıl yolda olanlar.

Fâtır-ı Hakîm: Her şeyi hikmetlerle Yaradan

Firenkler: Avrupalılar.

Firenk-meşrebler: Batılları taklid edenler, onlar gibi yaşayanlar.

Habis: Pis, kötü, hilekâr.

Hakikat-i îmânîye: Îmâna ait hakikat.

Halk etmek: Yaratmak.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hayvaniyet: Hayvanlık.

İbâd: Kullar.

İhtirâsât-ı hayvaniye:

Hayvanî hırslar, istekler.

İmare: Mamur etmek, şenlendirmek.

İnkâr etme: Reddetme, tanımama, kabul etmeme.

İnkılâp etme: Dönüşme.

İtikad: İnanç.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Kemmiyet: Nicelik, sayı.

Küffâr: Kâfirler.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Müstehak: Hak etmiş.

Nefyetmek: İnkâr etmek, yok sayma.

Nev': Çeşit, tür.

Sefihler: Helâl olmayan zevk ve eğlencelere düşkûnler, beysinsizler.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Umum envâ-yı hayvanât: Bütün hayvan türleri.

Vâhid-i kıyasî: Ölçü birimi.

hükmündedir. Meselâ, bütün İstanbul ahalisi, Ramazan'ın başında ayı görmediğinden nefyetse, iki şâhidin isbâtıyla o cemm-i gafîrin nefiy ve ittifâkı sukût eder.¹ Madem küfrün ve dalâletin mâhiyeti nefiydir ve inkârdır, cehildir ve ademdir, küffârın kesret ile ittifâkı ehemmiyetsizdir.² Ehl-i hak-kın, hak ve sâbit ve sübûtu isbât olunan mesâil-i îmâniyede şuhûda istinâd eden iki müminin hükmü, hadsiz o ehl-i dalâletin ittifâkına râcih olur, galebe eder.

Bu hakikatin sırrı şudur ki: Nefyedenlerin dâvâları sûreten bir iken, müteaddittir; birbiriyle ittihâd edemez ki kuvvetlensin. İsbat edicilerin dâvâları ittihâd ediyor, birbirinden kuvvet alır. Çünkü gökteki hilâl-i Ramazan'ı görme-yen der ki: "Benim nazarımda ay yoktur; benim yanımda görünmüyor." Başkası da, "Nazarımda yoktur." der. Da-ha başkası da öyle der. Her biri kendi nazarında "yoktur" der. Her birinin nazarları ayrı ayrı ve nazara perde olan es-bab dahi ayrı ayrı olabildiği için, dâvâları da ayrı ayrı olur;

¹ Bkz.: Ebû Dâvûd, *saum* 14; es-Serahsî, *el-Mebsût* 3/139-140; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/81-82. Ayrıca, bir kişinin şahitliğine göre hükmedildiği de olmuştur: Tirmizî, *saum* 7; Ebû Dâvûd, *saum* 15; Nesâî, *sıyâm* 8.

² Bkz.: "Kendi aralarındaki çatışmaları pek şiddetlidir. Sen dışardan onları birlik içinde sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağınaktır." (Haşır sûresi, 59/14)

Adem: Yokluk.

Ahali: Halk.

Cehil: Cehalet, bilgisizlik.

Cemm-i gafir: Ekseriyet, çoğunluk.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Esbab: Sebepler, maddî şartlar.

Galebe etmek: Galip gelmek, üstün gelmek, yenmek.

Hilâl-i Ramazan: Ramazan hilâli.

İstinad eden: Dayanan.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

İttihad: Birleşme, aynı fikirde olma.

Kesret: Çokluk.

Küfr: Îmânsızlık.

Mahiyet: Bir şeyin asıl iç yüzü, esası.

Mesâil-i îmâniye: Îmâna ait meseleler.

Müteaddid: Ayrı ayrı, bir çok.

Nazar: Bakma, bakış.

Râcih: Üstün olan, ağır basan.

Sukut: Düşme, seviye kaybetme.

Sûreten: Görünüşte.

Sübüt: Var olma, varlık.

Şuhûd: Görme, şâhid olma.

birbirine kuvvet veremez. Fakat isbât edenler demiyor ki: “Benim nazarımda ve gözümde hilâl var.” Belki “Nefsü’l-emirde, göğün yüzünde hilâl vardır, görünür.” der. Görenler bütün aynı dâvâyı ve “Nefsü’l-emirde vardır.” der. Demek bütün dâvâlar birdir. Nefyedenlerin nazarları ayrı ayrı olduğundan, dâvâları da ayrı ayrı olur. Nefsü’l-emre hükmedemiyorlar. Çünkü nefsü’l-emirde nefiy isbât edilmez. Çünkü ihâta lâzımdır. **وَالْعَدَمُ الْمُطْلَقُ لَا يُثْبِتُ إِلَّا بِمُشْكَلَاتٍ** ¹ **عَظِيمَةٍ** bir kâide-i usûldür. Evet, bir şeyi dünyada var desen, yalnız o şeyi göstermek kâfi gelir. Eğer yok deyip nefyetsen, bütün dünyayı eleyip göstermek lâzım gelir ki, tâ o nefiy isbât edilsin.

İşte bu sırra binâen; ehl-i küfrün bir hakikati nefyetmesi ise, bir meseleyi halletmek veyahut dar bir delikten geçmek veyahut bir hendekten atlamak misâlinindedir ki; bin de, bir de, birdir. Çünkü birbirine yardımcı olamaz. Fakat isbât edenler nefsü’l-emirde hakikat-i hâle baktıkları için, müddeâları ittihâd ediyor. Kuvvetleri birbirine yardım eder. Büyük bir taşın kaldırmasına benzer ki, ne kadar eller yapışsa daha ziyâde kaldırması kolay olur ve birbirinden kuvvet alır.

¹ “Mutlak yokluk, ancak pek büyük güçlkle isbat edilebilir.” Bkz.: İbni Nüceym, *el-Bahru’r-râik* 2/122; İbni Kayyim, *es-Savâiku’l-mürsele* 4/1310; İbni Kayyim, *er-Rûh fi’l-kelâm* 1/198.

Ehl-i küfr: Kâfirler.

Hakikat-i hâl: İşin asıl gerçeği.

İhâta: Tam kavrayış, anlayış.

Kâfi: Yeterli.

Kaide-i usûl: Mantık kaidesi, temel kural.

Müddea: Dava, iddia.

Nefiy: İnkâr, reddetme.

Nefsü’l-emir: Aslında, işin hakikati.

Nefyedenler: İnkâr edenler, olmadığını iddia edenler.

Yedinci Nota

Ey müslümanları dünyaya şiddetle teşvik eden ve sanat ve terakkiyât-ı ecnebiyeye cebr ile sevk eden bedbaht hamiyet-füruş! Dikkat et, bu milletin bazılarının din ile bağlandıkları râbitaları kopmasın! Eğer böyle ahmakâne körü körüne topuzların altında bazılarının dinden râbitaları kopsa, o vakit hayat-ı içtimâiyede bir semm-i kâtil hükmünde o dinsizler zarar verecekler. Çünkü mürtedin vicdanı tamam bozulduğundan, hayat-ı içtimâiyeye zehir olur.¹ Ondandır ki, ilm-i usûlde “Mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Kâfir eğer zimmî olsa veya musâlâha etse, hakk-ı hayatı var.” diye usûl-ü Şeriat’ın bir düsturudur.² Hem mezheb-i Hanefiye’de, ehl-i zimmeden

¹ Bkz.: “Kâfirler, ellerinden gelse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaktan geri durmazlar. Sizden her kim dininden döner ve kâfirlikte devam ederek ölürse, işte onların dünyada da, âhirette de yaptıkları boşa gider. Bunlar cehennemlik olup orada ebedî kalacaklardır.” (Bakara sûresi, 2/217)

² Bkz.: Buhârî, *cihâd* 149, *istitâbetü'l-mürteddîn* 2; Tirmizî, *hudûd* 25; İbni Mâce, *hudûd* 2. Ayrıca “mürted”in durumuyla ilgili bkz: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 7/134; eş-Şâfiî, *el-ümm* 1/257.

Ahmakane: Ahmakça.

Bedbaht: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Cebr: Zorlama.

Düstur: Kâide, prensip, kanun.

Ehl-i zimme: Zimmiler.

Hakk-ı hayat: Hayat hakkı.

Hamiyet-füruş: Hamiyet taslayan.

Hayat-ı içtimâie: Toplum hayatı.

İlm-i Usûl: Kelâm.

Mezheb-i Hanefiye: Hanefî Mezhebi.

Musâlâha: Barışma, karşılıklı anlaşma.

Mürted: İslâm Dini'nden dönen kişi.

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Semm-i kâtil: Öldürücü zehir.

Şehâdet: Şahidlik, tanıklık.

Terakkiyat-ı ecnebiye: Yabancıların sağladığı gelişmeler.

Usûl-i Şeriat: Dinin esasları, prensipleri.

Zimmî: Mal, can, ırz ve dini konusunda İslâm devleti tarafından güvence verilmiş olan gayr-i müslim.

olan bir kâfirin şehâdeti makbuldür.¹ Fakat fâsık merdûdü's-şehâdettir, çünkü haindir.²

Ey bedbaht fâsık adam! Fâsıkların kesretine bakıp aldanma ve “Ekseriyetin efkârı benimle beraberdir.” deme! Çünkü fâsık adam, fısık isteyerek ve bizzât talep edip girmemiş; belki içine düşmüş çıkamıyor. Hiçbir fâsık yoktur ki, sâlih olmasını temenni etmesin ve âmirini ve reisini mütedeyyin görmek istemesin. İllâ ki, –el-iyâzü billâh!– irtidat ile vicdanı tefessüh edip, yılan gibi zehirlemekten lezzet alsın.

Ey dîvâne baş ve bozuk kalb! Zanneder misin ki, müslümanlar dünyayı sevmiyorlar veyahut düşünmüyorlar ki, fakr-ı hâle düşmüşler ve ikaza muhtaçtırlar; tâ ki dünyadan hissesini unutmasınlar? Zannın yanlıştır, tahminin hatadır. Belki hırs şiddetlenmiş, onun için fakr-ı hâle düşüyorlar. Çünkü müminde

¹ Kâfirin şehâdetinin makbûl olup olmamasıyla ilgili, farklı durumlara göre çok farklı hükümlerin olduğuna dair bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi* 2/254-255, 6/266.

² Hâin fâsığın şehâdetinin câiz olmadığını belirten hadis için bkz.: Tirmizî, *şehâdet* 2; Ebû Dâvûd, *akdiye* 16; İbni Mâce, *ahkâm* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/181, 204, 208. Ayrıca bu konunun fikhî hükmü için bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi* 1/156; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 3/124; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 7/112.

Bedbaht: Talihsiz, mahrum.

Bizzât: Şahsen, kendi, kendisi.

Dîvane: Deli, aptal.

Efkâr: Fikirler.

Ekseriyet: Çoğunluk.

El'iyâzübillâh: “Allah’a (c.c.) sığınırız!” “Allah korusun!”.

Fakr-ı hâl: Fakirlik hâli, muhtaç hâlde bulunma.

Fâsık: Haram ve günah işlemeyi alışkanlık hâline getiren kimse.

Fısk: Günah ve haram işlemek.

Hisse: Pay.

İkazat: Dikkat çekmeler, uyarılar.

İrtidat: Bir Müslüman’ın İslâm Dini’ni terk etmesi veya başka bir dine girmesi.

Kesret: Çokluk, yoğunluk.

Merdûdü's-şehâdet: Şahitliği kabul edilmeyen.

Mütedeyyin: Dindar, dine bağlı.

Sefâlet: Perişanlık, yoksulluk.

Tefessüh: Bozulma, çürüme, kokup dağılma.

Vicdan: İnsanın içindeki iyiyi kötüden ayırabilen mânevî bir his.

hırs, sebab-i hasârettir ve sefalettir. الْحَرِيصُ حَائِبٌ خَاسِرٌ¹ durûb-u emsâl hükmüne geçmiştir.

Evet, insanı dünyaya çağırان ve sevk eden esbab çoktur. Başta nefis ve hevâsı ve ihtiyaç ve havassı ve duyguları ve şeytanı ve dünyanın surî tatlılığı ve senin gibi kötü arkadaşları gibi çok dâîleri var. Hâlbuki bâkî olan âhirete ve uzun hayat-ı ebediyeye davet eden azdır. Eğer sende zerre miktar bu bîçâre millete karşı hamiyet varsa ve ulûvv-i himmetten dem vurduğun yalan olmazsa, hayat-ı bâkiyeye yardım eden azlara imdâd etmek lâzım gelir. Yoksa, o az dâîleri susturup, çoklara yardım etsen şeytana arkadaş olursun.

Âyâ zanneder misin; bu milletin fakr-ı hâli, dinden gelen bir zühd ve terk-i dünyadan gelen bir tembellikten neşet ediyor? Bu zanda hatâ ediyorsun. Aca-ba görmüyor musun ki, Çin ve Hind'deki mecusi ve berahime ve Afrika'daki zenciler gibi, Avrupa'nın tasallutu altına giren milletler bizden daha fakirdirler?

¹ “Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” Bkz.: İbni Kays, Kırâ'd-dayf 4/301; el-Meydânî, Mecmeu'l-emsâl 1/214.

Âyâ: “Acaba?” “Ne ol!” gibi hayret ve şaşkınlık ve çoğu zaman red ifade eden bir soru edatı.

Bâkî: Ebedî, sonsuz.

Bîçâre: Çaresiz.

Dâî: Çağırان, sebep.

Dem vurmak: İddia etmek, bahsetmek.

Durub-i emsal: Atasözleri.

Hamiyet: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

Havas: Hasseler, duygular.

Hayat-ı bâkiye: Sonsuz hayat, âhiret hayatı.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat.

Hevâ: Nefsin zararlı ve günahtan olan arzuları.

Nefis: Can, kişi, kendi, insanın benliği.

Neş'et etme: Çıkma, kaynaklanma.

Sebeb-i hasâret: Zarar ve zıyan sebebi.

Sefâlet: Perişanlık, yoksulluk.

Sûrî: Hakikî olmayan, görünürde olan.

Tasallut: Musallat olma, rahatsız etme.

Terk-i dünya: Dünyayı terk etme.

Ulûvv-i himmet: Ciddî gayret, yüksek ideal.

Zühd: Nefsî, dünyevî arz-u ve heveslere râğbet etmeme.

Hem görmüyor musun ki, zarurî kuttan ziyâde müslümanların elinde bırakılmıyor? Ya Avrupa kâfir zâlimleri veya Asya münafıkları, desîseleriyle ya çalar veya gasp ediyor.

Sizin cebren böyle ehl-i îmânı mimsiz medeniyete sevk etmekteki maksadınız, eğer memlekette âsâyış ve emniyet ve kolayca idare etmek ise, katiyen biliniz ki; hatâ ediyorsunuz, yanlış yola sevk ediyorsunuz. Çünkü itikadı sarsılmış, ahlâkı bozulmuş yüz fâsıkın idaresi ve onlar içinde âsâyış temini, binler ehl-i salâhatın idaresinden daha müşküldür.

İşte bu esaslara binâen ehl-i İslâm, dünyaya ve hırsa sevk etmeye ve teşvik etmeye muhtaç değildirler. Terakkiyât ve âsâyışler, bununla temin edilmez. Belki mesailerinin tanzimine ve mâbeynlerindeki emniyetin tesîsine ve teâvün düsturunun teshiline muhtaçtırlar. Bu ihtiyaç da, dinin evâmîr-i kudsiyesiyle ve takvâ ve salâbet-i diniye ile olur.

Âsâyış: Emniyet, güvenlik.

Cebren: Zorla.

Desise: Hile.

Düstur: Kâide, prensip ka-nunu.

Ehl-i îmân: Mü'minler.

Ehl-i İslâm: Müslümanlar.

Ehl-i salâhat: İyi ve salih kimseler.

Evâmîr-i kudsiye: Kutsal emirler.

Gasb: Zorla ele geçirme.

Kut: Gıda, yiyecek.

Mabeynlerinde: Aralarında.

Mesât: Çalışmalar, çabalamalar.

Mimsiz medeniyet: Başında mim harfi olmayınca "alçaklık" demek olan "deniyet" kalır.

Münafık: Dış görünüşü Müslüman olmakla birlikte içi kâfir olan kimse.

Müşkil: Güç, zor.

Salâbet-i diniye: Din konusunda ciddiyet ve sağlamlık.

Takvâ: Allah'ın (c.c.) emirlerini tutup, yasaklarından kaçınmak sûretiyle O'nun azabından korunma cehdi.

Tanzim: Düzenleme.

Teavün: Yardımlaşma.

Terakkiyat: İlerleme.

Teshil: Kolaylaştırma.

Te'sis: Kurma.

Zarûri: Mecbûri, kesin.

Ziyade: Fazla.

Sekizinci Nota

Ey sa'y ve ameldeki lezzet ve saâdeti bilmeyen tembel insan! Bil ki: *Cenâb-ı Hak*, kemâl-i kereminden, hizmetin mükâfâtını, hizmet içinde dercetmiştir. Amelin ücretini, nefs-i amel içine koymuştur. İşte bu sır içindir ki, mevcûdât hattâ bir nokta-yı nazarda câmidat dahi, evâmîr-i tekvîniye tâbir edilen hususî vazifelerinde, kemâl-i şevk ile ve bir çeşit lezzet ile evâmîr-i rabbâniyeyi imtisâl ederler. Arıdan, sinekten, tavuktan tut; tâ şems ve kamere kadar her şey kemâl-i lezzetle vazifesine çalışıyorlar. Demek hizmetlerinde bir lezzet var ki, akılları olmadığından âkıbeti ve neticeleri düşünmeden, mükemmel vazifelerini îfâ ediyorlar.

Eğer desen: Zihayatta lezzet kâbildir, cemâdâtta nasıl şevk ve lezzet olabilir?

Elcevap: Cemâdât kendi hesaplarına değil, onlarda tecelli eden esmâ-yı ilâhiye hesabına bir şeref, bir makam, bir kemâl, bir güzellik, bir intizam isterler, arıyorlar. O

Âkıbet: Bir işin sonu, netice.

Amel: İş, çalışma.

Camidât: Cansızlar.

Cemâdat: Cansız varlıklar.

Derc etmek: İçine koymak, yerleştirmek.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.

Evâmîr-i Rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın emirleri.

Evâmîr-i tekvîniye: Allah'ın (c.c.) koyduğu tabiat kanunları.

İfâ: Yerine getirme.

İmtisâl etmek: Emre uymak.

İntizam: Düzen.

Kâbil: Mümkün.

Kamer: Ay.

Kemâl: Mükemmellik.

Kemâl-i kerem: Mükemmel cömertlik.

Kemâl-i lezzet: Tam bir lezzet.

Kemâl-i şevk: Tam bir istek ve neşe.

Mevcûdat: Varlıklar, yaratılmışlar.

Nefs-i amel: Amelin kendisi.

Nokta-yı nazar: Görüş, bakış açısı.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Şems: Güneş.

Tâbir: İfade etme.

Tecelli: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin varlıklarda ortaya çıkması.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

vazife-i fitriyelerinin imtisâlinde, Nuru'l-Envâr'ın isimlerine birer mâkes, birer ayna hükmüne geçtiğinden tenevvür eder, terakki eder.

Meselâ, nasıl ki bir katre su, bir zerrecik cam parçası zâtında ziyâsız, ehemmiyetsiz iken, sâfî kalbiyle güneşe yüzünü çevirse, o vakit o ehemmiyetsiz, ziyâsız katre ve cam parçası, güneşin bir nevi arşı olup senin yüzüne de tebessüm eder. İşte bu misâl gibi, zerrât ve mevcûdât, cemâl-i mutlak ve kemâl-i mutlak sahibi olan Zât-ı Zülcelâl'in isimlerine vazife-perverlik cihetinde ayna olmalarıyla, o katre ve zerrecik şişe gibi gayet aşağı bir dereceden gayet yüksek bir derece-i zuhûra ve tenevvüre çıkıyorlar. Madem vazife cihetinde gayet nuranî ve yüksek bir makam alıyorlar; lezzet mümkün ve kâbilse, yani hayat-ı âmmeden hissedar iseler, gayet lezzet ile o vazifeleri görüyorlar, denilebilir.

Vazifede lezzet bulunduğuna en zâhîr bir delil, sen kendi âzâ ve duygularının hizmetlerine bak. Her biri bekâ-yı şahsî ve bekâ-yı nev'î için ettikleri hizmetlerinde ayrı ayrı

Âzâ: Uzuvlar, organlar.

Bekâ-yi nev'î: Türün varlığının devamı.

Bekâ-yi şahsî: Kişinin varlığının devamı.

Cemâl-i mutlak: Sonsuz, kusursuz güzellik.

Derece-i zuhur: Görünme, meydana çıkma derecesi.

Ehemmiyet: Önem, değer.

Hayat-ı âmme: Bütün canlıların yararlandığı hayat gücü.

Katre: Damla.

Kemâl-i mutlak: Sonsuz, kusursuz mükemmellik.

Mâkes: Akseden yer, bir şeyin yansıdığı yer, görüntü yeri, ayna.

Mevcûdat: Varlıklar.

Nev': Çeşit, tür.

Nuranî: Nurlu, parlak.

Nuru'l-Envâr: Nurların Nuru Cenâb-ı Hak.

Sâfi: Duru, temiz, berrak.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Vazife-i fitriye: Yaratılışa ait vazife.

Vazifeperver: Vazifeye düşkün.

Zâhir: Görünen, aşikâr olan.

Zât: Kendi, öz.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz yücelik ve heybet sahibi Hz. Allah.

Zerrât: Zereler, atomlar.

Zerrecik: Çok küçük parça, en küçük parça.

Ziya: Işık.

lezzetleri var. Nefs-i hizmet, onlara bir telezzüz hükmüne geçiyor. Hattâ hizmeti terk etmek, o uzvun bir nevi azâbıdır.

Hem en zâhir bir delil dahi, horoz veya yavrulu tavuk gibi hayvanâtın vazifelerinde gösterdikleri fedâkârâne ve merdâne vaziyetleridir ki, horoz aç olduğu hâlde tavukları nefesine tercih edip bulduğu rızka onları çağırır; yemez, onlara yedirir. Ve bir şevk ve ıftihar ve telezzüz ile o vazifeyi gördüğü, görünür. Demek o hizmette, yemekten fazla bir lezzet alır.

Hem küçük yavrularına çobanlık eden tavuk dahi, yavrularının hatırı için rûhunu fedâ eder, ite atılır.¹ Kendini aç bırakıp onları doyurur. Demek o hizmette öyle bir lezzet alır ki; açlık acısına ve ölmek elemine tereccuh eder, ziyâde gelir.

Hayvânî vâlideler yavrularını, küçük iken vazifeleri bulunduğundan lezzetle himayeye çalışır. Büyük olduktan sonra vazife kalkar, lezzet de gider. Yavrusunu döver, elinden taneyi alır. Yalnız, insan nev'indeki vâlidelerin vazifeleri bir derece devam eder. Çünkü insanlarda zaaf u acz itibâriyla dâimâ bir nevi çocukluk var, her vakit de şefkate muhtaçtır.

¹ “Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Birtek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

Acz: Güçsüzlük.

Elem: Acı.

Fedakârâne: Şahsî menfaatlerini feda eder, özverili bir şekilde.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hayvanî: Hayvan cinsinden.

İftihar: Öğünmek.

Merdâne: Erkekçesine.

Nefs-i hizmet: Hizmetin özü, hizmetin esası ve içi.

Telezzüz: Lezzet alma.

Tereccuh: Üstün olmak.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

İşte, umum hayvanâtın horoz gibi çobanlık eden erkeklerine ve tavuk gibi vâlidelerine bak, anla ki; bunlar kendi hesabına ve kendileri nâmına, kendi kemâlleri için o vazifeyi görmüyorlar. Çünkü hayatını, vazifede lâzım gelse fedâ ediyorlar. Belki vazifeleri, onları o vazife ile tavzif eden ve o vazife içinde rahmetiyle bir lezzet derceden Mün'im-i Kerîm'in hesabına ve Fâtır-ı Zülcelâl'in nâmına görüyorlar.

Hem nefs-i hizmette ücret bulunduğuna bir delil de şudur ki: Nebâtât ve eşcar, bir şevk u lezzeti ihsâs eden bir tavır ile Fâtır-ı Zülcelâl'in emirlerini imtisâl ediyorlar. Çünkü dağıttığı güzel kokular ve müşterilerin nazarını celb edecek zînetlerle süslenmeleri ve sünbülleri ve meyveleri için çürüyünceye kadar kendilerini fedâ etmeleri, ehl-i dikkate gösterir ki: Onların, emr-i ilâhînin imtisâlinden öyle bir lezzetleri var ki; nefisini mahvedip çürütüyor.

Bak, başında çok süt konserveleri taşıyan Hindistan cevizi ve incir gibi meyvedar ağaçlar, rahmet hazinesinden lisân-ı hâl ile süt gibi en güzel bir gıdayı ister, alır, meyvelerine yedirir; kendi bir çamur yer. Nar ağacı sâfi bir şarabı, hazine-i rahmetten alıp meyvesine yedirir; kendisi çamurlu ve bulanık bir suya kanaat eder.

Celb etmek: Kendine çekmek.

Ehl-i dikkat: Dikkat sahipleri.

Emr-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Eşcar: Ağaçlar.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi Yaradan.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

İhsas etmek: Sezdirme, hissettirme.

İmtisâl etmek: Emre uymak.

Kanaat: Aç gözlü olmayıp kısmetine râzî olmak.

Kemâl: Olgunluk, mükemmellik.

Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren.

Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.

Meyvedar: Meyve veren, meyveli.

Mün'im: Nimet veren, ih-sanda bulunan.

Nazar: Bakış.

Nebâtât: Bitkiler.

Sâfi: Duru, temiz, berrak.

Şarab: İçilecek şey, şerbet.

Tavzif etmek: Görevlendir-mek.

Hattâ hububatta dahi sünbüllemek vazifesinde zâhir bir iştiyak görünür. Nasıl ki dar bir yerde hapsedilen bir zât, bir bostana, geniş bir yere çıkmayı müştâkâne ister. Öyle de, hububatta, sünbüllemek vazifesinde öyle sürurlu bir vaziyet, bir iştiyak görünüyor.

İşte “Sünnetullah” tâbir edilen, kâinatta cereyân eden bu sırlı uzun düsturdandır ki, işsiz, tembel, istirahatle yaşayan ve rahat döşeğinde uzananlar, ekseriyetle sa'yeden, çalışanlardan daha ziyâde zahmet ve sıkıntı çeker. Çünkü dâimâ işsizler ömründen şikâyet eder; eğlence ile çabuk geçmesini ister. Sa'yeden ve çalışan ise; şâkindir, hamdeder, ömrün geçmesini istemez.

الْمُسْتَرِيحُ الْعَاطِلُ شَاكٍ مِنْ عُمْرِهِ، وَالسَّاعِي الْعَامِلُ شَاكِرٌ¹

küllî düsturdur. Hem o sır iledir ki: “Rahat, zahmette; zahmet, rahattadır.” cümlesi darb-ı mesel olmuştur.

Evet cemâdâta dikkatle nazar edilse: Bilkuvve yalnız istidât ve kabiliyet cihetinde nâkıs kalıp inkişâf etmeyenlerin, gayet bir içtîhâd ve sa'y ile inbisât edip bilkuvveden

¹ Atâlet içinde istirahat eden, ömründen şikâyetçidir. Çalışan ve iş gören ise hâline şükreder.

Bi'l-kuvve: Daha fiiliyâta geçmemiş, kâbiliyet ve potansiyel hâlinde.

Bi'l-kuvve: Düşünce hâlinde, tasavvur hâlinde.

Cemâdât: Cansız varlıklar.

Cereyan: Hareket, akış.

Darb-ı mesel: Atasözü.

Ekseriyetle: Çoğunlukla.

Hamd: Mükemmel sıfatları ve verdiği nimetler sebebiyle Allah'a yapılan övgü.

Hububat: Tahıl ürünleri.

İctihad: Gücü kuvveti yettiği kadar çalışma.

İnbisat: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İnkişâf: Ortaya çıkmak.

İstidad: Kabiliyet, yetenek.

İштиyak: Arzu, ileri derecedeki istek.

Küllî düstur: Genel prensip.

Nâkıs: Noksan, eksik.

Sa'yeden: Çalışan, gayret sarf eden.

Sünnetullah: Allah'ın (c.c.) koyduğu nizam.

Sürurlu: Sevinçli.

Şâkir: Şükreden.

Ziyade: Fazla.

bilfiil sûretine geçmesinde, mezkûr sünnet-i ilâhiye düsturuyla bir tavır görünüyor. Ve o tavır işaret eder ki: O vazife-i fitriyede bir şevk ve o meselede bir lezzet vardır. Eğer o câmidin umumî hayattan hissesi varsa, şevk kendisinin olur; yoksa, o câmidi temsil eden, nezâret eden şeye âittir. Hattâ bu sırra binâen denilebilir: Latîf, nazik su incimad emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o emre imtisâl eder ki, demiri şak eder, parçalar. Demek bürûdet ve tahte's-sıfır soğuşun lisânıyla ağzı kapalı demir kaptaki suya "Genişlen!" emr-i rabbânîsini tebliğinde, şiddet-i şevk ile kabını parçalar, demiri bozar, kendisi buz olur.

Ve hâkezâ, her şeyi buna kıyâs et ki, güneşlerin deveranından ve seyr u seyahatlerinden tut, tâ zerrelerin mevlvî gibi devretmelerine ve dönmelerine ve ihtizazlarına kadar kâinattaki bütün sa'y ü hareket, kanun-u kader-i ilâhî üzerine cereyân ediyor. Ve dest-i kudret-i ilâhîden sudûr eden

Bî'l-fiil: Uygulama hâlinde.

Bürûdet: Soğukluk.

Camid: Cansız.

Cereyan etmek: Hareket etmek, akmak.

Dest-i kudret-i ilâhî: Allah'ın kudret eli.

Deveran: Dolaşım.

Emr-i rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Hâkeza: Bunun gibi, yine böyle.

İhtizaz: Titreme, deprenme.

İmtisâl: Alınan emre boyun eğme.

İncimad: Donma, katılaşma.

Kâinat: Yaratılmışlar, varlıklar.

Kanun-i kader-i ilâhî: İlâhî kader kanunu.

Kıyas etmek: Karşılaştırma, mukayese etme.

Latîf: Şeffaf.

Lisân: Dil.

Mevlevî: Mevlânâ Celâled-din-i Rûmî'nin tarikatine mensup olan kimse.

Mezkûr: Adı geçen. Anılan.

Nezaret: Bakma, gözetme.

Sa'y u hareket: Çalışma ve hareket.

Seyr u seyahat: Gezi ve yolculuk.

Sudûr etmek: Zuhur etmek, ortaya çıkmak.

Sünnet-i ilâhiye: Allah'ın (c.c.) koyduğu nizam.

Şak etmek: Yarmak, çatlatmak.

Şiddet-i şevk: Şiddetli arzu.

Tahte's-sıfır: Sıfırın altındaki.

Tebliğ: Bildirmek, ulaştırmak.

Umumî: Genel.

Vazife-i fitriye: Fitrî görev, karakterinin gereğini yerine getirme.

ve irade ve emir ve ilmi tazammun eden emr-i tekvinî ile zuhûr eder.

Hattâ her bir zerre, her bir mevcud, her bir zîhayat, bir nefer askere benzer ki; orduda muhtelif dâirelerde, o neferin ayrı ayrı nisbetleri, vazifeleri olduğu gibi; her bir zerre, her bir zîhayatın dahi öyledir. Meselâ, senin gözünde bir zerre, gözün hüceyresinde ve gözde ve âsâb-ı vechiyede ve bedeninin şerâyin tâbir edilen damarlarında, birer nisbeti ve o nisbete göre birer vazifesi ve o vazifeye göre birer faydası vardır. Ve hâkezâ, her şeyi ona kıyâs et. Buna binâen her bir şey, bir Kadîr-i Ezelî'nin vücub-u vücuduna iki cihetle şehâdet eder:

Biri: Tâkatinin binler derece fevkinde vazifeleri görmekteki acz-i mutlak lisâniyla o Kadîr'in vücuduna şehâdet eder.

İkincisi: Her bir şey, nizam-ı âlemi teşkil eden düsturlara ve müvâzene-i mevcûdâtı idame eden kanunlara tatbik-i hareket etmekle, o Alîm-i Kadîr'e şehâdet eder. Çünkü

Acz-i mutlak: Tam bir güçsüzlük, tam âcizlik.

Alîm: Her şeyi bilen Allah (c.c.).

A'sâb-ı vechiye: Yüz sinirleri.

Emr-i tekvinî: Kâinata yaratılıştan konulan emir ve kânunlar.

Fevk: Üst, üst derece.

Hüceyre: Hücrecik.

İdame etme: Devam ettirme, sürdürme.

Kadîr: Her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Kadîr-i Ezelî: Güç ve kuvvetinin başlangıcı ve sonu olmayan Allah (c.c.).

Mevcud: Varlık.

Muhtelif: Farklı, çeşitli.

Müvazene-i mevcûdat: Varlıkta bulunan denge.

Nefer: Er.

Nizam-ı âlem: Kâinata Allah'ın (c.c.) koyduğu genel nizam.

Şehâdet etmek: Şahidlik etmek, tanıklık etmek.

Şehâdet: Şahidlik, tanıklık.

Şerayin: Atardamarlar.

Tâkat: Güç.

Tatbik-i hareket: Uygun hareket etmek.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

Teşkil etmek: Oluşturmak.

Vücub-i vücud: Varlığının kesinliği.

Vücud: Mevcudiyet, varlık.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

Zuhur: Görünme, meydana çıkma.

zerre gibi bir câmid, arı gibi küçük bir hayvan, Kitab-ı Mübîn'in mühim ve ince meseleleri olan nizam ve mîzanı bilmez. Câmid bir zerre, arı gibi küçük bir hayvan nerede? Semâvât tabakalarını bir defter sayfası gibi açıp, kapayıp toplayan Zât-ı Zülcelâl'in elindeki Kitab-ı Mübîn'in mühim ince meselelerini okumak nerede? Eğer sen dîvânelik edip; zerrede, o kitabın ince hurûfâtını okuyacak kadar bir göz bulunduğunu tevehhüm etsen; o vakit o zerrenin şehâdetini redde çalışabilirsin.

Evet, Fâtır-ı Hakîm, Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını gayet güzel bir sûrette ve muhtasar bir tarzda ve has bir lezzette ve mahsus bir ihtiyaçta icmâl edip derceder. Her şey öyle has bir lezzet ve mahsus bir ihtiyaç ile amel etse, o Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını bilmeyerek imtisâl eder. Meselâ, hortumlu sivrisinek dünyaya geldiği dakikada hânesinden çıkar; durmayarak insanın yüzüne hücum eder, uzun asâsıyla vurur, âb-ı hayat fışkırtır, içer. Hücumdan kaçmakta, erkân-ı harp gibi maharet gösterir. Acaba bu küçük, tecrübesiz, yeni dünyaya gelen mahlûka bu sanatı ve bu fenn-i harbi ve su çıkarmak sanatını kim öğretmiş ve nerede öğrenmiş? Ben, yani bu bîçâre Said itiraf

Âb-ı hayat: İçene ebedî hayat kazandıran efsânevi su, bengisu.

Asâ: Değnek, sopa.

Bîçâre: Çaresiz.

Câmid: Cansız.

Derc etmek: İçine koymak, yerleştirmek.

Dîvânelik: Delilik, aptallık.

Erkân-ı harb: Askerlik ilmi konusunda ihtisas yapmış

kimse, kurmay.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Fenn-i harb: Savaş sanatı.

Hurufât: Harfler.

İcmâl: Çok kısa bir özet.

Kitab-ı Mübîn: Allah'tan geldiği açık ve gerçekleri açıklayan kitap.

Mahlûk: Yaratık.

Mîzan: Ölçü, denge.

Muhtasar: Kısaltılmış, özet.

Nizam: Düzen, sistem.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, zannetme.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz yücelik ve heybet sahibi Allah.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

ediyorum ki: Eğer ben o hortumlu sineğin yerinde olsaydım; bu sanatı, bu kerr u fer harbini ve su çıkarmak hizmetini çok uzun dersler ve çok müteaddit tecrübelerle ancak öğrenebilirdim.

İşte, ilhama mazhar olan arı, örümcek ve yuvasını çorap gibi yapan bülbül gibi hayvanâtı bu sineğe kıyâs et. Hattâ nebâtâtı da aynen hayvanâta kıyâs edebilirsin. Evet Cevâd-ı Mutlak (*celle celâlühi*), her ferd-i zihayatın eline lezzet midâdıyla ve ihtiyaç mürekkebiyle yazılmış bir tezkereyi vermiş. Onunla evâmir-i tekvîniyenin programını ve hizmetlerinin fihristesini tevdi' etmiştir. Bak o Hakîm-i Zülcelâl'e; nasıl Kitab-ı Mübîn'in düsturlarından arı vazifesine âit miktarını bir tezkerede yazmış, arının başındaki sandukçaya koymuştur. O sandukçanın anahtarı da, vazife-perver arıya has bir lezzettir. Onunla sandukçayı açar, programını okur, emri anlar, hareket eder. **وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ**¹ âyetinin sırrını izhâr eder.

¹ "Rabbin bal arısına vahyetti." (Nahl sûresi, 16/68)

Cevâd-ı Mutlak: Sonsuz cömertlik sahibi Hz. Allah.

Evâmir-i tekvîniye: Allah'ın (c.c.) koyduğu tabiat kanunları.

Fihriste: Kitabın içindekiler kısmı.

Hakîm-i Zülcelâl: Her işi ni hikmetli yapan, ululuk ve azamet sahibi Allah (c.c.).

Has: Özel.

Hayvanât: Hayvanlar.

Her ferd-i zihayat: Her bir canlı.

İlham: Allah (c.c.) tarafından mânâların bazı kalblerle bildirilmesi

İzhar etmek: Ortaya koymak, göstermek.

Kerr u fer: Savaşta geri çekilerek yeniden hücum etme taktiği.

Mazhar: Bir şeyin görüldüğü, tezahür ettiği yer, nail olmuş.

Midad: Yazı mürekkebi.

Müteaddid: Ayrı ayrı, bir çok.

Nebâtât: Bitkiler.

Sandukça: Küçük sandık.

Tevdi' etmek: Emanet etmek, bırakmak.

Tezkere: Bilgi notu.

Vazifeperver: Vazifeye düşkün.

İşte eğer bu Sekizinci Nota'yı tamam işittin ve tam anladınsa, bir hads-i îmânî ile ¹ *وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ* 'nin bir sırrını, ² *إِنَّمَا أَمْرُهُ* 'nin bir hakikatini, ³ *فَسُبْحَانَ* 'nun bir düsturunu, ⁴ *الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ* 'nun bir nüktesini anlarsın.

Dokuzuncu Nota

Bil ki, *nev-i beşerde nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezlekesi ve esasıdır. Din-i Hak, saâdetin fihristesidir. Îmân, bir hüsn-ü münezzeh ve mücerredir. Madem şu âlemde parlak bir hüsün, geniş ve yüksek bir hayr, zâhir bir hak, faik bir kemâl görünüyor. Bilbedâhe hak ve hakikat, nübüvvet içindedir ve nebiler elindedir. Dalâlet, şer ve hasâret; onun muhalifindedir.*

¹ “Rahmetim her şeyi kaplar.” (A'râf sûresi, 7/156)

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece “Ol!” demektir, hemen olurur...” (Yâsîn sûresi, 36/83)

⁴ “Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır.” (Yâsîn sûresi, 36/83)

Bi'l-bedâhe: Apaçık bir şekilde.

Dalâlet: Dinden sapma.

Din-i Hak: Hak din.

Faik: Üstün, yüksek.

Feyiz: İlâhi ihsan, bereket.

Fezleke: Hülâsa. Netice, özet.

Hads-i îmânî: Îmânî sezgi.

Hasâret: Zarar etme, ziyan, kayıp.

Hüs-n-i münezzeh ve mücerred: Son derece nezih, mukaddes ve soyut güzellik.

Kemâl: Mükemmellik.

Kemâlât: Mükemmellikler.

Muhalif: Uymayan, aykırı.

Nebiler: Peygamberler.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nota: Mülâhaza, düşünce fikir.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Nükte: Bir söz veya ibâreden ancak dikkatle anlaşılabilen mânâ.

Şer: kötülük, günahkârlık, iyi olmayan iş.

Zâhir: Görünen, görünürdeki.

Mehâsin-i ubûdiyetin binlerinden yalnız buna bak ki, Nebi (*aleyhisselâm*), ubûdiyet cihetiyle muvahhidînin kalblerini îd ve Cuma ve cemaat namazlarında ittihâd ettiriyor ve dillerini bir kelimede cem' ediyor. Öyle bir sûrette ki, şu insan, Mâbûd-u Ezeli'nin azamet-i hitabına, hadsiz kalblerden ve dillerden çıkan sesler, duâlar, zikirler ile mukâbele ediyor. O sesler, duâlar, zikirler birbirine tesânüd ederek ve birbirine yardım edip ittifak ederek öyle geniş bir sûrette Mâbûd-u Ezeli'nin ulûhiyetine karşı bir ubûdiyet gösteriyor ki; güyâ küre-i arz kendisi o zikri söylüyor, o duâyı ediyor ve aktarıyla namaz kılıyor ve etrafıyla semâvâtın fevkinde izzet ve azametle nâzil olan **أَقِيمُوا الصَّلَاةَ**¹ emrini, küre-i arz imtisâl ediyor. Bu sırr-ı ittihâd ile, kâinat içinde bir zerre gibi zayıf, küçük bir mahlûk olan şu insan, ubûdiyetin azameti cihetiyle Hâlık-ı arz ve semâvât'ın mahbûb bir abdi ve arzın

¹ "Siz namazı hakkıyla ifâ etmeye devam edin." (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77, 103; En'âm sûresi, 6/72; Yûnus sûresi, 10/87; Hac sûresi, 22/78; Nûr sûresi, 24/56; Rûm sûresi, 30/31; Mücadele sûresi, 58/13; Müzzemmil sûresi, 73/20)

Abd: Kul.

Aktâr: Her taraf.

Azamet: Yücelik, büyüklük.

Azamet-i hitab: Hitabının yüceliği.

Cem' etmek: Bir araya getirmek.

Cihet: Yön, taraf.

Etraf: Dört bir yan.

Fevk: Üst.

Hadsiz: Sayısız, sınırsız.

Hâlık-ı Arz ve semâvât: Yeryüzünün ve semâların Yaratıcısı.

İd: Bayram.

İmtisâl etmek: Emre uymak.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

İttihad ettirmek: Birleştirmek.

İzzet: Aziz olma, yücelik, üstün kudret.

Küre-i Arz: Yerküre.

Mâbud-i Ezeli: Ezeli Mâbud Allah (c.c.).

Mahbub: Sevgili.

Mahlûk: Yaratık.

Mehâsin-i ubûdiyet: Kulluğun güzelliği.

Mukabele: Karşılık verme.

Muvahhidîn: Cenâb-ı Hakk'ın birliğine inananlar.

Nâzil olan: İnen, vahyeden.

Nebi (aleyhisselâm): Peygamber Efendimiz (s.a.s).

Semâvât: Yedi kat semâ, gökler.

Sırr-ı ittihad: İttifak sırrı, birlik sırrı.

Tesanüd etmek: Dayanışma.

Ubûdiyet: Kulluk.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ibadet ve itaate lâyık tek varlık olması.

Zerre: Maddenin en küçük parçası.

halifesi¹, sultanı ve hayvanâtın reisi ve hilkat-i kâinatın neticesi ve gayesi oluyor.

Evet, eğer namazların arkasında hususan bayram namazlarında bir anda **الله أَكْبَرُ**² diyen yüzer milyon insanların sesleri, âlem-i gaybda ittihâd ettikleri gibi, âlem-i şehâdetde dahi birbiriyle ittihâd edip içtimâ etse, küre-i arz tamamıyla büyük bir insan olup, azametine nisbeten büyük bir sadâ ile söylediği **الله أَكْبَرُ**'e müsâvi geldiğinden, o muvahhidinin ittihâdı ile bir anda **الله أَكْبَرُ** demeleri, küre-i arzın büyük bir **الله أَكْبَرُ**'i hükmüne geçiyor. Âdetâ bayram namazlarında âlem-i İslâm'ın zikr u tesbihiyle zemin zelzele-i kübrâya mazhar olup, aktar u etrafıyla **الله أَكْبَرُ** deyip, kıblesi olan Kâ'be-i Mükerrerme'nin samimî kalbiyle niyet edip, Mekke ağzıyla, Cebel-i Arefe diliyle **الله أَكْبَرُ** diyerek, o tek kelime etraf-ı arzdaki umum müminlerin mağara-misâl ağızlarındaki havada temessül ediyor. Bir tek **الله أَكْبَرُ** kelimesinin aks-i sadâsıyla hadsiz

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

² Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Aks-i sadâ: Sesin yankılanması.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, bu dünya.

Allahü Ekber: Allah büyüktür.

Cebel-i Arefe: Mekke'de Arafat Dağı.

Etraf-ı Arz: Dünyanın dört bir yanı.

Hadsiz: Sınırsız, hesapsız, sayısız.

Halife: Yeryüzünde Allah adına icraat yapma yetkisi verilen ve O'nun emirlerini yerine getirmekle sorumlu olan insan.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hilkat-ı kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İctimâ etmek: Toplanmak.

İttihad: İttifak etme, birleşme, aynı fikirde olma.

Kâbe-i Mükerrerme: Şereflî Kâbe.

Kible: İbadette dönülen yön.

Mağara-misal: Mağara benzeri.

Müsavi: Eşit.

Sadâ: Ses.

Temessül: Cisimleşme. Görünmek, belirmek.

الله أَكْبَرُ *vukû bulduğu gibi, o makbul zikir ve tekbir, semâvâtı dahi çınlatıp berzah âlemlerine de temevvüc ederek sadâ veriyor.*

İşte bu arzı böyle Kendine sâcid¹ ve âbid ve ibâdına mescid² ve mahlûklarına beşik³ ve Kendine müsebbih⁴ ve mükebbir eden Zât-ı Zülcelâl'e, yerin zerrâtı adedince hamd ve tesbih ve tekbir edip ve mevcûdâtı adedince hamdediyoruz ki; bize bu nev'i ubûdiyeti ders veren Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)'na ümmet eylemiş.

Onuncu Nota

Bil ey gafil, müşevveş Said! Cenâb-ı Hakk'ın nur-u mârifetine yetişmek ve bakmak ve âyât ve şâhidlerin

¹ Bkz.: Ra'd sûresi, 13/15; Nahl sûresi, 16/49; Hac sûresi, 22/18.

² Bkz.: Buhârî, *salât* 56 (bab başlığında); Tirmizî, *salât* 119; Ebû Dâvûd, *salât* 24; İbni Mâce, *mesâcid* 4.

³ Bkz.: Bakara sûresi, 2/22; Tâhâ sûresi, 20/53; Zuhruf sûresi, 43/10; Nebe sûresi, 78/6.

⁴ Bkz.: "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44). Ayrıca bkz: Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; Kehf sûresi, 18/1; ...

Âbid: İbadet eden. Kulluk eden.

Âyât: Deliller.

Berzah: Ruhların ölümünden sonra gittikleri âlem, kabir hayatı.

Gâfil: Gerçeklerden habersiz, dikkatsiz, zihni karışık.

Hamd: Mükemmel sıfatları ve verdiği nimetler sebebiyle Allah'a yapılan övgü.

İbad: Kullar.

Makbul: İtibar gören, beğenilen.

Mevcûdat: Varlıklar.

Mükebbir: "Allahü Ekber" diyen.

Müsebbih: Tesbih eden, Allah'ı (c.c.) anan.

Müşevveş: Karmakarışık, anlamsız.

Nur-i mârifet: Bilgi, ilim nuru.

Sâcid: Secde eden.

Tekbir: "Allahü Ekber" demek.

Temevvüc: Dalgalanma.

Tesbih: "Sübhanellah" demek.

Ümmet: Bir peygambere inananların oluşturdukları topluluk.

Vuku bulmak: Olmak, meydana gelmek.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz yücelik ve heybet sahibi Hz. Allah.

Zerrât: Zerreler, atomlar.

Zikir: Allah'ı (c.c.) anmak.

aynalarında cilvelerini görmek ve berâhin ve deliller mesâmâtıyla temâşâ etmek iktizâ ediyor ki; senin üstünden geçen, kalbine gelen ve aklına görünen her bir nuru tenkid parmaklarıyla yoklama ve tereddüt eliyle tenkid etme! Sana ışıqlanan bir nuru tutmak için elini uzatma; belki gaflet esbâbından tecerrüt et, onlara müteveccih ol, dur. Çünkü ben müşâhede ettim ki: Mârifetullahın şahidleri, bürhânları üç çeşittir.

Bir kısmı: Su gibidir; görünür, hissedilir, lâkin parmaklarla tutulmaz. Bu kısımda hayalâtтан tecerrüt etmek, külliyyetle ona dalmak gerektir. Tenkid parmaklarıyla tecessüs edilmez; edilse akar, kaçır. O âb-ı hayat, parmağı mekân ittihâz etmez.

İkinci kısım: Hava gibidir; hissedilir, fakat ne görünür, ne de tutulur. Ona karşı sen, yüzün, ağzın, rûhunla o rahmet nesîmîne karşı teveccüh et, kendini mukâbil tut, tenkid elini uzatma, tutamazsın. Rûhunla teneffüs et. Tereddüt eliyle baksan, tenkid ile el atsan, o yürür gider; senin elini mesken ittihâz etmez, ona râzı olmaz.

Âb-ı hayat: İçene ebedî hayat kazandıran efsânevî su, bengîsu.

Âyine: Ayna.

Berâhin: Deliller.

Bürhan: Delil.

Cilve: Tecelli, yansıma, görünme.

Esbab: Sebepler, maddî şartlar.

Hayalât: Hayaller, hülyalar.

İktiza: Gerektirmek.

İttihâz etmek: Kabul etmek, edinmek.

Külliyyet: Genellik, kapsamılık.

Mârifetullah: Allah'ı (c.c.) tanıma, bilme.

Mesâmat: Derideki gözenekler.

Mesken: Ev.

Mukabil: Karşılık.

Müşâhede etmek: Görmek.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Nesîm: Hafif, tatlı rüzgâr.

Tecerrüd etmek: Sıyrılmak, uzaklaşmak.

Tecessüs etmek: Gizlice araştırmak, iç yüzünü araştırmak.

Teveccüh: Yönelme.

Üçüncü kısım ise: Nur gibidir; görünür, fakat ne hissedilir, ne de tutulur. Öyle ise, sen kalbinin gözüyle, rûhunun nazarıyla kendini ona mukâbil tut ve gözünü ona tevcih et, bekle; belki kendi kendine gelir. Çünkü nur; el ile tutulmaz, parmaklar ile avlanmaz, belki o nur ancak basiret nuruyla avlanır. Eğer harîs ve maddî elini uzatsan ve maddî mîzanlarla tartsan, sönmese de gizlenir. Çünkü öyle nur, maddîde hapse râzı olmadığı gibi, kayda da giremez, kesifi kendine mâlik ve seyyid kabul etmez.

On Birinci Nota

Bil ki, *Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ifadesinde çok şefkat ve merhamet var. Çünkü muhâtabların ekserisi, cumhur-u avâmdır. Onların zihinleri basittir. Nazarları dahi dakik şeyleri görmediğinden, onların besatet-i efkârını okşamak için tekrar ile semâvât ve arzın yüzlerine yazılan âyetleri tekrar ediyor. O büyük harfleri kolaylıkla okutturuyor. Meselâ, semâvât ve arzın hilkatî ve semâdan yağmurun yağdırılması ve arzın dirilmesi gibi bilbedâhe okunan ve görünen âyetleri ders veriyor. O*

Arz: Yeryüzü, dünya.

Avâm: Halkın büyük kısmı, sıradan insanlar.

Âyetler: Deliller.

Basiret: Kalb gözü.

Basit: Düz, yalın, sade.

Besâtet-i efkâr: Fikirlerin sadeliği, yalınlığı.

Bî'l-bedâhe: Apaçık bir şekilde.

Dakik: İnce, hassas.

Hilkat: Yaratma, yaratılış.

Kesîf: Şeffaf olmayan, yoğun.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Mâlik: Sahip.

Nazariyle: Bakışıyla.

Nazarlar: Bakışlar.

Semâ: Gök.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Seyyid: Efendi.

Tevcih etmek: Yöneltmek.

hurûf-u kebîre içinde küçük harflerle yazılan ince âyâta nazarı nâdiren çevirir, tâ zahmet çekmesinler.

Hem üslûb-u Kur'ânî'de öyle bir cezâlet ve selâset ve fitrîlik var ki, güyâ Kur'ân bir hâfızdır; kudret kalemiyle kâinat sayfalarında yazılan âyâtı okuyor. Güyâ Kur'ân, kâinat kitabının kıraâtıdır ve nizamâtının tilâvetidir ve Nakkaş-ı Ezelîsinin şuûnâtını okuyor ve fiillerini yazıyor. Bu cezâlet-i beyâniyeyi görmek istersen, hüşyâr ve müdakkik bir kalb ile, Sûre-i ¹﴿عَمَّ﴾ ve ²قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ ve âyetleri gibi fermanları dinle!..

On İkinci Nota

Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığımın sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel

¹ Nebe sûresi, 78/1.

² “De ki: “Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allahım!” (Âl-i İmran sûresi, 3/26)

Âyât: Âyetler, deliller.

Bedel: Karşılık.

Cezâlet: İfadenin düzgünlüğü, sağlamlığı, tatlılığı ve güzelliği.

Cezâlet-i beyâniye: İfadenin düzgünlüğü, sağlamlığı, tatlılığı ve güzelliği.

Fitrlilik: Yaratılışa uygunluk.

Hâfız: Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyen ve usûlüne uygun olarak okuyan kimse.

Hilâf-ı âdet: Âdete aykırı. Alışılmışın aksine.

Hurûf-i kebîre: Büyük harfler.

Hüşyar: Uyanık, akıllı, duyarlı.

Kıraat: Okuma.

Müdakkik: İnceden inceye araştıran.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Nâdiren: Çok az, çok seyrek.

Nakkâş-ı Ezelî: Her şeyin nakşını yapan ezeli Zât (c.c). Kâinatta harika desenleri çizen ezeli Sanatkâr.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Nizamât: Âsayış ve düzen.

Nota: Mülâhaza, düşünce fikir.

Selâset: İfadenin düzgünlüğü ve akıcılığı.

Sûre-i Amme: Amme sûresi.

Şuûnat: İşler, icraatlar, tecelliler.

Tazarrû: Yakarış, kendi kusurlarını bilip kibirden vazgeçip tevâzu ile Allah'a (c.c.) yalvarma.

Tilâvet: Okuma.

Üslûb-i Kur'ânî: Kurân'ın üslûbu.

kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i ilâhiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffâret olacak, muvakkat lisânımın tövbe ve nedâmetleri kâfi gelmiyor. Sâbit ve bir derece daim olan kitabın lisânı daha ziyâde o işe yarar. İşte on üç sene¹(Hâşiye) evvel,² dağdağalı bir fırtına-yı rûhiye neticesinde, Eski Said'in gülmeleri, Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp edeceği hengâmda; gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım bir anda, şu münâcât ve niyaz Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meâlî şudur ki:

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! Benim sû-i ihtiyarım ile ömrüm ve gençliğim zayi olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemeler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve hacâletli yüzümle kabre yakınlaşıyorum. Bilmüşâhede göre göre gayet sü-

¹ (Hâşiye) Bu risalenin telifinden on üç sene evvel.

² 1920 tarihidir.

Arabî: Arapça.

Bi'l-müşâhede: Apaçık

Dağdağalı: Gürültülü ve patırtılı.

Daim: Sürüp giden, devam eden..

Dalâlet: Dinden sapma.

Fırtına-yı ruhiye: Ruhî fırtına.

Hacâlet: Utanç, utanma.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Hâşiye: Sayfa kenarındaki açıklayıcı not.

Hengâm: Zaman.

İnkılâp etme: Dönüşme.

Kâfi: Yeterli.

Keffâret: Günahların affı karşılığında yapılması istenen yükümlülük.

Kerîm: Pek cömert, yaratıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Lisân: Dil.

Meâl: Mânâ, anlam.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Nedâmet: Pişmanlık, pişman olmak.

Rab: Her şeyin sahibi ve yetiştiricisi Ulu Allah

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden, onları gözetken Hz. Allah.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Sabit: Varlığı kesin.

Sû-i ihtiyâr: Yanlış seçim yapma; hatalı tercih.

Te'lif: Eser yazmak, kitap yazmak.

Tevbe: İsyandan itaate dönmek.

Vesvese: Şüphe, vehim, kuruntu.

Zâyi olma: Elden çıkma, kaybolma.

Zillet: Aşağılık, horluk, alçaklık.

ratle, sağa ve sola inhıraf etmeyerek, ihtiyarsız bir tarzda, vefat eden ahabap ve akran ve akâribim gibi kabir kapısına yanaşıyorum.

O kabir, bu dâr-ı fânîden firâk-ı ebedî ile ebedü'l-âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.¹ Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu dâr-ı dünya da, kat'î bir yakîn ile anladım ki; hâliktir gider ve fânîdir ölür. Ve bilmüşâhede, içindeki mevcûdât dahi, bir-biri arkasından kâfile kâfile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefis-i emmâreyi taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır. Bir lezzet verse, bin elem takar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! **كُلُّ اتِّ قَرِيبٌ**² sırrıyla ben şimdiden görüyorum ki: Yakın bir zamanda ben kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda

¹ Bkz.: “Kabir, âhıret menzillerinin birinci menzildir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir”. (Tirmizî, *zühd* 5; İbni Mâce, *zühd* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/63.)

² “Her gelecek şey yakındır.” (es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

Ahabap: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Akârib: Yakınlar, akrabalılar.

Akran: Yaşıtlar.

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Dâr-ı fânî: Ölümlü yurt, dünya.

Ebedü'l-âbâd: Tükenmez ebedî hayat.

Elem: Acı.

Fânî: Ölümlü.

Firak-ı ebedî: Ebedî, sonsuz ayrılık.

Gaddar: Aldatıcı.

Hâlık: Yaratan, Yaratıcı.

Hâlık (خَالِق): Yok olan, he-lâk olan, mahvolan.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

İnhıraf: Dönme, sapma.

Kat'î: Kesin.

Kefen: Ölünün sarıldığı bez.

Kerîm: Yarattıklarına da-ima bol bol veren Cenâb-ı Hak.

Meftun: Tutkun, vurgun.

Mekkâr: Hilekâr, düzenbaz.

Menzil: Durak, konak.

Mevcûdat: Varlıklar.

Nefs-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Rab: Her şeyin sahibi ve yetiştiricisi Ulu Allah.

Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Yakîn: Kesin bilgi.

eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Senin dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisân-ı hâliyle, rûhumun lisân-ı kâliyle bağırarak derim: El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın hacâletinden kurtar!

İşte, kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi takıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nida ediyorum: El-Amân el-Amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle!

İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyi'ciler beni bırakıp gittiler. Senin afv u rahmetini intizar ediyorum. Ve bilmüşâhede gördüm ki, Senden başka melce' ve mence' yok. Günahların çirkin yüzünden ve mâsiyetin vahşi şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum: El-amân, el-amân! Yâ Rahmân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyan! Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıklarından kurtar, yerimi genişlettir. İlâhî! Senin rahmetin melceimdir ve Rahmeten li'l-âlemîn olan Habibin Senin rahmetine yetişmek için vesîlemdir. Senden şekvâ değil, belki nefsimi ve hâlimi Sana şekvâ ediyorum.

Afv ü rahmet: Af ve rahmet.

Dergâh-ı rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Deyyân: Kullanını yaptıklarından hesaba çeken Cenâb-ı Hak.

El-amân: Eman diliyoruz Sen'den.

Habib: Allah'ın (c.c.) en çok sevdiği kul.

Hacâlet: Utanç, utanma.

Halâs etmek: Kurtarmak.

Hannân: Şefkat ve merhameti bol.

İntizar: Gözleme, ümit ederek bekleme.

Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.

Lisân-ı kâl: Dil ile anlatılan mânâ.

Mâsiyet: İsyan, günah.

Melce': Sığınak.

Mence': Kurtuluş yeri.

Mennân: İyilik ve ihsanı bol.

Nidâ: Çağırma, seslenme, bağırma.

Rahmeten li'l-Âlemîn: Bütün varlıklar için rahmet olan Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Şekva: Şikâyetçi olma, sızlanma.

Teşyiciler: Uğurlayanlar, yolcu edenler.

Teveccüh: Yönelme.

Vahşi: Ürkütücü, korkunç.

Ey Hâlık-ı Kerîmim ve ey Rabb-i Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlûkun ve masnûun ve abdin hem âsî, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsî', hem müsin, hem şakî, hem seyyidinden kaçmış bir köle olduğu hâlde, kırk sene sonra nedâmet edip Senin dergâhına avdet etmek istiyor. Senin rahmetine ilticâ ediyor. Hadsiz günah ve hatîatlarını itiraf ediyor. Evhâm ve türlü türlü illetlerle müptelâ olmuş. Sana tazarrû ve niyaz eder. Eğer kemâl-i rahmetinle onu kabul etsen, mağfiret edip rahmet etsen; zâten o Senin şânındır. Çünkü Erhamürrâhimînsin. Eğer kabul etmezsen, Senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Senden başka Rab yok ki, dergâhına gidilsin. Senden başka hak Mâbûd yoktur ki, ona ilticâ edilsin!..”

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ أَخِرُ الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا وَأَوَّلُ الْكَلَامِ فِي الْآخِرَةِ وَفِي الْقَبْرِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ¹

¹ Senden başka ilâh yoktur. Sen birsin. Senin hiçbir ortağın yoktur. Dünyada son sözümüz, âhirette ve kabirde de ilk sözümüz şudur: Şehadet ederim ki Allah'tan başka

Abd: Kul.

Âciz: Gücsüz, kifâyetsiz.

Alil: Hasta.

Âsî: İsyan eden.

Avdet etmek: Geri gelmek, dönmek.

Dergâh: Huzur, kapı.

Erhamürrâhimîn: Merhamet edenlerin en merhametlisi.

Evham: Kuruntular, zanlar.

Gâfil: Gerçeklerden habersiz, dikkatsiz, zihni karışık.

Hadsiz: Hesapsız, sayısız, sınırsız.

Hatîat: Günahlar, kabahatler, suçlar.

İllet: Hastalık.

İlticâ etmek: Sığınmak.

Kemâl-i rahmet: Mükemmel rahmet.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen.

Mağfiret etmek: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının günahlarını affetmesi.

Mahlûk: Yaratık.

Masnû: Sanat eseri.

Musi: İtaatsiz, kötülük işleyen.

Mübtelâ: Tutkun, tutulmuş.

Müsin: Yaşlı, ihtiyar.

Nedamet etmek: Pişman olmak.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Seyyid: Efendi.

Şakî: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Şân: İş.

Tazarrû: Tevâzu ile Allah'a (c.c.) yalvarma.

Zelil: Hor hakir.

On Üçüncü Nota

Medâr-ı iltibâs olmuş olan beş meseledir.

Birincisi

Tarîk-ı hakta çalışan ve mücâhede edenler, yalnız kendi vazifelerini düşünmek lâzım gelirken, Cenâb-ı Hakk'a âit vazifeyi düşünüp, harekâtını ona bina ederek hataya düşerler. Edebü'd-dünya ve'd-dîn risalesinde vardır ki: Bir zaman şeytan, Hazreti İsâ (aleyhisselâm)'a itiraz edip demiş ki: "Madem ecel ve her şey kader-i ilâhî iledir; sen kendini bu yüksek yerden at, bak nasıl öleceksin." Hazreti İsâ (aleyhisselâm) demiş ki:

إِنَّ لِلَّهِ أَنْ يَخْتَبِرَ عَبْدَهُ وَلَيْسَ لِلْعَبْدِ أَنْ يَخْتَبِرَ رَبَّهُ¹

Yani, "Cenâb-ı Hak, abdinı tecrübe eder ve der ki: 'Sen böyle yapsan sana böyle yaparım, göreyim seni yapabilir misin?' diye tecrübe eder. Fakat abdin hakkı yok ve haddi değil ki, Cenâb-ı Hakk'ı tecrübe etsin ve desin: Ben böyle işlesem, Sen böyle işler misin?, diye tecrübevârî bir sûrette

ilâh yoktur; yine şahadet ederim ki Muhammed (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın Resûlüdür.

¹ Bkz.: el-Mâverdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* s.12. Ayrıca bkz.: Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/113; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/12; Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), *Matta, bâb: 4, cümle: 1-11*.

Abd: Kul.

Ecel: Ölüm vakti.

Edebü'd-Dîn ve'd-Dünya

Risalesi: Maverdî'nin (450/1058) İslâm Ahlakı'na dair eseri.

Harekât: Hareketler.

Kader-i ilâhî: İlâhî kader.

Medâr-ı iltibas: Yanlışlık ve karışıklık sebebi.

Mücâhede: Savaşma, mücadeleye etme.

Tarîk-ı hak: Doğru yol.

Tecrübe etmek: Denemek, sınamak.

Tecrübe-vârî: Deneyen bir şekilde.

Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine karşı imtihan tarzı sû-i edeptir, ubûdiyet münâfîdir.”

Madem hakikat budur; *insan kendi vazifesini yapıp Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmamalı.*

Meşhurdur ki, bir zaman İslâm kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddit defa mağlûp eden Celâleddin-i Harzemşah harbe giderken, vüzerâsı ve etbâi ona demişler:

“Sen muzaffer olacaksın, Cenâb-ı Hak seni galip edecek.”

O demiş:

“Ben Allah'ın emriyle, cihad yolunda hareket etmeye vazifedarım, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmam; muzaffer etmek veya mağlûp etmek O'nun vazifesidir.”

İşte o zât, bu sırr-ı teslimiyeti anlamasıyla, hârîka bir sûrette çok defa muzaffer olmuştur.

Evet, insanın elindeki cüz-ü ihtiyarî ile işledikleri ef'âllerinde, Cenâb-ı Hakk'a âit netâici düşünmemek gerektir. Meselâ, kardeşlerimizden bir kısım zâtlar, halkların Risale-i Nur'a iltihakları şevklerini ziyâdeleştiriyor, gayrete getiriyor.

Cihad: Allah'ın dinini insanlara ulaştırmak için gerekli her türlü gayret.

Cüz-i ihtiyarî: İnsan iradesi.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Etbâ: Tabi olanlar.

İltihak: Katılmak.

Muzaffer: Zafer kazanmış, galip.

Münâfi: Ters, uymayan.

Müteaddid: Aynı ayrı, bir çok.

Netâic: Neticeler.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi içine alan engin terbiye ve idaresi.

Sû-i edeb: Edepsizlik.

Şevk: Arzu, şiddetli istek.

Übûdiyet: Kulluk.

Vazifedar: Vazifeli, görevli.

Vüzerâ: Vezirler.

Ziyadeleştirmek: Artırmak, fazlalaştırma.

Dinlemedikleri vakit zayıfların kuvve-i mâneviyeleri kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Hâlbuki, *Üstad-ı Mutlak*, *Muktedâ-yı Küll*, *Rehber-i Ekmel* olan *Resûl-i Ekrem* (aleyhissalâtü vesselâm), **وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ¹** olan ferman-ı ilâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyâde sa'y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü **إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ** **وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ²** sırrıyla anlamış ki, insanlara dinletirmek ve hidâyet vermek, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesidir. Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmazdı.

Öyle ise, işte ey kardeşlerim! Siz de, size âit olmayan vazifeye harekâtınızı bina etmekle karışmayınız ve Hâlîkınıza karşı tecrübe vaziyetini almayınız!

İkinci Mesele

Ubûdiyet, emr-i ilâhîye ve rızâ-yı ilâhîye bakar. Ubûdiyetin dâîsi emr-i ilâhî ve neticesi rızâ-yı Hak'tır. Seme-ratı ve fevâidi, uhreviyedir. Fakat ille-i gaiye olmamak,

¹ “Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir.” (Nûr sûresi, 24/54; Ankebût sûresi, 29/18)

² “Sen dilediğin kimseyi doğru yola erdirmemezsin, lâkin ancak Allah dilediğini doğruya hidâyet eder.” (Kasas sûresi, 28/56) Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/272.

Dâî: Sebep.

Emr-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Ferman-ı ilâhî: İlâhî buyruk.

Fevâid: Faydalar, yararlar.

Hâlîk: Yaradan.

Harekât: Hareketler.

İlle-i gaiye: Asıl gaye.

Kuvve-i mâneviye: Mânevî kuvvet. Moral.

Muktedâ-yı Küll: Her hususta kendisine uyulan İmam.

Rehber-i Ekmel: Mükemmel Rehber.

Rehber-i Mutlak: Her bakımdan Rehber.

Rıza-yı Hak: Cenâb-Hakk'ın rızası, hoşnutluğu.

Rıza-yı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın rızası, hoşnutluğu.

Sa'y ü gayret: Çalışma ve gayret etme.

Semerât: Meyveler.

Tebliğ: Bildirmek, ulaştırmak.

Uhreviye: Âhirete ait.

Üstad-ı Mutlak: Mutlak Rehber.

hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya âit faydalar ve kendi kendine terettüp eden ve istenilmeyerek verilen semereler, ubûdiyete münâfi olmaz. Belki zayıflar için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya âit faydalar ve menfaatler; o ubûdiyete, o virde veya o zikre illet veya illetin bir cüzü olsa; o ubûdiyeti kısmen iptâl eder. Belki o hâsiyetli virdi akîm bırakır, netice vermez.

İşte bu sırrı anlamayanlar, meselâ yüz hâsiyeti ve faydası bulunan Evrâd-ı Kudsiye-i Şâh-ı Nakşibendî'yi veya bin hâsiyeti bulunan Cevşenü'l-Kebîr'i, o faydaların bazılarını maksûd-u bizzât niyet ederek okuyorlar. O faydaları göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faydalar, o evrâdların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî bir sûrette, o hâlis virde talebsiz terettüp eder. Onları niyet etse, ihlâsı bir derece bozulur. Belki ubûdiyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hâsiyetli evrâdı okumak için zayıf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muhtaçtırlar. O faydaları düşünüp, şevke gelip; evrâdı sırf rızâ-yı ilâhî için,

Akîm: Neticesiz, sonuçsuz, verimsiz, kısır.

Bizzat: Kendi, kendisi.

Cüz: Parça.

Evrâd: Devamlı olarak yapılan zikir ve ders.

Fazlî: Allah'ın (c.c.) lütfu, ihsânı.

Hâlis: Samimî, ihlâslı.

Hâsiyet: Özellik; tesir.

İbtâl etme: Yürürlükten kaldırma.

İhlâs: Sırf Allah rızası için yapmak.

İllet: Sebep.

Kasden: Bile bile, isteyecek.

Maksûd-i bizzat: Doğrudan hedeflenen.

Müreccih: Tercih ettiren sebep.

Müşevvik: Teşvik edici.

Semere: Meyve.

Terettüb etme: İcâb etme, gerekme.

Tesbih: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu dile getirme.

Vird: Devamlı olarak yapılan zikir ve ders.

âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından; çoklar, aktaptan ve selefi sâlihînden mervî olan faydaları görmediklerinden şüpheye düşer, hattâ inkâr da eder.

Üçüncü Mesele

طُوبَى لِمَنْ عَرَفَ حَدَّهُ وَلَمْ يَتَجَاوَزْ طُورَهُ¹ Yani, “Ne mutlu o adama ki, kendini bilip haddinden tecâvüz etmez.” Nasıl bir zerre camdan, bir katre sudan, bir havuzdan, denizden, kamerden seyyarelere kadar güneşin cilveleri var. Her birisi kabiliyetine göre güneşin aksini, misâlini tutuyor ve haddini biliyor. Bir katre su, kendi kabiliyetine göre “Güneşin bir aksi bende vardır.” der. Fakat “Ben de deniz gibi bir aynayım.” diyemez. Öyle de: Esmâ-yı ilâhiyenin cilvesinin tenevvüüne göre, makamât-ı evliyâda öyle merâtîp var. Esmâ-yı ilâhiyenin her birisinin bir güneş gibi kalbden Arş’a kadar cilveleri var. Kalb de bir arştır, fakat “Ben de Arş gibiyim.” diyemez.

¹ Bkz.: el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebir* 3/338; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 5/71; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/182.

Aks: Yansıma.

Aktab: Kutub insanlar, büyük veliler.

Arş: Semâ, gök,

Âyine: Ayna.

Cilveler: Tecelliler, görüntüler, yansımalar.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

İnkâr etme: Reddetme, tanımama.

Kamer: Ay.

Katre: Damla.

Makamât-ı evliyâ: Velilerin dostlarının makamları, dereceleri.

Makbul: İtibar gören, beğenilen.

Merâtîb: Mertebeler, dereceler.

Mervî: Rivâyet edilen. Nakledilen.

Misal: Benzer, örnek.

Selef-i Salihîn: İslâm'ın ilk üç neslindeki büyükler.

Seyyareler: Gezegenler.

Tecavüz: Sınırı aşma.

Tenevvü: Çeşitlilik.

Zerre: Maddenin en küçük parçası.

İşte, ubûdiyetin esası olan, acz ve fakr ve kusur ve naksını bilmek ve niyaz ile dergâh-ı ulûhiyete karşı secde etmeye bedel, naz ve fahir sûretinde gidenler; zerrecik kalbini Arş'a müsâvi tutar. Katre gibi makamını, deniz gibi evliyânın makamâtıyla iltibâs eder. Kendini o büyük makamâta yakıştırmak ve o makamda kendini muhafaza etmek için tasannuâta, tekellüfâta, mânâsız hodfüruşluğa ve birçok müşkülâta düşer.

Elhâsıl, hadîste vardır ki:

هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ¹

Yani, *medâr-ı necat ve halâs, yalnız ihlâstır. İhlâsı kazanmak çok mühimdir. Bir zerre ihlâslı amel, batmanlarla hâlis olmayana müreccahtır.*² İhlâsı kazandıran

¹ “İnsanlar helâk oldu; âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu; ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu; ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar.” Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/414, 4/179, 362; el-Gazâlî, *Meâricü'l-Kuds* s.88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/415.

² Peygamber Efendimiz (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), dinde ihlâslı olmak kaydıyla az bir amelin dahi yeteceğini beyan buyurmaktadır: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/341; Ebû

Acz: Güçsüzlük.

Amel: İş, çalışma.

Batman: 7692 gramlık ağırlık ölçüsü.

Bedel: Karşılık.

Dergâh-ı ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın kapısı, huzuru.

Fahr: Övünme, böbürlenme.

Fakr: İhtiyaç, muhtaçlık.

Hadis: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) sözleri ve davranışları.

Halâs: Kurtuluş.

Hâlis: İhlâslı, samimî.

Hodfuruş: Kendini beğen-dirmeye çalışan

İhlâs: Sırf Allah rızası için yapmak.

İltibas: Birbirine benzer şeyleri karıştırmak.

Kusur: Eksiklik, ayıp, suç.

Makamat: Makamlar, dereceler.

Medâr-ı necat: Kurtuluş sebebi.

Müreccah: Tercihe şayan, tercih edilir.

Müsavi: Eşit.

Müşkilât: Güçlükler, zorluklar.

Naks: Noksan, eksiklik.

Naz: Kendini ağıra satma.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Tasannuât: Yapmacık hareketler

Tekellüfat: Zorlamayla yapılan işler.

Ubûdiyet: Kulluk.

harekâtındaki sebebi, sırf bir emr-i ilâhî ve neticesi rızâ-yı ilâhî olduğunu düşünmeli ve vazife-i ilâhiyeye karışmamalı.

Her şeyde bir ihlâs var. Hattâ muhabbetin de ihlâs ile bir zerresi, batmanlarla resmî ve ücretli muhabbete tereccuh eder. İşte bir zât bu ihlâslı muhabbeti böyle tâbir etmiş:

وَمَا أَنَا بِالْبَاطِلِ عَلَى الْحُبِّ رِشْوَةً ضَعِيفٌ هَوَى يُبْغِي عَلَيْهِ ثَوَابٌ¹

Yani “Ben muhabbet üzerine bir rüşvet, bir ücret, bir mukâbele, bir mükâfât istemiyorum. Çünkü mukâbilinde bir mükâfât, bir sevâp istenilen muhabbet zayıftır, devamsızdır.” Hattâ hâlis muhabbet, fıtrat-ı insâniyede ve umum vâlidelerde dercedilmiştir. İşte bu hâlis muhabbete tam mânâsıyla vâlidelerin şefkatleri mazhardır. Vâlideler o sır-ı şefkat ile, evlâdlarına karşı muhabbetlerine bir mükâfât, bir rüşvet istemediklerine ve talep etmediklerine delil; rûhunu, belki saâdet-i uhreviyesini de onlar için fedâ etmeleridir.

Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/244. Ayrıca Allâh Teâlâ'nın ancak ihlâsla yapılan amelleri kabul buyuracağına dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 8/140; ed-Dârakutnî, *es-Sünen* 1/51.

¹ Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/95, 237; ez-Zehebî, *Târîhu'l-islâm* (354 tarihi vefatları) s.103.

Derc etmek: İçine koymak, yerleştirmek.

Emr-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Fıtrat-ı insaniye: İnsan karakteri, yapısı.

Harekât: Hareketler.

Muhabbet: Sevgi.

Mukabele: Karşılık verme.

Mukabilinde: Karşılığında.

Mükâfât: Ödül.

Resmî: Merasimli, zâhiri.

Rıza-yı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın rızası.

Saadet-i uhreviye: Âhiret mutluluğu.

Sevab: Mükâfât.

Şefkat: Acıma, merhamet.

Tâbir etmek: İfade etmek.

Tereccuh: Üstün olmak.

Umum: Genel, bütün.

Valide: Anne.

Vazife-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'a ait iş.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

Tavuğun bütün sermayesi kendi hayatı iken, yavrusunu itin ağzından kurtarmak için –Hüsrev’in müşâhedesıyla– kafasını ite kaptırır.

Dördüncü Mesele

Esbâb-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbab hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyar sahibi değilse –meselâ hayvan ve ağaç gibi– doğrudan doğruya o nimeti Cenâb-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisân-ı hâl ile بِسْمِ اللَّهِ¹ der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak بِسْمِ اللَّهِ de, al. Eğer o sebep ihtiyar sahibi ise; o بِسْمِ اللَّهِ demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ² âyetinin mânâ-yı sarîhinden başka bir mânâ-yı işârisi şudur ki: “Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve O'nun nâmıyla verilmeyen nimeti yemeyiniz!” demektir.

O hâlde hem veren بِسْمِ اللَّهِ demeli, hem alan بِسْمِ اللَّهِ demeli. Eğer o بِسْمِ اللَّهِ demiyor fakat sen de almaya muhtaç isen; sen بِسْمِ اللَّهِ de, onun başı üstünde rahmet-i ilâhiyenin elini gör, şükür ile öp, ondan al. Yani, nimetten

¹ Allah'ın adıyla

² “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En'âm sûresi, 6/121)

Bismillâh: Allah'ın (c.c.) ismiyle.

Esbab-ı zâhiriye: Görünen sebepler, maddî şartlar.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.

Mânâ-yı işârî: İşaret ettiği mânâ.

Mânâ-yı sarîhi: Açık mânâsı.

Mün'im-i Hakikî: Nimetlerin gerçek Sahibi.

Müşahede : Görme.

Nâm: İsim, ün, şan.

Rahmet-i ilâhiye: Allah'ın rahmeti.

in'ama bak, in'amdan Mün'im-i Hakikî'yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zâhirî vasıtaya istersen duâ et. Çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi.

Esbâb-ı zâhiriye yi perestiş edenleri aldatan; iki şeyin beraber gelmesi veya bulunmasıdır ki, "iktiran" tâbir edilir, birbirine illet zannetmeleridir. Hem bir şeyin ademi, bir nimetin mâdum olmasına illet olduğundan, tevehhüm eder ki, o şeyin vücudu dahi, o nimetin vücuduna iletir. Şükürünü, minnettarlığını o şeye verir, hataya düşer. Çünkü bir nimetin vücudu, o nimetin umum mukaddemâtına ve şerâitine terettüp eder. Hâlbuki o nimetin ademi, bir tek şartın ademiyle oluyor. Meselâ, bir bahçeyi sulayan cetvelin deliğini açmayan adam, o bahçenin kurumasına ve o nimetlerin ademine sebep ve illet oluyor. Fakat o bahçenin nimetlerinin vücudu, o adamın hizmetinden başka, yüzer şerâitin vücuduna tevakkufla beraber, illet-i hakikî olan kudret ve irade-i rabbâniye ile vücuda gelir. İşte bu mağlatanın ne kadar hatası zâhir olduğunu anla ve esbap-perestlerin ne kadar hatâ ettiklerini bil!

Adem: Yokluk.

Esbab-perest: Her şeyi maddî sebeplere bağlayan.

İktiran: İki şeyin beraber olması.

İllet-i hakikî: Sebep, bir şeyin vücudunun kendisine bağlı olduğu asıl sebep.

İn'âm: Nimet vermek. İhsan etmek.

Kudret ve irade-i rabbâniye: İlâhî kudret ve irade.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulunmayan.

Mağlata: Birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen zihin karıştırıcı, saçma sapan söz.

Minnetdarlık: Kendisini borçlu hissetme.

Mukaddemat: Bir şeyin meydana gelmesi için gerekli sebepler.

Perestiş etmek: Aşırı dercede sevmek.

Sebep: Maddî şart, bir şeyin var olması için şart olan şey.

Şerâit: Şartlar, durumlar.

Terettüb etme: İcâb etme, gerekme.

Tevakkuf: İrtibatlı, ilişkili olma.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Umum: Genel.

Zâhir: Açık.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Evet, iktiran ayırıcıdır, illet ayırıcıdır. Bir nimet sana geliyor; fakat bir insanın sana karşı ihsân niyeti, o nimete mukarin olmuş; fakat illet olmamış. İlet, rahmet-i ilâhiyedir. Evet, o adam ihsân etmeyi niyet etmeseydi, o nimet sana gelmezdi. Nimetin ademine illet olurdu. Fakat mezkûr kâideye binâen; o meyl-i ihsân, o nimete illet olamaz. Ancak yüzer şerâitin bir şartı olabilir. Meselâ, Risale-i Nur'un şâkırtları içinde Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerine mazhar bazı zâtlar (Hüsrev, Re'fet gibi), iktiranı illetle iltibâs etmişler; Üstadına fazla minnettarlık gösteriyorlardı. Hâlbuki Cenâb-ı Hak onlara ders-i Kur'ânî'de verdiği nimet-i istifâde ile, Üstadlarına ihsân ettiği nimet-i ifadeyi beraber kılmış, mukarenet vermiş. *Onlar derler ki*: “Eğer Üstadımız buraya gelmeseydi, biz bu dersi alamazdık. Öyle ise onun ifadesi, istifâdemize iletir.” *Ben de derim*:

“Ey kardeşlerim! Cenâb-ı Hakk'ın bana da sizlere de ettiği nimet beraber gelmiş, iki nimetin illeti de rahmet-i ilâhiyedir. Ben de sizin gibi iktiranı illetle iltibâs ederek, bir vakit Risale-i Nur'un sizler gibi elmas kalemli yüzer şâkırtlarına çok minnettarlık hissediyordum. Ve diyordum ki: “Bunlar olmasaydı, benim gibi yarım ümmî bir bîçâre nasıl hizmet edecekti?” Sonra anladım ki, sizlere kalem vasıtasıyla olan kudsî nimetten sonra, bana da bu hizmete

Bîçâre: Çaresiz.

Ders-i Kur'ânî: Kur'ân dersi.

İhsan etmek: İyilik etmek.

İktiran: İki şeyin beraber olması

İltibâs: Birbirine benzer şeyleri karıştırmak.

Kudsî: Kutsal.

Meyl-i ihsan: İhsanda bulunma meylî, eğilimi.

Mukarenet: Beraber olma.

Mukarin: Yakın.

Nimet-i ifade: İfade nimeti.

Nimet-i istifade: İstifade nimeti.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Şâkırd: Talebe, öğrenci.

Yarım ümmî: Yazması iyi olmayan.

muvaaffakiyet ihsân etmiş. Birbirine iktiran etmiş, birbirinin illeti olamaz. Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnettarlığa bedel, duâ ve tebrik ediniz.”

Bu dördüncü meselede, gafletin ne kadar dereceleri bulunduğu anlaşılır.

Beşinci Mesele

Nasıl ki bir cemaatin malı bir adama verilse zulüm olur. Veya cemaate âit vakıfları bir adam zabtetse zulmeder. Öyle de, cemaatin sa'yleriyle hâsıl olan bir neticeyi veya cemaatin haseneleriyle terettüp eden bir şerefi, bir fazileti, o cemaatin reisine veya üstadına vermek; hem cemaate, hem de o üstad veya reise zulümdür. Çünkü enaniyeti okşar, gurura sevk eder. Kendini kapıcı iken, padişah zannettirir. Hem kendi nefesine de zulmeder. Belki bir nevi şirk-i hafîye yol açar.

Evet, bir kaleyi fetheden bir taburun ganimetini ve muzafferiyet ve şerefini, binbaşı alamaz. Evet üstad ve mürşid, masdar ve menba telâkki edilmemek gerektir. Belki

Cemaat: Topluluk.

Enâniyet: Benlik.

Gaflet: Dikkatsizlik, gerçeklerden habersiz olma, aldırış etmeme.

Ganimet: Savaşta askerin kılıç hakkı olarak düşmandan ele geçirdiği şeyler.

Hasene: İyilik, sevap.

Hasıl olmak: Meydana gelmek, ortaya çıkmak.

Kal'a: Kale.

Masdar: Menba, kaynak.

Menba: Kaynak, pınar.

Muvaffakiyet: Başarma, başarı.

Muzafferiyet: Zafer, galibiyet.

Mürşid: İrşad eden, doğru yolu gösteren, rehber.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Şirk-i hafî: Gizli şirk

Telâkki: Anlayış, kabul etme, öğrenme.

Terettüb etme: İcâb etme, gerekme.

Üstad: İlim veya sanatta üstün olan kimse, usta, sanatkâr, rehber.

Vakıf: Gelirleri hayır işlerine tahsis edilen mal-mülk.

Zapt etmek: İdaresi altına almak.

mazhar ve mâkes olduklarını bilmek lâzımdır. Meselâ, hararet ve ziyâ, sana bir ayna vasıtasıyla gelir. Senden güneşe karşı minnettar olmaya bedel, aynayı masdar telâkki edip, güneşi unutup, ona minnettar olmak, dîvâneliktir.

Evet ayna muhafaza edilmeli, çünkü mazhardır. *İşte mürşidin rûhu ve kalbi bir aynadır. Cenâb-ı Hak'tan gelen feyze mâkes olur, müridine aksedilmesine de vesîle olur. Vesîlelikten fazla feyiz noktasında makam verilme-
mek lâzımdır.* Hattâ bazı olur ki, masdar telâkki edilen bir üstad, ne mazhardır, ne masdardır. Belki müridinin saffet-i ihlâsıyla ve kuvvet-i irtibatıyla ve ona hasr-ı nazar ile o mürid başka yolda aldığı füyuzâtı, üstadının mir'ât-ı rûhundan gelmiş görüyor. Nasıl ki bazı adam, manyetizma vasıtasıyla bir cama dikkat ede ede âlem-i misâle karşı hayalinde bir pencere açılır. O aynada çok garâibi müşâhede eder. Hâlbuki aynada değil, belki aynaya olan dikkat-i nazar vasıtasıyla aynanın hâricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. Onun içindir ki, bazen nâkıs bir şeyhin hâlis müridi, şeyhinden daha ziyâde kâmil olabilir ve döner şeyhini irşâd eder ve şeyhinin şeyhi olur.

Âlem-i misâl: Maddî âlem ile gayb âlemi arasında yer alan ara kesit.

Bedel: Karşılık.

Dikkat-i nazar: Dikkatli bakış.

Divânelik: Delilik, aptallık.

Feyz: Bereket, ihsan.

Füyuzât: Feyzler.

Garâib: Tuhaf, şaşılacak şeyler.

Hâlis: İhlâslı, samimî.

Hararet: Sıcaklık.

Haricinde: Dışında.

Hasr-ı nazar: Bakışını bir noktaya dikme, odaklama, yoğunlaşma.

İrşad: Doğru yolu göstermek.

Kâmil: Olgun, mükemmel.

Kuvvet-i irtibat: Kuvvetli bağlilik.

Mâkes: Ayna.

Manyetizma: Telkin ve hipnoz vasıtasıyla etkileme.

Mazhar: Görünme yeri, ayna.

Mir'at-ı ruh: Ruh aynası.

Mürid: Mânevî arınma isteyen bir mürşide bağlanan kişi.

Müşahede etmek: Görmek.

Nâkıs: Noksan, eksik.

Safvet-i ihlâs: Katıksız ihlâs.

Ziya: Işık.

On Dördüncü Nota

Tevhide dâir dört küçük remizdir.

Birinci Remiz

Ey esbap-perest insan! Acaba garip cevherlerden yapılmış bir acîp kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarf edilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor. Diğer kısmı Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibiry'a'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garb, cenuptan o cevherli taşlar kolaylıkla celb olup yapıldığını görsen; hiç şüphən kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün küre-i arza hükmeden bir Hâkim-i Mucizekâr'dır.

İşte, her bir hayvan, öyle bir kasr-ı ilâhîdir. Hususan insan, o kasırların en güzeli ve o sarayların en acîbidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı âlem-i ervâhtan, bir kısmı âlem-i misâlden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava âleminden, nur âleminden, anâsır âleminden

Acib: Hayret veren, dikkat çeken, orijinal.

Âlem-i ervâh: Ruhlar âlemi.

Âlem-i misâl: Rüya âlemi. Maddî âlem ile gayb âlemi arasında yer alan ara kesit.

Anâsır: Unsurlar (toprak, hava, su, ateş).

Celb: Kendine çekmek.

Cenub: Güney.

Cevherler: Kıymetli taşlar.

Esbap-perest: Her şeyi maddî sebeplere bağlayan.

Garb: Batı.

Garib: Tuhaf, şaşılacak şeyler.

Hâkim-i mu'cizekâr: Mu'cize gösteren Hâkim.

Hususân: Ayrıca, özellikle.

Kasr: Saray.

Kasr-ı ilâhî: İlâhî saray.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Levh-i Mahfuz: Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı levha, Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu hükümlerin yazıldığı ana kitap (bkz. Burûc sûresi, 85/22).

Remiz: İşaret, îmâ, sembol.

Şark: Doğu.

Şimal: Kuzey.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ı birleme.

geldiği gibi; hâcâtı ebede uzanmış, emelleri semâvât ve arzın aktarında intişar etmiş, râbitaları, alâkaları dünya ve âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acîp ve bir kasr-ı gariptir.

İşte ey kendini insan zanneden insan! Madem mâhiyetin böyledir; seni yapan ancak o Zât olabilir ki: Dünya ve âhiret birer menzil, arz ve semâ birer sayfa, ezel ve ebed dün ve yarın hükmünde olarak tasarruf eden bir Zât olabilir. Öyle ise insanın mâbûdu ve melcei ve halâşkârı O olabilir ki; arz ve semâyâ hükmeder, dünya ve ukba dizginlerine mâliktir.

İkinci Remiz

Bazı eblehler var ki, güneşi tanımadıkları için, bir ay-nada güneşi görse, aynayı sevmeye başlar. Şedid bir his ile onun muhafazasına çalışır. Tâ ki içindeki güneşi kaybol-masın. Ne vakit o ebleh; güneş, aynanın ölmesiyle ölmediğini ve kırılmasıyla fenâ bulmadığını derk etse, bütün muhabbetini gökteki güneşe çevirir. O vakit anlar ki, aynada

Arzın aktân: Dünyanın her bir tarafı.

Âyine: Ayna.

Derk etmek: Anlamak.

Ebed: Sonu olmayan.

Ebleh: Ahmakça, aptalca-sına.

Edvâr: Devirler, devreler.

Ezel: Başlangıcı olmama.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Halâşkâr: Kurtarıcı.

İntişar: Yayılmak, yaygın olmak.

Kasr-ı garib: Tuhaf, şaşılacak derecede orijinal saray.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen.

Mâhiyet: Bir şeyin asıl iç yüzü, esası.

Mâlik: Sahip.

Melce': Sığınak.

Menzil: Yer, konaklama yeri, mesken.

Muhabbet: Sevgi.

Râbîta: Münasebet, alâka, bağ.

Remiz: İşaret, îmâ, sembol.

Saray-ı acib: Hayret veren, dikkat çeken saray.

Semâ: Gök.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Şedid: Şiddetli, kuvvetli.

Tasarruf: Yönetme.

Ukbâ: Âhiret.

görülen güneş; aynaya tâbi değil, bekâsı ona mütevakkıf değil. Belki güneştir ki, o aynayı o tarzda tutuyor ve onun parlamasına ve nuruna medet veriyor. Güneşin bekâsı onunla değil; belki aynanın hayattar parlamasının bekâsı, güneşin cilvesine tâbidir.

Ey insan! Senin kalbin ve hüviyet ve mâhiyetin, bir aynadır. Senin fıtratında ve kalbinde bulunan şedid bir muhabbet-i bekâ, o ayna için değil ve o kalbin ve mâhiyetin için değil. Belki o aynada istidâda göre cilvesi bulunan Bâkî-i Zülcelâl'in cilvesine karşı muhabbetindir ki, belâhet yüzünden o muhabbetin yüzü başka yere dönmüş. Madem öyledir, ¹ يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي de. Yani, madem Sen varsın ve bâkîsin; fenâ ve adem ne isterse bize yapsın, ehemmiyeti yok!

Üçüncü Remiz

Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mâhiyetine koyduğu en garip bir hâlet şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyorsun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi "Of, of!" deyip dünyadan daha geniş bir yer istediğin hâlde, bir zerrecik bir iş, bir hâtıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca

¹ Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

Bâkî-i Zülcelâl: Ululuk sahibi mutlak hâkim, ebedî, var olan Allah (c.c.).

Bekâ: Sürekli varolmak.

Belâhet: Ahmaklık, aptallık.

Cilve: Görüntü, yansıma.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Fıtrat: Yaradılış, tabiat.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hayatdar: Canlı.

Hüviyet: Mahiyet, kimlik.

İstidâd: Kabiliyet ve yetenek

Mahiyet: Bir şeyin asıl iç yüzü, esası.

Meded vermek: Yardım etme, destek verme.

Muhabbet-i bekâ: Bekâ sevgisi.

Mütevakkıf: Bağlı.

Yâ Bâkî Ente'l-Bâkî: "Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!"

dünyaya yerleşemeyen kalb ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyâtınla o dakikacık, o hatıracıkta dolaşıyor-sun.

Hem senin mâhiyetine öyle mânevî cihâzât ve latîfeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı hâlde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o latîfe, bir saç kadar bir sıkleti, yani gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâlete dayanamıyor. Hattâ bazen söner ve ölür. Madem öyledir; hazer et, dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a, bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan büyük letâiflerini onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında; gök, yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin sayfa-yı âmalin ekseri ve sahâif-i ömrün ağılebi içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istiab eder.

Ağleb: Çoğu.

Batman: 7692 gramlık ağırlık ölçüsü.

Cihet: Yön, taraf.

Cüz'î: Bütüne ait küçük parça.

Dalâlet: Dinden sapma.

Dâne: Tane, tohum.

Ekser: Çoğu.

Gaflet: Dikkatsizlik, gerçeklerden habersiz olma.

Gark olma: Boğulma, batma.

Hardal: Çok küçük tohumları olan ve yaprakları yenen bir bitki ismi.

Hazer et: Sakın.

Hissiyat: Duygular, seziler.

İstiab etmek: İçine almak, kaplamak.

Kuvve-i hâfıza: Ezber gücü.

Lâtife: Mânevî duyu.

Lem'a: Parıltı.

Letâif: Lâtîfeler.

Mânevî cihâzât: Mânevî âletler.

Sahâif-i ömr: Ömür sahipleri.

Sahife-i a'mâl: Amel defteri.

Sıklet: Ağırlık, mânevî sıkıntı.

Zerre: Maddenin en küçük parçası.

Dördüncü Remiz

Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyanın, dar bir kabir hükmündedir. Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden olduğu için, birbiri içinde in'ikâs edip göz görünceye kadar genişliyor. Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.

Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvarı olan gelecek zaman, ikisi mâdum ve gayr-i mevcud oldukları hâlde, birbiri içinde in'ikâs edip gayet kısa ve dar olan hazır zamanın kanatlarını açarlar. Hakikat hayale karışır, mâdum bir dünyayı mevcud zannedersin.

Nasıl bir hat, sürat-i hareketle bir satır gibi geniş görünürken, hakikat-i vücudu ince bir hat olduğu gibi; senin de dünyanın hakikatçe dar, fakat senin gaflet ve vehm ü hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musîbetin tahrikiyle kimildansen, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparsın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçırır. O vakit görürsün ki, o geniş dünya; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz. Senin zamanın ve ömrün, berkten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha süratli akar.

Berk: Şimşek.

Dünya-perest: Dünyaya tapacak derecede bağlanan.

Gayr-ı mevcud: Mevcud olmayan.

Hakikat-i vücud: Varlığın hakikati.

Hat: Çizgi.

İn'ikâs: Aksetme, yansıma, yankılanma.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulunmayan.

Musîbet: Âfet, belâ, felâket.

Sür'at-i hareket: Hızlı hareket.

Tahrik: Harekete geçirme, sevk etme.

Tasavvur: Zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Vehm ü hayal: Kuruntuya düşme, zannetme ve hayal.

Madem dünya hayatı ve cismanî yaşayış ve hayvânî hayat böyledir. Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalb ve rûhun derece-i hayatına gir. Tevehhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir dâire-i hayat, bir âlem-i nur bulursun. İşte o âlemin anahtarı, mârifetullah ve vahdâniyet sırlarını ifade eden **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹** kelime-i kudsiyesiyle kalbi söylettirmek, rûhu işlettirmektir.

On Beşinci Nota

Üç meseledir.

Birinci Mesele

İsm-i Hafîz'in tecelli-i etemmine işaret eden

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ² وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ²

âyetidir. Kur'ân-ı Hakîm'in bu hakikatine delil istersen, Kitab-ı Mübîn'in mistarı üstünde yazılan şu kâinat kitabının sayfalarına baksan, ism-i Hafîz'in cilve-i âzamını ve bu

¹ "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

² "Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." (Zilzâl sûresi, 99/7-8)

Âlem-i nur: Nur âlemi.

Cilve-i a'zam: En büyük tecelli.

Cismanî: Bedene ait.

Cismaniyet: Cisim, vücut.

Daire-i hayat: Hayat sahası.

Derece-i hayat: Hayat mertebesi, seviyesi.

Hayvanî: Hayvanca.

Hayvaniyet: Hayvanlık.

İsm-i Hafîz: Koruyan, esirgeyen. Cenab-ı Hakk'ın güzel isimlerinden.

Kelime-i kudsiye: Mukaddes kelime.

Kitab-ı Mübîn: Kaza.

Lâ ilâhe illâllah: Allah'tan (c.c.) başka ilâh yoktur.

Mârifetullah: Allah'ı tanıma, bilme.

Mistar: Cetvel, araç.

Tecelli-i etem: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eserlerinin varlıkta en kapsamlı şekilde ortaya çıkması.

Tevehhüm: Zannetme.

Vahdâniyet: Birlik.

âyet-i kerîmenin bir hakikat-i kübrâsının nazîresini çok ci-hetlerle görebilirsin.

Ezcümle: Ağaç, çiçek ve otların muhtelif tohumların-dan bir kabza al. O muhtelif ve birbirine muhalif tohumla-rın cinsleri birbirinden ayrı, nev'ileri birbirinden başka olan çiçek ve ağaç ve otların sandukçaları hükmünde olan o kabzayı karanlıkta ve karanlık ve basit ve câmid bir toprak içinde defnet, serp. Sonra mîzansız ve eşyayı fark etmeyen ve nereye yüzünü çevirsen oraya giden basit su ile sula. Sonra senevî haşrin meydanı olan bahar mevsiminde gel, bak! İsrâfil-vari melek-i ra'd; baharda nefh-i Sûr nev'inden yağmura bağırması, yer altında defnedilen çekirdeklere nefh-i rûhla müjdelemesi zamanına dikkat et ki, o niha-yet derece karışık ve karışmış ve birbirine benzeyen o to-humcuklar, ism-i Hafîz'in tecellisi altında kemâl-i imtisâl ile hatasız olarak Fâtır-ı Hakîm'den gelen evâmîr-i tekvîniyeyi imtisâl ediyorlar. Ve öyle tevfik-i hareket ediyorlar ki; onla-rın o hareketlerinde bir şuûr, bir basiret, bir kasd, bir irade, bir ilim, bir kemâl, bir hikmet parladığı görünüyor. Çünkü görüyorsun ki; o birbirine benzeyen tohumcuklar, birbirin-den temayüz ediyor, ayrılıyor.

Basiret: Kalb gözü.

Basit: Düz, yalın, sade.

Camid: Cansız.

Cihet: Yön, taraf.

Evâmîr-i tekvîniye: Allah'ın (c.c.) koyduğu tabiat ka-nunları.

Ezcümle: Bu cümleden, meselâ.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hik-metle yapan Yaradan.

Hakikat-i kübrâ: En büyük hakikat.

Haşr: Toplama, ölümden sonra diriltme.

İsrâfil-vârî: İsrâfil gibi.

Kabza: Tutam, bir avucun alacağı miktar.

Kasd: Niyet, azmetmek, di-lemek.

Kemâl: Mükemmellik.

Kemâl-i imtisâl: Emre nok-sansız uymak.

Melek-i ra'd: Gök gürültüsü ile vazifeli melek.

Mîzan: Ölçü, terazi.

Muhalif: Uymayan, aykırı.

Muhtelif: Çeşitli, farklı.

Nazîre: Benzer, denk, eş.

Nefh-i ruh: Ruh üfleme.

Nefh-i Sûr: Sûra üfleme.

Sandukça: Küçük sandık.

Senevî: Yıllık.

Temayüz: Birbirinden ay-rılma.

Tevfik-i hareket: Uygun hareket etmek.

Meselâ bu tohumcuk, bir incir ağacı oldu. Fâtır-ı Hakîm'in nimetlerini başlarımız üstünde neşre başladı. Serpiyor, dallarının elleri ile bizlere uzatıyor. İşte bu, ona sûreten benzeyen bu iki tohumcuk ise, gün âşıkı nâmındaki çiçek ile, hercâî menekşe gibi çiçekleri verdi. Bizler için süslendi. Yüzümüze gülüyorlar, kendilerini bizlere sevdireyorlar. Daha buradaki bir kısım tohumcuklar, bu güzel meyveleri verdi ve sünbül ve ağaç oldular. Güzel tad ve koku ve şekilleri ile iştahımızı açıp, kendi nefislerine bizim nefislerimizi davet ediyorlar ve kendilerini müşterilerine fedâ ediyorlar. Tâ nebâtî hayat mertebesinde, hayvânî hayat mertebesine terakki etsinler. Ve hâkezâ, kıyâs et. Öyle bir sûrette o tohumcuklar inkişâf ettiler ki, o tek kabza, muhtelif ağaçlarla ve mütenevvi çiçeklerle dolu bir bahçe hükmüne geçti. İçinde hiçbir galat, kusur yok. **فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ¹** sırrını gösterir. Her bir tohum, ism-i Hafız'ın cilvesiyle ve ihsânıyla ona pederinin ve aslının malından verdiği irsiyeti; iltibâsız, noksansız muhafaza edip gösteriyor.

İşte bu hadsiz hârika muhafazayı yapan Zât-ı Hafız, Kıyâmet ve Haşır'da hafîziyetin tecelli-i ekberini göstereceğine kat'î bir işaretir.

¹ “Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!” (Mülk sûresi, 67/3)

Galat: Yanılma.

Hafîziyyet: Allah'ın (c.c.) her şeyi kaydettirip koruması.

Hâkeza: Bunun gibi, yine böyle.

Hayvanî: Hayvana ait.

İltibas: Birbirine benzer şeyleri karıştırmak.

İnkişâf etmek: Ortaya çıkmak, gelişme.

İrsiyet: Soya çekim.

Mütenevvi: Çeşitli.

Nebatî: Bitkisel.

Neşr: Yayma, saçma.

Tecelli-i ekber: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eserlerinin varlıkta en büyük bir şekilde ortaya çıkması.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Zât-ı Hafız: Her şeyi kaydettirip koruyan Zât Allah (c.c.).

Evet, bu ehemmiyetsiz, zâil, fânî tavırlarda bu derece kusursuz, galatsız hafîziyet cilvesi bir hüccet-i katıadır ki; ebedî tesiri ve azîm ehemmiyeti bulunan emanet-i kübrâ hamelesi ve arzın halifesi¹ olan insanların ef'âl ve âsâr ve akvâlleri ve hasenât ve seyyiâtları, kemâl-i dikkatle muhafaza edilir ve muhasebesi görülecek.

Âyâ, bu insan zanneder mi ki, başı boş kalacak?² Hâşâ! Belki insan, ebede meb'ustur ve saâdet-i ebediye ve şekâvet-i daimeye namzeddir. Küçük büyük, az çok her amelinden muhasebe görecek. Ya taltif veya tokat yiyecek. İşte hafîziyetin cilve-i kübrâsına ve mezkûr âyetin hakikatine şâhidler hadd ü hesaba gelmez. Bu meseledeki gösterdiğimiz şâhid; denizden bir katre, dağdan bir zerredir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/30.

² Bkz.: "İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!" (Kıyâmet sûresi, 75/36)

³ "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Akvâl: Sözcükler.

Âsâr: Eserler, izler, âlâmetler.

Âyâ: "Acaba?" "Ne o!" gibi hayret ve şaşkınlık ve çoğu zaman red ifade eden bir soru edatı.

Azîm: Büyük.

Cilve-i kübrâ: En büyük tecelli.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Emanet-i kübrâ: Yeryüzünde Allah'ın halifesi olma sorumluluğu.

Fânî: Ölümlü.

Hamele: Taşıyıcılar, taşıyanlar.

Hasenât: İyilikler, sevaplar.

Hâşâ: Asla, kat'iyen.

Hüccet-i kâtia: Kesin delil.

Katre: Damla.

Kemâl-i dikkat: Mükemmel dikkat.

Meb'us: Gönderilmiş.

Mezkûr: Adı geçen. Anılan.

Namzed: Aday.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk.

Seyyiat: Günahlar.

Şekâvet-i daime: Sonsuz sıkıntı, bahtsızlık.

Taltif: Takdir, iltifat etme.

Temessül: Cisimleşme, görünme.

Zâil: Geçici.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

Sahislar

Abdülkadir Geylânî (1077 – 1166)

1077’de Hazar Denizi’nin güneybatısındaki Gilân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Küçük yaşta babasını kaybeden Abdülkadir’in bütün gayesi tahsiline devrin en önemli ilim ve kültür merkezi olan Bağdat’ta devam etmekte. On sekiz yaşına gelince annesinden izin alarak bir kafiye katılıp Bağdat’a gitti. Orada hadis, fıkıh, edebiyat okudu. Bu arada Bağdat mutasavvıflarıyla yakın dostluklar kurup tasavvufa intisap etti. Medresede hadis, tefsir, kıraat, fıkıh ve nahiv gibi ilimleri okuttu ve vaaz vermeye başladı. Ancak bir süre sonra bütün bunları bırakarak inzivaya çekildi. 1166’da vefat eden Abdülkadir Geylânî Hazretleri’nin tasavvufu, şeriata ve dinin zahiri hükümlerine titizlikle bağlı kalma esasına dayanır. O, her an Kur’ân ve hadislere uygun hareket etmeyi şart koşar. Ona göre bir zâhidin hayatında görülebilecek deruni hâller dini ölçülerin dışına taşmamalıdır. Gerek vaazlarında gerekse eserlerinde son derece sade bir üslup kullanan Abdülkadir Geylânî’nin verdiği vaazları dinlemek için yetmiş bin kişinin Bağdat’a geldiği rivayet edilir. Daha hayatta iken kendisinden birçok keramet nakledilmeye başlanmıştır. Kendi adıyla anılan Kâdiriyye tarikatı bütün İslâm Âlemi’ne yayılmıştır. En önemli eserleri olarak “Gunye”, “Fütuhu’l-Gayb” ve “Fethu’r-Rabbânî” sayılabilir. (Bkz: İ. A., c. 1, 234-239)

Hüsrev Altınbaşak (1899-1977)

Bediüzzaman Hazretleri tarafından “Nur’un en has ve kahraman bir talebesi” olarak takdir edilen ve onun ilk talebelerinden biri olan muhterem Hüsrev Altınbaşak, Isparta’da doğdu. Eskişehir, Denizli ve Afyon hapishanelerinde Üstad’la beraber bulundu. Ömrünü iman hizmetlerine adadı, bilhassa Risale-i Nur’un Kur’ân hattıyla yazılıp çoğaltılmasında büyük hizmetlerde bulundu. Üstad’ının işaret ve teşvikiyle Allah lafz-ı celilinin alt alta aynı hizada yer aldığı tevafuklu Mushaf-ı Şerif’i yazmıştır.

Ahmed er-Rifâî (k.s.) (1118-1182)

Dört büyük “kutub”dan biri kabul edilen Ahmed er-Rifâî, Rifaiyye tarikatının kurucusudur. Bağdat’la Basra arasında kalan Batâih bölgesinde Ümmüabîde köyünde doğdu. Yedi yaşında iken babasını kaybeden Ahmed er-Rifâî’yi, devrin büyük sufilerinden dayısı Mansur el-Batâihî himayesine aldı. Kur’ân öğrenimini ve hıfzını tamamladıktan sonra, devrin âlim ve mutasavvıflarından Ali Ebü’l-Fazl el-Vasîfî ve diğer bazı âlimlerden İslâmî ilimleri öğrendi. Vâsîfî ona icazet verdi ve hırkasını giydirdi. “Herkes üstadıyla ben ise talebem Rifâî ile iftihar ederim.” diyen Vâsîfî, zahir ve bâtın ilimlerine sahip bir âlim ve sufi olduğunu belirtmek üzere ona “ebü’l-âlemeyn” (iki âlemin üstadı) unvanını verdi. Ahmed er-Rifâî, Vâsîfî’nin ölümünden sonra dayısı Mansur el Batâihî’nin terbiye ve irşad halkasına girdi. Rifâî’ye hilâfet ve “şeyhü’ş-şüyûh” unvanını vererek

kendisine bağlı bütün tekkelerin şeyhliğini de tevdi eden Batâihî, Ümmüabîde'deki tekkeye yerleşip müridlerin irşad ve terbiyesiyle meşgul olmasını istedi.

Bütün kaynaklar Ahmed er- Rifâî'nin pek çok müridi olduğunu, tekkesine her gün binlerce kişinin geldiğini, sabah-akşam bunlara yemek verildiğini yazar. Tekkesinin vakıf, hediye ve bağış yoluyla çok büyük geliri olduğu da ifade edilmektedir. Kaynaklar onu âlim, muhaddis, Şafîî fakihî ve müfessir bir sufi olarak tanıtır. Onun tasavvuf anlayı-şına göre İslâm, “zâhir” ve “bâtın”ı ile bir bütündür. Bâtın, zâhirin özü, zâhir bâtının zarfıdır; zâhir olmasa bâtın da olmazdı. Kalb, cesetsiz olmaz, kalbi olmayan ceset ise çürür. Tasavvuf bâtın ilmidir. Derviş olmak için toplumdan uzaklaşmak gerekmez. Müridler dünya-vî meşguliyetlerini terk etmeksizin, helal ve harama dikkat ederek ve gafletten uzak kalmak suretiyle hak yolunda ilerleyebilirler. Tasavvuf baştan sona “edep”ten ibarettir ve bütün edep-ler Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) sünne-tine tâbi olarak elde edilir.

Kaynakların zül, meskenet, fakr, inkisar ve tevazu sahibi olarak tanıttıkları Ahmed er-Rifâî, Allah'a bu faziletlerle vasıl olduğunu, bunları tasavvufî yolunun birer esası olarak tercih ve tesbit ettiğini söyler. Menkıbeleri içinde onun fevkalade tevazuunu gösteren birçok hikâyeye yer almaktadır. Menâkıbnamelerin, birkaç kerâmet istisna edilirse hemen hemen daima onun ahlâkını ve insanî münasebetlerdeki tevazuunu gösteren hikâyelere yer vermeleri dikkat çekici-

dir. Bu menkıbeler ve eserlerinde ifade edilen fikirler, onun sufî şahsiyeti ve tarikat pirleri arasındaki özelliklerini ortaya koyan ana çizgiler-dir. 1182'de vefat eden Ahmed er-Rifâî'nin türbesi Bağdat'ın güneyinde Vâ-sıt yakınlarındadır. (Bkz: İ.A., c.2, 127-130)